

VIGH LÁSZLÓ

**A FÜGGETLENSÉG AZ EURÓPAI KÖZPONTI BANK ESETÉBEN
ELMÉLETI MEGKÖZELÍTÉS, KONCEPCIÓALKOTÁS ÉS GYAKORLAT**

VILÁGGAZDASÁGI TANSZÉK

**TÉMAVEZETŐ:
LŐRINCNÉ DR. ISTVÁNFFY HAJNA
EGYETEMI TANÁR**

© VIGH LÁSZLÓ

BUDAPESTI CORVINUS EGYETEM

NEMZETKÖZI KAPCSOLATOK MULTIDISZCIPLINÁRIS DOKTORI ISKOLA

**A FÜGGETLENSÉG AZ EURÓPAI KÖZPONTI BANK ESETÉBEN
ELMÉLETI MEGKÖZELÍTÉS, KONCEPCIÓALKOTÁS ÉS GYAKORLAT**

PH.D. ÉRTEKEZÉS

**VIGH LÁSZLÓ
BUDAPEST, 2007.**

Tartalomjegyzék

TARTALOMJEGYZÉK.....	4
ELŐSZÓ.....	6
1. PROBLÉMAFELVETÉS, CÉLMEGHATÁROZÁS.....	8
2. KUTATÁSMÓDSZERTAN.....	15
2.1. A KUTATÁS IDŐBELI LEHATÁROLÁSA	15
2.2. FORRÁSELEMEZÉS, A SZAKIRODALOM RÖVID ÁTTEKINTÉSE	15
2.3. AZ ÉRTEKEZÉS FELÉPÍTÉSE, AZ EGYES FEJEZETEKBE VIZSGÁLT HIPOTÉZISEK	16
3. AZ EURÓPAI KÖZPONTI BANK ÉS A RENDSZER FELÉPÍTÉSE.....	19
3.1. A KORMÁNYZÓTANÁCS	19
3.2. AZ IGAZGATÓSÁG	26
3.3. AZ ÁLTALÁNOS TANÁCS	29
3.4. BIZOTTSÁGOK	31
3.5. JOGALKOTÁS.....	32
3.6. A KÖZPONTI BANKOK EURÓPAI RENDSZERE	33
3.6.1. Központi banki függetlenség.....	36
3.6.2. A nemzeti központi bankok anyagi helyzete.....	36
3.7. A VALUTAUNIÓBAN MŰKÖDŐ NEMZETI BANKOKRA VONATKOZÓ JOGI HELYZET	37
3.8. A KÖZPONTI BANKOK EURÓPAI RENDSZERÉNEK MŰKÖDÉSE	41
3.9. KÖVETKEZTETÉSEK A KÖZPONTI BANK ÉS A RENDSZER FELÉPÍTÉSE ÜGYÉBEN	49
4. A FÜGGETLENSÉG KONCEPCIÓJA	52
4.1. A FÜGGETLENSÉG	53
4.1.1. Elméleti háttér.....	54
4.2. FÜGGETLENSÉG A KORMÁNYZATI FUNKCIÓN BELÜL	57
4.3. A FÜGGETLENSÉG TERMÉSZETE	58
4.3.1. Intézményi függetlenség	59
4.3.2. Személyi függetlenség.....	59
4.3.3. Funkcionális függetlenség.....	61
4.3.4. Pénzügyi függetlenség.....	62
4.3.5. A függetlenség további területei	63
4.4. POLITIKAI KÉNYSZER	64
4.4.1. A függetlenség alapelve.....	67
4.5. AZ ECB FÜGGETLENSÉGÉNEK ELEMEI	68
4.5.1. Intézményi függetlenség	68
4.5.2. Személyi függetlenség.....	70
4.5.3. Funkcionális függetlenség.....	79
4.5.4. Pénzügyi függetlenség.....	80
5. A FÜGGETLENSÉG KORLÁTAI.....	83
5.1. AZ ELSZÁMOLTATHATÓSÁG ÁLTALÁBAN.....	83
5.1.1. Az elszámolási kötelezettség teljesítése	86
5.1.2. Az ECB felelőssége megbízatásának teljesítéséért	86
5.1.3. Az Európai Számvevőszék ellenőrzési jogköre	88
5.2. AZ ECB ALAPSZABÁLYÁNAK MÓDOSÍTÁSA	89
5.3. PÁRBESZÉD ÉS DEMOKRATIKUS FELELŐSSÉGRE VONÁS	90
5.4. INTÉZMÉNYKÖZI EGYÜTTMŰKÖDÉS ÉS JELENTÉSKÉSZÍTÉS	93
5.4.1. Európai Unió Tanácsa	93
5.4.2. Az Eurotanács	101
5.4.3. Az Európai Közösség Bizottsága.....	103
5.4.4. Gazdasági és Pénzügyi Bizottság	104

5.4.5. Gazdaságpolitikai Bizottság.....	105
5.4.6. Megjelenés az Európai Parlament előtt.....	106
5.4.7. Az Európai Közösség Bíróságának vizsgálata.....	111
5.5. KÖVETKEZTETÉSEK A FÜGGETLENSÉG ÉS AZ ELSZÁMOLTATÓSÁG ÜGYÉBEN.....	112
6. CÉLOK ÉS ALAPFELADATOK.....	116
6.1. AZ EURÓPAI UNIÓRÓL SZÓLÓ SZERZŐDÉS 105. CIKKÉNEK HELYE, STRUKTÚRÁJA ÉS A CSATLAKOZÓ RENDELKEZÉSEK.....	116
6.1.1. Az Európai Unióról szóló Szerződés 105. cikkének struktúrája.....	117
6.1.2. Csatlakozó rendelkezések az ESCB Alapokmányban.....	118
6.2. AZ ELFOGADOTT SZÖVEG KIALAKÍTÁSÁNAK TÖRTÉNETE.....	119
6.2.1. A célokra és feladatokra vonatkozó szakaszok az ESCB Alapokmányban.....	119
6.2.2. ESCB Alapokmány 2. cikk: célok.....	120
6.2.3. ESCB Alapokmány 3. cikk: feladatok.....	122
6.2.4. ESCB Alapokmány 4. cikk: tanácsadó funkciók.....	123
6.3. AZ ESCB CÉLJAI.....	125
6.3.1. Árstabilitás, mint elsődleges cél.....	125
6.3.2. Az általános gazdaságpolitika támogatása.....	130
6.4. ALAPFELADATOK.....	135
6.4.1. Monetáris politika.....	135
6.4.2. Valutapiaci műveletek végrehajtása.....	139
6.4.3. Hivatalos tartalékok kezelése.....	140
6.4.4. Fizetési rendszerek fenntartása.....	141
6.5. TOVÁBBI FELADATOK.....	141
6.5.1. Bankjegy és érmekibocsátás.....	142
6.5.2. Konzultatív szerep.....	142
6.5.3. Közreműködés a körütekintő felügyeletben.....	144
6.5.4. Statisztikai feladatok.....	144
6.6. KÖVETKEZTETÉSEK AZ ELLÁTANDÓ FELADATOK KAPCSÁN.....	145
ÖSSZEGRZÉS.....	148
KÖVETKEZTETÉSEK ÉS AZ ÉRTEKEZÉS FŐBB MEGÁLLAPÍTÁSAI.....	148
VALÓSZÍNŰSÍTHETŐ TOVÁBBFEJLŐDÉSI IRÁNYA.....	153
RÖVIDÍTÉSJEGYZÉK.....	157
KRONOLÓGIA.....	160
IRODALOMJEGYZÉK.....	173
MELLÉKLETEK.....	177
1. MELLÉKLET: JEGYZŐKÖNYV A KÖZPONTI BANKOK EURÓPAI RENDSZERE ÉS AZ EURÓPAI KÖZPONTI BANK ALAPOKMÁNYÁRÓL.....	178
2. MELLÉKLET: AZ ESCB BIZOTTSÁGAI.....	192
3. MELLÉKLET: AZ ECB IGAZGATÓSÁG TAGJAI.....	193
4. MELLÉKLET: AZ ECB TŐKEJEGYZÉSE.....	194
5. MELLÉKLET: AZ ECB KAMATRÁTÁINAK VÁLTOZÁSA.....	195
6. MELLÉKLET: AZ ESCB NÉHÁNY TAGBANKJÁNAK ALKALMAZOTTI LÉTSZÁM ALAKULÁSA.....	196
A TÉMAKÖRREL KAPCSOLATOS SAJÁT PUBLIKÁCIÓK.....	202

Előszó

*„Különböző kultúrák
Különböző álmok
Különböző elvárások
300 millió ember
Megosztzik egy egységes valután
Az euron,
A mi pénzünkön”*

Az európai integráció bármely jellemzőjéről írni az ezredforduló után rövid idővel igen bonyolult feladat. A disszertáció témáját adó kérdéskörben külön problémát okoz, hogy a hazai terminológia még nem alkalmazkodott a Közösségben meghonosodottakhoz. Gyakran gondot okoz, hogy az Acquis Communautairenek megfelelő frazeológia alkalmazása a magyar nyelv különleges szerkezetének köszönhetően furcsán hangzó kifejezéseket, vagy mondat szerkezeteket indukál.

Előfordul, hogy a Közösség kifejezés alkalmazása melléknévi formába kerül és így kisbetűssé válik, ilyenkor nehéz megkülönböztetni a névszót a tulajdonnévtől. Bonyolult helyzetet eredményez, hogy a Kormányzók Bizottsága elnevezés alkalmazása kötelező Magyarországon, holott a Magyar Nemzeti Banknak elnöke és nem kormányzója van.

Az angol, vagy a német szakirodalomban - a szóismétlések elkerülésére - a Központi Bankok Európai Rendszere helyett alkalmazott „System” magyar fordítású alkalmazása különösen cseng (a „Rendszer felépítése”). Mindezekből adódóan néhányszor „kreatívan” kezeltem a nyelvtani és helyesírási szabályokat, csak azért hogy az érthetőség fokozódjon.

A feldolgozás folyamán figyelemmel kellett lenni arra is, hogy a függetlenségi koncepció megalkotása és Szerződésbe foglalása óta az elsődleges jog többször is megváltozott. Mivel ma már létező együttműködés a Gazdasági és Monetáris Unió, ezért az eredeti Európai Uniót létrehozó Szerződés bizonyos cikkei - logikusan - már nem hatályosak.

Mégis ezeknek ismertetése gyakran a téma szempontjából lényeges. Ezért - és hogy ne keveredjenek az átstrukturált jogszabályszakaszok - a munka során az eredeti, Maastrichtban 1992-ben aláírt és Edinborghban 1993-ban a dán opt out-tal, még életbelépése előtt módosított EUSZ cikkeinek számozását használom.

2007. január

1. Problémafelvetés, célmeghatározás

A második világháború után évtizedeken keresztül a keynesiánus gazdaságpolitika hatékony eszköznek bizonyult a pénzügyi folyamatok kézben tartásához és a fejlődés fenntartásához. Ennek eredményeként azonban az 1960-as évekre egyre inkább olyan inflációs folyamatok indultak be, melyek gátját képezték a további növekedésnek. Az inflációs várakozások ugyanis beépültek a termelők áraiba és a fogyasztók bérnövekedési elvárásaiba. Ennek hatására egyre inkább erősödött az a meggyőződés, hogy a gazdaság rendbentartása érdekében új célt kell megvalósítani, az infláció leszorítását és alacsony szinten tartását.

Mindemellett a strukturális változások következtében a gazdasági válságok kialakulásának lehetősége csökkent. A periódusok alakításában egyre kisebb szerepe lett az állóke-beruházások és a pótlás funkciójának, így megnőtt a monetáris politika rendeltetése a ciklusok lefolyásában.

Az ezek nyomán létrejött neoliberais elmélet azt tartja alapvetésének, hogy a magánszektor stabil, abban az esetben, ha a létező egyensúly eltolódik, a flexibilis áraknak köszönhetően újra rövid idő alatt visszatér a kiindulási állapot. Ezért a gazdaságpolitikai környezettel ellenkezik a stabilizációs kormányzati politika akár monetáris, akár fiskális megközelítésből. Azt tartják az elmélet követői, hogy a pénzmennyiség változásának van nagyfokú befolyása a gazdaság folyamataira. Friedman (és társai) „a monetáris politika fontosságát hangoztatja a költségvetési politikával szemben. A monetáris politika szerinte nem a kamatlábra, hanem a pénzmennyiségre gyakorolt hatása miatt fontos: »a központi bankoknak inkább a pénz mennyiségére kell ügyelniük, mivel szilárd viszony áll fenn a pénzmennyiség növekedési üteme és a nominális jövedelem növekedési üteme között«¹” [Mátyás A. p. 478.]. A monetáris politika ebben a nézetben az a cselekvési hatás, amit a pénzügyi hatóság a pénzállományra gyakorol. A Friedman

¹ Idézete Mátyás A p. 478. M. Friedman: The Counter-Revolution in Monetary Theory, Westminster, 1970. 5. old.

által javasolt monetáris politika leegyszerűsítve egyetlen követelménynek kell, hogy megfeleljen, állandó ütemet biztosítson a pénzkibocsátás idejét illetően.

Az 1940-50-es években megkérdőjelezhetetlen ténynek számított, hogy a központi bank az adott állam pénzügyminisztériumának egyik „osztályaként” működik. Ekkoriban feladatuk nagyon szerteágazó volt, foglalkoztak az általános gazdasági növekedéssel, a munkanélküliség kezelésével, a kormányzat kiadásainak finanszírozásával, sőt még sok esetben fejlesztési bankként is működtek, amellet hogy ellátták az árstabilitásra való törekvés feladatkörét. Utóbbi azonban csak egy volt azok közül a feladatok közül, amire a jegybank koncentrált.

Ebből a szituációból adódóan senki nem tulajdonított nagy jelentőséget annak, hogy van-e bármilyen függetlensége a központi bankoknak. Ugyanakkor már ebben az időben is működtek - kuriózumként - olyan nemzeti bankok, akik rendelkeztek a függetlenség bizonyos fokával. Azokban az államokban, melyek világgazdasági szerepe meghatározó maradt, vagy meghatározóvá vált (Egyesült Királyság, Japán, Amerikai Egyesült Államok, Németország) vagy egy konzervatív kincstári politika, vagy egy de facto független jegybank volt képes fenntartani az árstabilitást. Főleg a viszonylag nyitott és nagy méretű tőkepiacok miatt.

Ebben az időben csak a Bundesbank számított olyan egyedi intézménynek, amely nem csak a gyakorlatban, de törvényi szabályozással is rendelkezett függetlenséggel. (Általában a fejlett államokban azzal érték el az inflációmentes környezetet, hogy nemzeti pénzüket egy stabil belső áru valutához kötötték. Ezt a Bretton Woods-i rendszerben a dollárt jelentette.)

Az inflációs folyamatok felgyorsulása azonban életre hívta a „monetáris ellenforradalmat” az akkori Keynes-i elméletrendszerrel szemben. Ez azt jelentette, hogy a „haladó” elmélet szerint a gazdaság mindenféle állami szabályozását hibásnak tartották, „az állam gazdasági beavatkozást téve felelőssé a tőkés gazdaság súlyos bajaiért” [Mátyás A. p. 476.].

A központi bankok függetlenségnek későbbi megvalósulása globális és helyi tényezők kombinációinak köszönhető. Általában két jelentős faktor támasztja alá az autonómia minél magasabb szintű realizálásának szándékát.

Egyrészt a világszerte növekvő szükségessége az árstabilitásnak, amit legfőképp az 1970-es évek stagflációja (illetve a lehangelő gazdasági teljesítménye néhány magas inflációjú államnak, például Latin-Amerikában) idézett elő. Az összehasonlításokban jó teljesítményt produkáló alacsony inflációjú államok, Németország vagy Japán erősítették ezt a nézőpontot.

Másrészt az egyre erősödő globalizáció, aminek következtében a folyamatosan és alapjaiban is leépülő tőkeáramlási határok és a nemzetközi tőkepiacok ehhez kapcsolódó szélesre nyitása piaci stabilitást is igényel. Ezek a kérdések visszahozták az árstabilitás kérdését a közgazdasági gondolkodásba és a központi bank függetlenségének fontosságát annak jeleként értékelték a belső és nemzetközi beruházók, hogy a makróökonómiai felelősség milyen mértékű. Ahogy Maxfield megjegyzi, ez a faktor a fejlődő országok esetében az a tényező, ami jelentősebbnek számított, mert a politikai stabilitás bizonyítékát is szolgálta. Ehhez hasonlóan az IMF folyamatosan felkarolta a fejlődő országok esetében azt a nézetet, hogy a függetlenség magas foka egy, a központi bankokra vonatkozó kívánatos intézményi összetevők közül és fontos lépés a bankrendszer reformjában.

Ma a központi bankok döntő többsége nagy mértékű függetlenséggel rendelkezik, ami nagy változás ha csak az elmúlt 20-25 évre tekintünk vissza.

Az európai integráció első ötven éve folyamán megteremtett intézményrendszer folyamatosan a funkcionalizmus és a föderalizmus párhuzamos megvalósítása mellett született meg. Amikor az egységes monetáris politika kialakítása került napirendre ugyanez a vita folytatódott. Végül azonban a történelmi helyzetből és a gazdasági körülményekből egy elvileg teljesen föderális intézmény született meg: az Európai Központi Bank.

Ma már egyre kevesebben emlékeznek vissza arra, hogy a közös európai pénz modern időkben felvetődő ötlete tulajdonképpen már a negyvenedik születésnapján is túl jutott. S bizony az integrációban résztvevő államok több évtizedig tervezték, majd halogatták, majd megint hozzákezdték és aztán újra hagyták elhamvadni a közös pénz ügyét. Az alapító hatok által elkezdett folyamathoz a később csatlakozók csak a megvalósítás irányába tett munkában tudtak segédkezni és a

kudarokban osztozni. A későbbiekben a közös pénz helyett kialakított és alkalmazott szoros árfolyam-politikai együttműködés tulajdonképpen hasznosnak és eredményesnek bizonyult egészen a külső politikai környezet megváltozásáig, illetve addig amíg a globalizáció hatása már az akkori integrációhoz hasonló méretű és együttműködési mélységű entitásokat is negatív hatásokkal is terhelte. Nyilvánvalóvá vált, hogy Európa valódi hatalma és hatékonysága jóval kisebb, mint azt pusztán gazdasági (és katonai) ereje sugallná - egyszerűen az egység hiánya miatt.

Az Európában a második világháború után elindított egyesülési folyamat elsősorban gazdasági alapú. A politikai szövetség megteremtése irányába tett gyakorlati lépések kezdetén a gazdasági kapcsolatok még nem váltak teljessé. Sőt Európának ma sincs saját gazdaságpolitikája. Sem az eredeti Európai Uniót alapító Szerződés, sem az azóta hatályba lépett módosítások, sem pedig a ratifikációs eljárás alatt álló Európai Alkotmányos Szerződés nem is tűzi ki célul.

Napjainkban egy olyan különleges rendszere működik a gazdasági koordinációnak, közös és közösségi politikáknak, amelyek képesek működtetni az egységes valutát - legalábbis a tagállamok egy részében - de képesek arra is, hogy lehetővé tegyék a nemzeti szuverenitás érzésének fennmaradását. Sőt a szuverenitás alapján bizonyos területeken az önállóság megőrzését is.

Ma a tagállamok saját fiskális politikát folytatnak, bár a derogációval rendelkező államok esetében a konvergencia-kritériumok, a Gazdaság és Monetáris Unióban (továbbiakban EMU) együttműködőket a Stabilitási és Növekedési Paktum bizonyos fajta korlátozás elé állítja. Az elmúlt években azonban láttuk, hogy ezek a hatások sokkal inkább soft szabálynak tekinthetőek, mint azt a megalkotásukkor az akkori politikai elit elképzelte. Világos az is, hogy éppen a két fenti korlátozó eszköz következtében ez a gazdaságpolitikai elem csak elméletileg szuverén. Az EU tagállamai teljes szabadsággal szólhatnak bele mások költségvetési politikájába, bírálhatják, vagy dicsérhetik adópolitikájukat.

Az árfolyam-politika területén a tagállamok (az EMU tagjai) a hatáskörüket közösen gyakorolják. Evidens, hogy az egységes valutának egységes a „külpolitikája”. Az államok azonban a közös szuverenitás gyakorlását megosztják egy tőlük jelentősen független intézménnyel, az Európai Központi Bankkal (továbbiakban ECB). A megosztás önkéntes, ha nem vesszük figyelembe azt a kényszert, ami a versenyképességi hátrányokból következik.

Európa hegemoniája hosszú idő alatt veszett el, mára a gazdaságilag tripoláris világ egyik alkotójaként tartják számon. Alig néhány évvel ezelőtt még megkérdőjelezhetetlen volt a státusa, melyet az Amerikai Egyesült Államok mögött betöltött. Mostanában ezt már sokkal többen kérdőjelezik meg (gondoljunk Kína rendíthetetlen fejlődésére, illetve India egyre erősödő világgazdasági szerepére). Európa kereskedelmi szerepe egyre kisebb a világban. Az Unióban egyesülő államok számára a valutapiaci stabilitás azon kevés eszköz közé tartozik, melyekkel oltalmazhatják érdekeiket. Mindemellett a belső piac megteremtése nyomán leállíthatatlanná vált a tagállamok közötti csere felgyorsulása. A tagállamok viszonyában a valutaárfolyamokkal előnyre szert tenni lehetetlen. Nemcsak azért, mert ez nem számítana fair megoldásnak, hanem azért is, mert egyre kevésbé hatékony, hiszen az **integráció mélyítésével együtt növekszik a kölcsönös függőség**. Ezekből következően a tagállamok közötti viták csak úgy kerülhetők el és a közös érdekek csak úgy nyerhetnek teret, ha van egy autonóm intézmény, mely felül tud emelkedni a „kevésbé szükségszerű nemzeti célokon” és a „közös jó” irányába viszi az együttműködést.

Az európai politikai elit az 1990-es évek elején egységes valutát akart. Az alapmotívumok különböztek, mégis a cél érdekében sok kompromisszum elfogadására voltak képesek a tárgyaló felek. A legnagyobb áldozat az volt, hogy tudomásul vegyék, az egységes pénzhez egységes monetáris politika tartozik.

Az államok kezében mindig is nagy jelentőséggel bírt a monetáris rendszer működtetésének ügye, hiszen ezen keresztül a gazdasági növekedés fenntartható módon (is) szabályozható, növelhető a társadalmi kohézió, de egyben elérhető az

is, hogy a politikai hatalom továbbra is megtartható maradjon. Éppen ez az utóbbi tényező eredményezte azt, hogy kialakultak a monetáris hatóság függetlenségét biztosító szabályrendszerek, mivel a hosszú távú fejlődés biztosítékai csak így garantálhatók. Azonban nem csak politikai oldalról, de a szakmai közvéleménnyel is nehéz elfogadtatni azt, hogy az állam szuverenitásának egy kényes szelete miért kerül át a közös, szupranacionális rendszerbe.

Különösen azoknak az államoknak az esetében problémás ez, melyeknél valamilyen tradíció nyomán biztosítva volt a monetáris politika autonómiája, az EMU-val viszont egy bizonytalan állapot keletkezett. Azokban az EU tagállamokban viszont, ahol ilyen tradíciók nem működtek, szorongást keltett a megoldás interpretálásának bizonytalansága. Ebben a helyzetben a függetlenségi koncepció olyan módját kellett megalkotni, amely mindkét félelmet némileg eloszlatta. A független monetáris hatóság megteremtése amiatt is szükségszerű megoldásnak tűnt, mivel még a mai helyzetben is elképzelhetetlen, hogy a gazdaságpolitika más területein egy államok feletti szerv égisze alatt az ECB-vel azonos súlyú testület jöjjön létre. Ha pedig a tagállamok beleszólási jogot kapnának a monetáris politika működtetésébe, az egy huszonhétféle igény kielégítését összehangolni képtelen szervezetet és viselkedést eredményezne.

A kiszámíthatatlan világgazdasági hatások és az európai közvélemény változó hozzáállása következtében a korábban létrehozott függetlenségi koncepció elvében módosulás következett be. Különösen lényeges hatást eredményez az, hogy az Európai Unióban résztvevő államok száma az eredeti megállapodás megkötése óta több mint a duplájára nőtt. Az új tagállamok lázasan törekednek az egységes valuta átvételére, de gazdasági folyamataik valójában ismeretlenek (hiszen megbízható idősorok, csak néhány évre állnak rendelkezésre) és az egységes monetáris politikához való alkalmazkodás még inkább kétséges részükről, mint az EMU-t alapítóké. A függetlenségi tradíciók hiánya pedig azt eredményezheti, hogy erőteljesen támogatják majd az autonómia csorbítására irányuló törekvéseket, kibillentve a jelenlegi helyzetből a megerősítő-gyengítő egyensúlyát.

* * *

A fentiek kapcsán kulcskérdés az Európai Központi Bank függetlenségének ügye. Az értekezés ennek megteremtésével és fennmaradási kérdésével kíván foglalkozni. Céljának tekinti, hogy bemutassa a függetlenségi koncepció kialakulásának indokait és feltárja azokat a sajátosságokat, amiket „Az Európai Nemzeti Banknak” létrehozásakor alkalmaznia kellett. Céljának tekinti továbbá annak vizsgálatát, hogy milyen módon korlátozhatóak a függetlenségi kritériumok, s ez mi módon valósul meg jelenleg. Vizsgálja még azt, hogy miképpen képes az ECB a számára biztosított függetlenséggel élve alap és kiegészítő feladatait ellátni, hogyan működhet, mint „Európa Bankja”. Az értekezés - a már elfogadott, de még nem alkalmazott szabályokat is figyelembe véve, illetve az eddigi tapasztalatokat összegezve - arra a végkövetkeztetésre jut, hogy az Európai Központi Bank függetlenségi koncepciója változik - méghozzá igen rövid idő alatt - és a változás iránya egyértelműen a korlátozás elemeinek „kidomborítása”, még inkább a befolyásolás. A disszertáció szándékoltnan nem kíván kitérni a tagállamok konkrét helyzetére, így a Magyar Köztársaságra; ezért nem vizsgálja Magyar Nemzeti Bank függetlenségének státusát; és annak konvergenciáját.

2. Kutatásmódszertan

2.1. A kutatás időbeli lehatárolása

Az értekezés alapjául szolgáló időciklus az Európai Uniót létrehozó Szerződéshez kapcsolódó Kormányközi Konferencia (továbbiakban IGC) kezdetétől, illetve annak előkészítő munkáitól **2006 nyaráig** terjed. A dolgozat egyszerűsített megpróbálja anticipálni az Európai Unió monetáris politikáját meghatározó intézményrendszer változásának várható trendjeit, illetve az elképzelhető mozgástereket².

2.2. Forráselemezés, a szakirodalom rövid áttekintése

Az objektivitás, egyben a hitelesség érdekében **elsődleges forrásokként** az alapítószerződések szövegét, az Európai Központi Bank létrehozása kapcsán kialakított egyezményeket, valamint az ECB által kibocsátott dokumentumokat használtam fel. Elsődleges forrásnak tekintem még mindazokat az információkat, melyeket az Európai Közösség (továbbiakban EK) szervei bocsátottak ki, illetve a tagállamok korábban önálló, ma a Központi Bankok Európai Rendszerébe tartozó intézményei publikáltak. A feldolgozás során és a hivatkozásokban igyekeztem az *Acquis Communautaire*nek megfelelő terminológiákat alkalmazni³.

Az értekezés tárgykörébe tartozó, vagy valamilyen módon ahhoz kapcsolódó szakirodalmakat másodlagos forrásokként kezeltem. Mivel megfelelő mélységű, hazai (magyar nyelvű) irodalom ebben a témakörben nem áll rendelkezésre, ezért

² Különös tekintettel a Gazdasági és Monetáris Unió várható folyamatos bővítésére.

³ Ez sok esetben helyesírási nehézségeket okozott. Ilyenkor minden esetben a közösségi joganyagoknak megfelelő írásmódot alkalmaztam, a szupranacionális szabályok elsőrendűségéből adódóan.

munkám során döntő többségben idegen nyelvű tanulmányokra és szakirodalomra támaszkodtam⁴.

A témához kötődő irodalmak két nagy iskolára bonthatók. Egyrészt a második világháború után hagyományossá vált német-holland gazdasági vonalhoz kötődő independencia elsődlegességét hangsúlyozók (melyek meghatározóak a Gazdasági és Monetáris Unió esetében, így a dolgozat témájából adódóan is). Másrészt egy főleg francia-brit hagyományokat követő, a kormányzati (értsd fiskális) és a monetáris politika összhangját szoros (ellenőrző) kapcsolatban elképzelő irányvonalra⁵.

2.3. Az értekezés felépítése, az egyes fejezetekben vizsgált hipotézisek

Az első szakasz az Európai Központi Bank(ok Rendszere) szervezeti felépítést mutatja be és felvázolja a Gazdasági és Monetáris Unió - várhatóan rövidtávon gyors - növekedése⁶ következtében átalakuló szervezeti szabályait. A fejezet alaphipotézise az, hogy *a szervezeti rendszer átalakítása a „nagyobb” tagállamok érdekeit tükrözi. A kisebb tagállamok céljai háttérbe szorulnak, még akkor is, ha egyébként az EMU közgazdasági céljaival azok inkább egyeznének.* Ezzel a személyi függetlenségbe „vetett hit” gyengülése következik be és teljesen megszűnik az az alapelv, amely még az 1980-as évek végén meghatározónak számított, az ECB Kormányzótanácsának fel kell erősítenie a kisebb tagállamok érdekeit. Hosszútávon ez akár a nemzeti érdekek korábbiakhoz képest erősebb védelmét (és így az erőpolitika gyakoribb) alkalmazását extrapolálja. Ennek vizsgálata azonban nem célja a dolgozatnak.

⁴ Magyar nyelvű, a témához kötődő elemzések az Európai Központi Bank honlapján sem lelhetők fel. Az ott található források nem a témát szorosan érintő területre vonatkoznak.

⁵ Jellemző a gondolat folyamatos felvetődésére a 2006-ban megalakult lengyel kormány egyértelmű célja arra, hogy rábírija jegybankját: az árstabilitás mellett a fenntartható gazdasági növekedést is biztosítsa.

⁶ Feltételezve főleg a kelet-közép-európai új EU tagállamok csatlakozását.

A második szakasz a függetlenség elméleti kérdéseit mutatja be. Célja, hogy megmutassa, milyen ismérvek alapján döntöttek úgy a tagállamok szakértői az 1990-ben kezdődött Kormányközi Konferencián (illetve erősítették azt meg a tagállamok állam-, illetve kormányfői), hogy a függetlenség különböző kategóriáit alakítják ki, és több gyakorlatot figyelembe véve alapvetően a német példát választják. A fejezet hipotézise az, hogy *a kialakított keretek teljes körűnek számítottak az 1980-90-es évek fordulóján* (ha kell azt mondhatjuk, az akkori tagállamok elérték a lehetséges maximumot), *de azok a megváltozott politikai viszonyok és világgazdasági körülmények között már nem tarthatók teljes egészében.*

A harmadik rész megvilágítja azt, hogy milyen megoldással érhető el, hogy a független Európai Központi Bank elszámoltathatósága biztosítható legyen. Ennek keretében egyrészt bemutatásra kerülnek az ellenőrzési jogkörrel felruházott szervezeti egységek. Valamint világossá válik, hogy milyen intézményi keretekben vesznek részt a közösségi szervek az ECB-vel való kapcsolattartásban. *A fejezet hipotézise az, hogy a jelenlegi helyzetben nem kiforrott az ellenőrzési hatáskör gyakorlása, különösen az Európai Parlament esetében.* Abból adódóan, hogy az Európai Központi Bank függetlenségét mindenképpen biztosítani akarják, ezért nincs adekvát közösségi intézmény, amelyik megfelelő legitimitással bír és működésével nem korlátozza az autonómiát. Ugyanakkor a Központi Bankok Európai Rendszere tagjain keresztül a nemzeti központi bankok ellenőrzését általában ellátja valamilyen nemzeti hatóság, akiknek működése felveti annak az elvi lehetőségét, hogy ily módon csorbul valamelyik résztvevő függetlensége.

Ezt követően a függetlenség által célzott feladatkörök meghatározására kerül sor, abból a szempontból, hogy a jogalkotók milyen indokok alapján jutatták feladatkörökhöz a függetlenné tett központi bankjukat. A megvizsgált hipotézis az, hogy *az EMU-t alkotó államok szuverenitásuknak csak azokat a részeit merték az általuk tulajdonolt és tulajdonképpen működtetett szervnek átadni, amelyek nélkülözhetetlenek az ECB feladatainak ellátáshoz, a monetáris politika irányításához, de különösen az árstabilitás biztosításához.*

Legvégül az értekezés lényeges megállapításainak áttekintésével párhuzamosan konzekvenciák levonására kerül sor, abból a szempontból, hogy az Európai Központi Bank függetlenségének csorbitása milyen okokból következik be, illetve miért fogadja azt el a szakmai és a szélesen vett közvélemény.

3. Az Európai Központi Bank és a Rendszer felépítése

Az Európai Központi Bank Frankfurt am Mainban került megalapításra 1998-ban. Szervezeti felépítésének kialakításakor az 1991-ben meghatározottaknak megfelelően jártak el. Az időközben eltelt hét évben nem történt az Unió politikai és gazdasági környezetében, vagy tagsági viszonyában olyan változás, ami bármilyen eltérést eredményezett volna az eredeti tervektől. Napjainkban azonban, különösen a 2007-ben kezdődő EMU bővítési (várhatóan) hullám következtében a felépítési és működési szabályokat revízió alá kell(ett) venni.

3.1. A Kormányzótanács

Az Európai Központi Bank legfőbb döntéshozó testülete a Kormányzótanács, amely az egységes valutát használó tagállamok nemzeti központi bankjainak elnökeiből, valamint az Igazgatóság tagjaiból tevődik össze. Továbbá nem szavazati joggal részt vehet az Európai Unió Tanácsának elnöke, valamint az Európai Közösség Bizottságának egy tagja. Abban az esetben, ha nem monetáris politikai jellegű napirend is van, a nemzeti központi bankok vezetőit egy „szakértő” személy is elkísérheti. Olyan esetekben, ha valamely jegybanki kormányzó akadályoztatva van a részvételben, kijelölhet helyettest. Ezt azonban írásbeli tájékoztatás formájában az ülést megelőzően az elnökkel közölnie kell. A Szerződésben meghatározott tagok mellett a Kormányzótanács más személyeket is meghívhat az ülésre, ha ennek valamilyen okból szükségét látja.

Az ECB legfőbb szerve elsődlegesen meghatározza a Közösség monetáris politikáját, így definiálja az irányadó kamatlábakra vonatkozó határozatokat, a Központi Bankok Európai Rendszere (továbbiakban ESCB) tartalékait érintő döntéseket, a közbenső monetáris célokat, továbbá az ezek végrehajtását lehetővé tevő iránymutatásokat. Feladatkörében olyan határozatokat (irányvonalakat) fogad el,

melyek azzal állnak kapcsolatban, hogy bizonyos tevékenységeket az ECB az Európai Központ Bankok Rendszerére ruház át. További feladata az ECB belső rendjének kialakítása, a szervezeti és döntési rendszerének megteremtése és működtetése. **A Kormányzótanács zárt, titkos üléseket tart**, de rendelkezhet úgy, hogy nyilvánosságra hozzák a testület döntéseit.

A Kormányzótanács elméletileg évente legalább tízszer ülésezik. Ezek pontos időpontját maguk határozzák meg az elnök javaslatára, még hozzá a következő év vonatkozásában. Az ülésekre így, normál esetben rendszeres időközönként kerül sor. Ezeken felül az ECB elnöke köteles a Kormányzótanácsot minden olyan esetben összehívni, ha három tag ezt írásban kezdeményezi.⁷ Az elnök maga is kezdeményezheti a rendkívüli ülések megtartását, ha azt szükségesnek véli valamilyen pénzügyi, vagy gazdasági környezetbeli változás, politikai esemény következtében.

A gyakorlatban a Kormányzótanács havonta kétszer tart ülést. A havi első alkalommal a Tanács összegzi a gazdasági helyzet és a monetáris politika állását. A kamatokra vonatkozó döntéseket ezen a találkozón hozzák meg. A havi második találkozó alkalmával az ECB-re és az eurorendszerre vonatkozó feladatokra, felelősségekre és ügyekre koncentrálnak⁸.

A Kormányzótanács a (rendes) üléseit Frankfurt am Mainban, az ECB épületében tartja. Különleges esetekben lehetőség van a távkonferencia megtartására is. Ezt főleg az indokolja, hogy a bizonyos technikai kérdések miatt⁹ „nem éri meg” a tagoknak a személyes részvétel. Ilyen típusú ülésezésre azonban csak akkor kerülhet sor, ha azt háromnál több tag nem ellenzi.

⁷ Ez a jelen helyzetben és még az egységes valutaövezet 2007-es bővítésekor is lehetővé teszi, hogy bármely, a Monetáris Unióban résztvevő tagállam rendelkezzen ezzel a jogosítvánnyal. A Kormányzótanács új szerkezetű összetétele nyomán azonban mindig lesznek (egy idő után akár többségben) olyan tagállamok, akiket ez a jog bár megillet, nem szavazhat, pedig előfordulhat olyan eset, hogy egy (vagy három) a Kormányzótanácsban nulla szavazatú tagállam véli szükségesnek az ülés összehívását. Az ilyen esetekre pontos forgatókönyv jelenleg nincs.

⁸ A havi első ülés után minden alkalommal sajtóközleményt bocsátanak ki 13 óra 45 perckor (középeurópai idő szerint [CET]). Ebben bemutatják a Kormányzótanács által megállapított kamatszinteket. Ezt követően nem sokkal 14 óra 30 perckor az ECB elnöke és alelnöke sajtókonferenciát tart.

⁹ Vagy ha a napirend rendkívül rövid, vagy „üres”.

A Bundesbank tradícióit követve a Kormányzótanács úgy határozhat, hogy alkalmanként egy nemzeti bankban tartja üléseit, jelezve a rendszer európai természetét.

A Kormányzótanács határozatképességéhez nem szükséges minden tag részvétele. Kétharmados jelenlét esetében már szavazóképes a testület. Különleges esetben az elnök határozatképtelenség következtében összehívhat rendkívüli ülést is. Ilyenkor már a kétharmados szabály figyelembevétele nélkül is lehet határozatokat hozni. A Kormányzótanácsban a szavazást csak az elnök rendelheti el, amennyiben egy tag szeretne bizonyos kérdésben szavazást elrendelni¹⁰, akkor ezt az elnöknek szóló felkéréssel kezdeményezheti és azt ebben az esetben is az elnök rendeli el. Szavazati jog csak azokat a tagokat illeti meg, akik részt vesznek az üléseken. Távkonferencia esetében a jelenlét csak virtuálisan jelentkezik (itt is előfordulhat, hogy valamelyik tag „nincs jelen”). A Kormányzótanács bármely tagja kijelölhet egy helyetteset, aki teljes egészében, szavazati joggal vehet részt a Tanács munkájában. Erre azonban csak akkor kerülhet sor, ha az akadályoztatás több mint egy hónapig tart.

A Kormányzótanács tagjai egy szavazattal rendelkeznek, a döntéseiket - mivel szupranacionális feladatokról van szó - egyszerű többséggel hozzák meg. Szavazategyenlőség bekövetkeztekor az elnök szavazata a döntő. Bizonyos kérdések esetében - ahol a kormányköziség inkább dominál - minősített többségre van szükség. A minősített többség kettős. Egyrészt az ECB jegyzett tőkéjének kétharmada, másrészt a részvényesek (tagállamok) felének igen szavazata szükséges. (Az Igazgatósági tagok szavazata nulla.) Minősített többségi szavazásba a következő kérdésterületek kerültek bevonásra: (1) az ECB tőkéjének felemelése; (2) az ECB tőkéjének jegyzésére vonatkozó részesedési arány meghatározásának végrehajtásához szükséges intézkedések meghozatala; (3) a nemzeti központi bankok által az ECB-nek átutalandó devizatartalékokkal kapcsolatos döntések; (4) a nemzeti központi bankok pénzjövdelmének megoszlásához fűződő kérdé-

¹⁰ Ez az eljárás kísértetiesen hasonlít az Európai Közösség Bizottságának jogszabály-kezdeményezési hatáskörének exkluzivitására, az Európai Unió Tanácsa napirendjének meghatározása tekintetében.

sek; (5) az ECB nettó nyereségének az általános tartalékalap és a részvényesek közötti megosztására, illetve (6) az esetleges veszteség fedezésére vonatkozó döntések.

A szavazások esetében különleges eljárás a titkos szavazás. Ez akkor lehetséges, ha az elnök a Kormányzótanács legalább három tagjának kérésére azt elrendeli. A titkos szavazást abban az esetben azonban köteles az elnök elrendelni, ha az a Kormányzótanács valamely tagját személyesen érintő kérdésben történik. Ilyen helyzetben az érintett nem rendelkezik szavazati joggal. A Szerződés a következő területeket konkrétan felsorolja a titkos szavazások elrendelését illetően: (1) ha az Igazgatóság valamely tagjának a Kormányzótanács más kereső vagy nem kereső foglalkozás gyakorlását kivételesen engedélyezi; (2) az Igazgatóság tagjainak alkalmazási feltételeiről szóló döntés; (3) az Igazgatóság valamely tagja felmentésének kezdeményezése az Európai Közösség Bíróságánál.

A határozathozatal különleges esetben írásos is lehet. Azonban ha a Kormányzótanács legalább három tagja ezt ellenzi, nem rendelhető el. További feltétele, hogy legalább öt munkanapon át kell tartania, azért hogy a tagok megfontolt döntést hozhassanak és, a Kormányzótanács minden tagjának (vagy helyettesének) sajátkezű aláírása szükséges. Az így meghozott döntések mindegyikéről a Kormányzótanács soronkövetkező ülésének jegyzőkönyvében feljegyzést kell szerepeltetni.

Az egységes valutát használó országok számának növekedése következtében a 2007 után csatlakozó államok már egy új Kormányzótanácsi tagságot jelentő reprezentációs rendszerben vesznek részt.

A Kormányzótanácsban a szavazást illetően rotációs alapon képviseltetik majd magukat a tagállamok, az Igazgatóság tagjainak mandátuma nem változik, mivel ők az európai egységes célokat reprezentálják. A rotáció alapelve marad az egy tagállam egy szavazat elv, de úgy hogy szavazati jog nem minden tagállam nemzeti központi bankjának kormányzóját illeti majd meg. Ennek ellenére minden tagállam képviselője részt vesz az üléseken, attól függetlenül, hogy rendelkezik-e

szavazati joggal vagy sem. **A rotációs mechanizmus reprezentálni fogja a nagyobb és a kisebb tagállamok méretéből adódó különbségeket**, úgy hogy ne fordulhasson elő olyan szituáció, hogy a nagyobb tagállamok képviselő nélkül maradjanak. A működésbe lépő rendszer a hatályos közösségi joghoz oly módon kapcsolódik, hogy lehetővé teszi a huszonhét tagú EMU működését¹¹. A rotáció teljes egészében átlátható módon valósul meg.

A Kormányzótanácsban a szavazatok számát huszonegyben maximalizálták. Az egységes valutát használó országokat a jövőben csoportokra osztják, attól függően milyen mértékben részesülnek a valutaunió egy főre jutó GDP-jéből - GDP piaci ár alapon - (ez a mérték öthatod részét adja) és a pénzügyi intézményeik összesített mérleg-főösszege alapján - TABS-MFI-ben mérve - (ez a mérték egyhatod részét adja).

Első lépésben, amikor az egységes valutát használó tagállamok száma tizenötre nő két csoportra bontják az államokat. Ez a szabály addig marad fenn, míg a tagállamok száma huszonkettőre nem nő (mostani gazdasági és politikai adottságok alapján 2010 után). Az egyik csoportba az öt legnagyobb fenti módszerrel kialakított mérőszámmal rendelkező tagállam kerül. Ők a Kormányzótanácsban négy szavazattal fognak bírni. Az összes többi tagállam alkotja majd a másik csoportot, akik tizenegy szavazaton osztoznak. Ezzel biztosítva van, hogy bármely csoporthoz is tartozzon egy résztvevő tagállam jegybankelnöke, ugyanolyan hosszú ideig birtokolja a szavazati jogot a Kormányzótanácsban.

Amikor az egységes valutát használó tagállamok száma eléri a huszonkettőt, a résztvevő jegybanki kormányzókat három csoportra osztják majd. Az első csoport ugyanúgy jön majd létre (vagyis nem változik), mint a 2007 után bevezetendő rendszerben. A második csoportba az összes többi kormányzó fele kerül, oly módon, hogy a fenti elvek alapján kialakított sorrendben a következő helyeket elfoglalók kerülnek ide. A harmadik csoport a többi kormányzót fogja tartalmaz-

¹¹ Emlékeztet, hogy az Európai Unióról szóló Szerződés Nice-i módosításakor az Európai Unió tagállamainak számát 27-re tervezték a döntéshozók.

ni, azokat, akik legkisebb mérőszámmal rendelkeznek. A szavazási rendben az első csoport négy szavazattal bír majd, a második nyolccal, a harmadik pedig csak hárommal. A huszonhét tagúra tervezett EMU-ban így az első csoportban szereplő tagállamok 80 %-os valószínűséggel, a második csoportban szereplők 57 %-os eséllyel rendelkeznek majd szavazati joggal, míg a harmadikban szereplők csak 38 %-ossal.

Minden egyes csoporton belül a kormányzók ugyanolyan időszakra birtokolják majd a szavazati jogokat. A csoportok közötti átrendezésre akkor kerül majd sor, ha új tagállamok számára megszűnik a derogáció az önálló monetáris politikát illetően, vagy ha a GDP arány öt évenkénti felülvizsgálatakor eltolódás következik be.

A voksolásban egyetlen kivételt fognak alkalmazni, ez pedig magára a szavazási rend megváltoztatására vonatkozik. Az új szabályok elfogadásakor az összes EMU tagállam jegybanki kormányzója részt vesz a szavazásokon, és kétharmados többséggel alakíthatnak ki a hamarosan bevezetésre kerülőhöz képest új szavazási rendet.

A Kormányzótanács ülésein az Igazgatóság által összeállított napirend alapján folyik a munka. Ezt a Kormányzótanácsnak el kell fogadnia, de módosíthatja is azt, úgy hogy levesz napirendi pontokat vagy valamelyik tag javaslatára, kiegészíti azt. A tagok a napirendet legalább az ülés előtt nyolc nappal megkapják. Abban az esetben, ha egy hirtelen felmerült esemény miatt nincs lehetőség a nyolcnapos határidő betartására a Tanács a „körülményeknek megfelelően” jár el.

A Kormányzótanács tagjai közül legalább három kérésére automatikusan lekerül egy javaslat a napirendről, ha az adott pontra vonatkozó dokumentumok áttanulmányozásához - a kézhezvétel és az ülés közötti - időt rövidnek találják.

Az ülések jegyzőkönyveit a következő alkalommal kapják meg a Tanács tagjai hitelesítésre. Szükséges esetben azonban ennél hamarabb, írásban kell azt eljuttatni a Kormányzótanács minden egyes tagjának.

A Kormányzótanács működése és a felhasznált dokumentumok általában bizalmasak, titkosak; kivéve, ha az elnököt fel nem jogosítják a tanácskozások végeredményének, illetve a dokumentumok¹² nyilvánosságra hozatalára.

A Kormányzótanács kénytelen az Általános Tanács fennállásáig¹³ annak bizonyos észrevételeit figyelembe venni. Erre akkor kerül sor, ha a Kormányzótanács nem kötelező jellegű másodlagos jogszabályokat alkot: (1) állásfoglalást terjeszt elő a nemzeti hatóságoknak, intézményeknek, vagy szervezeteknek; (2) véleményt bocsát ki az Európai Unió Tanácsa, az Európai Közösség Bizottsága, vagy a tagállamok illetékes hatóságai számára a pénzüzetek prudens működésének ellenőrzése, a monetáris rendszer stabilitására vonatkozó közösségi szabályok hatályának és alkalmazásának kérdésében; (3) ajánlást fogad el statisztikai kérdésekben; (4) ajánlást fogad el a számviteli szabályok és műveletekről szóló jelentések szabványosításáról; (5) intézkedéseket hoz az ECB tőkéjének részesedési arány meghatározására vonatkozóan; (6) elfogadja az ECB személyzetének foglalkoztatási feltételeit; (7) véleményt bocsát ki az egységes valutát nem használó tagállamok fizetőeszközének visszafordíthatatlan rögzítésére való felkészülése (derogáció megszüntetése) kapcsán; (8) elfogadja az Európai Központi Bank éves jelentését.

Ezen felül az Általános Tanács hozzájárulási joggal bír az ECB statisztikai funkcióját tekintve. A Központi Bankok Európai Rendszerének tagjai közötti együttműködés erősítése érdekében az ECB statisztikai feladatainak támogatásában, azon szabályok és gyakorlatok harmonizációja esetében, melyek a Központi Bankok Európai Rendszere által végrehajtott statisztikák rendezését, szerkesztését és szétosztását szabályozzák.

¹² A Kormányzótanács 1998 novemberében szabályozta az ECB és az EMI archívumának hozzáférési szabályait. E szerint mindkét intézményen felül az Európai Gazdasági Közösség jegybanki Kormányzók Bizottságának archívuma is 30 év elteltével szabadon hozzáférhető. A harminc éves titkosságot azonban a Kormányzótanács speciális esetekben bármikor lerövidítheti.

¹³ Az Általános Tanács addig működik, amíg minden EU tagállam nem lesz a Gazdasági és Monetáris Unió tagja.

Az ECB Kormányzótanácsa meghatározza a fő kamatszinteket, amelyek jellemzik az ECB monetáris politikájának aktuális helyzetét. A valutaunió három fő kamatrátája a (1) refinanszírozási kamatláb (Main Refinancing Operations - MRO), amelynek célja a strukturális likviditási hiány megteremtése, illetve növelése. (2) Aktív oldali rendelkezésreállítás kamatláb (Marginal Lending Facility - MLF): az előre meghatározott kamaton elfogadható fedezetek ellenében az ECB egy napos (O/N) likviditást biztosít, átmeneti likviditási igényt elégít ki. Normál helyzetben az MLF a piaci egynapos kamatláb felső határa. (3) Betéti rendelkezésreállítás kamatláb (Deposit Facility - DF): az Európai Központi Banknál elhelyezett egynapos (O/N) betétek előre meghatározott kamatlába. Standard körülmények esetén ez a kamatszint a piaci O/N kamatláb alsó határa. (A kamatráták változásait lásd az 5. mellékletben.)

3.2. Az Igazgatóság

Az Igazgatóság az Európai Központi Bank legfőbb végrehajtó szerve, mely tevékenységet a Kormányzótanács által elfogadott monetáris politikai iránymutatásoknak és határozatoknak megfelelően tesz. Ennek keretében az Igazgatóság él az ECB utasítási jogával a tagállamok nemzeti központi bankjai felé. Ezen felül az Igazgatóság rendelkezik olyan hatáskörökkel is, melyeket a Kormányzótanács ráruházott, előkészíti annak üléseit, és felelős az ECB-ben folyó minden belső ügyért.

Az Igazgatóság az elnökből¹⁴, az alelnökből és négy másik igazgatóból áll. Mindannyian teljes állásban töltik be ezt a funkciót. A tagokat az Európai Tanács nevezi ki egyhangú döntéssel¹⁵, az Európai Unió Tanácsának ajánlására, az Európai Parlamenttel és a Kormányzótanáccsal egyetértésben. A jelöltek olyan egyének lehetnek, akik pénzügyi és/vagy banki területen elismert, tekintéllyel és szakmai

¹⁴ Aki az Európai Központi Bank elnöke is egyben.

¹⁵ Bár az Európai Alkotmányos Szerződés bizonyos személyi kérdésekben (kinevezés) bevezeti a minősített többségi szavazást, ez az ECB Igazgatóság tagjaira nem vonatkozik.

tapasztalattal rendelkező személyek¹⁶. Az Igazgatósági tagok megbízatása nyolc éves periódusra - megújítási lehetőség nélkül - szól¹⁷. (Az Európai Központi Bank megalakításakor az Igazgatóság tagjait különböző időszakokra nevezték ki. Az 1998-ban munkába állt tagok közül az első négy évvel később távozott a testületből. Az elkövetkező években pedig egy-egy új tag megválasztására volt szükség. A Központi Bank első elnökét ugyan nyolc évre választották, de 2003 őszén lemondott.) Az Igazgatóság hat tagjából adódóan az ECB megalakulása óta szupranacionális szervezeti egységként működik, hiszen a tagállamok mindegyike nincs reprezentálva benne. Ezt legtöbb elemző azzal magyarázza, hogy a jogalkotók úgy alakították ki az Igazgatóság feladatkörét, hogy a fő döntéshozó testület a Kormányzótanács maradjon. (Az Igazgatóság eddigi tagjainak listáját a 3. melléklet tartalmazza).

Az Igazgatóság üléseinek időpontját az elnök javaslatára maga a testület dönti el. Ő az, aki bármikor összehívhatja a csoportot. Az ülések gyorsított eljárású lefolytatásáért és előkészítéséért az ECB egyik szervezetéből választott titkár felelős, akit az elnök nevez ki. Az Igazgatóság akkor is szavazatképes, ha az elnök és az alelnök sem vesz részt az ülésen. Ilyen esetben a testület legidősebb tagja elnököl. Ekkor azonban minden igazgatónak részt kell vennie a tanácskozáson, mivel annak határozatképességéhez a tagok kétharmada szükséges. Ha ez nem következik be az elnök a Kormányzótanácshoz hasonlóan rendkívüli ülést hívhat össze, ahol már nem kell a minimális létszámra vonatkozó szabályt figyelembe venni. Minden tag egy szavazattal rendelkezik, egyenlőség esetén az elnök szavazata dönt. A határozatokat szupranacionális szerv lévén egyszerű többséggel hozzák. A döntések írásbeli formájú elfogadása akkor valósulhat meg, ha azt az Igazgatóság legalább két tagja nem ellenzi.

¹⁶ „A tagok alkalmazási feltételei, így elsősorban a fizetések, a nyugdíjak és egyéb társadalombiztosítási juttatások az EKB-val kötött szerződések tárgyát képezik, amely szerződésnek a feltételeit a Kormányzótanács határozza meg, mégpedig a Kormányzótanács és a Tanács által kinevezett három-három tagból álló bizottság javaslatára ... ez esetben az Igazgatóság tagjai nem rendelkeznek szavazati joggal.” [Angyal Zoltán: A közös monetáris politika szervezeti háttere a Gazdasági és Monetáris Unióban. p. 100.]

¹⁷ Ez a megbízatás felmentéssel csak az Európai Közösség Bíróság ítéletével szűnhet meg, a Kormányzótanács, vagy az Igazgatóság által kezdeményezett peres eljárás nyomán, ha már nem állnak fenn az adott személynél a tisztség gyakorlásához szükséges feltételek, vagy tevékenysége során súlyos hibát követett el.

Az ülés napirendjét az elnök juttatja el a tagoknak, legalább két munkanappal annak megkezdése előtt, ezt aztán az Igazgatóság fogadja el. A kétnapos határidőt különleges esetekben nem kell betartani. Ilyenkor az elnök a körülményeknek megfelelően cselekszik. Az ülések jegyzőkönyveit a következő találkozáson hitelesítik a tagok. Amennyiben ez szükséges - például írásbeli eljárás esetén - ez korábban is megtörténhet. Az Igazgatóság ülései is megrendezhetők távkonferencia keretében, de csak nagyon indokolt fejlemények következtében. Akkor is csak abban az esetben, ha legalább két tag ezt nem ellenzi. A különleges körülményeket az elnök határozza meg. Ilyenkor előzetesen értesíteni kell minden tagot a távkonferencia tényéről és arról is, milyen téma kerül napirendre. Fontos ebben a helyzetben a jegyzőkönyvekben nemcsak a döntéseket rögzíteni, hanem azokat a tényeket is, amelyek az elnök szerint az ilyen találkozó megtartását indokolták.

Az Igazgatóságnak lehetősége van arra is, hogy egy, vagy több tagjára átruházzon hatásköröket meghatározott ügyviteli és adminisztrációs intézkedési területeken. A megbízott(ak) az Igazgatóság nevében és felelősségére, későbbi kollektív döntések előkészítésére is jogosult(ak) lehet(nek).

Az Igazgatóság feladatköre az ECB szervezeti egységeihez kapcsolódó hatáskörök, elnevezések, azok számának meghatározása, majd a Kormányzótanáccsal való konzultáció után nyilvánosságra hozatala. Az ECB minden szervezeti egysége az Igazgatóság irányítása alatt áll, melyek fölött személyi felelősség tekintetében maga dönt. Erről tájékoztatja az Általános Tanácsot és az Európai Központi Bank személyzetét. Az ilyen típusú döntések meghozatalakor az Igazgatóság teljes ülésére van szükség, és a döntéseket az elnöknek is meg kell szavaznia¹⁸. Az Igazgatóság által elfogadott szervezeti szabályokról (Adminisztratív Körlevél) az ECB minden tagját értesíteni kell, mivel azok kötelezőek a személyzetre vonatkozóan. (Ezenkívül a Magtartási Kódex szabályozza a munkatársak - beleértve az azt megalkotó felső vezetőket is - etikai viszonyait.)

¹⁸ Az elnöknek vétójoga van.

Az Igazgatóság kénytelen az Általános Tanács fennállásáig annak bizonyos észrevételeit figyelembe venni. Ezek közül a legjelentősebb az az eset, amikor a Kormányzótanács által létrehozott jogszabály megvalósítása közben az Általános Tanács közreműködése is szükséges, vagy olyan jogszabály létrehozására ruházta fel az Igazgatóságot a Kormányzótanács, amelyhez szükséges az Általános Tanács részvétele is. Az Általános Tanácsnak legalább tíz munkanapot kell biztosítani észrevételeinek megtételére. Ezt sürgős esetben öt napra is lehet korlátozni, de a sürgősséget a felkérésben indokolni kell.

3.3. Az Általános Tanács

Az Általános Tanács az Európai Központi Bank átmeneti szervezeti egysége. Munkája és feladata akkor szűnik meg, ha az EU minden tagállama esetében megszűnik a derogáció, illetve az opt out az egységes valuta használatának tekintetében¹⁹. Az Általános Tanács minden európai uniós tagállam jegybankjának vezetőjéből, az ECB elnökéből és alelnökéből áll. A jegybankok kormányzóit elkísérheti még egy személy („szakértő”) az ülésekre. Az Igazgatóság további négy tagja is részt vehet a tanácskozásokon, de nekik nincs szavazati joguk. Rajtuk kívül még az Európai Unió Tanácsának egy tagja, illetve az Európai Közösség Bizottságának képviselője közreműködhet a találkozókön. Az Általános Tanács tagállami képviselői kijelölhetnek egy helyettest is, abban az esetben, ha nem tudnak az ülésen részt venni, azonban erről értesíteniük kell az elnököt. Ez a személy a jelölő nevében felszólalhat és szavazhat is a Tanácsban. Szükség esetén az Igazgatóság más személyeket is meghívhat az ülésekre, szavazati jog nélkül.

Az Általános Tanács létrejöttének legfőbb oka, hogy ez a szerv tölti be az Európai Pénzügyi Együtműködési Alap (továbbiakban EMCF) - illetve 1994. és 1998. között az Európai Monetáris Intézet (továbbiakban EMI) - által korábban

¹⁹ Arra vonatkozóan nem született még elgondolás – mivel ma még nem időszerű – mi lesz olyan esetben, ha megszűnik az Általános Tanács majd ezt követően új tagállam lép az integrációba, aki legkorábban csak az EU tagság után két évvel térhet át az egységes valutára.

ellátott, és az ECB-re szállt feladatokat, azokkal a tagállamokkal kapcsolatban, akik nem használják az egységes valutát. Emellett lényeges szerepköre van abban, miként teremtsenek kapcsolatot a saját monetáris politikával rendelkező tagállamok és az ECB között. Az Általános Tanács így az ERM II. (Átváltási Árfolyam Mechanizmus) irányító hatóságának is tekinthető. A feladatkörébe tartozik a monetáris és árfolyam-politikai koordináció, esetlegesen az intervenció, az EMCF-ben meghonosodott hitelmechanizmusok további működtetése. A Tanács látja el a bilaterális árfolyamkapcsolatok fenntarthatóságának felügyeletét is, így időszakonként áttekinti az Átváltási Árfolyam Mechanizmus működését. Ezen szerepkörben neki kell megtennie az előkészületeket a derogációval rendelkező tagállamok valutái esetében a visszafordíthatatlan rögzítéssel kapcsolatban.²⁰

Az alapítószerződés felhatalmazza az Általános Tanácsot statisztikai információk gyűjtésére, tanácsadásra az ECB vezető testületei számára. Emellett ez a szerv bocsátja ki az ECB negyedévenkénti és évenkénti jelentéseit, valamint a heti konszolidált pénzügyi beszámolóját. Az Általános Tanács hatásköre kiterjed az ECB alkalmazottainak foglalkoztatási feltételeinek meghatározására is.

Az Általános Tanács üléseinek időpontját maga határozza meg az elnök javaslata alapján. Az elnöknek kötelessége ülést összehívni három tag kérésére, illetve akkor, ha ennek szükségét látja. Az üléseket fő szabályként az ECB épületében kell megtartani. Távkonferencia ebben az esetben is tartható, ha azt háromnál több tag nem ellenzi.

Az Általános Tanács akkor döntésképes, ha a tagok (vagy helyetteseik) kétharmada jelen van. Ezen szervezeti egység működése során - ellentétben az előző kettővel - nincs lehetőség határozatképtelenség esetén rendkívüli ülés összehívására és így, a megjelentek számára tekintet nélkül döntéshozatalra. A határozatok egyszerű többséggel születnek és ennek a Tanácsnak az esetében is alkalmazhatják a szavazás írásos formáját, ha azt legalább három tag nem ellenzi. Az írásban hozott döntést a következő ülés jegyzőkönyvében kell szerepeltetni.

²⁰ Erre először 2000-ben a görög drachma esetében került sor, majd 2006-ban a szlovén tollár kapcsán.

Mivel az Általános Tanácsban olyan tagállamok képviselői is részt vesznek, akik önálló monetáris politikával rendelkeznek lehetőségük van arra, hogy az Általános Tanács által készített - a Kormányzótanács, vagy az Igazgatóság által hozott jogszabályokhoz kapcsolódó - megjegyzésekhez, eltérő nézeteiket eljuttassák.

Az ülések napirendjét maga a Tanács fogadja el. A napirendet az elnök terjeszti be, legalább nyolc nappal az ülés előtt, amikor a kapcsolódó dokumentumokat is eljuttatja a tagoknak, valamint más „feljogosított” résztvevőknek. A nyolcnapos határidőtől rendkívüli helyzetben eltérhetnek, ilyenkor a körülményeknek megfelelően járnak el. Az Általános Tanács bármely tagjának javaslatára levehetnek bármilyen napirendi pontot a tárgyalandók sorából. Abban az esetben, ha a Tanács három tagja kéri, akkor a napirendi pont tárgyalása automatikusan elmarad. A hivatkozási alap az lehet, hogy a vonatkozó dokumentumokat véleményük szerint nem kapták meg időben. Az ülések jegyzőkönyveit a tagok a következő ülésükön hitelesítik, kivételes esetekben ez korábban is megtörténhet.

Az Általános Tanács dokumentumai az ECB többi dokumentumához hasonlóan 30 éves időtartamra titkosították. Abban az esetben, ha a Tanács másképp dönt, ettől eltérhetnek. Az információk bizalmas kezelésének követelménye kiterjed a Tanácshoz tartozó bizottságok munkájára és tagjaira is. Az Általános Tanács megbeszéléseinek végeredményeit csak az elnök hozhatja nyilvánosságra, de csak abban az esetben, ha arra a tagok felhatalmazzák.

3.4. Bizottságok

Az Európai Központi Bank és az eurot használó tagállamok képviselőiből az ESCB munkájának támogatására bizottságokat alakítottak ki. A bizottságok első sorban azért jöttek létre, hogy a Központi Bankok Európai Rendszere feladatának végrehajtásához szükséges eszközökről gondoskodjanak és a döntéshozóknak segítséget nyújtsanak.

A bizottságok mandátumának meghatározása a Kormányzótanács feladata. A bizottságok elnöke csaknem minden esetben az ECB képviselője. A bizottságok

munkájukkal a Kormányzótanácshoz és az Igazgatósághoz kötődnek. E két szerv kérheti fel őket tanulmányok készítésére. A bizottságok az Igazgatóságon keresztül tesznek jelentést a Kormányzótanácsnak²¹.

Az ilyen szervezetekbe az önálló monetáris politikával rendelkező tagállamok is kijelölhetnek egy-egy képviselőt abban az esetben, ha az Általános Tanács hatáskörébe tartozó kérdések vannak az adott bizottság napirendjén. Emellett azonban olyan esetekben is meghívhatják őket a testületi ülésekre, ha annak elnöke, vagy az Igazgatóság ezt szükségesnek véli. Amennyiben a napirend kapcsolódik az Európai Közösség Bizottsága (továbbiakban EiB) munkájához, vagy annak közvetlen érdeklődésére is számot tart, akkor az EiB képviselőit is meghívják a tárgyalásokra. Ezen felül az Unió más testületeinek tagjai, képviselői is meghívhatók szükségszerűen a bizottságok üléseire. (A bizottságok listáját a 2. melléklet tartalmazza.)

3.5. Jogalkotás

Az Európai Központi Bank - mint feljebb már esett róla szó - másodlagos jogszabályok kibocsátására feljogosított szervezet. Mind a kötelező, mind a nem kötelező szabályozási körben hatáskörrel bír. Az egyes jogszabálytípusok kibocsátása különbözőképpen illeti meg a Kormányzótanácsot és az Igazgatóságot.

A Kormányzótanács hatáskörébe tartozik rendeletek kibocsátása, amelyek az elnök aláírásával válnak érvényessé. Rendeletet alkothat a Kormányzótanács a következő területeken: (1) a közös monetáris politika meghatározása és végrehajtása; (2) a nemzeti központi bankoknál keletkező kötelező tartalékok összege kiszámításának és meghatározásának részletei; (3) a klíring és fizetési rendszerek hatékony és megbízható működésének biztosítása a Közösségen belül és nemzet-

²¹ A Bankfelügyeleti Bizottság ez alól kivétel, amely nem köteles az Igazgatóságon keresztül jelentést tenni, ha nem az ESCB felügyeleti funkcióinak konzultációs fórumaként jár el.

közi viszonylatban; (4) hitelintézetek és más pénzüzetek (biztosítók kivételével) prudens ellenőrzésének területén folytatott politikák²².

Az irányelvek meghatározása is a Kormányzótanács feladata és azok is az elnök aláírásával válnak jogszabállyá²³. Ugyanakkor a Kormányzótanács átruházhatja vonatkozó hatáskörét az Igazgatóságra, hogy a rendeletekben és irányelvben foglaltak megvalósítását elérjék²⁴. Ilyen esetekben az adott jogszabály írja le, milyen területeken engedi át a normatív hatáskörét a Kormányzótanács.

Mind a Kormányzótanács, mind az Igazgatóság felruházott határozatok és ajánlások kibocsátására. Ezeket a szabályokat is az elnök írja alá. Az ilyen jogszabályokban megfogalmazottakat minden esetben indokolni kell.

A Kormányzótanács jogosult vélemények elfogadására is. Ezek a közösségi intézményeknek és szervezeteknek, nemzeti hatóságoknak szólnak. Előfordulhat azonban olyan eset is, hogy a Kormányzótanács, ha legalább három tagja nem ragaszkodik hozzá a vélemény elfogadását, átruházhatja az Igazgatóságra. Ilyenkor ennek összhangban kell lennie a Kormányzótanács megjegyzéseivel, és figyelembe kell venni az Általános Tanács esetleges közreműködési szándékát.

Az Igazgatóság kizárólagos jogköre instrukciók meghozatala. Ez vagy az elnök, vagy bármely két Igazgatósági tag aláírásával válik hatályossá. Az instrukciók a tagállamok jegybankjaira vonatkoznak.

3.6. A Központi Bankok Európai Rendszere

Az EMU megteremtése előtt minden állam rendelkezett saját nemzeti bankkal, melyek a korábbi évtizedek, évszázadok alatt kialakított jogi keretek

²² Ilyen kérdésekben csak akkor alkothat rendeletet, ha azt az Európai Unió Tanácsa, az Európai Közösség Bizottsága javaslatára, az Európai Parlament hozzájárulásával és az ECB-vel való konzultáció után az Európai Központi Bankra bízta.

²³ E két jogszabály típus kibocsátása annak ellenére, hogy azok az EU kötelező jellegű szabályai közé tartoznak az ECB esetében nem jogalkotási aktus formában születnek.

²⁴ Az ilyen típusú jogalkotás az Európai Alkotmányos Szerződés életbelépése után az európai rendelet formájában születik meg, ami – az alapítószerződés szerint is - nem jogalkotási aktus formájában fog bekövetkezni.

között működtek. Amikor ezeket az intézményeket struktúrába rendezték új intézményeket nem kellett létrehozni, de a nemzeti szabályokat az EUSZ-hoz kellett igazítani. A Gazdasági és Monetáris Unió működtetése érdekében a Szerződés 109. cikke megköveteli, hogy a tagállamok ESCB-re vonatkozó jogszabályai „összeegyeztethetők” legyenek az alapítószerződéssel és az ESCB Alapokmányával. Éppen ezért minden „összeegyeztethetlenséget” az EMU csatlakozást megelőzően meg kell szüntetni. Sem az Európai Uniót létrehozó Szerződés és az Alapokmány nemzeti jogszabályok felettsége, sem az összeegyeztethetlenség természete, vagy mértéke nem befolyásolja ezt az előfeltételt.

A nemzeti jogszabályok harmonizációs kötelezettsége nem jelenti azt, hogy az Európai Unióról szóló Szerződés (továbbiakban EUSZ) alapján a tagállamok nemzeti bankjait létrehozó törvényeket, vagy statútumokat egymással vagy az Alapokmány előírásaival harmonizálni kellene. A nemzeti sajátosságok továbbra is fennmaradnak és egymás mellett léteznek, feltéve, hogy ez nem ellentétes, (vagy befolyásoló) a Közösségnek a monetáris politika tartományában fennálló exkluzív megbízatásával.

Az Alapokmány 14.4. cikke kimondottan azért született, hogy engedményeket tegyen a nemzeti sajátosságok megtartására. Így az Alapokmányban lefektetett mandátumokon felül az ESCB tagjai más feladatokat is betölthetnek. De ezek a feladatok semmiképp nem akadályozhatják a Rendszer bármely céljának végrehajtását, vagy feladatainak megoldását. Az EMU tagállamok nemzeti bankjait létrehozó jogszabályok összevetése jól mutatja a különbségek fennmaradását. Az Alapokmányba került „összeegyeztethető” szó inkább azt célozza, hogy az EMU-ba lépő államok nemzeti jogszabályait és jegybankjaik működését előíró törvényeket úgy kell(ett) újrakodifikálni, hogy megszűnjenek az alapítószerződéssel és a Rendszer Alapokmányával szemben fennálló inkonzekvens elemek és **biztosításra kerüljön a tagállamok nemzeti bankjainak a Központi Bankok Európai Rendszerébe való integrálódásának elengedhetetlen feltételei.** Mindezelőtt azokat a rendelkezéseket kell(ett) átalakítani, amelyek a függetlenség - az alapítószerződésben szereplő terjedelmének megfelelő - mértékét, vagy az ESCB-ben való részvételt csorbították. A jogszabály módosításokra azért volt (és

a leendő tagállamok esetében lesz) szükség, mivel az adott körülmények között nem fogadható el, hogy csak a közösségi jog elsődlegességét vegyék tekintetbe. Ha nem került volna sor a nemzeti törvények átalakítására, az egységes szabályok alkalmazását csak az Európai Közösség Bírósága kényszeríthette volna ki, valószínűleg hosszú évtizedek alatt. Azzal viszont, hogy az EMU tagság elengedhetetlen feltétele volt a jogharmonizáció lezárása, a konvergencia-kritériumokhoz hasonló kötelezettség és belépési küszöb alakult ki.

A jogharmonizációs követelmény kapcsán érdemes megemlíteni, hogy a Szerződés 109. cikkében szereplő kötelezettség csak az EUSZ és az ESCB Alapokmány kapcsán írja elő a párhuzamos nemzeti törvénymódosítást. Ettől még azonban a másodlagos jogban megjelenő előírások harmonizálása is szükséges. (Bár sokkal kevésbé képezne gátját a valutaunióhoz való csatlakozásnak.)

A közösségi jog természetéből következik, hogy sem a Szerződés sem az Alapokmány nem részletezi azt, miképp jutnak el a tagállamok a harmonizált jogszabályi környezethez. Az unióba igyekvő országok tehát vagy megszüntetik az összeegyeztethetetlen előírásokat, vagy a Szerződés és az Alapokmány bizonyos részeinek jogszabályba illesztésével, vagy akár új jegybanktörvény elfogadásával (utóbbira éppen Németország a legjellemzőbb példa) oldják fel a jogi feszültséget.

A valutauniós tagságnak tulajdonképpen belépési feltétele az ilyen típusú jogharmonizáció. A tagság elnyerése után viszont figyelemmel kell arra lenni, hogy egyrészt fenn kell tartani az összeegyeztethetőség állapotát (tehát további jogszabály módosításokra kell esetlegesen sort keríteni az Acquis Communautaire változása miatt), másrészt a Szerződés 105. cikke (4) bekezdése és az Alapokmány 4. cikke alapján a tagállamok (és az ő képviselőikből létrehozott közösségi intézmények is) kötelesek konzultálni az ECB-vel az annak hatáskörébe tartozó kérdéseket érintő jogszabálytervezetekről. Az EMU tagjai számára az ECB-vel folytatandó konzultációkat 1998. június 29-i [98/425/EK] tanácsi határozat írja elő. A határozat alapján a tagállamok kötelesek olyan intézkedéseket hozni, melyek lehetővé teszik, hogy minden fent leírt esetben automatikus legyen a konzultációs folyamat és azt, a tagállamok egyik hatósága se kérdőjelezhesse meg.

A nemzeti központi bankok függetlenségének (illetve a titoktartási követelményeknek is) a Szerződés és az ESCB Alapokmány rendelkezéseinek megfelelő mértékű összhangját kell biztosítani mindazoknak az államoknak, akik 1999. után az Európai Unió tagjává válnak. Így tettek a 2004-ben csatlakozott, valamint a 2007-ben csatlakozó államok is. (Az előbbi csoportnál legalább 2004. május 1-i, utóbbinál 2007. január 1-i hatálybalépéssel.) Az egységes valuta átvételére nem törekvő, de opt outtal nem rendelkező Svédország is köteles volt a szükséges változásokat az ESCB 1998. június 1-jei létrehozásának idejére életbe léptetni.

3.6.1. Központi banki függetlenség

Az EMI 1997-ben elkészített „listáján” a központi banki függetlenség ismérvei²⁵ szerepeltek, abból a célból, hogy az akkori (illetve a későbbiekben csatlakozó) tagállamok nemzeti jogszabályainak analíziséhez kiindulópontot találjanak. Különösen azokra a szabályokra koncentrálva, melyek a nemzeti bankok alapítását és működését írják elő.

3.6.2. A nemzeti központi bankok anyagi helyzete

Néhány tagállam esetében a nemzeti bankot létrehozó jogszabály előírásokat tartalmaz arra vonatkozóan, miképp kell a nyereséggel elszámolni. Ha ez az intézkedés nem szerepel a nemzeti bankot létrehozó törvényben, vagy statútumban, akkor a közösségi szabályozás alapján keletkező profitot a nemzeti bank döntéshozó szervének kell elosztania. Ennek a folyamatnak harmadik fél (vagyis a tagállam kormánya) nem lehet részese. Abban az esetben el lehet tekinteni ettől a tilalomtól, ha konkrét szabályozás biztosítja, hogy az esetleges beleszólás a

²⁵ Ezek pontos tartalmát csak 1998-ban határozták meg.

nemzeti bank Rendszerhez kötődő feladatkörének ellátását (pénzügyileg) nem korlátozza.

A tagállamok számára tilos a nemzeti bank tőkéjének csökkentése, ha ehhez az adott jegybank legfőbb döntéshozó szerve előzetesen nem járult hozzá. Ezen rendelkezés legfőbb célja az, hogy az adott ESCB tag megfelelő eszközökkel rendelkezhesen a Rendszer tagjaként elvégzendő feladatkörének ellátásához a Szerződés 105. cikke és az Alapokmány által elrendelt kötelezettségeire. A közösségi jogszabályok előírják azt is, hogy a pénzügyi tartalékok ügyében a nemzeti bankoknak autonóm módon kell dönteniük tartalékaikról, eszközeik és tőkéjük reálértékének oltalmazásáról.

Vannak tagállamok, ahol a pénzügyi hatóság feladatát is a nemzeti bank látja el. Ha a nemzeti bank függetlensége teljes és ezt a területet is lefedi, nincs esély összeütközés kialakulására. Előfordul azonban az, hogy az ilyen feladatkörre vonatkozó hatáskörökre elkülönített döntéshozó testületet kell(ett) felállítani. Az ilyen helyzetekben garantálni kell azt, hogy jegybank anyagi helyzetét nem veszélyeztető módon szülessenek a döntések. A tagállami szabályozásban biztosítani kell a Rendszer tagja számára, hogy akár megváltoztathassák a felügyeleti fórumok azon intézkedéseit, melyek hatást gyakorolnak a nemzeti bank anyagi függetlenségére.

3.7. A valutaunióban működő nemzeti bankokra vonatkozó jogi helyzet

A részletes szabályozás és a gondos jogalkotás ellenére is előfordulhat, hogy bizonyos jogszabályokat (akár még a nemzeti bankról szóló törvényt) nem sikerül a közösségi előírásoknak megfelelően átalakítani. Éppen emiatt egyértelmű, hogy a tagállamok jogszabályainak azon rendelkezései, amelyek gátját képeznék a nemzeti bank Rendszerhez kötődő feladatainak teljesítését, vagy az ECB által hozott rendelkezések valóra váltását, az egységes valuta bevezetésének

pillanatától érvényüket veszítik. Hogy az ilyen hibák ne következzenek be mindeképp módosítani kell a tagállami előírásokat, hogy a valutaunióhoz kapcsolódó feladatok szempontjából harmóniába kerüljenek az Európai Uniót létrehozó Szerződéssel és az ESCB Alapokmányával. Annak érdekében, hogy a Szerződés 109. cikkével való összhang megteremtődjön a nemzeti jogszabályokat az ESCB létrehozataláig (1998. június 1.) kellett átalakítani. Vonatkozik ez Svédországra is, de az opt outtal rendelkező Dániára és Egyesült Királyságra nem. Az újonnan csatlakozó országoknak ezt a feladatot EU tagságuk napjáig kell(ett) megtenniük, azaz 2004. május 1-ig (az ezen a napon az Európai Unió tagjává váló államok esetében), míg a 2007. január 1-én csatlakoztak esetében ez a határnap. Természetesen azoknak az előírásoknak, melyek az egységes valuta átvételéhez kapcsolódnak csak akkor kell életbe lépniük, amikor a teljes integráció megvalósul, vagyis amikor a derogáció lejár (illetve ha opt outjukról az előbb említett két tagállam lemond).

A valutaunióval való jogi megfelelés kapcsán vizsgálat tárgyát képezi, hogy a tagállami jog tartalmaz-e olyan rendelkezéseket, amelyek gátját képezhetik, hogy az adott központi bank vezetője részt vehessen az Európai Központi Bank számára kijelölt döntéshozatali szervében, ott teljesítse az osztályrészül jutó feladatokat, a bank pedig kivehesse a részét az ECB által megszabott egységes monetáris politika végrehajtásából. Meg kell nézni azt is, hogy a tagállam tiszteletben tartja-e az ECB előjogait.

Ahhoz, hogy egy állam nemzet bankja integrálódhasson a Központi Bankok Európai Rendszerébe, a nemzeti jogszabályokban megfogalmazott célkitűzéseinek egybe kell esnie az ESCB Alapokmány 2. cikkében felsoroltakkal. Ebből adódóan a nemzeti jogalkotóknak minden olyan kötelezettséget törölniük kell(ett) saját jegybankjukra vonatkozó rendelkezésekből, amelyek bármilyen nemzeti jellegű gazdaságpolitikai feladatot hárítanak rá, vagy a jegybank működését valamilyen nemzeti generális gazdaságpolitikai szellemiségen belülré helyezik.

Mivel az egységes valutát már bevezetett államok nemzeti bankjai a Rendszer elemeit képezik az eurot használó tagállam jegybankjának feladatrendszeréről a Szerződés és az Alapokmány rendelkezik. Ezért azoknak az előírásoknak a gyakorlatba ültetéséhez, melyeket az EUSZ 109. cikke irányoz elő a tagállamok jegybankjait megalapító törvényekben vagy statútumokban a hatáskörökre és a mandátumokra utaló előírásokat a Szerződés és az ESCB Alapokmány érintett rendelkezéseivel össze kell vetni és a véletlenül fennálló inkompatibilis részeket érvényteleníteni kell²⁶. Ez valamennyi olyan jogszabályra vonatkozik, amely megakadályozná az egységes valuta bevezetése és a valutaövezeti tagság elnyerése után a Központi Bankok Európai Rendszeréhez kötődő feladatok teljesítését, illetve főképp azokra a jogszabályi elemekre, amelyek arra utalnak, hogy a tagállam nem ismeri el a Rendszernek az Alapokmány IV. fejezetében definiált felhatalmazásait.

Minden nemzeti jogszabálynak, amely a monetáris politikával van kapcsolatban respektálnia kell, hogy ez a gazdaságpolitikai elem közösségi tevékenység, amelynek véghezvitele az ESCB-n keresztül megy végbe. A tagállami bankok esetében a nemzeti jogszabályok magukba foglalhatnak olyan előírásokat, melyek a monetáris politika végrehajtásához szükséges eszközöket határozzák meg. Azonban az ilyen előírásokat szembe kell állítani a Szerződés és az Alapokmány tartalmilag azonos szakaszaival, a Szerződés 109. cikkében elrendeltek teljesülése érdekében. A véletlenül fennálló inkompatibilis elemeket érvényteleníteni és a tagállami jogból törölni kell.

A bankjegykibocsátásra vonatkozó tagállami belső szabályokat úgy kell átalakítani, hogy a nemzeti bankra ruházott emissziós jog az euro bevezetése után az ECB Kormányzótanácsának exkluzív hatáskörébe kerüljön. Így csak ez a testület lesz jogosult az alapítószerződés 106. cikkében és az Alapokmány 16. cikkében lefektetettek alapján az eurobankjegyek - mint nemzeti valuta - kibocsátásának

²⁶ Az Európai Uniót alapító Szerződés 105. és 106. cikkének és az Alapokmány 3-6. és 16. cikkének alapján.

engedélyezésére. Olyan nemzeti jogszabályt tilos hatályban tartani, amely az egységes valuta címletének meghatározásához, előállításához, a forgalomba kerülő mennyiség definiálásához, valamint kivonásához kapcsolódnak és ezeknek a területek bármelyikén lehetőséget biztosítanak a kormányzat számára a befolyásolásra. Az ilyen típusú jogszabály esetlegesen úgy módosítható, hogy „hozzáidomulva” az aktuális állapothoz, tiszteletben tartsa rajta keresztül az ECB-nek a nemzeti valutához kötődő, az EUSZ-ban, illetve az ESCB Alapokmányban fent említett jogait. Amint bevezetésre kerül az egységes valuta egy tagállamban, függetlenül attól, hogy milyen az adott kormány és nemzeti bank között az euroérmékre vonatkozó hatáskörmegosztás, az erre vonatkozó jogszabályban el kell ismerni az ECB ezen területre vonatkozó előjogait. Vagyis azt, hogy az Európai Központi Bank határozza meg a forgalomba kerülő érmék mennyiségét, az elsődleges cél megfelelő végrehajtása érdekében.

A hivatalos devizatartalékokat a valutaövezetbe lépett kormányoknak minden²⁷ esetben át kell adniuk nemzeti bankjuknak, ezen szabálytól semmilyen módon nem lehet eltérni. Egyúttal ellentétes a Szerződés 105. cikkében megfogalmazottakkal az, ha a nemzeti bank devizatartalékaira, vagy az azzal való gazdálkodásra bármilyen ESCB-n kívüli fél befolyással lehet. Tehát a tagállamoknak ezt meg kell tiltani, akár a nemzeti kormány, akár a nemzeti parlament vonatkozásában. Mindezekon felül a tagállamok nemzeti bankjainak a később ismertetésre kerülő szabályok alapján be kell fizetniük az ECB devizatartalékaikból rájuk eső részt. A fenti szabályoknak éppen ez a célja, vagyis, hogy a nemzeti bankok saját hatáskörükben eszközöket adhassanak át az európai monetáris politikát irányító szervezetnek.

A nemzeti jogszabályokban megfogalmazhatók azok a titoktartási előírások, melyeket az ECB munkatársaival és a az ESCB további tagjainak alkalmazottaival szemben az Alapokmány 38. cikke egyébként szabályoz. Ezek a szabályok csak a nemzeti bankot létrehozó törvényben, vagy statútumban szerepelhetnek. Az ilyen

²⁷ Kivéve a tagállamok kormányai által Szerződés 105. cikke (3) bekezdése szerint devizában tartható technikai egyenlegeket.

titoktartási előírásokban - abból adódóan, hogy a közösségi jog elsődleges - olyan feltételeket kell hogy előírjanak a Rendszeren kívüli felek okmányokhoz, vagy bizalmas információkhoz való hozzáféréseben, amely nem csorbíthatja az ESCB titoktartási előírásait.

3.8. A Központi Bankok Európai Rendszerének működése

Az ESCB decentralizációs alapon működik. Ez azt jelenti, hogy az ECB amennyire lehetséges **tartózkodik**, illetve **csak szükség esetén indítványoz** a nemzet központi bankoknak, mint a működését lehetővé tevő „karoknak” **a monetáris politika végrehajtása során utasításokat**. A nemzeti központi bankoknak gondolkodás nélkül követniük kell ezeket az iránymutatásokat és utasításokat, úgy hogy a decentralizált megközelítés ne ássa alá a valutaunió akadálytalan működését. Néhány szerző kritizálja ezt a megoldást, és úgy gondolják az ESCB decentralizáltsága szerencsétlen megoldás [The Economist, Euro towers or fawlt towers?]. Véleményük szerint a Rendszer struktúrája sokkal kevésbé központosított, mint más föderálisan szervezett központi bankrendszer, akár a Bundesbankra gondolunk, akár az Egyesült Államok esetében a Federal Reserve Systemre (továbbiakban FED). Az ESCB nemzeti központi bankjaiban nagyobb hatalom van, mint más föderális rendszerek regionális bankjaiban.

Az első probléma ezzel az, hogy a Rendszer működtetése során egy decentralizált szavazási rend érvényesül, mivel a Kormányzótanács tizenkilenc szavazatából (2007 januárjától) összesen tizenhárom a tagállamok nemzeti bankjaira van osztva. Ez ma kétharmadot jelent, az EMU bővítésével pedig még nagyobb lesz az arány. Ami relatíve magas számarány összehasonlítva például a német Landesbankok kilenc szavazatával a (legalább) tizenhét tagú Zentralbankratban²⁸. (Vagyis abban a testületben, ami a monetáris politikát 1999. január 1-ét megelőzően meghatározta Németországban.) A fenti arány szintén magasnak tűnik, ha a

²⁸ Az irányító testület tagjai a német parlament (Bundestag) kinevezésével kerülnek kiválasztásra. Ahogy az elnök és az alelnök is. További két tagot a szövetségi kormány jelöl ki, további négyet pedig tagot a Bundesrat választ meg a Szövetségi kormánnyal való konzultáció után.

Federal Reserve Systemmel mérjük össze. Az Egyesült Államokban a Federal Open Market Committee tizenkét fős testületében, amely a nyíltpiaci műveletekért felelős csak öt tag (négy elnök rotációs rendszerben, valamint New York állam Szövetségi Tartalék Bankjának elnöke) rendelkezik szavazati joggal a regionális szövetségi bankokból. A FED Kormányzó Testülete így hét szavazatával kényelmes többséggel rendelkezik ebben a fontos döntéshozó testületben²⁹.

Bár az ESCB Kormányzótanácsának feladata, hogy „mindenkire jó méretű” politikát hozzon létre a valutaunió érdekében, folyamatos veszélyt jelent, hogy a tagállamok nemzeti bankjainak vezetőit a Kormányzótanácsban saját országuk gazdasági, pénzügyi vagy monetáris körülményei fogják befolyásolni a szavazáskor. Ez a fajta nemzeti orientáció a voksolások során természetesen gyengíti az egységes valutát használó államok monetáris politikájának hitelességét és hatékonyságát³⁰.

A kritika egy másik oldala leginkább a nagyobb tagállamok felől érkezik, abból kifolyólag, hogy a kisebb tagállamok jelenleg a Kormányzótanácsban túlreprezentáltak. A kilenc kisebb tagállam központi bankja (Ausztria, Belgium, Finnország, Görögország, Írország, Luxembourg, Hollandia, Portugália, Szlovénia) tizenegy szavazattal rendelkezik (nyolc jegybank elnök és két Igazgatósági tag) a tizenkilenc szavazatból, ami elegendő a többséghez.³¹ Ez a többség egy éles kontrasztot mutat, hiszen Németország, akinek két szavazata van (egy nemzeti és egy Igazgatósági tagján keresztül) a GDP tekintetében körülbelül a dupláját tesztíti meg az előző tizenegy összesített GDP-jének³². Ennek oka legfőképp az, hogy amikor a Rendszer működési rendjét hozták létre az egy személy egy sza-

²⁹ Akhtar és Howe hangsúlyozza, hogy a Federal Reserve System az 1930-as években sokkal inkább decentralizált monetáris politikát alkalmazott, ami gyenge pénzügyi helyzetet eredményezett. Az 1930-as évek tapasztalatai vezettek oda, hogy sokkal központosítottabb döntéshozatali mechanizmus jött létre napjainkra a FED-en belül.

³⁰ De Haan, Berger és Inklaar véleménye szerint az ESCB döntéshozatali módszere túlzottan decentralizált a különböző szerkezetű és működésű gazdaságok tükrében. A valutaunió esetében úgy gondolják, hogy a konvergencia ellenére fontos különbségek maradtak a gazdasági teljesítmények és érdekek terén. Mivel mindegyik nemzeti banknak egy szavazata van a kormányzótanácsban, nagy a rizikója annak, hogy a nemzeti érdekek előbbre kerülnek az összeurópai érdekekkel szemben.

³¹ 2007 januárjától Szlovénia csatlakozásával az arány tizenegy szavazat a tizenkilencből.

³² A Kormányzótanácsban az egy szavazathoz kapcsolódó GDP az ECB létrejöttkor 14 milliárd eurótól (Luxembourg) 933 milliárd euróig (Németország) változott. Hollandiának különösen kedvező pozíciója volt 160 milliárd euros átlagával (nemzeti banki tag és az ECB elnöke).

vázat elvét erőltették a tagállamok (még Németország is). Leginkább azért, hogy aláhúzzák a Kormányzótanács kollektív felelősségét. Azt szerették volna elérni, hogy az ESCB-n belül működő **kollektív döntéshozatal kiegyensúlyozza a lehetséges hatalmi nyomást a nagyobb tagállamok**, például Németország, vagy Franciaország (esetlegesen az Egyesült Királyság) részéről.

A szavazási rendszerben a hatalom nyilvánvalóan a nemzeti központi bankok javára decentralizált, de nem csak ilyen módon központosítatlan a Rendszer. Fontos megvizsgálni az alkalmazásban állók megoszlását az elméleti „központ” és a „fiókok” között. Sőt arra is figyelemmel kell lenni, hogy a teljes alkalmazotti létszámon belül milyen arányt fejez ki a közgazdasági és a kutatási osztály. Jól látható az ilyen összehasonlításból, hogy az ECB alkalmazotti létszáma sokkal kisebb, mint egy föderális központi bankrendszer centrumától elvárható lenne. Az 1. táblázat nagyon élesen mutatja ezt az aránytalanságot. Az ECB példájának tekintett Bundesbank adatait összevetve az Európai Központi Bankkal látjuk, hogy még a kutatási területeken is csaknem negyedannyi a munkaerő központosítottasága, mint a Bundesbank esetében. A teljes létszámot figyelembe véve pedig több mint tízszeres különbség áll fenn az évtizedek alatt kialakult struktúrájú német bank és az európai intézményrendszer között.

Megjegyzendő, hogy a kezdeti állapothoz képest, mind a Bundesbankhoz kapcsolódó Landeszentralbankok esetében (16000 alkalmazott), mind a hozzá hasonlóan túlméretezetté vált Banque de France Agencek (17000 alkalmazott) munkavállalóinak csökkentése csak idő kérdése volt és mára be is következett.

Az ECB Frankfurt am Main-i személyzetének növelése ellenére (a teljes személyzet és a közgazdasági-kutatási részleget tekintve is) még mindig szerénynek mondható a föderális jellegű bankrendszerekkel, például a FED központjával való összehasonlításban. Az aránytalanságnak persze vannak „természetes” okai.

1. táblázat: A föderális központi bankrendszerek decentralizáltsága

	A föderális központi bankrendszer és központ alkalmazottainak teljes létszáma	A föderális központi bankrendszer és központ gazdasági és kutatási osztályának alkalmazottainak létszáma
Federal Reserve System	25000	830
<i>Board of Governors</i>	1700	374
<i>Központ és az összes aránya</i>	6,8%	45%
Deutsche Bundesbank	15881	223
<i>Igazgatóság</i>	2579	72
<i>Központ és az összes aránya</i>	16%	32%
ESCB	47942	1628
<i>ECB</i>	732	134
<i>ECB/ESCB arány</i>	1,5%	8,2%

Forrás: Sylvester C. W. Eijffinger: Working Paper 64. The federal design of a central bank in Monetary Union: The case of the European System of Central Banks, p. 10.

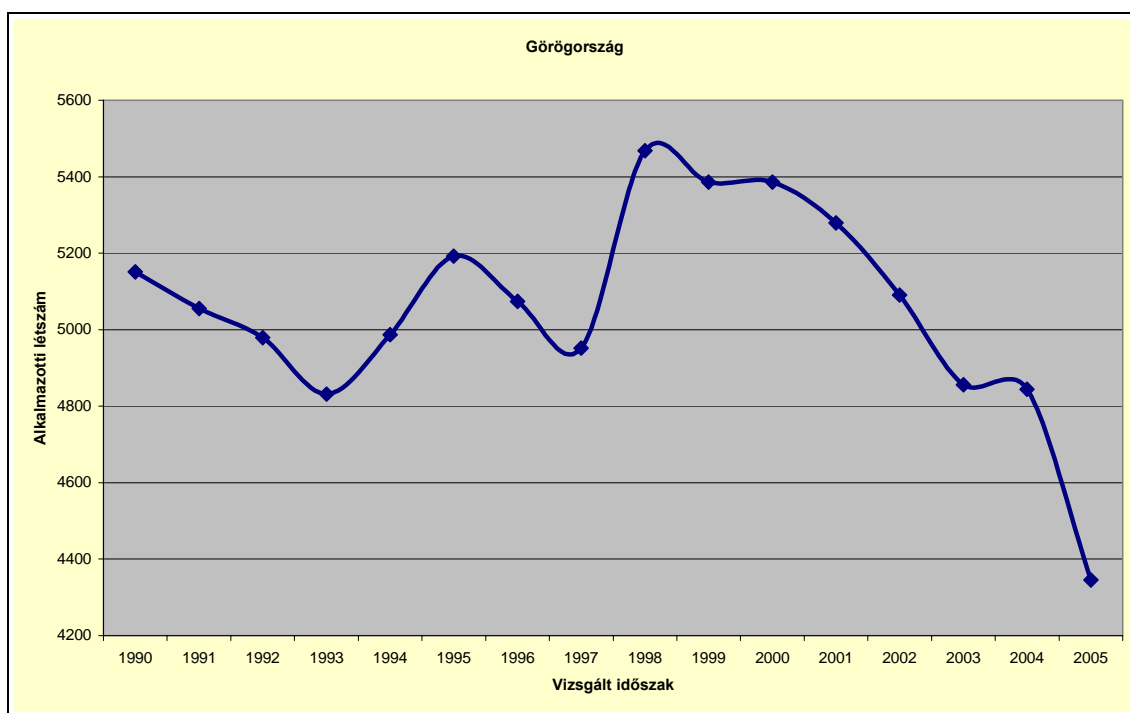
Az ECB a végrehajtási műveleteket az ESCB-ben résztvevő nemzeti bankokra delegálja. Ugyanakkor az 1. táblázat két oszlopában az arányok jelentős eltérésének indoka is világos. Az ECB összeurópai statisztikai feladatai, valamint ezek alapján monetáris, pénzügyi és általános gazdaságpolitikai prognózisok és analízisek készítése sokkal szélesebbek (és nagyobb alkalmazotti kört kíván), mint általában a többi művelet. Jól mutatja, hogy ennek a területnek sokkal nagyobb a munkaerő igénye, hogy az 1998-as alapítást követően 96 fő tartozott a gazdasági alkalmazottak közé és 39 a kutatók közé, míg 2002-re a Gazdasági Főigazgatóságon 149-en a Kutatási Igazgatóságon 50-en dolgoztak.

Mindezek ellenére az ESCB nemzeti központi bankjaiban alkalmazottak óriási száma, csaknem 40000 fő (1999-ben még 48000 fő), feltűnően sok. Az Amerikai Egyesült Államokban (ahol ötven és nem tizenkét tagállam van!³³) ugyanezt a feladatkört ennek az állománynak nagyjából a fele (25000 fő) látja el. Nyilvánvaló, hogy némi lefaragás bekövetkezett (és még fog is) tagállamok esetében. Különösen a Bundesbank és a Banque de France esetében ez elkerülhetetlen.

³³ Szlovénia nélküli adatok.

A példaként kiemelt néhány³⁴ EMU tagállam központi bankjának foglalkoztatott létszámát elemezve jól tükröződik, hogy a Gazdasági és Monetáris Unió hatására elkezdődött a Rendszerbe tartozó bankok esetében a létszámcsökkentés. De ennek a két adatsornak a vizsgálatával az is világossá válik, hogy a „hagyományos” méretekhez képest következett csak be csökkenés. Tehát azokban a tagállamokban, melyekben az elmúlt évtizedekben felduzzadt a foglalkoztatottak létszáma, a Monetáris Unió nem változtatott a szükségesnek vélt alkalmazottak mennyiségén. Általában a skandináv államokban sokkal kisebb a foglalkoztatottak nominális értéke, mint a dél-európaiakban. Meglepő, hogy a Görög Bank alkalmazottainak száma nagyobb, mint a Spanyol Nemzeti Banké, holott az utóbbi ország lakossága csaknem négyszerese Görögországnak.

1. ábra A görög központi bank alkalmazotti létszámának alakulása 1990. és 2005. között.

Forrás: http://nbg.gr/en/images/t_year.gif

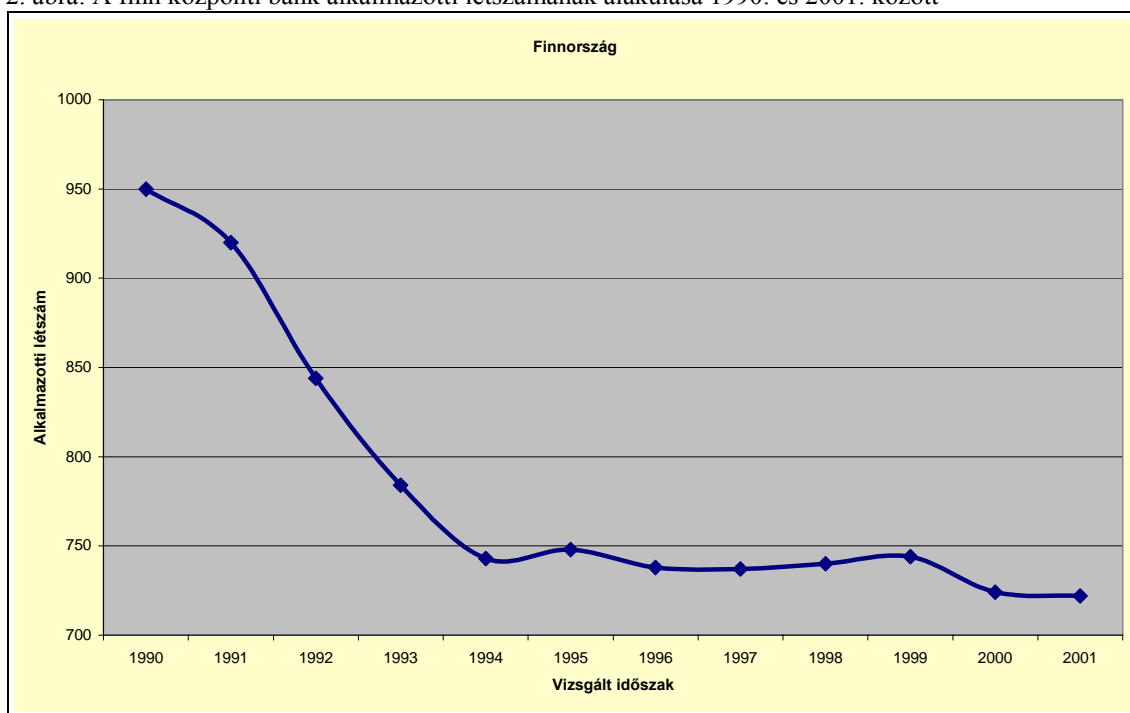
A dél-európai központi bankok, mint a Banca d'Italia a több mint 8700 fő alkalmazottjával és a Banco de España a körülbelül 3200 fő alkalmazottjával áramvo-

³⁴ A tagállamok központi bankjaiban foglalkoztatottak számára vonatkozóan nem találtam elegendő friss adatot, ezért csak néhányuk esetében elemzem ezeket. A további jegybankokra vonatkozó információk a 6. mellékletben találhatóak.

nalasításra szorul. Ebben a két nemzeti bankban a foglalkoztatottak száma relatíve konstansnak tekinthető az 1990-1999 közötti időszakban (lásd 6.2. és a 6.3. melléklet). Ugyanez vonatkozik ezeknek a központi bankoknak a gazdasági (és kutatási) stábjára is.

Portugáliában mind a teljes létszám, mind a közgazdasági stáb csökkent az 1990-1999. közötti időszakban, ami a 6.5. mellékletben látható. 1999-ben a Banco de Portugal 1826 főt alkalmazott és a közgazdasági stáb 82 főből állt.

2. ábra: A finn központi bank alkalmazotti létszámának alakulása 1990. és 2001. között

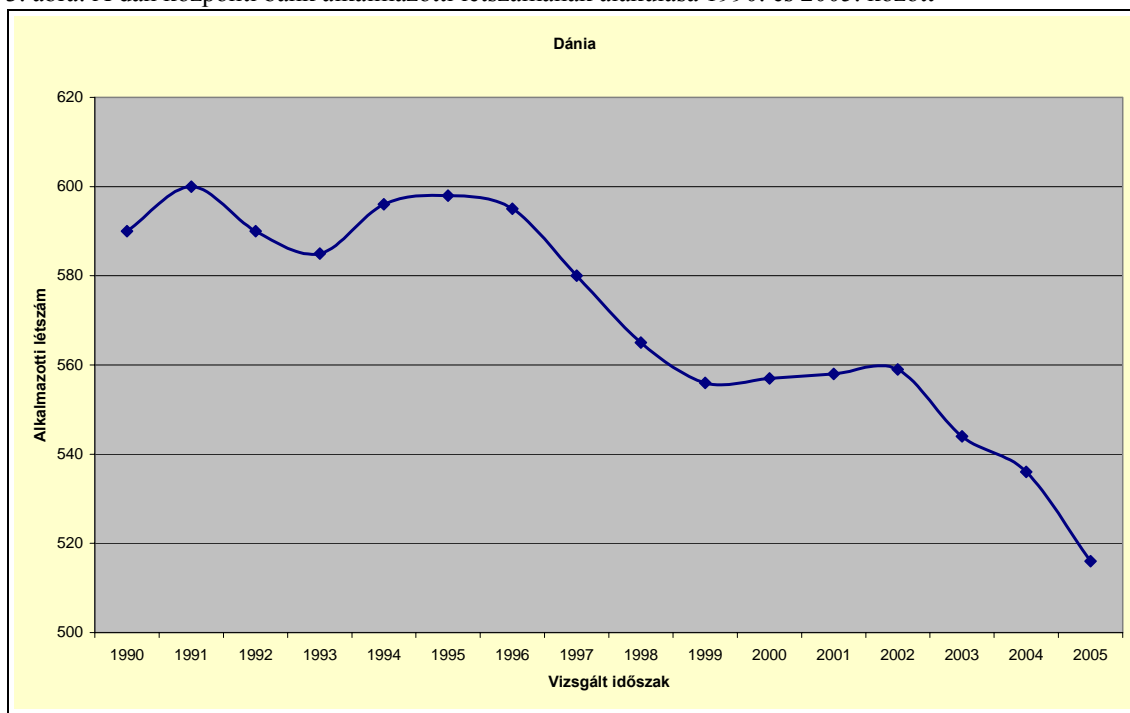

Forrás: Bank of Finland Annual Report 2005. p. 85.

Ezeknek a bankoknak követniük kellene skandináviai testvéreiket, úgy ahogy a finn és (az egyébként nem EMU tag) dán központi bank esetében látjuk. Mindkét esetben a munkavállalók száma nominálisan sokkal alacsonyabb. A melléklet tanulmányozva láthatjuk, hogy a teljes létszám Svédországban is jelentősen csökkent 1991 után. Ha az adatok mélyére is nézünk azt tapasztaljuk, hogy bár a teljes létszám folyamatosan csökken ezekben az intézményekben, a közgazdasági osztályok (és abban az esetben ha van, akkor a kutatási osztályok is) stabil létszámmal bírtak, vagy esetleg nőttek is. Svédország esetében jellemző, hogy a

Sveriges Riksbank teljes foglalkoztatási köre kisebb méretű, mint a Suomen Pankki (Finn Nemzeti Bank) és a Danmarks Nationalbank együttesen. Annak ellenére, hogy Svédország lakossága nagyjából ugyanakkora, mint a finn és a dán együttléve.

3. ábra: A dán központi bank alkalmazotti létszámának alakulása 1990. és 2005. között

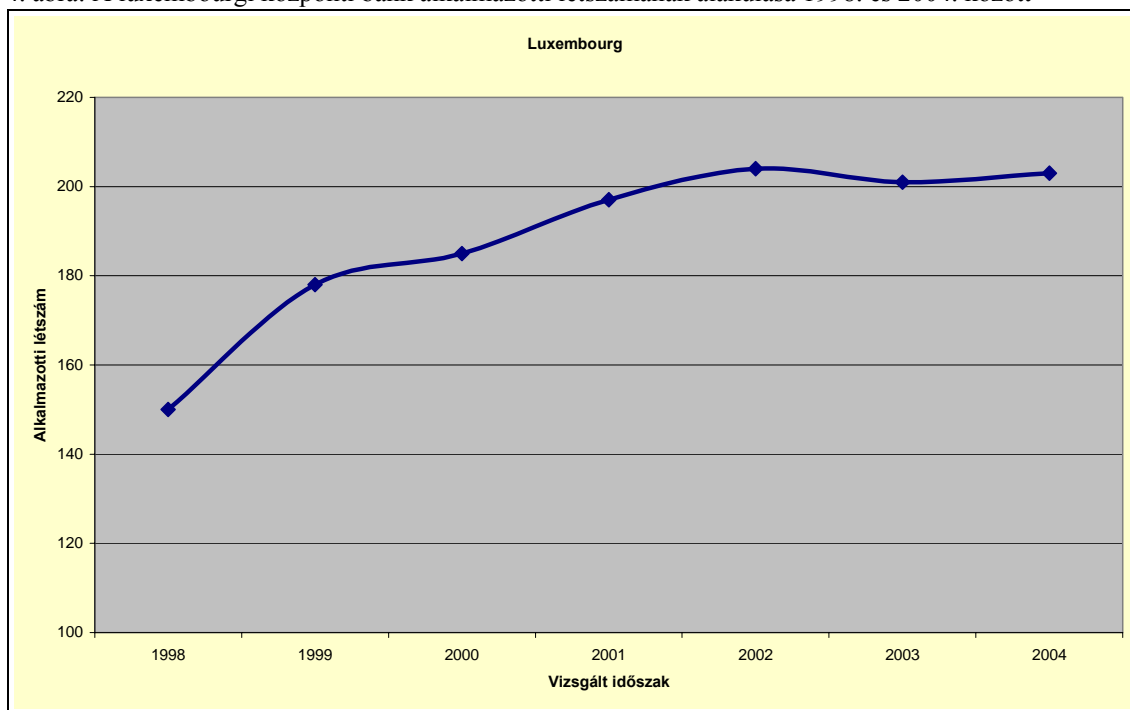
Forrás: [http://www.nationalbanken.dk/DNUK/Publications.nsf/8b8fe2a60c3a10cbc1256be50057a78e/4ec70f70213c669bc1256c92004a6ade/\\$FILE/organisation.htm](http://www.nationalbanken.dk/DNUK/Publications.nsf/8b8fe2a60c3a10cbc1256be50057a78e/4ec70f70213c669bc1256c92004a6ade/$FILE/organisation.htm)

Különleges a helyzete Luxembourgnak, mivel az országnak egy évtizeddel ez-előtt nem is volt központi bankja³⁵. (Annak idején az EMI is a Luxembourgi Monetáris Intézetet tudta elemezni.) Éppen ezért világos, hogy ennek az intézménynek a foglalkoztatotti létszáma növekvő tendenciát mutat. Természetesen ez a bank az EMU-ban résztvevő államok közül még mindig a legkisebb létszámú. A közgazdasági osztályán 1999-ben huszonnégy alkalmazott dolgozott. Külön kutatási osztállyal a bank nem rendelkezik, hasonlóan a belga és az ír nemzeti bankokhoz. E két intézménynél is tapasztalhatjuk a teljes létszám viszonylag lassú karcsúsodását (6.6. és 6.7. melléklet) a Gazdasági és Monetáris Unió megszületésének folyamán. Hollandiában 1990. és 1999. között 1660-ról 1748-ra nőtt a köz-

³⁵ Ennek oka, hogy valutauniót alkotott Belgiummal.

ponti bankban foglalkoztatottak létszáma, ráadásul úgy, hogy a közgazdasági stáb csökkent, a kutatási növekedett az időszakban. Meg kell azonban jegyezni, hogy a De Nederlandsche Bank Hollandiában bankfelügyeleti szerepet is ellát, így az ezen a területen foglalkoztatottak száma hozzáadódik a teljes létszámhoz.

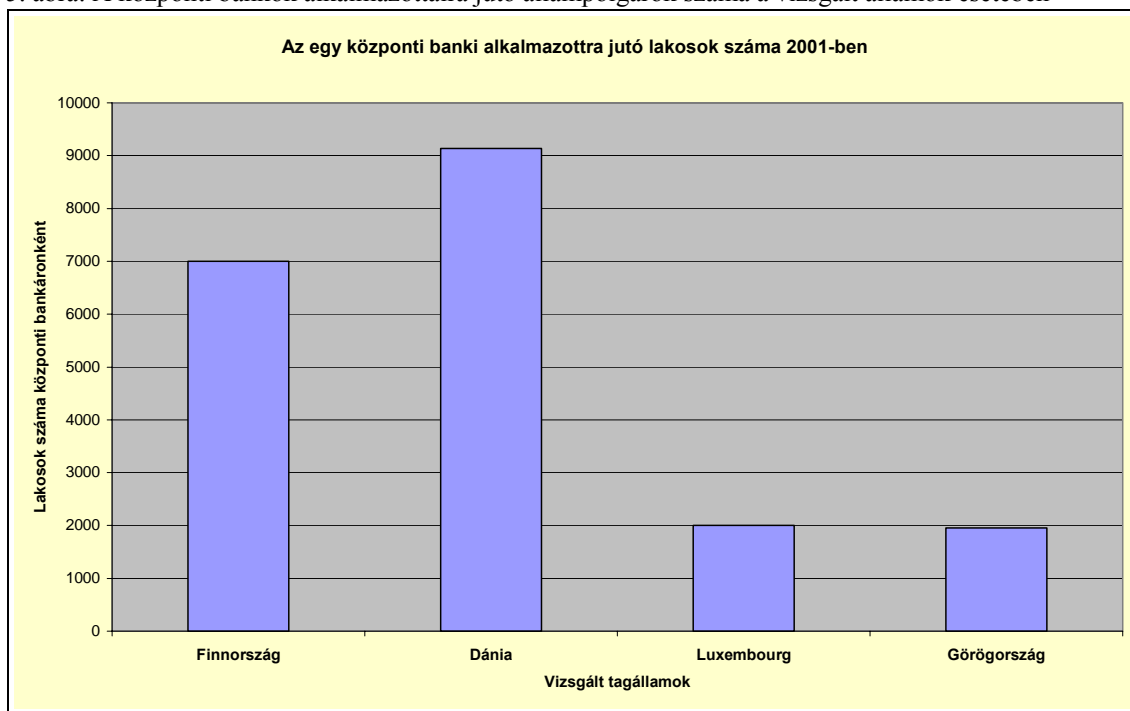
4. ábra: A luxembourgi központi bank alkalmazotti létszámának alakulása 1998. és 2004. között

Forrás: http://www.bcl.lu/en/careers/key_figures/headcount/index.html

A Bank of England különleges tagja az ESCB-nek. Egyrészt azért, mert bár nem készült az egységes monetáris politika végrehajtására mégis jelentős állománycsökkenést tapasztalunk 1990. és 1999. között. Ebben az időszakban csaknem felére csökkent az alkalmazottak létszáma. Ezzel párhuzamosan azonban a közgazdasági igazgatóságon növekedtek a létszámok. Másrészt érdemes azt is figyelembe venni, hogy a Bank of England egy olyan nagy tagállambeli központi bank, amelyik nem rendelkezik önálló kutatási igazgatósággal. A Bank of England esetében ez egy szándékos politika. A cél ugyanis az, hogy keveredjen a kutatási és a közgazdasági tevékenység, ezért ezek egy általános igazgatóság alá tartoznak.

5. ábra: A központi bankok alkalmazottaira jutó állampolgárok száma a vizsgált államok esetében

Forrás: Saját számítás a fenti adatokból

Világosan látszik a 6. ábráról, hogy valójában nehéz meghatározni, mekkora létszám ideális egy, az ESCB-be tartozó nemzeti bank esetében. Hiszen lakosság arányosan Dániában több mint négyszer annyian jegybankárkodnak, mint Görögországban. Erre pedig nem lehet az magyarázat, hogy az utóbbi állam - mivel tagja az EMU-nak - kevesebb feladatot végez. Finnország esetében az is kiemelkedő, hogy a huszonhét fős Európai Unióban itt a legmagasabb kutatással foglalkozók létszáma a népességhez viszonyítva.

3.9. Következtetések a Központi Bank és a Rendszer felépítése ügyében

A fentiek alapján megállapítható, hogy az Európai Központi Bank szervezeti rendszerében a tagállamok a fő funkciót nem az Igazgatóság tagjainak kezébe adták, hanem a Kormányzótanács által hozott döntések meghatározó szerepét erősítették. Tették ezt leginkább azért, mert az ECB több független állam jegybankjának feladatait vette át, és itt a nemzeti érdekek megtartását továbbra is el-

sődlegesnek értékelik ma is az államok irányítói. Éppen ezért tagállami szempontból az ECB nem egy föderatív jellegű együttműködés, hanem a résztvevő államok közös érdekének megtestesítésére hivatott szervként kell hogy működjön. A Központi Bank létrejötte óta eltelt időben nyilvánvalóvá vált, hogy ez a közösen képviselt, de tagállami érdekeket tükröző rendszer nem teljesen tud megvalósulni abban a szupranacionális jellegű szervezeti rendben és szavazási metódusban, amit az 1990-es évek elején - valószínűleg az akkor felerősödő európai eszme érzése alapján - elterveztek. A tagállamok számára tulajdonképpen „kapóra jön” a közép-európai államok viszonylag gyors csatlakozása az EMU-hoz, hiszen erre hivatkozva olyan módszerrel alakítható át az ECB legfontosabb egysége, mely lehetővé teszi a nagyobb gazdaságú tagállamok érdekérvényesítő képességének növekedését. Egybekötve azzal, hogy az egyébként kevésbé világos gazdasági (monetáris) célokat megfogalmazó új tagállamok érdekeit a lehető legteljesebben a háttérbe lehet szorítani. Erre azért is szükség van, mert a gyakorlatban kialakított arányok átrendeződnének a Kormánytanácson belül a növekvő létszám hatására. Az Igazgatóságban ugyanis „hagyományosan” meg kell jelenítenie az EMU négy legnagyobb tagállamát képviselőnek. Azaz mindig volt (van) egy német, (rövid időt leszámítva³⁶) francia, olasz és spanyol tag.

A Központi Bankok Európai Rendszere létrejöttekor kialakított feltételek is erősítik a fenti célrendszert. Néhány elvárás - ami a közösségi jogon keresztül általánossá vált a tagállamok korábbi nemzeti bankjaira - olyan példákon alapult, melyek a Bundesbankot jellemezték. Ezek a függetlenségre, összeférhetetlenségre és más tényezőkre meghatározott előírások az elmúlt évek során beváltották a hozzájuk fűzött reményeket. Mindez abból is látszik, hogy a Rendszer tagjainak a központtal, vagyis az ECB-vel való viszonya nem igényel átalakítást, mivel az alapítószerződésben lefektetett „rugalmas feltételrendszer” lehetővé teszi, hogy az Európai Központi Bank ne „érezhesse” azt, hogy minden monetáris tevékenység rajta múlik, sokkal inkább minden pillanatban lebegjen szeme előtt, hogy a

³⁶ Ez sem következhetett volna be, ha Jean-Claude Trichet nem keveredett volna hazájában ügyészégi vizsgálatba.

többi ESCB résztvevő nélkül nem tudja feladatait teljesíteni. Jól mutatja ezt a „hagyományos” föderális bankok és az ECB decentralizáltsága közötti különbség és az, hogy a tagállamok nemzeti bankjaiban valójában radikálisnak tekinthető személyzeti átalakulás nem ment végbe. Még ott sem (például Franciaország, vagy Németország), ahol egyébként a létszámcsökkenés nagyarányú volt.

Erősíti a decentralizált helyzetet, hogy az ESCB tagbankok belső szerkezete továbbra is teljesen eltérő maradt. Valószínűleg ez az EMU tagállamok számának növekedésével tovább fokozódik.

Mindez azt bizonyítja, hogy az intézményrendszer, bár nagymértékben a függetlenség jegyében született, lehetőséget ad arra, hogy szükség esetén a nemzeti érdekek (még ha több állam közös érdekéről is van szó) érvényre jussanak. De olyan körülmények között, hogy a függetlenség politikai értelmében fennmaradjon, a befolyás pedig inkább szakmai alapon, gazdasági oldalról következzen be. Vagyis bármennyire is föderális intézményként működik az Európai Központi Bank, valójában egy funkcionális érdekvédelem szerv.

4. A függetlenség koncepciója

Az Európai Központi Bank úgy került kialakításra, hogy minden területen a monetáris hatóságok függetlenségének mintaképe lehessen. A bank teljes autonómiával rendelkezik a napi pénzügy-politikai kérdésektől egészen a szélesen értelmezett - más jellegű - kompetenciáig, azért hogy teljesítse legfontosabb célját, az árstabilitás fenntartását.

A Központi Bankok Európai Rendszerét ugyanebben a függetlenségi koncepcióban kellett megalkotni, vagyis tulajdonképpen a tagállami központi bankokat átalakítani - e nélkül nem is indulhatott volna el a monetáris unió harmadik szakasza - hogy az egységes valuta védelme „globálisan” is biztosított legyen, a valutaunió minden tagállamában. Mindezt, mivel nem egy állam bankjáról van szó a tudományos közönség körében, másrészt a politikai közvélemény szemében is hitelesen kellett és kell igazolni.

A pénzkibocsátó funkció - a valuta stabilitásának feltétlen biztosításával megerősítve -, a mai közgazdasági elméletek és gyakorlati tapasztalatok alapján legjobban egy önálló intézményben valósítható meg. Olyan függetlenséggel rendelkező szervet keresztül, amelyet csak a demokratikus legitimitáció érdekében korlátoznak, és csak olyan módszerekkel, melyek a gyakorlatban nem vonják kétségbe a szervezet autonómiáját (például átfogó jelentések készítése, általános konzultációk az integráció politikai testületeivel). Mindezt kizárólag úgy lehet garantálni, hogy az ECB feladat- és hatásköre megfelelő precizitással kerül megfogalmazásra, és pontosan látható határokat kell szabni a közszférához kapcsolódó kötelezettségek, és a hagyományos politikai folyamatok közé - a két elem közötti tökéletes egyensúly megteremtése mellett.

A Maastrichtban elfogadott alapítószerződésben az általános, EMU-ra vonatkozó bevezetőt követően a 2. és 3. fejezetet arra szentelték, hogy leírják azt a függetlenséget, amellyel az Európai Központi Bank céljait elérheti és végrehajthatja feladatait. Ezen felül, ez a szakasz a bank ellenőrző szerepétől elkülönítve pontosít-

ja az ECB gazdaságpolitikán belül betöltött két funkcióját, - s ezeket hangsúlyosan elkülöníti - vagyis a monetáris politikát és az árfolyam-politikát. Mindemeltt a statisztikai funkció is megjelenik, ami hozzájárul a többi feladat ellátáshoz, és elősegíti a legalapvetőbb központi banki szerepkör, a bankjegykibocsátás végrehajtását.

4.1. A függetlenség

A fentiek következtében az ECB a rá ruházott hatásköröket teljesen függetlenül és önállóan látja el. A Bank a közösségi intézményrendszerhez tartozik, hiszen az Európai Unió „első pillérének” keretében jött létre, de működése mégsem hasonlítható a többi intézményhez. Az EUSZ tehát a közösségi szervként való működést a függetlenséggel ötvözi, azért hogy az Európai Központi Bank célkitűzéseit elláthassa.

A monetáris rendszer működtetése szempontjából **az ECB és az ESCB függetlensége a politikai szereplők befolyásától sarokkő**. Tulajdonképpen a függetlenség erősítésére szolgál, hogy az ECB és a Központi Bankok Európai Rendszerének működési szabályai az alapítószerződésekben és az ECB Alapokmányában kerültek meghatározásra. Vagyis nem másodlagos jogszabályok születtek, hanem a tagállamok akaratából „elsődlegesen” biztosított a működési feltétel. Ez az európai integráció nyelvezetére lefordítva biztosítja az „alkotmányos” jellegű függetlenséget.

Az ECB szuverenitása elkerülhetetlenül adódik elsődleges céljából, az árstabilitás fenntartásából, valamint abból, hogy az egységes valutát használó tagállamok monetáris politikájának alakításában és az ezzel kapcsolatos feladatok gondos végrehajtásában a banknak exkluzív hatásköre van. Az ECB-nek valamennyi olyan befolyástól mentesnek kell maradnia, amely az elsődleges cél megvalósítása szempontjából kockázatos lehet. A független központi bank ugyanis nemcsak

egyszerűbben érheti el az árstabilitást, mint legfontosabb célt, hanem a lakosság szemében is autentikusabbnak tűnik, mint egy (esetleg közösségi szerv vagy több tagállami) kormány befolyása alatt álló jegybank.

A tagállami parlamentek és miniszterek ugyanis általában egyszerre jó néhány feladat megoldását rangsorolják, például a pénzpiacok és a választók érdekeinek védelmét. A gazdaság szereplői pedig azt figyelhetik meg, hogy a különböző célkitűzések versenye esetén a kormány nem minden esetben az árstabilitás fenntartását tekintik a legfontosabb feladatnak. **Az ECB autonómiája** éppen ezért nem öncél, hanem jellemzően **elengedhetetlen eleme az árstabilitást mindenképp fölé helyező monetáris struktúrának**, amit az egykori szerződő felek kiemelten fontosnak tekintettek.

4.1.1. Elméleti háttér

A nemzetközi gazdasági és intézményi irodalomban széles körben elemzik a központi bankok függetlenségének kérdéseit.³⁷ Abban egyetértés alakult ki, hogy pozitív korreláció állítható fel a központi bankok politikai befolyástól való mentessége és a nemzeti fizetőeszköz belső stabilitásának sikeressége között. A függetlenség és az alacsony infláció közötti korrelációt empirikusan is mérték [M. Swinburne - M. Castello-Branco].

Az infláció szintje relatíve alacsony az olyan államokban, amelyek „bajnokok” a központi bank - akár alkotmányosan, akár a jogszabályok értelmezésének gyakorlata során kialakított - függetlenségben. Ilyen ország Svájc, az Amerikai Egyesült Államok, vagy az EMU tagságot megelőzően Németország, vagy Hollandia.³⁸

³⁷ Jelen értelmezés Santiago Fernandez de Lis: Classification of central banks by autonomy: a comparative analysis, Banco de España – Serviciant de Estudio, Documento de Trabajo No. 9604, alapján készült.

³⁸ J. de Haan és J. E. Sturm azt is vizsgálta, milyen kapcsolat van az infláció alakulása és a központi bankok függetlensége között, valamint a költségvetési deficit és a függetlenség között. Emellett ráirányítják a figyelmet a központi banki függetlenség és a gazdasági növekedés kapcsolatára is.

Több a témát alaposan ismerő kutató úgy véli, bizonyítható az, hogy azok az országok, ahol a központi bank nagyobb függetlenséggel rendelkezik nemcsak az infláció tekintetében képesek jobb eredményeket elérni, hanem a közszféra finanszírozása szempontjából is, mivel ezekben az államokban kisebb és kevésbé változó a költségvetési hiány.³⁹

Megszámolhatatlan tanulmány foglalkozik azzal, hogy felossza és csoportba rendezze a központi bankokat az érzékelhető autonómiájuk alapján, mind a kialakítás, mind a monetáris politikájuk alkalmazása szempontjából.⁴⁰

A központi bankok munkatársai maguk is gyakran állítják előtérbe saját intézményeik függetlenségének érveit.⁴¹ Az elméleti és gyakorlati megközelítést alkalmazó szerzők azt sugallják, hogy a politikai folyamatok irányítói, a rövid távú eredményekre koncentráló hajlamukkal és a korlátozott időhorizonttal (a következő választások miatt), nem képesek megfelelő mechanizmusokat működtetni, hogy őrködjenek a pénz stabilitásán. A közszféra számára szükséges stabil árak fenntartását az állam leginkább egy független testület gondjaira bízva érheti el. Ahogy ezt az IMF két mértékadó szerzője világosan megfogalmazta:

„(...) a politikai vezetés minden időszakban arra hajlik, hogy túl rövid időtávot lásson a helyénvaló monetáris politika végrehajtására (...). Így, (...) a pénzügyi stabilitás sokkal inkább akkor érhető el, ha a monetáris politika apolitikus központi bankárok kezében van, akik megengedhetik maguknak, hogy hosszabb távon gondolkodjanak.” [M. Swinburne és M. Castello-Branco p. 5.]

³⁹ M. Swinburne és M. Castello-Branco rámutat, hogy a bizonyítékok nem teljesen meggyőzőek, mivel a lehetséges deficitok mellett harmadik faktorok bevonása után többféle elgondolás is alátámasztható a rendelkezésre álló statisztikák felhasználásával.

⁴⁰ Lásd például W. Einzenga: The Independence of the Federal Reserve System and of the Netherlands Bank.

⁴¹ Részletesebben szól erről A. F. Burnes (a FED kormányzó tanácsának korábbi elnöke) e témában írt tanulmánya: The Importance of an Independent Central Bank, és H. Tietmeyer: The Role of an Independent Central Bank in Europe, Contribution to the 1990 IMF Seminar on Central Banking (1990) című előadása.

Ezt megerősíti egy másik szerző is:

„A pénzt sokkal inkább a demokrácia alkotmányos keretének egyik elemeként kellene tekinteni, és nem a politikai küzdelem egyik céljának.” [Rosa Maria Lastra p. 475-519.]

A kormányzat befolyásától független központi bankok a monetáris politika meghatározásában és alkalmazásában nem tekinthetők egyértelműen az alacsony inflációt eredményező egyetlen tényezőnek. Egy konszenzusos és kinyilatkoztatott „mandátum” a stabil árszint fenntartására segíthet abban, hogy az elsődleges célra koncentráljon a monetáris hatóság. Ez különösen akkor van így, amikor a központi bank alárendelt célok megvalósítására is törekszik - ekkor a gazdasági környezet atmoszférája eleve egy erős központi banknak kedvez. [J. Onno, de B. Wijnholds - L. Hoogduin p. 75-102.]

Az elmúlt körülbelül négy évtizedet leszámítva - figyelembe véve, hogy azt megelőzően az aranystandard árfolyam szabályai működtek - a kormányzatok elkerülték a pénzkibocsátás növekedésének hatásait, mivel a nemzeti fizetőeszköz értékét állandó szinten kellett tartani. A rögzített szabályú környezetben, a központi bank függetlenségének foka semmilyen jelentőséggel nem bírt, az árstabilitásra hatással levő (külső) törvények (és törvényszerűségek) biztosították a kívánt eredményt. Az aranystandard úgy látta el ezt a funkciót, hogy rögzített kapcsolatot tartott fenn a valuták között és a központi bankoknak korlátozott lehetőséget adott, hogy eltérjenek az általános (világ)gazdaságpolitikai irányvonalától, amit nagymértékben meghatározott a valuta-arany átváltási árfolyam [M. Swinburne és M. Castello-Branco, p. 5.].

Napjainkban csak az intézményi biztonsági intézkedések szigetelik el a központi bankot a kormány közvetlen befolyásától. Így az árstabilitás elérésének egyetlen, pontosan meghatározott jogszabályi keretbe foglalt célja teszi lehetővé, az optimálisnak tekinthető eredményt: a stabil árfeltételek hosszú távú biztosítását [M. Foresti, p. 472-474.]. A központi banknak magának kell felállítani a monetáris

játszma szabályait - a saját karakterének „határmezsgyéin” és a kormány törvényes beavatkozási határán belül -, a függetlenségének megfelelően a követendő irányvonal kialakításra⁴²; saját működésre és tevékenységre vonatkozóan⁴³.

4.2. Függetlenség a kormányzati funkción belül

A kormánytól és a parlamenttől való távolság foka eltérhet és így különböző koncepciók alakíthatók ki arra vonatkozóan, hogy adott esetben ’autonómiát’ használunk a ’függetlenség’ kifejezésére, vagy ’kormányzaton belüli függetlenséget’ a ’kormányzattól való függetlenség’ helyett. A korábbi kifejezés azt fejezi ki, hogy a valuta feletti központi banki gyámkodás egy közfeladat, amelyet a kormány (egy független) testülete lát el. [M. Swinburne és M. Castello-Braco p. 5.]⁴⁴

Azonban bármelyik változatot használjuk a központi bank napi politikától⁴⁵ való távolságának leírására, nyilvánvaló, hogy valójában a kormányzathoz kötődő pénzügyi menedzsmentről [A. Burns, p. 777.] van szó. A központi bank kormányzati funkciót lát el, amelyet a végrehajtó és jogalkotó ágak más szerveitől függetlenül végez. Jogilag a központi bank tevékenységei felett a bíróságok gyakorolnak kontrollt.

A központi bank függetlensége kapcsolatban van a hatalommegosztás kérdésével. Többen nem értenek egyet azzal a nézettel, hogy a központi banknak alkotmányosan a kormányzattól elkülönült formában kell működnie - negyedik hatalmi ágaként. Az ilyen szakemberek véleménye szerint a valuta értékének fenntartása elérhető egy olyan „elkülönített intézménnyel”, ami a végrehajtó hatalom ré-

⁴² Például milyen mértékben valósul meg a kormány befolyása a kamatrátákról szóló döntések tekintetében.

⁴³ Engedi-e például a közsféra szeplőinek erőszakolt finanszírozását, az infláció elleni harc hatékonyságát csökkentve?

⁴⁴ P. Volckert a FED kormányzótanácsának elnökeként azt mondta a központi bank „nem lehet a kifejezés legszélesebb értelmében független a politika testében – mi minden esetben a ’kormány’ részei vagyunk”.

⁴⁵ A Handlungsspielraum („tevékenységi terület”) kifejezést R. Stadler használja, és előnyösebbnek tartja ezt a szóhasználatot, mivel ez „érték nélküli” összevetve a tudományosan nem részletezett ’függetlenség’ kifejezéssel. Mások inkább a ’függetlenség’ hagyományos megfogalmazását használják, amelyik jó néhány szempontot magába olvasztva szolgálja egy adott központi bank függetlenségi szintjének jelölését. [R. Stadler: Der rechtliche Handlungsspielraum des Europäischen Systems Zentralbanken, p. 22.]

szét képezi⁴⁶. Tény, a központi bank a napi monetáris politika végrehajtása mellett elvégezhet más, közhatalmi feladatokat is. Megbízható jogalkotási feladatokkal olyan területeken, ahol egy állami testület, vagy az alkotmány hatalmat ruházott rá, például mint monetáris, vagy bankfelügyeleti szerv. Ennek köszönhetően tulajdonképpen rendelkezhet a kormányzási (végrehajtó) hatalmi ág jellemvonásával is.

4.3. A függetlenség természete

A függetlenséget az alkotmányosan meghatározott keretek formájával határozhatjuk meg. Hogy milyen elemek mérése és összehasonlítása szükséges erről a különböző szerzők véleménye megoszlik. Általában az alkotórészeket különböző csoportokba rendezve artikulálják álláspontjukat. Ilyen jellemző lehet például politikai (a központi bank vezetőtestületeinek kinevezésére vonatkozó kérdések, a központi bank által ellátott feladatok), vagy a funkcionális területek (a monetáris politika eszközeinek alkalmazási lehetőségei és a központi bank pénzügyi autonómiája) [M. Foresti, p. 476-478.]. Más oldalról megkülönböztetik a szervezeti vagy személyes területekre vonatkozó függetlenséget (a kinevezés módjára, időtartamára koncentrálva és a központi bankárok összeférhetlenségét vizsgálva) másrészt a funkcionális vagy működési szabadságot, (amelyek a monetáris politikai eszközök megválasztásával kapcsolatosak, és a központi bank pénzügyi autonómiáját mutatják) [R. Lastra, p. 482.].

A szakirodalomban általánosságban elfogadott felosztás J.-V. Louis nevéhez fűződik⁴⁷. Ez alapján a központi bank függetlenségének intézményi, személyi, funkcionális és pénzügyi szempontjait különböztetjük meg.

⁴⁶ H. J. Hahn úgy utal a központi bankok függetlenségére, mint „a végrehajtó hatalom funkcióinak elhatárolási modelljére”. [H. J. Hahn: Europe: A Single Currency and a Single Central Bank? p. 122.]

⁴⁷ J.-V. Louis: Vers un système, [p. 25-28.] H. Tietmeyer [p. 8-12.] Hasonló felosztást alkalmazott az EMI az 1995-ös Konvergencia jelentésben. [Progress towards convergence, p. 91-93.]

4.3.1. Intézményi függetlenség

Ez a monetáris hatóság jogi autonómiáját jelenti; olyan szervezetként működik, amely a kormány más testületeitől különválasztott. Egy független központi banknak önálló jogi személynek kell lennie.

A független jogi személyiségtől eltekintve, a kormányzat, vagy más testületek (parlament, vagy az állam egyéb szerve, esetleg a magánszektor) utasításaitól való mentesség szintén figyelembe veendő - az 'intézményiség' kategóriába tartozó - eleme a függetlenségnek.

Természetesen az állam szerveitől való elválasztás nem lehet teljes. Kapcsolatokra szükség van azokkal, akik a gazdaságpolitika felelősei, még ha csak a kölcsönös információáramlásra korlátozva is. Emellett konzultációk is szükségesek a központi bank és a kormány között. Ezen felül a felelőségre-vonási mechanizmusok biztosítják a demokratikus legitimitás mértékét, azaz megteremtik a társadalmi ellenőrzést. Természetesen a bírósági eljárások és számvevőszéki ellenőrzések során a jog uralmának demokratikus vonásával a központi bank is szembe kerülhet⁴⁸.

4.3.2. Személyi függetlenség

Ez az alkotóelem a központi bank döntéshozó testületeinek tisztségviselőire vonatkozik. A kinevezésük módszerével és hivataluk gyakorlása során biztosítani kell, hogy bármiféle külső nyomástól mentesen felügyeljék a központi bank monetáris politika eszközeit.

Bár a központi bankok döntéshozó testületeinek tagjait általában⁴⁹ az államok valamilyen szerve nevezi ki, a munkájuk szabadságát biztosító „védintézkedések” megakadályozzák, hogy politikai hatások érijék őket tevő-

⁴⁸ A demokrácia kívánalma és a 'Rechtstaatlichkeit' a közösségi jogi rendelkezések része, és mint ilyen az Központi Bankok Európai Rendszerében is alkalmazásra kerül. Az elszámolási kötelezettségről a Európai Uniót létrehozó Szerződés 3§.II.5.26. szól.

⁴⁹ Bár van példa arra, hogy ez nem minden államban alakul így.

kenységük végrehajtása közben. Ott, ahol egyéni részvényesek⁵⁰ vesznek részt a testületek tagjainak kijelölésében, ez (mint későbbi befolyásolási lehetőség) sem akadályozhatja az autonóm döntéshozó tevékenységet a monetáris politika tekintetében. Vagyis a nemzeti bankok vezetőinek a közérdeket minden esetben az egyéni, sajátos (tulajdonosi) érdekek elé kell állítaniuk.

A központi bankok döntéshozó testületeinek tagjaival kapcsolatban szintén a személyes autonómia területéhez tartozik az újraválaszthatóság. Sok érv hozható a mellé a vélemény mellé, mely szerint a kinevezéseket egyetlen időszakra kell korlátozni, mivel ez teszi lehetővé, hogy politikai megfontolásoktól mentesen tevékenykedjenek a tisztviselők. Így nem kerülhetnek olyan helyzetbe, hogy engedményeket kelljen tenniük a politikai szereplőknek terminusuk megújítása érdekében.

A fentiekkel szemben, létezik olyan helyzet is, ahol a központi banki kormányzók vagy más testületi tagok kinevezése megújítható. Ilyen esetben is van rá lehetőség, hogy egy teljes autonómiát biztosító politikai környezet, vagy akár egy, a függetlenségi tradíción alapuló politikai beavatkozást kizáró „megkérdőjelezhetlenség”⁵¹ biztosítsa a függetlenséget.

Végül ebbe a tárgykörbe tartozik még, a központi bank vezetőinek visszahívása. Egy független testület tagjait nem lehet elbocsátani olyan indokkal, ami összefüggésbe hozható a monetáris politikai döntéseikkel. Az autonóm központi bank esetében az elbocsátás csak abban az esetben lehetséges, ha valamilyen komoly, a központi banki politikától teljesen független indok merül fel, és az eljárás megfelelő garanciális biztosítékokkal „körülbástyázott”.

A személyes függetlenség további részének tekinthető a vezető testületek tagjainak díjazása⁵², illetve a központi bank testületi tagságának összeegyeztethetetlen-

⁵⁰ A. Weber, [p. 1538-1545.] említi a magán részvénytulajdonosok befolyását a kinevezésekre a belga, a görög, az olasz és a portugál központi bank esetében.

⁵¹ Példa erre a Federal Reserve System (a Kormányzótanács tagjai 14 éves időszakra kerülnek kinevezésre, az elnök és az alelnök pedig 4 éves időszakra: Federal Reserve Act 10. szakasz), a Niedersche Bank (ahol a Kormányzótanács tagjai 7 éves időszakra kerülnek kinevezésre és újraválaszthatók. Bankwet 1948 23. szakasz (1)-(3).) Forrás: [Central]Bank Act 1948, Staatsblad (Official Journal of the Netherlands) No. I. 166. és módosításai.

⁵² A javadalmazás segíthet előmozdítani az antiinflációs politika melletti elkötelezettséget és segíthet a legmegfelelőbb jelöltek kiválasztásában. [R. Lastra, p. 486-487.]

sége más állásokkal. Felmerülő kérdés, hogy egy ilyen magas szintű funkciónak egyébként jövedelemszerző tevékenységnek kell-e lennie vagy sem?⁵³ Valamint annak a megválaszolása, hogy a központi bank döntéshozóira mandátumuk lejártá után milyen összeférhetlenségi szabályok vonatkoznak a munkavállalást illetően⁵⁴.

4.3.3. Funkcionális függetlenség⁵⁵

Hogyha egy nemzeti bank nem tudja megteremteni, hogy szuverén módon a feladatai véghezviteléhez nélkülözhetetlen anyagi eszközök fölött rendelkezzen, akkor általános megközelítésben korlátozva van a függetlenség. Ez még akkor is így van, ha a sérthetlenség további elemeit garantálják számára.

Ebből következik, hogy kívánatos biztosítani a központi bank döntéshozó testületének autonómiája minden olyan kérdésben, ami kiterjed az alkalmazandó eszközök kombinációjára, melyeket a központi bank céljainak elérése érdekében vesz igénybe.

Bár a kormányzat korlátozásokat írhat elő a monetáris politika „fegyvereinek csatarendbe állítása” kérdésben (például meghatározhatja, hogy mely gazdasági szereplők kötelezhetők tartalékolásra), ezen eszközök alkalmazása a független központi bankok egyedüli kiváltsága.

Hasonlóképp, a jegybanki alapkamatokról és a pénzpiacok más ügyeiről szóló döntéseket a központi banknak kell meghoznia anélkül, hogy más testületektől

⁵³ A törvény által szabályozott összeférhetlenségek segíthetnek a monetáris politikai döntésekre gyakorolt jogtalan befolyástól mentesíteni a központi bankot, akár politikai, akár általános gazdasági szférából jövő érdekek megjelenítésében. [R. Lastra, p. 487.] Egy tipikus példa az összeférhetlenség jogi szabályozására a Banque de France Act 10. szakasz (1) bekezdés 3. §-ában található [Loi No. 93-980 du 4 août 1993 modifiée relative au statut de la Banque de France et à l'activité et au contrôle des établissements de crédit]. Lehetséges kivétel a francia jegybanktörvényben azonban a Conseil de la Politique Monétaire tagjainak oktatási tevékenysége.

⁵⁴ Egy ilyen típusú korlátozás beépítése az összeférhetlenségi szabályok közé elzárhatja a központi bankot akár a privát szektor vállalatainak indokolatlan befolyásától (például a közfeladat ellátása után vállalati vezető testületekben pozíciókat ajánlanak), akár a politikusok nyomásától (miniszteri pozíciókat ígérhetnek, vagy „biztos befutó” helyet a választási listán). [R. Lastra, p. 487-488.]

⁵⁵ Amit J.-V. Louis [Vers un système, p 26.] úgy nevez: 'autonomie matérielle'.

iránymutatást kapna - ha a kormányok tudomásul veszik, hogy független a monetáris hatóság.

Természetesen, az árfolyam-szabályozás függetlenségének foka államonként különböző lehet (tradicionalisan ez a kormányzat illetékessége). Néhány központi bank esetében akár teljes döntési szabadságot is jelenthet a nemzeti valuta árfolyamával kapcsolatban, máshol csak a politikai szintű döntések korlátai között, a valutapiaci ügyletek szabályozásában⁵⁶ kap szabad kezet a központi bank.

4.3.4. Pénzügyi függetlenség

A pénzügyi függetlenségnek része, hogy az adott jegybank az államon belüli intézkedések végrehajtásához (szervezetének finanszírozása) megfelelő anyagi háttérrel rendelkezzen. Itt a központi banknak az az autonómiája játszik fő szerepet, amivel tevékenységét végzi, és hatalmát gyakorolja.

Így a függetlenségnek ezt az elemét úgy kell felfogni, hogy létezik-e (akár közvetve is) olyan szereplő (kormány), aki korlátozni tudja az alkalmazottak körét (például az azokra fordítható források csökkentésével), vagy bármilyen más működési feltételt. A szakirodalom említ több olyan territóriumot, melyekben a nemzeti bankok gyakran ki vannak téve a kormányzatok korlátozó intézkedéseinek.

Ezek közül az első az a gyakori eset, amikor a jegybank költségvetését meghatározza az állam, vagy legalábbis befolyással van arra⁵⁷. Független jegybank esetében sem egy parlament által kijelölt költségvetési hatóság, sem a Pénzügyminisztérium helybenhagyására nincs szükség a pénzügyi műveletek végrehajtásához. Utóbbi befolyását a központi bank nyereségének felosztására (ha az állam az

⁵⁶ A Sveriges Riksbank a legjobb példa erre. [EMI's 1996 Convergence Report (Progress Towards Convergence). p. 139.]

⁵⁷ Az EMU esetében az ilyen szabályozás csak akkor egyeztethető össze az alapítószerződéssel, ha ez a hatás nincs összefüggésben a tagállami jegybank ESCB-hez kötődő tevékenységének végrehajtásához.

egyetlen, vagy fő részvényes) jogszabályban pontosan és átláthatóan körülhatárolva kell korlátozni.

A pénzügyi függetlenséget befolyásolja az is, ha a jegybank által alkalmazott számviteli szabályokat valamilyen módon a kormány határozza meg. Az állami testületek azon felhatalmazása, hogy ellenőrizhetik a központi bank számviteli tevékenységét, nem vezethet oda, hogy bármilyen módon befolyásolják a monetáris politikát.

Korlátozó intézkedésnek számít az is, ha a jegybank éves beszámolóját, amelyet független könyvvizsgálók ellenőriznek nem az intézmény döntéshozó testülete hagyja jóvá.

Amennyiben az állami előírások azt tartalmazzák, hogy a független nemzeti bank működését az állami számvevőszék ellenőrzi, biztosítani kell a pénzügyi függetlenség érdekében, hogy ez a kontroll feladatkör szabatosan kerüljön meghatározásra. Így gondosan definiálni kell, milyen területeket ellenőrizhetnek a számvevők, ügyelve arra, hogy az ne csorbítsa a független külső könyvvizsgálók ténykedését. Ennek következtében az állami számvevőtestület funkciója csak a központi bank hatékonyságának vizsgálatára korlátozódhat, ha egyáltalán van ilyen típusú ellenőrzési jogosultság⁵⁸.

4.3.5. A függetlenség további területei

A függetlenség más területeit is megkülönböztethetjük. Egy fontos kérdés lehet, hogy a központi bank rendelkezik-e olyan jogosultsággal, hogy hitelezze a kormányzatot, vagy ez a lehetőség tiltott⁵⁹.

Ahogy a funkcionális függetlenség kapcsán utaltam rá a központi bank devizapolitikai szerepe az autonómia egy másik területe. Miként az előbb kifejtésre került az árfolyam szabályozása általában a kormányzat döntésén múlik. Ebből a meg-

⁵⁸ Hasonlóan a függetlenség más részeihez, ebben a kérdésben is jelentős különbségek vannak a különböző szerzők véleményei között. Vajon a számvevők ellenőrzésének alkotmányos kizárása szükségszerű-e a központi bankok függetlenségéhez? R. Lastra az Európai Számvevőszéket javasolta [p. 500-501.] erre a feladatra az ESCB esetében, de ez a megosztó hatáskörök miatt jelenleg nem kivitelezhető.

⁵⁹ Ez tulajdonképpen kapcsolódik a funkcionális függetlenség kérdéséhez.

világításból a Bretton Woods-i struktúra összeomlása után a nemzeti bankok szabadsága megnövekedett az árfolyamok lebegtetési rendszerében, mivel ez felszabadította a központi bankokat a kormányzatok által elfogadott árfolyamok korlátai alól⁶⁰.

A központi bankok autonómiája kiterjedhet az elsődleges feladatuknál - a monetáris politika igazgatásánál - szélesebb területekre is. Annak a mértéke, hogy milyen függetlenséggel felügyeli a fizetési rendszert, vagy részese-e a bankfelügyeleti mechanizmusoknak, - akár ellenőrzőként, akár szabályalkotás folyamatában - szintén meghatározza a függetlenség fokát.

A további funkciókban, vagy más, a központi bankhoz delegált feladatokban, a függetlenség különböző szintjei érvényesülhetnek. A teljes függetlenségben elvégzett feladatok megkülönböztetése azon funkcióktól, amelyek magasabb fokú politikai érzékenységgel rendelkeznek, azt fejezik ki, hogy mennyire fogadható el az állam irányítói számára egyéb feladatköröknek a monetáris hatóságra való átruházása. Itt arra a néhány szerző által említett tendenciára kell gondolni, ami bankfelügyeleti rendszerben való részvétel hiányát pozitív tényezőként értékeli a monetáris hatóság függetlenségében⁶¹.

A központi bank függetlenségének további elemeit magában foglalja valamelyik fentebb kifejtett aspektus⁶².

4.4. Politikai kényszer

Az 1960-as és 1970-es évek magas inflációs periódusának tapasztalata kedvező klímát idézett elő a független központi bankok létrehozására. A világ-

⁶⁰ Ahogy ezt S. Fernández de Lis kifejti [p. 14.] természetesen ez nem igaz a regionális jellegű árfolyampolitikai együttműködésekre, amilyen az ERM-ben, illetve az ERM II-ben bevezetésre került.

⁶¹ M. Foresti, [p. 477.], A. Weber, [p. 1523.], J. de Haan és J. E. Sturm tagadja a központi bank függetlenségének kapcsolatát a bankfelügyelet kérdésben.

⁶² J-V. Louis [Vers un système, p. 28.] különbséget tesz a belső menedzsment feladatok (amely felöleli a belső struktúra kialakítását és az irányítását), valamint a monetáris politikában résztvevő alkalmazottak szervezése (elkülönítve az üzemeltetésben résztvevőktől) között. Ez az aspektus az intézményi függetlenség részét képezheti. R. Lastra [p. 496.] megemlíti az alkalmazottak cseréjét a központi bank és a kincstár között, mint a függetlenség kérdésének részét.

szerte „testet öltő” trend a központi bankok szélesebb autonómiájának kialakítására, alátámasztva a központi bankok függetlenségének elméleti érveivel [M. Swinburne - M. Castello-Branco] meghatározó szerepet játszottak az ECB függetlenségének megadásában, és a tagállami nemzeti bankok függetlenségének megkövetelésében⁶³. (Ahogy korábban említettem az EMI⁶⁴ készítette egy „elképzelhető listát” arról, a nemzeti bankoknak milyen intézményi jellemvonások átvétele szükséges a függetlenséghez⁶⁵.)

Természetesen Németország jóváhagyása a monetáris unió megvalósításának egy szükséges eleme volt. A Bundesbank számára érzékeny változást okozott, hogy korábban Európa vezető központi bankjából csak az ESCB egyik alkotóelemévé vált. A Német Szövetségi Bank tradicionális függetlensége jól szolgálta a német gazdaságot, éppen ezért Németország saját nemzeti valutáját csak egy olyan egységes valutával cserélhette fel, amelyik hasonló védelemmel rendelkezik a stabilitás fenntartásában, mint a korábban „megszokott” független felügyelő [H. Tietmeyer, p. 18.] szerv volt.

Az ECB, és főképpen az ESCB, mint rendszer nagyrészt a Bundesbank mintájára került kialakításra. [L. Gormley - J. de Haan p. 119-145.] Különösen a Közösség összefüggésében volt szükségszerű, hogy az Acquis Communautaire elsődleges szabályai közé kerüljön be a központi bank függetlenségének jellemzője. Mindez annak ellenére történt meg, hogy az 1990-es Kormányközi Konferencia idején az akkori tagállamok többségében nem volt⁶⁶ történelmi hagyománya a központi

⁶³ Az Európai Unióról szóló Szerződés eredeti változatának 107, 108 és 109J (1), valamint 109 E (5) cikke.

⁶⁴ A Gazdasági és Monetáris Unió létrejötte óta a függetlenséghez tartozó komponenseket még inkább tökéletesítették az ECB által kialakított módszerekkel és elemekkel (például az egységes valuta helyes írásmódja). Már ezeknek az aspektusoknak a vizsgálatával döntöttek Görögország (2001.) és Szlovénia (2007.) EMU csatlakozásáról. Illetve nemzeti jogszabályaik összeegyeztethetőségéről a közösségi szabályokkal.

⁶⁵ Az EMI hangsúlyozta, hogy a különböző alkalmazkodási jellemzők vizsgálata nem volt kimerítő. A központi bankok függetlenségére koncentrált, és nem arra, hogy például miképp integrálódtak a nemzeti bankok az ESCB-be. Az EMI csak általános becslést készített az integrációs követelményekről. [EMI's 1996 Convergence Report (Progress Towards Convergence) p. 97-142.]

⁶⁶ Természetesen ez nem azt jelenti, hogy semmiféle függetlenség ne lett volna jellemzője Európa központi bankjainak. Inkább arról van szó, hogy a Bundesbankhoz képest részlegesnek lehetett tekinteni több jegybank kormánytól való távolságát.

banki függetlenségnek.⁶⁷ A (jegybanki) Kormányzók Bizottsága az ESCB Alapokmányának tervezetében meg is jegyzi:

„A kedvező tapasztalatok a független monetáris hatóságokkal, melyet számos tagállam élt át, különösen érvényes a sokféle állásponttal együtt élő Közösség egészére, ahol a versengő érdekek inkább hajlanak sokkal nagyobb hangsúlyt fektetni a rövid távú szempontokra, és így egy olyan monetáris politika érdekében fejtenek ki nyomást, amely nem mindig kompatibilis az árstabilitással hosszú távon.” [Europe, Document No. 1669/1670, p. 15.]

Abban a folyamatban, ami az Európai Unióról szóló Szerződés megkötéséhez vezetett, a független központi bankrendszerre vonatkozó elképzelést soha nem kérdőjelezték meg. Mint a „Delors Bizottsági Jelentésben”⁶⁸ megállapításra került, ez az egyik legfontosabb alapvetés, ami az ESCB működését illeti. A memorandumban, amelyet az IGC előtt hoztak nyilvánosságra, - és kikövezte az utat az EMU előkészítéséhez -, a közös monetáris hatóság függetlensége szintén nyomatékosításra került, mint egy figyelmen kívül nem hagyható faktor. [Hans-Dietrich Genscher] Ugyanakkor nem volt általános meggyőződés arról, hogy minden központi banki intézmény függetlensége szükségszerű⁶⁹. Csak a központi banki működés problémájának felvetése - egy olyan föderatív kontextusban, mint amilyen a Közösségek -, vezetett el a teljesen autonóm európai monetáris hatóság gondolatának elfogadásához.⁷⁰ Bár magának a függetlenségnek a precíz megszövegezése még az 1990-es évek elején sem került „közös nevezőre”⁷¹, a folyamatos hi-

⁶⁷ A témával foglalkozó szerzők nagy része éppen azt állapítja meg, hogy a jegybanki függetlenség a kivételek közé tartozott és egyáltalán nem számított általánosnak az Európai Közösségek akkori tagállamaiban.

⁶⁸ Committee for the study of economic and monetary union (Delors Committee): Report on Economic and Monetary Union in the European Community

⁶⁹ Különösen a dél-európai kormányok vélték úgy, hogy saját rendszerük inkább alkalmas példa lehet a létrehozandó európai monetáris hatóság felépítésére.

⁷⁰ A jellemzően francia gyakorlat nyomán született az a megállapítás, hogy az egyes tagállami nemzeti bankoknak a továbbiakban is kormányzati szintről kiadott utasításai, a létrejövő föderális rendszerben olyan állapotot idézhetnének elő, amelyben a közös központi bank döntéshozóira ellentétes irányú érdekek nyomása nehezedne.

⁷¹ Az EMU klauzulák tervezetében a francia kormány indítványozta, hogy tegyék mentessé az ECB-t a Közösségek politikai intézményeinek és a tagállamok utasításainak végrehajtása alól. [R. Corbett: The Treaty of Maastricht – From Conception to Ratification: A comprehensive reference guide, p. 249.]. Ez-

vatkozás a függetlenségre⁷², tette világossá, hogy egy autonóm „intézményt” vázoltak fel a tagállamok.

4.4.1. A függetlenség alapelve

Az ESCB feladatit teljes függetlenségben látja el: nincs politikai befolyás a döntéshozó testületektől (az EUSZ 107. cikke és az ESCB Alapokmányának 7. cikke megtiltja ezt). Ez a tilalom arra vonatkozik, hogy ne adjanak utasításokat a Közösség politikai hatóságai vagy a nemzeti szintű szervezetek, valamint, hogy ne keressen, vagy fogadjon ilyen utasításokat a Központi Bankok Európai Rendszere. Így biztosítsa, hogy az Európai Központi Bank - akinek a döntéshozó testületét az ESCB [ESCB Alapokmány 8. cikk] vezetői kormányozzák - az elsődleges céljára koncentráljon (árstabilitás) és ne váljék hajlamossá arra, hogy rövid távú politikai természetű döntéseket hozzon.

A központi bank függetlenségének biztosítása két úton valósul meg. Egyrészt a működésre rányomja a bélyegét, hogy a Rendszert alkotó bankok és a döntéshozó testületeik⁷³ nem kereshetnek, vagy fogadhatnak el semmilyen utasítást más

zel együtt azonban azt javasolták, hogy az Európai Tanácsnak kellene „meghatározni a széles irányvonalat a Gazdasági és Monetáris Unió számára”, [4.1 (1) cikk a szerződés tervezetben] jelezve, a politikai megfontolás felülszabályozhatja a monetáris hatóság döntéseit.

⁷² Az Európai Tanács az 1990. október 27-28-i római ülésén úgy zárta le a kérdést, hogy az új monetáris intézmény, annak vezető testületeivel egyetemben mindenféle utasításoktól függetlenül tevékenykedjen. Az Európai Parlament határozatában, amelyet a Gazdasági és Monetáris Unióról hozott, megfontolásra javasolta, hogy az ESCB-nek teljes autonómiát teremtsenek, törvényes (multilaterális szerződéses) alapon, a létrehozást megelőzően. [Herman Jelentés, jóváhagyva 1990. május 16.]

A Bundesbank széleskörűen világossá tette, hogy az ESCB-nek garantált függetlenséggel kell rendelkeznie intézményi, funkcionális és személyes területeket is érintve. [Bundesbank álláspontja az EMU-ról 1990. szeptember 19.]

Gerhard Stoltenberg (akkoriban német pénzügyminiszter) 1988 márciusában megerősítette a kívánalmakat a központi bank politikai testületektől való függetlenségéről.

⁷³ Ez a leírás megegyezik az ECB Általános Tanácsával, ami harmadik döntéshozó testületként került kialakításra. A nemzeti bankok kormányzóiból álló testületnek tartózkodnia kell utasítások elfogadásától. Ez illeszkedik a központi bank függetlenségének követelményébe, amely vonatkozik az opt outtal, vagy derogációval rendelkező államokra is. A Szerződés 107. és 108. cikke különösen ezekre az államokra vonatkozik [a 109 K cikk (3) a dán opt outról]. Az Egyesült Királyság tekintetében a Szerződés szerint [5. cikk], ha a kívül maradás mellett döntenek – ahogy tették: a Bank of England kormányzója kormányzati utasítások alárendeltje lehet, az Általános Tanácsban elfoglalt helye ellenére. Ennek következtében a testület korlátozott illetékességi köre nem növekedhet a Szerződés 45.3. cikkében meghatározott szigorú határokon túl.

testülettől.⁷⁴ Másrészt ez meggátolja a Közösségi intézményeket és szerveket, valamint a tagállamok kormányait, hogy annak a lehetőségét keressék, miként befolyásolhatnák a Központi Bankok Európai Rendszerének döntéshozó testületi tagjait.

Az autonómiát védi a kinevezési és a visszahívási szabályok feltételrendszere is azért, hogy a ráruházott feladatot a Rendszer függetlenül végrehajthassa. A pénzügyi tartalékok irányítását az ESCB huszonnyolc (korábban tizenhat) alkotó részének elkülönült jogi személyisége is elősegíti. A Kormányzók Bizottsága annak idején rámutatott: „**a 7. cikk szilárdan lefekteti a függetlenség alapköveit, a további intézkedések ennek gyakorlati hatását erősítik**”. [Europe, Document No. 1669/1670, p. 15.]

4.5. Az ECB függetlenségének elemei

Az Európai Központi Bank függetlensége meghatározóan nem egy eredmény, hanem egy „szerszám”⁷⁵ az árstabilitás elérésének útján. Éppen ezért félreérthetetlenül meg kell tenni a szükséges lépéseket, hogy mindenki számára kétséget kizáró és szabatos legyen: **valamennyi más körülményhez képest elsődleges.**

4.5.1. Intézményi függetlenség

Az alapítószerződés 108. cikke (és az ESCB Alapokmány 7. cikke) az ECB függetlensége szempontjából a legfontosabb rendelkezést tartalmazza:

⁷⁴ A függetlenségre vonatkozó előírás két oldala egyenlőtlen. A passzív oldalon az ESCB határozottan akadályozott, bármilyen féltől utasítások elfogadásában, az aktív oldalon a tiltás korlátozott, csak a Közösség és a tagállamok politikai szerveit említi, hogy tartózkodjanak a Rendszer befolyásolásától a feladatok teljesítése során. Hasonló kötelezettséget – általában – más testületekre az ESCB befolyásolását illetően nem tartalmaz a Szerződés. Ez valószínűleg azzal magyarázható, hogy egy ilyen tiltás nehezen illeszkedett volna a 107. cikk nyelvezetébe. Mindazonáltal az adott cikk tulajdonképpen nyelvi fordulatával ezt célozza.

⁷⁵ A szóhasználatot azt próbálom kifejezni, hogy ez nem egy tevékenységi forma, hanem csak egy olyan kiindulási alap, ami szükséges ahhoz, hogy valódi eszköz jöjjön létre az Európai Központi Bank számára.

„... rájuk ruházott hatáskörök gyakorlása, valamint az ilyen feladatok és kötelezettségek végrehajtása során sem az ECB, sem a nemzeti központi bankok, sem döntéshozó szerveik valamely tagja nem kérhet vagy fogadhat el utasítást a közösségi intézményektől vagy szervezetektől, a tagállamok kormányaitól vagy bármely egyéb szervtől” [EUSZ 108.cikk].

A cikk elemzése kapcsán fontos megjegyezni, hogy a hangsúly az utasításon van, vagyis, hogy a befolyásolást „kintről” kezdeményezni tilos. Ettől azonban az ECB vagy más központi bank saját akaratából kérhet véleményt, tájékoztatást, vagy kezdeményezhet valamiféle „párbeszédet” a fent említett intézményekkel. Sőt figyelembe vehet - ha valamilyen okból azt szükségesnek tartja - tagállami, vagy közösségi célokat. Ilyen esetben is azonban egy korlátozás fennmarad, az árstabilitás fenntartását nem veszélyeztetheti a központi bank.

Ezt az előírást a tagállamok, valamint a közösség szerveinek és intézményeinek kötelezettségvállalása egészíti ki. „... kötelezettséget vállalnak arra, hogy tiszteletben tartják ezt az elvet, és nem kísérlik meg az ECB vagy a nemzeti központi bankok döntéshozó szervei tagjainak befolyásolását feladataik ellátása során” [EUSZ 108. cikk]. Vagyis a tudomásul vétel mellett garantálják, hogy tartózkodnak a fent leírt magatartásoktól.

Az Európai Központi Bank működésének elmúlt időszakából egy helyen találunk „hibát” a 108. cikk megfogalmazásában. Ez pedig az az eset, amikor egy tagállami jegybank próbál valamilyen okból nyomást gyakorolni az ECB vezetőtestületeire⁷⁶. Feltételezhető, hogy ilyen bekövetkeztére a szerződő felek annak idején nem gondoltak. Ma pedig kényes kérdés, hogy az ilyen problémákat hogyan lehet úgy szabályozni (tulajdonképpen visszamenőleges hatállyal), hogy „senki ne sértsd meg”.

Ahogy erről korábban már volt szó, ez az elem összefügg azzal a ténnyel, hogy a monetáris hatóság egy elkülönült szerv és nem része, vagy „kinyújtott karja” a kormányzati igazgatásnak. A jogilag biztosított függetlenség mellett az ECB a munkájához szükséges és megfelelő szintű kapacitásokkal felruházva képes csak

⁷⁶ Ahogy ezt Bundesbank az elmúlt években többször megpróbálta.

feladatait ellátni. Erről úgy gondoskodtak a tagállamok, hogy az Európai Központ Bankot önálló jogi személyiséggel ruházták fel [EUSZ 106. cikk] és az EU tagállamai a lehető legteljesebb cselekvőképességet biztosították [ESCB Alapokmány 9.1. cikk] számára. Így az ECB autonóm módon működik és az illetéksége nem abból ered, hogy a Közösség egy szerve⁷⁷, hanem elkülönült, nemzetközi jogi személy. Utóbbi különösen a külkapcsolatok kérdésben bír jelentőséggel [EUSZ 109. cikk, ESCB Alapokmány 6. és 23. cikk]: az EK és az ECB, mint nemzetközi jogi személy megkülönböztetése sok esetben fókuszpontba kerülhet.

Nem csak az ESCB központi egysége, hanem a nemzeti központi bankok is rendelkeznek önálló jogi képességgel. Mint a tagállamok nemzeti jogaiban elkülönült jogi személyiségei, a kormányzattól függetlenül működnek.

4.5.2. Személyi függetlenség

Az intézményi függetlenség alátámasztására az Alapokmány védi az ECB testületeinek tagjait személyi függetlenségükben. Ennek megvalósulását a szerződő felek elsősorban azzal próbálták elérni, hogy viszonylag hosszú, és határozott időre szóló hivatali alakítottak ki számukra. Ahogy korábban rámutattam, a függetlenség személyes aspektusa összefügg a központi bank döntéshozó testületébe való kinevezéshez kötött biztosítékokkal, valamint azzal, hogy a központi bank saját személyzetet alkalmazhasson, ami teljesen elkülönül a Közösség és a tagállamok köztisztviselői körétől.⁷⁸

⁷⁷ Az ESCB nem számít a Közösség intézményei közé; érdemes megvizsgálni ezzel kapcsolatban az EUSZ 4 és 4A cikkét. Az ESCB jogi helyzetéről a 2. § 2. V. 2. szól.

⁷⁸ Néhányan megkülönböztetik ezt, mint a függetlenség további aspektusának egyik elemekét. Nevezetesen: a menedzsment autonómiát. [J.-V. Louis in Mégret, p. 64.]

4.5.2.1. Igazgatóság

Az Igazgatóság kinevezése közösségi szinten szabályozott és rengeteg - a körülményeket pontosan leíró - biztonsági intézkedést foglal magába, az ECB függetlensége érdekében.

Az első ilyen biztonsági intézkedés abban határozható meg, hogy mely körből választhatók a testület tagjai. A leendő tisztviselőknek olyan személyeknek kell lenniük, akik munkájuk alapján elismertek és tekintélyt szereztek maguknak, valamint monetáris, vagy banki területen szakértői tapasztalatokkal rendelkeznek. [EUSZ 109 A (2) cikk, ESCB Alapokmány 11.2. cikk]. Ezzel - elméletileg - sikerül megakadályozni, hogy olyan személyeket nevezzenek ki, akiket kizárólag politikai kapcsolataik juttatnak pozíciókhoz. A magas szintű szakértelem a központi bank működésével kapcsolatban szükségszerű, mert alátámasztja, hogy az Igazgatóság feladata ellátása során „bölcös” döntéseket hoz.⁷⁹

Másodsorban, a tagok huzamos ideig töltik be posztjukat [EUSZ 109 A (2) cikk, ESCB Alapokmány 11.2. cikk]. A nyolc éves terminus megfelelően hosszúnak tűnik egy független gondolkodású szakember alapos és megfontolt döntéseihez. Az időszak hosszabb, mint bármilyen más politikai hivatás akár a Közösségben, akár a tagállamokban. Természetesen ez a szolgálati idő is kompromisszum, egy sokkal hosszabb lehetséges⁸⁰ és egy rövidebbre vonatkozó igény között, amelyet egyes tagállamok terjesztettek elő az EMU koncepciót illetően.⁸¹

A hivatás gyakorlásának biztonságát garantálja az az intézkedés is, ami az Igazgatóság tagjainak visszahívását tiltja. Csak abban az esetben van erre lehetőség, ha egy tag nem tudja ellátni a szükséges feltételekkel kötelelességeit, vagy ha je-

⁷⁹ R. Stadler, [p. 137-138.] részletesen kifejti azt a nézetet, hogy a gyakorlati tapasztalatok hogyan járulnak hozzá a monetáris hatóság függetlenségéhez.

⁸⁰ Csak a már korábban is említett Federal Reserve System Kormányzótanácsának tagjaira kell utalni, akiknek kinevezése tizennégy évre szól.

⁸¹ R. Stadler, [p. 146-148.] erősen kritizálja ezt az időszakot, mivel véleménye szerint ez nem elegendő a független funkció ellátáshoz és javasolta, hogy „helyesbítésék” a Szerződést, és hosszabbítsák meg a kinevezések időtartamát 12-15 évre. Annak tudatában azonban, hogy ajánlata kis valószínűséggel kerül elfogadásra, megfelelő díjazást és elégséges nyugdíjazást javasol a függetlenség erősítésére. Ennek kellenie csillapítani bármilyen aspirációt, amely olyan pozíciók iránt mutatkozik a testület tisztviselőiben, amely elérése érdekében, esetleg már kevésbé függetlenül hoznának döntéseket. A. Weber szintén hosszabb időszakot javasol az ECB vezetőire vonatkozóan, bár nem sokkal (9 év). [p. 1555.]

lentős kötelességmulasztásban találják bűnösnek. Ilyenkor az Európai Közösség Bírósága hivatalból (kényszer)nyugdíjazza [ESCB Alapokmány 11.4. cikk] az adott személyt. Ez a szabály gondoskodik arról, hogy az ECB irányítótestületeinek tagjait ne lehessen politikai indokkal visszahívni, s ezt még az a politikai szerv se tehesse meg, amelyik felelős a kinevezéséért.⁸²

A visszahívási folyamat - amelyet a Kormányzótanácsnak kell kezdeményeznie, vagy magának az Igazgatóságnak - szabályozottsága szintén azt szolgálja, hogy alátámassza a személyi függetlenség sérthetlenségét.⁸³

Az Igazgatóság tagjainak folyamatos (lépcsőzetes) kinevezése meggátolja, hogy a teljes tanács egy időpontban kerüljön lecserelésre, ami nagyon finom lehetőséget teremt a testület átalakítására.⁸⁴

Az ESCB Alapokmányában „elrejtve” található az a klauzula, amely az átmenetet szabályozza, méghozzá az ECB létrejöttkor. Ez rendelkezik arról, hogyan kell a Tanács tagjait 1998-tól különböző hosszúságú mandátumokkal kinevezni, következésképp az 50. cikk biztosítja az ECB Igazgatóság tagjainak fokozatos cseréjét.

Az ECB Igazgatóságának posztjait betöltők mandátuma nem újítható meg, a tagok nem választhatók újjá. Ezt a szabályt az EUSZ 109. A (2) cikk tartalmazza, amivel az ESCB Alapokmány 11.2. cikke is egybecseng, kizárva az újrajelölést.

Az Igazgatóság tagjainak munkájuk során figyelmüket teljes egészében a központi bank irányítására és vezetésére kell koncentrálniuk [ESCB Alapokmány 11.1. cikk]. Mindegyikük főállású központi bankár és csak abban az esetben foglalkozhatnak el más, díjazással járó tisztséget, ha arra a Kormányzótanács külön engedélyt ad. Ez a különlegességre vonatkozó kedvezmény növeli az Igazgatóság

⁸² Hasonló visszahívási okokat említ R. Stadler [p. 149-150.]: a súlyos betegséget, vagy az ECB Kormányzótanácsában lefektetett irányvonallal és instrukciókkal egybe nem eső [ESCB Alapokmány 12.1. cikk] „viselkedést”. Szintén megemlíti azt a valószínűtlen esetet, ha egy tag elveszíti a Közösség valamelyik tagállamának állampolgárságát. Vagy történetesen egy olyan tagállam állampolgárságát, amelyik teljesíti az EMU-ban való részvétel feltételeit, hiszen csak ilyen tagállamokból kerülhetnek ki az Igazgatóság tagjai [EUSZ 109 A, 109 K (4) cikk].

⁸³ R. Stadler hangsúlyozza, hogy a visszahívás csak egy eshetőség és nem kötelezettség; valamint ezzel kapcsolatban felveti, hogy az ECB a legmagasabb belső menedzsment és ellenőrzési lehetőséggel rendelkező monetáris szervezet.

⁸⁴ A. Weber elemzi ezt az dilemmát, más szerzőkre is utalva [p. 1550.]. Számára sajnálatos, hogy hiányzik egy részletes mechanizmus a központi bank tagjainak fokozatos cseréjére vonatkozóan, de nem veszi figyelembe az ESCB Alapokmány 50. cikkét, ami tulajdonképpen erre utal.

tagjainak függetlenségét, de ahhoz, hogy ez fenn is maradjon a kivétel lehetőségével „takarékosan” kell bánni.⁸⁵

A fenti szabályozás nyomán a vállalati szektorbeli vagy politikai funkciókkal kapcsolatos összeférhetlenségek kiküszöbölhetők, vagyis adottak a körülmények ezek kizárására.

Ma semmilyen szabály nincs arra vonatkozóan, hogy milyen összeférhetlenség áll fenn az ECB testületek tagjainak esetében tisztségük végeztével.⁸⁶ Az ECB vezető testületeiben való részvétel a visszavonulás után is összeegyeztethetetlen piaci vállalkozásokkal összefüggő funkciókkal - különösen pénzügyi intézetekkel, vagy értékpapír kereskedelemmel foglalkozó holdingokkal. Ezt valamilyen pontos időtartamra vonatkozóan lehet finomítani, ami attól függhet, hogy korábban milyen felelőségi területtel bírt az adott személy a testületben. Ez alatt az idő alatt tartózkodni kellene a fenti hivatások betöltésétől. Így ki lehetne zárni azt a lehetőséget, hogy a jövőbeni foglalkoztatók közvetlen érdekei bármilyen módon befolyásolják a hivatali idejét töltő központi bankár viselkedését. Bármilyen politikai funkció felvetése ugyanacsak összeférhetetlennek tűnik, akár európai, akár nemzeti szinten.⁸⁷ Európa központi bankjának integritása és függetlensége érdekében a „helytelen viselkedés” benyomását is el kell kerülni, ezért egy viszonylag szigorú, a vezető tisztviselőkre vonatkozó szabályrendszerre van szükség.

Az erre vonatkozó előírások kevésbé kerültek lefektetésre a Közösség másodlagos joganyagában, főleg azért mert a hozzá szükséges jogi alapok nem találhatók a Szerződésben.⁸⁸ Azonban az ECB Kormányzótanácsa megfelelően kompetensnek tekinthető abban, hogy kialakítsa az összeférhetlenségi előírásokat az eljárás-

⁸⁵ Jellemző példa a kivételekre az oktatási tevékenység, amit például a Banque de France monetáris tanácsának tagjai számára tesznek lehetővé.

⁸⁶ R. Lastra felhívja a figyelmet, hogy az egyetlen korlátozás a volt központi bankárok tevékenységével kapcsolatban az ESCB Alapokmány 38.1. cikkében került szabályozásra. Ez a titoktartási követelmény, amely a funkció letöltése után is érvényes és kiterjed az ECB minden irányító testületére, valamint a tagállamok nemzeti bankjainak hasonló tisztségviselőire és alkalmazottaira is.

⁸⁷ Esetlegesen regionális, vagy helyi szintű tisztségek lehetnének összeegyeztethetők. Persze az olyan funkciók, mint például Frankfurt am Main polgármestere (vagy más jelentős pénzügyi központé) szintén összeférhetetlennek tűnik az ECB valamelyik testületi tagjára vonatkozóan. Legalábbis akkora időszakra – és ez már a szabály „felpuhítása” -, ameddig az adott személy az ECB tisztségét betöltötte.

⁸⁸ Mint korábban jeleztem az ESCB és az ECB nem a Közösség szerve, így ezek működtetésére másodlagos jogszabályokat sem az Európai Unió Tanácsa, sem az Európai Közösség Bizottsága nem alkothat.

rási szabályai között.⁸⁹ Ezen felül, olyan kikötéseket kell alkotni, amelyek kizárják, hogy az ECB testületeinek tagjai a megbízatásuk ideje alatt, vagy egy bizonyos időn belül azt követően bármilyen európai köztisztviselői, vagy más európai tisztséget töltsenek be. Ebben az aspektusban ugyanazoknak a szabályoknak kell vonatkozniuk az Európai Központ Bank alkalmazottaira, mint az Európai Közösség Bizottsága volt tagjaira.⁹⁰

A lehetséges megoldás csak az alapítószerződés módosítása lenne. Jelen helyzetben - amikor az Alkotmányos Szerződés ratifikációja áll, illetve magát az elsődleges jogszabályt legalább húsz évre „véglegesnek” gondolták a tagállamok képviselői - nincs esély arra, hogy a hiányzó szabályok pontos lefektetésére sor kerüljön. A helyzet akkor válhat kritikussá - és erre az idő múlásával egyre növekszik az esély, hiszen egyre több személy mandátuma jár le -, ha a pontatlan előírások miatt esetlegesen kialakulnak konfliktusok. Az egyértelmű, hogy a mai jogi keretek között tehát nincs rá lehetőség, hogy kiküszöbölhetőek legyenek az ilyen helyzetek.

4.5.2.2. A tagállamok nemzeti bankjainak kormányzói

Az ESCB tagjaira sajátos feladat hárul az egységes valutát használó tagállamokban. Ezért a függetlenség rájuk és döntéshozó testületeikre is ki kell, hogy terjedjen. Ezekre a bankokra vonatkozó függetlenségi kereteket az EMI dolgozta ki, majd az ECB kapcsán erősítette meg ezt a konvergenciajelentéseiben.

Az ESCB Alapokmányában a tagállamok nemzeti bankjainak kormányzóira vonatkozóan és a magas rangú pozíciók betöltésére hivatott személyekre további

⁸⁹ Az ESCB Alapokmány 12.3. cikk alapján. A hivatali idő alatti összeférhetetlenség természetesen olyan ügy, ami az ECB belső szervezeti rendszeréhez kapcsolódik. Tágabb értelemben, R. Smits javasolta, hogy a Kormányzótanács szabályozza ilyen formában a hivatal betöltése utáni összeférhetetlenség eseteit. [René S. The European Central Bank, - Institutional Aspects, p. 164.]

⁹⁰ Erre vonatkozik az EUSZ 157. (2) cikke, amely előírja, hogy a Bizottság tagjai esküt tegernek arra, hogy hivatásukat becsülettel és megfontoltan látják el és annak lejáta után is tartózkodnak korábbi munkájukkal összefüggő állások betöltésétől, vagy más módon a korábbi tevékenységükből eredően előnyökhöz jussanak. Ugyanezt fogalmazta meg az Európai Szén és Acélközösségről szóló Szerződés 9 (2) cikke, és az Európai Atomenergia Közösségről szóló Szerződés 126. (2) cikke is.

biztonsági elemek találhatóak. Őket legalább öt éves⁹¹ periódusra kell kinevezni, és lehetőséget kaphatnak az újraválasztásra.⁹² Az ESCB kapcsán nem szabályozták⁹³ az utóbbi kérdését, így ez nemzeti hatáskörben maradt, ami napjainkban eltérő megoldásokat eredményezett.⁹⁴

A nemzeti bankok kormányzói csak olyan esetekben hívhatók vissza [ESCB Alapokmány 14.2 cikk 2.], mint amilyen szituációk az Igazgatóság visszahívása kapcsán kerültek felsorolásra, vagyis súlyos egészségi problémák, vagy hivatali kötelességmulasztás esetén.

A nemzeti bankok kormányzóinak visszahívásával kapcsolatos jogvitákban az Európai Közösség Bírósága illetékes; a visszahívott, vagy az ECB Kormányzótanácsának kérése nyomán.

A nemzeti hatóságok ilyen típusú döntéseivel szemben (a nemzeti bankok kormányzóinak kinevezése és felmentése általában a tagállamok nemzeti eljárásai alapján történik, ahogy az Alapokmány ezt lehetővé teszi) az Európai Közösség Bíróságához közvetlenül lehet fellebbezni. Ez egy integrációelméleti „újdonság” az EUSZ-ban, ami a Közösségi jogértelmezést a tagállami döntések felülbírálójává teszi. Ez a jelentős föderális elmozdulás az EMU szabályoknak köszönhetően „becsúszott” az Acquis Communautairebe. Normális esetben csak a Közösség döntéseivel kapcsolatban lehet az Európai Közösség Bíróságához fordulni, a nemzeti intézkedések csak különleges fejlemények után (megrostálva) kerülhet-

⁹¹ Ezt az időt sok szerző kritizálta, rövidsége miatt. M. Foresti azt indítványozta, hogy ez legyen hosszabb, mint az ECB Igazgatóság tagjainak mandátuma, A. Weber pedig azzal megegyező - nyolc éves - időszakot javasolt.

⁹² Tulajdonképpen nincs szabály az újraválaszthatóságra és a *lasse-fair* elv érvényesül. Tudomásul kell venni, hogy a tagállami nemzeti bankok kormányzói alkalmasságuk esetén további ciklusokban is betölthetik ezt a státust.

Több szerző támadja ezt. Úgy vélik, a megismételhető periódus lehetősége egy potenciális ellentmondás a központi bank függetlenségével kapcsolatban, mivel ez előidézhetheti, hogy a döntéshozatal közben az újraválasztás érdekében az adott személy „hátra sandít” az őt kinevező politikai szereplőkre. Így olyan döntéseket hoz - akár az ECB Kormányzótanácsában szavazva - ami politikai érdekeket szolgál.

Az Igazgatóság és a nemzeti bankok kormányzóinak mandátuma közötti inkoherenciát különösen R. Stadler támadja.

⁹³ A korlátozott összeütközés a közösségi joggal a nemzeti bankok kormányzóinak kinevezése formájában arra a következtetésre jutatta J. V. Louist, hogy a tagállamok nemzeti bankjai lényegében megtartották a nemzeti legitimitásukat. Tulajdonképpen az ESCB bár úgy viselkedik, mint a Közösség szerve [EUSZ §2. V. 2.a], valójában tagjai nemzeti testületek és „viselkedésükben” a Közösség monetáris hatóságának „kinyújtott karjai”.

⁹⁴ Az Amerikai Egyesült Államokban a Szövetségi Tartalék Bank elnökének és öt alelnökének kinevezése öt évre szól, amit az igazgatók testülete végez, a FED Kormányzótanácsának jóváhagyásával. [Federal Reserve Act 4. szakasz (4).]

tek a Bíróság elé [EUSZ 169. és 170. cikk], vagy a tagállamok nemzeti bírósága-
inak kérésére „előzetes döntéshozatali eljárás” keretében [EUSZ 177. cikk].

Az Európai Közösség Bíróságához való ilyen típusú fellebbezési lehetőség csak
egy a négy eljárás közül⁹⁵, amelyeket az EUSZ 173. cikke tételesen felsorol, a
közösségi jellegű intézmények számára a tagállami döntések felülvizsgálatával
kapcsolatban. (Mivel a nemzeti bankok kormányzójának visszahívása tagállami
intézkedés, a további ehhez kötődő ügyrendi garanciák (amit csak az Igazgató-
ság, vagy a Kormányzótanács kezdeményezhet) nem tartoznak a tanulmány
tárgykörébe.)

Az ESCB Alapokmányában, a nemzeti bankok kormányzóinak összeférhetlen-
ségére vonatkozóan nincs szabályozás.⁹⁶ A Kormányzótanács többi tagját érintő-
en van „kizárási” klauzula, de ez tulajdonképpen az Igazgatóságot jelenti. A tag-
államok monetáris hatóságaiban a döntéshozó testületek tagjaira vonatkozó ösz-
szeférhetetlenségi előírásokat a tagállamok nemzeti joga szabályozza.

Az ilyen rendelkezések közösségi szintű pontos rögzítése szükségszerű a Kor-
mányzótanács további tagjainak vonatkozásában is, hogy a testület ugyanazokkal
a kívánalmakkal rendelkezzen a függetlenség, a sérthetlenség és döntéshozatal
megalapozottsága szempontjából, mint az Igazgatóság.

⁹⁵ L. Gormley - J de Haan [p. 107.] kiemeltnek tekintenek ebből a jogorvoslati rendszerből további két tényezőt. Véleményük szerint lényeges felülvizsgálati terület a hatalommal való visszaélés és az eljárási szabályok megsértésének vizsgálata is. Márcsak azért, mivel a tagállami jogokban általában kiemelt jelentőségű az ilyen fajta védelem. (A negyedik terület, az illetékesség hiánya, nem releváns, mivel a felmentés ilyen az ECB-hez kapcsolódó kérdésekben értelmezhetetlen.) A visszahívottnak joga van a felülvizsgálati utak megválasztására, azaz dönthet úgy, hogy a Közösség bírói testületét keresi fel, de úgy is, hogy a nemzeti bíróságánál próbálja elérni a nemzeti bank kormányzói székéből való visszahívásának megsemmisítését. A választást befolyásolhatja, hogy a Szerződés, vagy más kapcsolódó jogszabály megsértése miatt, az Európai Közösség Bírósága Luxembourgban inkább illetékes, de ettől még az „otthoni” igazságszolgáltatás is hozhat ítéletet.

Felvetődik azonban annak a kérdése, hogy egy ilyen sajátos jellemző, vagyis a kettős eljárás alkalmazásának lehetősége akár eltérő végeredményre vezethet. Csak egy esetlegesen bekövetkező ilyen esemény világítana rá, hogy a két szintű bíráskodást ki kellene küszöbölni, egyben az Európai Közösség Bíróságát kellene megbízni, hogy a felmentési ügyek minden esetben az ő hatáskörében kerülhessenek felülvizsgálatra. Ennek legfőbb indoka az lehet, hogy a nemzeti bankok kormányzói tagjai az ECB legfelsőbb döntéshozó testületének, és a saját nemzeti központi banki vezetői pozíció csak járulékos. Annak ellenére, hogy a kinevezés és a legitimálás fordított irányú.

⁹⁶ Az 1996-os Konvergencia jelentésben az EMI csak annyit állapított meg, hogy egy döntéshozó testületbeli tagság amelyik az ESCB-hez kapcsolódó feladatokhoz kötődik összeegyeztethetetlen más az érdekek ütközését eredményező funkciók végzésével. [EMI's 1996 Convergence Report (Progress Towards Convergence) p. 102.]

Abból nem adódik probléma, hogy a nemzeti jogok eltérnek ezen a területen⁹⁷, mert az összeférhetlenség szabályait a Kormányzótanács is kibocsáthatja. Ebben lefektetheti az összeférhetlenségi tilalmakat, - mint egy etikai kódexben -, vagy esetleg utasításokat alkothat, az ESCB Alapokmány 14.3. cikke alapján.

A nemzeti banki kormányzókat tekintve, feladatkörük lejárta utánra foglalkoztatási, vagy más pozíciók betöltésére vonatkozó szabályok nincsenek az ESCB Alapokmányában. (Ez nem meglepő, hiszen ilyen előírások hiányoznak az Alapokmányból az ECB Igazgatóságára vonatkozóan is.) Az ilyen típusú korlátozások kidolgozása a nemzeti jogalkotás feladata, melynek hiányában (figyelembe véve, hogy a nemzeti szabályok, a kialakításuk, vagy valamilyen hagyomány alapján mindenképpen eltérnek egymástól) csak az ECB iránymutatása, esetlegesen valamilyen kötelező erejű intézkedése definiálhatja a valutaunió központi bankjainak vezetőit érintő korlátozásokat.

Egy ilyen ECB előírásnak természetesen a tagállamok összeférhetlenségi szabályaiból kell kiindulnia. Ez annyit jelent, hogy a legszigorúbb összeférhetlenségi szabályt kell használni minden nemzeti banki vezetőre, úgy, hogy az ECB „exportálja” azt a tagállamokba.⁹⁸

4.5.2.3. A tagállamok nemzeti bankjait irányító más testületi tagok

A kormányzókhöz hasonlóan biztosítani kell a tagállamok bankjaiban az ott működő tanácsok tagjainak személyes függetlenségét is. Veszélyeztetné a személyi függetlenséget az, ha a kormányzóra (elnökre) vonatkozó szabályok az adott nemzeti bank többi alkalmazottjára, döntéshozó szerveinek tagjaira, vagy a Központi Bankok Európai Rendszerével összefüggésbe hozható tevékenységek teljesítésében érintettekre nem vonatkoznának. Emiatt az EU Szerződés és az

⁹⁷ Az EMI által elképzelt harmonizációs elgondolás ellenére. Az erre vonatkozó döntést a Tanács 93/717/EC számon bocsátotta ki 1993. november 22-én. Emellett a Bizottság az EMI-vel konzultálva megállapította, hogy a Szerződés 109 (J) cikke ellátja az összeférhetlenségi ügyek szabályozását a nemzeti bankok kormányzóira vonatkozóan.

⁹⁸ A folyamat tehát ellentétes, mint annak idején a „single licence” elv bevezetésekor a „leggyengébb” tagállam szabályaihoz alkalmazkodtak a többiek.

ESCB Alapokmány megköveteli, hogy a hivatali idő vonatkozásában ugyanazok a szabályok legyenek érvényesek a fenti érintettekre és a jegybanki kormányzóra. Kicsit rendszertelen, hogy az Alapokmány 14.2. cikke a munkaviszonyra vonatkozó időtartamot nem csak az elnökre vonatkoztatja, ezzel ellentétben az EUSZ 108. cikke és a Rendszer Alapokmányának 7. cikke a „döntéshozó szerveik valamely tagja”-ra utal. Mivel a nemzeti bank kormányzója megteheti - bizonyos körülmények között egy helyettes kinevezésével képviselteti magát a tagállam az ECB döntéshozó testületében. Ráadásul mivel a nemzeti bankok döntéshozatala azok tanácsaiban történik, vagy más szervezetiben születik, - méghozzá „kollégiumi típusú” testületekben (ahol valószínűleg a kormányzó is csak egy szavazattal rendelkezik, ahogy a többi munkatárs) - rengeteg indoka van annak, hogy a függetlenségre vonatkozó garanciákat kiterjesszék a nemzeti bankok testületeinek más tagjaira is.⁹⁹ Ez csak a nemzeti jogszabályokon keresztül érhető el, úgy hogy a további tagok részére ugyanazokat a minimális garanciákat nyújtják a függetlenség érdekében, mint a kormányzónak.¹⁰⁰ Így szavatolva a személyes autonómiát és sérthetlenséget, ami egyébként az ECB szintjén¹⁰¹ alakult ki. Az ilyesformán létrejött elemek terjeszthetők ki a nemzeti bankok kormányzótestületeinek más tagjaira is, akik irányítják az ESCB Alapokmány 14.3. cikkében megnevezésre került jogi személyeket, amelyek az ESCB integráns részeit képezik.

A kormányzóhoz hasonlóan az ESCB-hez kötődő mandátumok esetében a nemzeti banki döntések meghozatalában közreműködők sem folytathatnak más kereső funkciókat, mivel ezek összeférhetlenséghez vezetnének. Kiemelkedő jelentőségű, hogy ezek a személyek ne rendelkezzenek olyan érdekeltséggel (például vállalatok tulajdonosaként), vagy ne végezzenek olyan hivatali feladatkört, ami hatást gyakorolna munkájukra. Kizárt a törvényhozói (esetleg kormányzati) szerepkör, és a helyi-regionális testületekben való feladatvégzés is.

Mindemellett ügyelni kell arra, hogy az egyébként nem döntéshozó szerepkörű beosztottak esetében se alakulhasson ki valamiféle összeférhetetlen állapot.

⁹⁹ Ez már az EMI 1995-ös Konvergencia jelentéséből is kiderül [p. 93.]

¹⁰⁰ Vagyis legalább öt éves kinevezési időszak, valamint a megbízatás lejáta utáni időszakra, esetlegesen a nyugdíjazásra vonatkozó anyagi garanciák biztosítása. [EMI Convergence Report 1996 p. 102.]

¹⁰¹ Lásd az összeférhetlenségi szabályokat a hivatal ellátása alatt és azt követően.

4.5.2.4. Az Európai Központi Bank munkavállalói

Az ESCB saját személyzetet alkalmaz. Az ECB munkavállalói nem részei a közösségi közhivatalnokoknak, sem pedig a tagállamok nemzeti banki apparátusának. Az ECB alkalmazottainak jogérvényesítését, vagy más peres ügyeit az Európai Elsőfokú Bíróság tárgyalja.¹⁰²

4.5.3. Funkcionális függetlenség

Működésileg, vagy funkcionálisan a függetlenség a döntéshozási szuverenitással függ össze, amely a nemzeti bankokkal és a tagállamok politikai testületével szemben érvényesül. Az ESCB Alapokmánya több pontban is rendelkezik erről a kérdéssel az ECB minden illetékességet és jogkört megkapott az árstabilitás megvalósításához. A Központi Bankok Európai Rendszere a monetáris politika tekintetében kizárólagos illetékességgel bír. A bankjegy kibocsátásban (és tulajdonképpen az érmekibocsátásban is a tagállamok nemzeti bankjainak ellenőrzésével - a pénzermék mennyiségét az ECB hagyja jóvá) monopol joga van. Mivel a nemzeti valuta (euro) nem bocsátható ki az ECB akarta nélkül, ilyenformán a pénzügyi unió monetáris bázisa teljes egészében az Európai Központi Bank ellenőrzése alatt áll.

Világos, hogy a hatalom, amit az ESCB-re ruháztak széleskörű lehetőségeket ad a monetáris eszközökre vonatkozóan. Csak körülhatárolt, viszonylag kevés számú esetben kényszerül a Rendszer intézkedéseinek érvényesítéséhez politikai testületek jóváhagyását igényelni [ESCB Alapokmány 5., 19., 20. cikk].

Ezek közül a legfontosabb az árfolyam-politika, ahol az ECOFIN befolyása érvényesül. Ugyanakkor az intézményi megoldások mind az egységes monetáris politika, mind a közös árfolyam-politika szempontjából biztosítják az árstabilitási céllal való összhangot (hiszen ez az EUSZ 4. cikkének előírása is).

¹⁰² Az ESCB Alapokmány 36. cikke és a 33. Deklaráció fejt ki, hogy nem az Európai Közösség Bírósága, hanem az Európai Elsőfokú Bíróság az illetékes.

Hasonlóan ehhez a hivatalos devizatartalékok pénzügyi unión belül összpontosulnak, az ECB szabályozza a devizatartalék felhasználást, sőt a tagállamok maradék technikai devizaegyenlegét is.

Fontos kiemelni a funkcionális függetlenség kapcsán a no bail out klauzulát is, amin keresztül az Európai Uniót alapító Szerződés megtiltja az állami szektor elsődleges finanszírozását¹⁰³. Az EUSZ 101. cikke a Gazdasági és Monetáris Unió megvalósításának második szakaszától, vagyis 1994-től „megvédte” az egységes valuta bevezetésére készülő államokat attól, hogy a kormányzati szektor jegybankpénzt használjon fel és így a monetáris finanszírozás eszközével éljen. Mindemellett - logikusan - tilos a közszféra adósságát megvásárolni az elsődleges piacokon. Az ECB-nek ezen a területen nemcsak függetlenségének eleme, hanem kötelezettsége is, hogy figyelemmel kísérje a piaci szereplőket, nehogy valamilyen módon kijátsszák azt a tilalmat, amely a másodlagos piacon történő államadósság megvásárlást is korlátozza.

Érdeemes azt megjegyezni a Kormányzótanács működésének szempontjából, hogy a központi banki funkciók ellátása teljes egészében az ESCB kompetenciájába tartozott az eredeti elképzelésekben, de az IGC a politikai hatóságok beavatkozási lehetőségét hozzáillesztette a koncepcióhoz. Így küszöböket és sajátos szabályokat fektetve le a központi bankok eszközeinek alkalmazását illetően.

Ettől még az ESCB belátása szerint alkalmazhatja az eszközök széles tárházát stratégiai lépéseinek megvalósításához. Az alkalmazott kellékek között szerepel a szabályozói jogkör, valamint az, hogy az ECB rendeletei és határozatai szankciók alkalmazásával is betartathatók.

4.5.4. Pénzügyi függetlenség

Az Európai Központi Bank és a Központi Bankok Európai Rendszere saját pénzügyi forrásokkal és bevételekkel rendelkezik. Ehhez szervezeti autonómia

¹⁰³ Különösen abból a szempontból, hogy ez a pont generálta a Stabilitási és Növekedési Paktum megszületését.

párosul. Ez a kettős szuverenitás szavatolja, hogy az ESCB kifogástalanul elláthassa feladatait.

A Rendszer bevételei legfőképp a hivatalos tartalékok befektetéséből, valamint a kölcsönökön realizált kamatokból származnak. (Kiegészítő lehetőség a kötelező tartalékok minimális szintjének szabályozása.) Az egységes valutából adódóan a bankjegykibocsátás növekedésének seignorage-a is a Rendszer jövedelme.

Az ECB alaptőkéjét kifejező részvényeket (amely öt milliárd euro) a tagállamok nemzeti bankjai jegyzik és fizetik be. Az Európai Központi Bank részvényeit fele részben a tagállamok lakosságának megoszlása alapján, másik felét pedig a Közösség tagjainak GDP-je arányában jegyzik le a nemzeti bankok. Abban az esetben, ha egy tagállam opt outtal vagy derogációval rendelkezik a valutaunióval kapcsolatban nem kell a részvények teljes értékét befizetni, csupán azok 7 %-át¹⁰⁴ (a tőkejegyzés mértékét lásd a 4. mellékletben). A részvényjegyzést minden alkalommal felülvizsgálják (újraosztják a részvényeket), ha az Európai Unió új tagállammal bővül, illetve általános szabályként öt évenként - a friss adatok birtokában. A korábbiakból már kiderült, hogy a részvények tulajdonlása kevés gyakorlati lehetőséget hordoz. Csak a minősített többségi szavazásnál van jelentősége, de nem garantál semmilyen vezetőtestületi tagságot. Viszont a Kormányzótanács összetételének új módszer szerinti kialakításánál láthattuk, hogy **az egyenlőség ma még működő koncepciója az EMU-ban résztvevők számának növekedésével megszűnik**. Ez a jövőre azt vetíti előre, hogy az Európai Központi Bank pénzügyi függetlensége szempontjából felerősödő befolyással bírhatnak a „nagyobb” tagállamok. **Ezzel tulajdonképpen legálisan csökken az ECB függetlensége.**

Az ESCB finanszírozása nem része a Közösség költségvetésének.¹⁰⁵ Az ESCB Alapokmánya lehetővé teszi, hogy az ECB szuverén módon határozza meg mun-

¹⁰⁴ 2004. május 1-e előtt az értékhatár csak 5 %-os volt.

¹⁰⁵ Figyelembe véve a nemzeti központi bankok véleményét az EMI szükségesnek tartotta jelezni, hogy szükség esetén mégis igénybe vehetik az ESCB-hez kapcsolódó feladatok teljesítése kapcsán a közös költségvetés transzfereit. [EMI Convergence Report (Progress toward convergence). p. 102-103.]

katársainak alkalmazási feltételeit, és saját belátása szerint alakítsa ki belső szervezeti struktúráját és a díjazási szabályokat.

Az ECB nemzetek felettségéből adódóan olyan kiváltságokat és mentéseket élvez az Európai Unió területén, amelyek feladatainak ellátásához szükségesek¹⁰⁶.

Az ESCB tagbankjai esetében a pénzügyi, költségvetési és személyzeti autonómiát a résztvevő országok - akár esetenként kizárólagos részvényesi, akár törvényhozói pozíciójuknál fogva - bizonyos mértékig befolyásolják, a központi bankjuk költségvetésére, a nyereségfelosztására és a személyzet létszámára vonatkozó szabályok megalkotásával. A tagállamok nemzeti bankjait létrehozó törvények vagy statútumok azonban az említett jogokat csak azzal a feltétellel érvényesíthetik, hogy ezzel nem gátolják a központi bankokat az egységes valutát használó államok rendszerével kapcsolatos feladataik ellátásában.

¹⁰⁶ Az 1965. április 8-án született „Az Európai Közösségek kiváltságairól és mentességeiről szóló jegyzőkönyv” és annak kiegészítései garantálják az ECB épületeinek és irattárának sérthetlenségét, valamint azt is rögzítik, hogy ezek az Európai Közösség Bírósága meghatalmazása nélkül nem képezhetik semmiféle adminisztratív vagy jogi korlátozó intézkedés tárgyát.

5. A függetlenség korlátai

Abból adódóan, hogy az egységes valutát használó államok esetében az ECB kizárólagos illetékességgel bír a monetáris politika meghatározása tekintetében, rendelkezik a monetáris szuverenitás fő ismérveivel. Persze a népképviselői társadalmak alapelveit tiszteletben tartva, az ECB elszámolással tartozik az állampolgárok és a demokratikusan megválasztott képviselőik felé. A Szerződés és az ESCB Alapokmány ezért több olyan rendelkezést is tartalmaz, amely kötelezi az ECB-t, hogy hasonlóan más központi bankokhoz, intézkedéseit és határozatait tegye hozzáférhetővé a nagyközönség számára. Természetesen magának az ECB-nek is érdekében áll, hogy döntéseire világos magyarázatot és indoklást fűzzön, és így megszerezze tevékenységéhez a nyilvánosság támogatását.

5.1. Az elszámoltathatóság általában

A demokratikus legitimitás alapvető feltétele az elszámoltathatóság. Az ECB legitimitását abból nyerte, hogy a tagállamok alkotmányos követelményeiknek megfelelően kodifikálták, majd ratifikálták az Európai Unióról szóló Szerződést, valamint az azóta az Európai Unió részévé vált államok a csatlakozási szerződéseiket. Ezekben a Szerződésekben a tagállamok demokratikus úton választott vezetői döntöttek úgy, hogy létrehoznak egy politikailag autonóm szupranacionális szervezetet, amelyet megbíznak a monetáris politika véghezvitelének felelősségével, továbbá mandátumot adnak az ehhez kapcsolódó teendők ellátásához szükséges eszközök gyakorlására. Megjegyzendő azonban, hogy az **ECB-nek és vezető testületeinek engedélyezett gyakorlati lépések korlátozásra kerültek**. Csak olyan feltételek mellett és olyan megbízás keretében tehetnek eleget stratégiájuk megvalósításának, amit a félreérthetetlenül definiált elsődleges cél, az árstabilitás fenntartása érdekében hajtanak végre.

Az ECB vezetőtestületeiben helyet foglaló személyek kinevezése is erősíti a demokratikus legitimitást, mivel a megválasztásukkor alkalmazott eljárás a tagállamok polgárainak akaratával létrehozott szervezeteken keresztül valósul meg. (Az Igazgatóság tagjait az Európai Parlamenttel való konzultációt követően az Európai Tanács egyhangúsággal nevezi ki. A Kormányzótanács további tagjait - vagyis a nemzeti központi bankok kormányzót -, pedig a tagállamokban érvényes saját eljárásrendnek megfelelően a tagállamok megfelelő legitimitású szervei nevezik ki.)

Másrészt az ECB a rábízott feladatok sikeres teljesítése révén végrehajtási legitimitásra is szert tesz. Az Európai Központi Bank egy konkrét cél, az árstabilitás fenntartása miatt függetlenül irányítja az egységes valutát használó államok monetáris politikáját és autonóm döntéseket alkotva végzi egyéb feladatait. Abból adódóan, hogy az ECB szuverenitását jelentős mértékben körül bátyázták, lehetővé válik, hogy a független jegybank a konvencionális politikai folyamatoktól való markáns és szándékos távolságtartás ellenére is hiánytalan legitimitást élvezzen.

Mindemellett az independens központi bank az elszámoltathatóság átfogó struktúrájának is köszönheti legitimitását. Annak az éremnek, melynek egyik oldala a szabadság a másik oldalát az elszámoltathatóság takarja. Az ECB tehát köteles az európai polgároknak és választott képviselőiknek elmagyarázni és megindokolni, hogy miként él a számára átadott felhatalmazásokkal és privilégiumokkal.

Az elszámoltathatóság a tagállamok mindegyikében más fogalomkört fed(ett) le. Általában megállapítható, hogy a kontinentális tagállamok esetében a fogalom azt takarja, hogy az adott szerv a döntéseikért felelős és tevékenységét is megfontoltan hajtja végre. Emellett, mivel mindezt megbízatásból teszi, köteles azokat indokolni, illetve utólag megmagyarázni.

Abban az esetben, ha egy politikai testület beavatkozhatna az Európai Központi Bank stratégiai döntéshozatalába (ahogy korábban ez néhány tagállam esetében többé-kevésbé gyakorlat volt), vagy nem tiltanák a közvetlen befolyásolást, tu-

lajdonképpen magát a döntéshozatali folyamatot vennék át a politikai szervek. Esetlegesen mindkét intézmény közösen gyakorolná a felelősséget a stratégia eredményességével kapcsolatban. Ilyen esetben azonban az elszámoltathatóság elve értelmetlenné válna.

Az ECB koncepciójában inkább az angolszász jellegű értelmezése érvényesül az elszámoltathatóságnak, ami kiegészül az átláthatóság kritériumával. Az átláthatóság a Központi Bank esetében - és ez inkább skandináv elem - nemcsak az információs nyitottságot, a hozzáférést takarja, hanem azt is, hogy az információknak közérthetőnek kell lenniük a nyilvánosságra hozatalukkor. Az átláthatóság, mint az elszámoltathatóság szerves része segíti az ellenőrzés megvalósulását (gyakorlatilag folyamatosan).

Az Európai Uniót létrehozó Szerződésben az ECB elszámoltathatóságát, illetve a működéséhez szükséges folyamatok és eljárások szabályozását úgy alakították ki, hogy az az 1980-as évek politikai, gazdasági és intézményi körülményeihez igazodjon. A koncepcióalkotók akkoriban úgy gondolták - jogosan -, hogy az ECB, mint nemzetek felett álló intézmény nem „az európai” közvéleménynek, hanem egy soknemzetiségű célközönségnek juttatja majd el üzeneteit. A Központi Bank számára kialakított belső intézményi struktúra ezért is tükrözi azt, hogy a döntéshozatalban a tagállamok nemzeti bankjainak kormányzói hivatalból vesznek részt.

A megszülető (és mára bizonyítottan működő) elszámoltathatósági rendelkezések és eljárási folyamatok a tagállami különbségek ellenére biztosítják, hogy az ECB olyan hatékonyan és pontosan funkcionáljon, mint - egy hagyományosan - egy nemzet szintjén működő jegybank.

5.1.1. Az elszámolási kötelezettség teljesítése

Az ECB döntéshozó szervei testületi alapon működnek. Vagyis az ECB feladatainak és funkcióinak pontos ellátásáért a tagokat kollektív felelősség terheli. A két testület tagjai kizárólag az egységes valutát használó államok érdekeit figyelembe véve, a Gazdasági és Monetáris Unió területén, nem pedig az egyes országokban fennálló körülményeket szem előtt tartva hozzák döntéseiket.

Az ECB döntéshozó testületei tehát együttesen felelősek minden meghozott döntésért. Az Egyesült Államok jegybankjának szerepét betöltő FED-ben, a Bank of Englandben, sőt a Bank of Japanben alkalmazott egyéni felelősség rendszere nem érvényesíthető az ECB esetében, hiszen inkompatibilis lenne a bank intézményi felépítésével és stratégiai szerepének lényegével.

A jelenlegi integrációs szinten elképzelhetetlen lenne például egy olyan rendszer, amelyben a Kormányzótanács tagjai egyénileg elszámoltathatóak az Európai Parlament előtt, mivel az EU intézményeinek és testületeinek nincs beleszólásuk a tagállamok nemzeti bankjait vezető kinevezésébe. Kivitelezhetetlen lenne az a megoldás is, ha az ESCB tagbankok kormányzóinak a Kormányzótanács tagjaként végzett tevékenységükről nemzeti parlamentjeik előtt kellene beszámolniuk. Egy tagállam parlamentjének legitimitása ugyanis nem terjed ki annak megítélésére, hogy a tagállamok nemzeti bankjainak elnöke miként végzi el „európai” feladatait - azokat a feladataikat, amelyek ellátása közben tilos a nemzeti érdekeket figyelembe venniük.

5.1.2. Az ECB felelőssége megbízatásának teljesítéséért

Az ECB felelősséggel tartozik az EU Szerződésben az ESCB-re ruházott valamennyi tevékenység és feladat ellátásáért, különösen a monetáris politikai irányításért. Az árstabilitás számszerű definiálásával kialakult egy olyan mérce, amely értékelhetővé teszi a teljesítmény mérését. (Részletesebben erről a 6.3.1.1. fejezetben lesz szó.)

Az ECB-nek azokkal a Gazdasági és Monetáris Unióbeli tevékenységekkel kapcsolatban is elszámolási kötelezettsége van, amelyeket valamelyik uniós szerv kérésére végez. Nem vonható viszont felelősségre a tagállamok központi bankjai által az ESCB Alapokmány 14.4. cikke értelmében betöltött, valutaunió kívüli funkciókért. Ezeket a tevékenységeket az érintett nemzeti bankok saját felelősségi körükben és kötelezettségeik alapján látják el, tevékenységükről - az adott tagállam törvényei és alkotmánya szerint - a nemzeti hatóságoknak kötelesek elszámolni.

Mivel az ECB-t az uniós Szerződés alapján hozták létre, a rá ruházott jogkörben mindenekelőtt azon uniós tagállamok állampolgárai előtt kell elszámolnia, amelyek aláírták majd ratifikálták a Szerződést és nincs derogációjuk vagy opt out-juk. Az egyezmény jelentős beszámolási kötelezettséget ír elő, amely egyfajta keretként szolgál az ECB tevékenységéről tájékozódó európai közvélemény számára. Döntéseit több, közvetlenül a nagyközönséget megcélzó médián keresztül magyarázza és indokolja. Ezt a célt szolgálják a Közösség valamennyi hivatalos nyelvén megjelenő ECB kiadványok, illetve a döntéshozó testületek tagjainak az EMU és egyéb országokban tartott beszédei.

Az EUSZ elszámoltathatósággal kapcsolatos rendelkezésein túlmenően a nemzeti törvények éves jelentés közzétételére is kötelezhetik a nemzeti bankokat, továbbá felhatalmazhatják a tagállami parlamentet, hogy - saját, illetve az érintett nemzeti bank elnökök kezdeményezésére - felkérje a bankok elnökét, jelenjen meg a plenáris ülésén vagy az illetékes parlamenti bizottság előtt. A nemzeti parlament azonban csak az egységes valutát használó államokon kívül végrehajtott feladatok kapcsán számoltathatja be a nemzeti bankját, míg az ECB kizárólag a valutaunió funkcióiért felel.

Jóllehet a nemzeti bankok saját hazai politikai szervekkel folytatott párbeszéde szigorú értelemben véve nem része az elszámoltathatóságnak, mégis nagyszerű

lehetőséget teremt az ECB döntéseinek kifejtésére, valamint arra, hogy a nemzeti döntéshozókat tájékoztassák az egységes monetáris politika irányításáról és az egyes döntéseket megalapozó indokokról.

5.1.3. Az Európai Számvevőszék ellenőrzési jogköre

Az egységes valuta monetáris hatóságának pénzügyi rendezettsége közérdek, hiszen az ECB és az ESCB tagbankok olyan közfunkciókat töltenek be, amelyek végső soron az adófizetők pénzét érintik. Ennek megfelelően a Szerződés több rendelkezése vizsgálat tárgyává teszi az ECB gazdálkodását és pénzügyeinek fedhetetlenségét.

Az ECB elszámoltathatósággal kapcsolatos kötelezettségét úgy teljesíti, hogy évente elkészíti beszámolóját, amelyet éves jelentésben tesz közzé. Az ECB és az ESCB tagjainak éves beszámolóját független könyvvizsgálók auditálják. Az ESCB Alapokmány 27.1. cikke értelmében a külső könyvvizsgálót a Kormányzótanács ajánlására az Európai Unió Tanácsa hagyja jóvá. Az ECB által kidolgozott jogszabályi rendelkezések és kapcsolódó gyakorlati eljárások megfelelnek az IMF 1999-ben elfogadott és utoljára 2000 augusztusában módosított, átláthatósággal kapcsolatos normáinak.

A független külső audit mellett az ECB gazdálkodását az Európai Számvevőszék is tanulmányozza. Az Alapokmány 27.2. cikke értelmében a Számvevőszék az ECB ügyvezetésének operatív hatékonyságát vizsgálja. Az Európai Számvevőszék csak az „ECB menedzsmentjének működtetési hatékonyságát” [ESCB Alapokmány 27.2. cikk] vizsgálhatja, továbbá éves jelentést tesz közzé az Európai Unió Hivatalos Lapjában.

Az Európai Közösség Bírósága 2003. július 10-én kelt határozata alapján az ECB az Európai Közösség csalásellenes rendszerének hatálya alá került, amelyet az

EUSZ 280. cikke hozott létre. Ez a rendszer feljogosítja az Európai Csalásellenes Hivatalt (European Anti-Fraud Office - OLAF), az Európai Közösség Bizottsága független nyomozó szolgálatát, hogy csalás és más szabálytalanságok alapos gyanúja esetén indítson vizsgálatot az ECB-nél. Az Európai Közösség Bíróságának határozata nyomán az ECB a rendelkezésében rögzített jogi keretekhez igazította saját, belső szabályait és eljárásait, és elfogadta a szükséges intézkedéseket az OLAF-fal való szoros együttműködésre, a csalás elleni küzdelemben.

Vajon a nemzeti számvevőszékek bevonása a tagállami központi bankok működésének vizsgálatába - amit az ECB rendelkezései alapján valósítanak meg [EUSZ 188. C cikk (3)] - nem vezet-e vitákhoz és a függetlenség csorbulásához? A nemzeti számvevők hatáskörének érvényesülése és vizsgálati lehetősége erkölcsileg mindenképp azt jelképezi, hogy érvényesül a feladatmegosztás a tagállamok és a közösségi szint között. Ugyanakkor az ESCB tagjainak könyvelését vizsgálva a nemzeti számvevők „aláaknázhadják” a függetlenség EMU koncepcióját. Egyértelműen nehéz elhatárolni a hagyományos közvagyon felügyelete érdekében végzett ellenőrzéseket, a független monetáris politika végrehajtása során alkalmazott és szükséges eszközök közgazdasági céljaitól. Így az ilyen tevékenységet bizonyos nézőpontból az ESCB függetlenségének biztosítása érdekében korlátozni szükséges.¹⁰⁷

5.2. Az ECB alapszabályának módosítása

Amikor az ESCB függetlenségét vizsgáljuk az alapszabály állandóságát nem kérdőjelezzük meg.¹⁰⁸ Holott, más jogalkotási folyamatokban a törvénykezők¹⁰⁹ módosíthatják a központi bankra vonatkozó törvényt, figyelembe véve,

¹⁰⁷ Az EUSZ 188. C cikk csak korlátozottan illeszthető erre az esetre. A nemzeti számvevőszék bevonásának ügye nem kerül ebben a kontextusban ennél részletesebben tárgyalásra a Szerződésben.

¹⁰⁸ M. J. M. Neuman az Európai Központi Bank Alapokmányának „alkotmányosságát” a függetlenség egyik darabjának tekinti. [Precommitment by Central Bank Independence, p. 95-112.]

¹⁰⁹ R. Lastra megjegyzi, hogy a Bundesbank függetlensége az 1990. május 18-án aláírt a Német Szövetségi Köztársaság és a Német Demokratikus Köztársaság Gazdasági, Pénzügyi és Társadalmi Uniójáról

hogy a monetáris hatóságnak függetlenül kell viselkednie. A választók ilyenfajta módosításra vonatkozó „érdekeit” a Gazdasági és Monetáris Unió esetében - igazságtalanul - figyelmen kívül hagyják, mivel nincs lehetőség hasonló változtatásra. Emlékeztetni kell, hogy az ESCB Alapokmány és az EUSZ EMU cikkeinek módosítása csak a teljes Szerződés¹¹⁰ módosítási folyamatában hajtható végre, beleértve a Kormányközi Konferenciát és a tagállamok mindegyikének parlamenti (esetleg népszavazásos) ratifikációját. Ráadásul az ECB-nek bármilyen, a monetáris politikára vonatkozó cikk módosítása esetében konzultációs joga van [EUSZ N (1) cikk]. Mint ahogy több írás is rámutat¹¹¹ ez a lehetőség alapozza meg, hogy az ECB függetlensége erősebb legyen, mint bármelyik más központi banké.¹¹²

5.3. Párbeszéd és demokratikus felelősségre vonás

A függetlenséggel szemben hangoztatott legfőbb ellenvélemény a felelősségre vonhatóság. A központi bank lehet független, de nem élhet „elefántcsont toronyba zárva”, ezért számot kell adnia a politikai szervek előtt a kiválasztott irányvonatról és a működése során végrehajtott intézkedésekről.¹¹³ Azok a módszerek, amelyek a központi bankokat elszámoltatják a gyakorlatban nagy mértékben különböznek: vannak központi bankok, ahol a vezető testületi tagok meg-

szóló Szerződésben megerősítésre került. Mivel ez egy nemzetközi szerződés, magasabb szintre került jogi szempontból a német Alaptörvényhez képest és sokkal bonyolultabbá teszi a módosítást, kiemelve a Bundesbank független státusát. Ez elsődleges volt a „belnémet” Szerződésben.

¹¹⁰ Illetve néhány év múlva az Európai Alkotmányos Szerződést.

¹¹¹ L. A. Geelhold, [p. 580.] „kemény alapszabályról” beszél.

¹¹² Az EUSZ 106 (5) cikke és az ESCB Alapokmány 41. cikke technikai jellegű módosításokat viszonylag egyszerű folyamat nyomán lehetővé tesz.

¹¹³ R. Lastra [p. 478.] felidézti Karl Otto Pöhl egyik beszédét – még abból az időből, amikor a Bundesbank elnöke volt -, amelyet 1990 szeptemberében tett és hangsúlyozta, hogy az a tendencia, amivel az Európai Unió egy „konföderáció” irányába tart és az „átlagot és a kompromisszumokat” keresi, „ami lehető legrosszabb iránytű a monetáris politikában”, teszi még inkább fontossá, hogy egy független központi bank érje el monetáris stabilitást.

jelennek a nemzeti parlament előtt, másoknál a tevékenységükről szóló időszakonkénti jelentéskészítés az elszámoltatás módja.¹¹⁴

A független központi bankkal rendelkező országokban a politikai testületekkel folytatott dialógus egyik formája a kormányzat képviselőjének jelenléte a döntéshozó testületekben. Néhányszor ezeknek a képviselőknek lehetőségük van arra, hogy felfüggeszék a monetáris hatóság döntéseit.¹¹⁵

Azok a szervezeti egységek, amelyek a politikai testületekkel, vagy a nyilvánossággal tartják a kapcsolatot, különböző funkciókat láthatnak el. Ahol a központi bank ténylegesen független, a kormány végrehajtó és jogalkotó ágával fenntartott kapcsolat segíti a monetáris politikai döntések megértésének előmozdítását, és megfelelő politikai támogatást biztosít a pénz- és monetáris politika irányvonalának vitele mellett.¹¹⁶

A független jegybank elszámoltathatósága szempontjából az tűnik a legjárhatóbb útnak, ha a központi bank intézkedéseit a parlament és a közvélemény kíséri folyamatosan figyelemmel.

A parlamentet és a közvéleményt célzó különböző jelentések nyilvánosságra hozatala - amely a gazdaság állapotára vonatkozó központi banki becsléseket, az árstabilitásra vonatkozó nézeteket, az elvégzett, vagy szándékozott tevékenységet tartalmazza - gondoskodik arról, hogy jelezzék a központi bank folyamatosan teljesíti megbízatását. Mindemellett a nemzeti bank arra is képessé válik a politikai testületekkel fenntartott kapcsolat során, hogy megbecsülje a gazdaságpolitikai folyamatok kormányzati irányait és céljait. Az ilyen intézményesített „közön-

¹¹⁴ Az ezen a területen a legismertebb megoldás a FED-re vonatkozó előírás, hogy készítsen jelentést a Kongresszusnak. [Federal Reserve Act 2 A szakasz]. A törvény lefekteti a pontos jelentési követelményeket a Kormányzók Tanácsára és a Szövetségi Nyiltpiaci Bizottság tagjai vonatkozásában.

Banque de France Act 19. szakasz előírja, hogy a francia központi bank elnöke a Francia Köztársaság elnöknek és francia parlamentnek beszámol, a központi bank működéséről, monetáris politikájáról és kilátásokról. Ezenkívül a Banque de France kormányzója megjelenik a francia parlament mindkét házána pénzügyi bizottsága előtt.

¹¹⁵ A Bundesbank Act 13 (2) szakasza szerint a német központi kormány tagja részt vehet a központi bank tanácsának (Zentralbankrat) ülésein, kérheti hogy a döntéseket két héttel halasszák el.

¹¹⁶ Azoknak a központi bankoknak az esetében, csak korlátozott függetlenséggel rendelkeznek amelyek kormány képviselőjével fenntartott kapcsolat a befolyásolás eszköze. A Nederlandsche Bank esetében konzultációs formát választották, hogy így kerüljék el az állami szervek utasítási lehetőségének esélyét. [Lásd W. Eizenga p. 13.]

ségkapcsolat” előmozdíthatja a központi bank inflációmentes gazdasági környezet megteremtésére irányuló lépéseinek hitelességét¹¹⁷ is.

Az ECB beszámolási kötelezettsége igen széles körű. Az alapítószerződés előírja, hogy az ECB éves jelentést terjesszen az Európai Tanács, az Európai Unió Tanácsa, az Európai Közösség Bizottsága és az Európai Parlament elé az ESCB tárgyévi és azt megelőző tevékenységéről, valamint a felölelt időszak monetáris politikai eseményeiről. Ezen felül az ESCB Alapokmánya kötelezi a központi bankot negyedéves jelentés és a valutaunióra vonatkozó konszolidált heti pénzügyi kimutatás közzétételére.¹¹⁸

Ellentétben a FED-del, vagy a Bank of Englanddel az ECB nem hozza nyilvánosságra a fő döntéshozó testületek üléseiről készített jegyzőkönyveit és azt sem, hogy a Kormányzótanács egyes tagjai hogyan szavaztak. Ez összhangban van az ESCB Alapokmány 10.4. cikkének rendelkezésével, amely egyértelműen úgy fogalmaz, hogy „az üléseken elhangzottak titkosak”.

A szavazások bizalmas jellege a Kormányzótanács tagjainak függetlenségét is védi. Az egyéni szavazatok közzététele feszültséghez, esetleg találgatáshoz is vezetne arról, hogy a Kormányzótanács tagjait mi motiválja döntéseikben. Adott esetben az is kiderülne, hogy eredménnyel jártak-e a szavazás befolyásolására irányuló kísérletek. Jóllehet mindez nem feltétlenül érvényes a hagyományos nemzetállamokban működő központi bankokra, a valutaunióhoz tartozó nemzeti bankelnököket egyértelműen az adott országhoz kötik. Ezért fennáll annak a kockázata, hogy az illető tagállami bankelnököt a Kormányzótanácsban „nemzeti képviselőnek” tekintik, és indokolatlanul befolyásolni próbálják.

Az Alapokmány 10.4. cikke azonban azt is kimondja, hogy a „Kormányzótanács úgy határozhat, hogy tanácskozásainak eredményét nyilvánosságra hozza”. Az

¹¹⁷ M. Foresti nem látja bizonyítottnak a trade-off fennállását az autonómia és az elszámoltathatóság között. Véleménye szerint ezek a központi banki függetlenség koncepciójának csak két vonását testesítik meg. [p. 475.]

¹¹⁸ Az ECB valójában túlteljesíti a gyakorlatban, hiszen a negyedéves rendszeresség helyett havi jelentéseket bocsát ki. Saját honlapján pedig folyamatosan egyéb kiadványokat és műhelytanulmány jellegű írásokat is közzé tesz.

ECB elnöke és alelnöke közvetlenül a havi első Kormányzótanácsi ülést követően sajtókonferenciát tart, amelynek írott változata felkerül az ECB honlapjára. Ehhez járulnak még azok a monetáris és gazdasági kérdésekről szóló rendszeres átfogó értékelések, amelyek a havi jelentésben olvashatók. Az ECB e közleményekben legalább olyan részletesen és világosan el tudja magyarázni elvi-stratégiai döntéseit (és az ezeket alátámasztó megfontolásokat), mint más központi bankok a jegyzőkönyvek közzétételével.

5.4. Intézményközi együttműködés és jelentéskészítés

A függetlenség nem zárja ki dialógus folytatását politikai szervezetekkel. Épp ellenkezőleg, olyan mechanizmusok kerültek kialakításra, ahol a kölcsönös konzultációk és az informálás megfelelő szintjei jöttek létre. Ennek az együttműködésnek¹¹⁹ kell biztosítania a gazdasági és monetáris politika között a koordinációt a Közösségben. Alapvetően tehát a demokratikus legitimitás és az elszámoltathatóság ily módon teljesül.¹²⁰

5.4.1. Európai Unió Tanácsa

Az árfolyamügyekért és a valutaövezet nemzetközi képviselőjéért az ECB az Európai Unió Tanácsával együttesen felel. Közös koordinálják a valutaunióon belüli gazdaságpolitikai együttműködést is. Az ECB függetlensége és feladat-

¹¹⁹ Az intézményközi együttműködés azért használatos, mert az ESCB nem a Közösség intézménye. Ez a kifejezés az ESCB Alapokmány tervezetében jelent meg először, amit a Kormányzók Bizottsága alkotott [15. cikk].

¹²⁰ Ezeket a kifejezéseket az Alapokmány Bevezető jelentésének tervezetében a Kormányzók Bizottság említi. [Europe Document No. 1669/1670 p. 15.] Ez azt fejezi ki, hogy az ECB megalapításakor előírt követelmények „jelentős kiterjedésűek”, de a ratifikációs folyamat után hiányzik a demokratikus legitimitásnak folyamatos megléte. Az ESCB tekintélye megteremtése érdekében megérdemeli, hogy céljainak és feladatainak hatékony megvalósítása során folyamatos dialógust tartson fenn az európai társadalommal.

Hasonlóképp R. Lastra megjegyzi, „a felelősségre vonás nem garantálható azzal, hogy a központi bank megalapításának folyamata demokratikus. Csak a folyamatos működése és politikai gyakorlása során lehet elérni, hogy a Rendszer a demokratikus ellenőrzés tárgya legyen”. [p. 499].

köre miatt azonban az ECB és a Tanács, illetve az Eurotanács közötti gazdaságpolitikai kapcsolatok semmiféle kötelezettséget nem róhatnak az ECB-re, vagyis nem jelentik azt, hogy a monetáris politikát előzetesen össze kell hangolni a többi politika területtel.

A Gazdasági és Monetáris Uniót érintő aktuális ügyekről a Gazdasági és Pénzügyminiszterek Tanácsa illetékes dönteni. Az 1997 decemberi Európai Tanács ülésen elfogadott határozat szerint „a tagállamok gazdaságpolitikáinak koordinációs központja” az ECOFIN, és mint ilyen, „eljárhat a megfelelő területeken”.

Bár nem minden EU tagállam vesz részt jelenleg a valutaunióban, valamennyi ország képviselői - tehát a pénzügyi unió harmadik szakaszából kimaradók képviselői is - részt vesznek az Európai Unió Tanácsa EMU-t érintő ügyeinek tárgyalásain, illetve határozathozatalában. A valutaunión kívüli tagállamok képviselői ugyanakkor a legtöbb EMU ügyben nem gyakorolják szavazati jogukat, de vannak logikus kivételek is, ilyen például az ESCB Alapokmány módosítására és kiegészítésére vonatkozó közösségi jogszabályok elfogadása az EUSZ 107. cikke alapján.

Az EUSZ 113 (2). cikk értelmében minden alkalommal, amikor az ESCB célkitűzéseivel és feladataival kapcsolatos ügyek szerepelnek az ECOFIN napirendjén, az ECB elnökét is meghívják a tanács üléseire. Az említett cikkből következik, hogy az ilyen kérdések köre igen széles. Ide tartoznak azok az esetek, melyek átfogó gazdaságpolitikai iránymutatással, a devizaügyekkel, az európai pénzügyi szektor reformjával, a közösség EMU-n belüli képviseletével, valamint az árfolyam-politikával állnak kapcsolatban.

Az ECB vezetője akkor is részt vesz az ECOFIN ülésein, amikor a testület az ESCB Alapokmányt érintő kiegészítő jogszabályalkotásról vagy módosításról tárgyal. Az ECB képviselői ilyenkor az ECOFIN ülését előkészítő illetékes albizottságokba is ellátogatnak. Az ECB-t nemegyszer arra is felkérlik, hogy megfigyelőként legyen jelen egyéb, szakterületéhez szorosan kapcsolódó közösségi jogszabály előkészítésénél. Az ECB emellett bekapcsolódik az érdekkörébe tar-

tozó vagy a bankot közvetlenül érintő kérdésekkel foglalkozó testületek tevékenységébe. Ilyen testület például a Pénzügyi Szolgáltatásokkal foglalkozó Bizottság vagy az Európai Értékpapíri piacok szabályozásával foglalkozó Bölcsék Tanácsa.

Az ECB elnöke rendszeresen részt vesz az ECOFIN nem hivatalos, évente kétszer megrendezett értekezletén, ahol nyíltan, a hivatalos ülések eljárásai kötöttségei nélkül megvitatják az éppen aktuális gazdaságpolitikai kérdéseket. Az ülésekre országuk szakminisztereinek kíséreeként a tagállam nemzeti bankjának elnökei is hivatalosak.

A makrogazdasági párbeszéd célja az EMU-val összefüggő gazdaságpolitikai követelmények érthetőbbé tétele és ezáltal az inflációt nem gerjesztő, munkahelyteremtő növekedés feltételeinek javítása. Az 1999-ben az Európai Tanács kölni ülésén kezdeményezett együttműködés politikai és szakmai párbeszédet takar. A tanácskozás a résztvevők függetlenségének teljes tiszteletben tartásával folyik, ami különösen igaz a szociális partnerek függetlenségére a béralku során és az ECB függetlenségére a közös monetáris politika tekintetében. Mivel az egyes résztvevőknek eltérő feladatkörei, és ebből eredően eltérő kötelezettségei vannak, könnyen belátható, hogy minden szereplőnek saját illetékességi körében kell megvalósítania az elvi-stratégia célkitűzéseket.

Az ECB-nek fontos beszámolási kötelezettsége van az ECOFIN felé. Az ECB elnöke a bank Éves jelentését a Tanács elé terjeszti, továbbá beszámol az EUSZ 122. cikkében előírt, kétévente végzett konvergencia-vizsgálatról is.

5.4.1.1. Kölcsönös részvétel az üléseken

Bár az Európai Uniót létrehozó Szerződés világosan elkülöníti egymástól a Gazdasági és Monetáris Unión belüli felelősségi köröket, az ECB, valamint a közösségi intézmények és testületek között, mégis megteremtett számtalan hiva-

talos kapcsolatot, amelyek elősegítik a párbeszédet és az együttműködést a különböző gazdaságpolitikai, illetve egyéb döntéshozók között.

Az ECB és az uniós gazdaságpolitikai és egyéb döntéshozó szervek közötti munkakapcsolat elengedhetetlen a valutaunió feladatainak megfelelő teljesítéséhez. Ez magától értetődő mindazon kérdésekben, amelyek az ECB és valamely közösségi szerv közös felelősségi körébe tartoznak, és ahol (például árfolyam-politika, a valutaunió képvisellete, statisztika) a Szerződés együttműködést ír elő. Mivel azonban a közös monetáris politika és a közösségbeli országok gazdaságpolitikája között kölcsönhatás áll fenn, az ECB abban is érdekelt, hogy más döntéshozókkal (például a kormányokkal, vagy a szociális partnerekkel) is gyümölcsöző párbeszédet folytasson. A rendszeres párbeszéd fórumot kínál a monetáris politikai irányvonal bemutatására, és a kívülállók számára is érthetőbbé teszi a bank tevékenységét. Az ECB ily módon megbízható viszonyítási pontot adhat az egyes szereplők döntéseihez, ami elősegíti az inflációs várakozások stabilizálását.

Az intézményközi együttműködés első eleme a központi bankárok és politikusok kölcsönös részvétele a Közösség szerveinek, illetve az ECB Kormányzótanácsának ülésein, amely természetesen egyrészt az információk megfelelő szintű áramlását teszi lehetővé, másrészt esélyt teremt a befolyásolásra.

5.4.1.2. Az ECOFIN elnöke és a Bizottság tagjának részvétele az ECB Kormányzótanács ülésein

Az ECOFIN elnöke részt vehet az ECB Kormányzótanácsának ülésein. Lehetősége van „indítványt megfontolásra” előterjeszteni. Ezzel az Európai Unió Tanácsa befolyásolhatja azt a napirendet, amely az EU monetáris hatóságának legmagasabb döntéshozó testülete előtt áll. Az ECOFIN elnöke nem rendelkezik szavazati joggal [EUSZ 109 B (1) cikk], javaslata nem vonatkozhat döntésre, csak megfontolásra. A Kormányzótanács munkáját ennek ellenére elméletileg

sem befolyásolja az ECOFIN előterjesztési lehetősége, mivel a napirend előkészítője az Igazgatóság.

Az ECB ezen intézményi rendszere egyértelműen a Bundesbaktól származik. Utóbbi döntéshozó testülete - a Központi Banki Tanácsa - a kormány képviselőjének jelenlétében ülészik, aki rendelkezik a döntések életbelépésének elhalasztathatási jogával. (Bár ezzel eddig még soha nem élt.) A részvétel lehetősége az ECB-ről szóló cikkek közé is bekerült. Az tűnt a legjobbnak, ha követik az autonóm Bundesbank tradícióját, és figyelmen kívül hagyják a politika akaratát az újonnan megalapításra kerülő európai monetáris hatósággal kapcsolatban. Főleg azért, mert az Európai Központ Bank még nem rendelkezik valódi „bizonyítvánnyal” a függetlenségéről és nem bizonyította, hogy az árstabilitás „hűségvédője”¹²¹ lenne.

Az ECOFIN elnökének jelenléte a központi bank ülésein új szabály a közösségi jogban.¹²² Az Európai Unióról szóló Szerződés életbelépéséig csak a Bizottság elnöke vagy a Közösség végrehajtó testületének más tagja vehetett részt - szavazati jog nélkül - a központi bankok kormányzóinak ülésén.¹²³ Ez jelzi a Tanács megnövekedett szerepét az EMU-hoz kapcsolódó kérdésekben, és egyben sérti a Bizottság pozícióit.

Az EUSZ 109 B (1) cikkének megfelelően, a Bizottság egy tagja szintén részt vehet az ECB Kormányzótanácsának ülésein. Arra vonatkozó előírás azonban nincs a Szerződésben, hogy a Bizottság javaslatokat terjeszthetne be, akár csak megfontolásra, de mivel sok esetben az ECB és a Bizottság között versenyző kompetenciák állnak fenn a Tanácsnak benyújtandó ajánlattervezetekre vonatkozóan, ez tág teret biztosít a szoros konzultációkra a monetáris hatóság és a Közösség végrehajtó testülete között.

¹²¹ Gyakran hivatkoznak arra, hogy az ECB-nek, mint „újoncnak” szükségszerűen fel kell építeni a stabilitás orientált monetáris hatósága hiteles hírnevét, amit egy erős, inflációmentes valuta létrehozásával érhet el. Példa erre Wilhelm Duisenberg beszéde *Approaching Economic and Monetary Union – How to safeguard Stability* *Nederlandse Staatscourant* [Government Gazette of Netherlands], vagy [M. Foresti p. 470.].

¹²² Amit egyébként az ECB előd EMI esetében is alkalmaztak.

¹²³ Lásd a Tanács 64/300/EEC határozatának 2. cikkét, a tagállamok központi bankjai közötti együttműködésről az Európai Gazdasági Közösségben [Official Journal No. 77, 21 1964, p. 1206/64] módosítva a 90/142/EEC tanácsi határozattal [Official Journal 1990., No. L 78/25].

Néhányan csodálkoznak azon, hogyan valósulhat meg a függetlenség követelménye úgy, hogy a Közösség funkcionáriusai „nem törekednek az ECB döntéshozó testületeiben tisztséget viselők befolyásolására” [R. Sims. p. 171.], ha a Tanács elnöke és a Bizottság egy tagja jelen van a Kormányzótanács ülésein. S még ha szerepük csak a passzív részvétel is lenne, bármilyen kijelentésük a monetáris politika megvalósításával kapcsolatban befolyásolhatja a döntéshozatalt. Ennél fogva pedig az EUSZ 107. cikke és az ESCB Alapokmány 7. cikke alapján tiltott tevékenység valósulna meg. Ugyanakkor a közösségi tisztviselők nemcsak azért vannak jelen, hogy végighallgassák az üléseket, mint láttuk, az ECOFIN elnökének javaslatételre is van lehetősége.

Ez esetben elméleti értelmezésre van szükség.¹²⁴ A politikai testületek képviselőinek részvétele azt célozza, hogy részt vegyenek a vitákban és szabadon véleményt nyilvánítsanak a monetáris politika folyásáról, vagy a napirend bármilyen más pontjáról. A jelenlétük a Kormányzótanács találkozóin arra teremt lehetőséget, hogy állást tudjanak foglalni az aktuális ügyekben. Ilyen módon megpróbálhatják az ECB legfőbb döntéshozó testületét „erőszakmentesen” befolyásolni. Megállapítható, hogy elméletileg ez a fajta véleményformálás az egyetlen elképzelhető **lehetőség a monetáris testület ülésével összefüggésében politikai hatás kifejtésére**. A Kormányzótanács tagjainak egyedi befolyásolásával próbálkozni azonban egyértelműen jogtalan.

Ha a megengedhető befolyásolásnak korlátozott olvasatát alkalmaznánk az azt jelentené, hogy nincs lehetősége az ECB döntéshozatalára más Közösségi szervezeteknek nyíltan hatást gyakorolni. Ahogy például az Európai Parlament képviselője nincs jelen a Kormányzótanácsban¹²⁵ így nem képes befolyásolni annak a testületnek a tagjait, akiknek egyébként beszámolási kötelezettsége van felé [EUSZ 109 B (3) cikk]. Az ilyen túlzott „kirekesztés” nem lenne célszerű minden testületre, nyilván nem is cél.

¹²⁴ Ezt a nézetet hathatósan mutatja be és igazolja R. Stadler [p. 123-124.]

¹²⁵ Az Európai Parlament képviselőjének jelenlétét a Kormányzótanácsban a Parlament maga javasolta, de az IGC elutasította. [R. Stadler, p. 160. (5. lábjegyzet)].

Lehetetlen az is, hogy a Kormányzótanács tagjai egyénileg, informális kapcsolatokon keresztül, nyilvános megjelenéskor vagy a közösségi vagy a tagállami szervezetekkel való találkozókon ne álljanak szóba politikusokkal. Természetes, hogy egy tagállam pénzügyminisztere és a nemzeti központi bank vezetője között - akit ő nevezett ki, vagy jelöl - nincs kizárva a kapcsolattartás¹²⁶ és ilyenkor felmerülnek európai ügyek is.

Nyilvánvaló, hogy ettől függetlenül az igazi viták nem a tagállamokon belüli, hanem európai szinten valósulnak meg és alapvetően az ECB Kormányzótanácsának napirendjével összefüggésében jelentkeznek. Egy olyan helyzet, amikor a nemzeti kormányok „magától értetődően”¹²⁷ befolyásolják a Frankfurt am Mainban székelő döntéshozatal előkészületeit - és az ECOFIN-ben megjelenő nyomásukkal hallatják a hangjukat a Kormányzótanács vitáiban - világosan elentétes a 107. cikk tiltásával. Eltekintve attól, hogy ez a függetlenségi követelmények alapján is elfogadhatatlan, egy ilyen „felállás” sokkal több helyi (tagállami) befolyást engedne a döntéshozó folyamatba, mint amit az EUSZ rendelkezései a monetáris politika meghatározásában megengednek.

Jogtudományilag az ECB befolyásolásának tiltására kialakított módszert régóta elhibázottnak tekintik. A szükségtelenül pontos nyelvezet egy olyan „tiltott gyümölcsöt” hozott létre, ami nyilvánvalóan elképzelhetetlen helyzetek kizárását célozza. A Szerződésbeli megfogalmazás, - ami passzív kifejezőmódot használ, - az ECB független státusát a Bundesbank¹²⁸ számára megfelelő nyelvezettel fejezi ki, hogy ne vezessen a szöveg értelmezési bonyodalmakhoz.¹²⁹

¹²⁶ Ahogy R. Stadler [p. 124.] említi: „... eltérően ettől a nemzeti szinten, nem tagadható meg a kormány joga, hogy kapcsolatba lépjen a nemzeti bankja kormányzójával, akit nemzeti jogszabályok alapján ő nevezett ki, hogy kifejezze kívánságait, kifogásoljon érdekeltségeket vagy pozíciót alakítson ki az ESCB kompetenciájába tartozó ügyekben”.

¹²⁷ Például úgy, hogy jelen van a pénzügyminiszter a nemzeti bank kormányzó testületében, ahol éppen a következő Frankfurt am Main-i találkozó napirendjéről vitatkoznak.

¹²⁸ „(...) hatalmának gyakorlása közben, amit ez a törvény ruház rá, a Bank a szövetségi kormány utasításaitól függetlenül cselekszik” [Bundesbank Act 12. szakasz].

¹²⁹ M. Foresti azt állítja, azzal, hogy meghatározott feladatokat címeztek, ahelyett, hogy egyszerűen megállapították volna a független státust, az ESCB Alapokmány szükségtelenül bonyolítja a monetáris és a politikai hatóságok közötti kommunikációt. [p. 482.]

Éppen ezért nehéz a gyakorlatban meghúzni a vékony vonalat, ami kettéválasztja az előzetes konzultációkat (ahol meggyőző érveket fektetnek a központi bankárok elé), valamint a befolyás tiltására vonatkozó szabályokat. Az biztos, amint a meggyőzés nyomássá változik, az EUSZ 107. cikke alapján még elfogadható határvonal átlépésre kerül [R. Stadler p. 124.]. Ezért körültekintő elővigyázatosságra van szükség mind a politikusok, mind a központi bankárok oldaláról, hogy előre lássák a későbbi helyzetek csapdáit.

Az előzetes információcsere és konzultáció az ECOFIN, az EK Bizottság és az ECB között messze van attól a távolságtól, amit a politikai intézmények és a központi bankok nemzeti szinten néhány ügyben alkalmaznak. Vannak államok, ahol nincs lehetőség arra, hogy a kormány képviselője a központi bank döntéshozó testületeinek ülésén részt vegyen és a monetáris politika tekintetében véleményét kifejezhesse, például Hollandiában¹³⁰ vagy Svédországban¹³¹. Ezzel szemben a kormány képviselőjének részvétele engedélyezett gyakorlat Németországban és Franciaországban¹³².

A fentiek alapján érezhető, a(z ECOFIN) Tanács elnökén és a Bizottság tagján kívül más politikai képviselő jelenléte az ECB Kormányzótanácsának ülésein kizárt.¹³³

¹³⁰ Itt a Kormányzótestület a Királyi Nagykövet nélkül ülésezik, anélkül a személy nélkül, aki a Bankwet 30. szakasza alapján „felügyeli a Bankot a kormány nevében”.

¹³¹ Tekintettel a végrehajtás függetlenségére, amelyet esetlegesen „a svéd korona” befolyásolna, az 1897-es Svéd Tartalékbank Törvény egy szakaszában kinyilatkoztatják - abban az esetben, ha a végrehajtó kormány képviselője tárgyal a bank menedzser tanácsával - a tanácsnak tilos addig döntést hoznia, amíg a korona képviselője jelen van. Ezzel biztosításra került a megbeszélések lehetősége, de az akciók végrehajtása független marad. [A. W. Flux: The Swedish Banking System, p. 101.] idézte C. Goodhart [p. 123.] Amikor az ECB függetlenségének mértékét keresték, az IGC résztvevői nem mentek ilyen messzire: az EU végrehajtó és fő jogalkotó szerveinek küldötteit nem távolítják el a döntések meghozatalakor, ellenkezőleg, örömmel fogadják az üléseken és az ECB Kormányzótanácsának szavazásai alatt.

¹³² Németország esetében lásd a Bundesbank törvény korábban említett 13. szakaszát. Franciaországban a Banque de France Act 9. szakasza hatalmazza fel a Miniszterelnököt és a Gazdasági és Pénzügyminisztert, hogy részt vegyen, szavazati jog nélkül a Conseil de la Politique Monétaire ülésein, ahol indítványt tehet bármilyen javaslat megvitatásra. Ennek ellenére mára a gyakorlat teljesen megváltozott, a döntések az állam exponense nélkül születnek. Ez az „új keletű” tradíció Franciaországban azt takarja, hogy a kormány képviselője meghallgatja a vitákat majd elhagyja a termet, mielőtt a Bank monetáris tanácsa döntést hozna. [R. Smits: The European Central Bank, - Institutional Aspects, p. 173.]

¹³³ A svéd (lásd a 113. lábjegyzetet) és a finn példa, releváns a nemzeti bankokra, mivel például a Sveriges Riksbankot és a Suomen Pankki-t a parlamentek hozták létre, ezért van egy parlamenti képviselő a kormányzó testületében.

Az Igazgatóság ülései természetükből adódóan és a jogszabályban lefektetett engedély hiányában a politika képviselői előtt zártak. Így sem a Bizottság, sem az ECOFIN, sem bármilyen más politikai hivatal exponense nem lehet jelen¹³⁴.

A Tanács elnöke és a Bizottság tagja az Általános Tanács ülésein szavazati jog nélkül [ESCB Alapokmány 46.2. cikk] részt vehet.

5.4.1.3. Az ECB elnökének részvétele politikai testületek ülésein

Ahogy ez kifejtésre került az 5.4.1. fejezetben, „kölcsonös alapon” az ECB elnöke is meghívható, az ECOFIN üléseire, ha a Tanács olyan ügyről tárgyal, ami „kapcsolódik az ECB céljaihoz és feladataihoz” [EUSZ 109 B (2) cikk].

Ehhez hasonló cikk nincs arra vonatkozóan, hogy az ECB elnöke részt vehetne az Európai Közösség Bizottsága értekezletein. Mivel néhány területen szoros együttműködés kívánatos a két intézmény között, szükséges lenne az ilyen jelenlét a brüsszeli testület ülésein. A Bizottság alkalmanként meghívhatja az ECB elnökét, vagy elfogadhat egy „Eljárási szabályzatot”¹³⁵, amely rendszeres részvételt tesz lehetővé az ECB elnökének.

5.4.2. Az Eurotanács

Az Európai Unió Tanácsa a Gazdasági és Monetáris Unióval kapcsolatos ügyekben teljes összetételben, de az övezeten kívüli tagállamok szavazatai nélkül hoz döntést. A Szerződés nem hozott létre olyan testületet, amelyben a valutaunió pénzügyminisztereinek alkalmuk lenne megtárgyalni a valutaövezettel és az egységes valutával összefüggő, közös érdeklődésre számot tartó ügyeket. E hely-

¹³⁴ Ez nem akadályozza meg az állam és kormányfőket, vagy a Bizottság elnökét abban, hogy meglátogassák az ECB-t. Így rövidebb-hosszabb ideig jelen legyenek egy eljárás folyamán. Ehhez hasonló annak idején az EMI esetében is előfordult, amikor Roman Herzog Németország elnöke 1996. április 18-án, és Albert belga király 1996. október 16-án ellátogatott Frankfurt am Mainba.

¹³⁵ Az EUSZ 162. (2) cikket alkalmazva.

zet orvoslására alapította 1997 decemberi, luxembourgi ülésén az Európai Tanács az Euro-X-et (mai nevén Eurotanácsot). Ez egy nem hivatalos testület¹³⁶, amelynek tagjai a valutaunió tagországainak pénzügyminiszterei és az Európai Közösség Bizottságának gazdasági és monetáris ügyekért felelős tagja. Az ECB indokolt esetben képviseltetheti magát az Eurotanács értekezletein. A bank képviselői eddig rendszeresen meghívást kaptak, amelynek eleget is tettek.

Az Eurotanácson keresztül egy valutaövezeti szintű kommunikációs csatorna jött létre, amely hasonlít a hagyományos nemzetállami berendezkedésben a kormány és a jegybank közötti informális kapcsolathoz. A csoport kötetlen jellege lehetőséget teremt a valutaövezetet érintő összes kérdés nyílt megvitatására. A nyíltság és a bizalom légkörét erősíti az is, hogy az összejövetelek mindössze az illetékes szakminiszterek, az érintett biztos és az ECB elnökének részvételével zajlanak (ezen felül valamennyi résztvevő magával hozhat egy-egy kísérőt), így sokkal kevesebben vesznek rajtuk részt, mint a Tanács hivatalos ülésein.

Az Eurotanács rendszerint havonta egyszer, az ECOFIN összejövetele előtt ülésezik. A tárgyalások középpontjában a valutaunió gazdaságának általános működése áll, ezen belül is az általános gazdasági kilátások, a valutaunióban résztvevő tagországok költségvetésének alakulása és a strukturális reformok további ösztönzésének gazdaságpolitikai összetevői szerepelnek. Az Eurotanácsnak, mint önálló testületnek ezen túlmenően jogában áll megvitatni az euro árfolyam és a valutaunió külső megítélésének alakulását.

¹³⁶ Az Európai Alkotmányos Szerződésben a tagállamok kodifikálták az Eurotanácsot. Az Európai Közösség Bírósága 2004 májusi ítéletében említést tett az Eurotanácsról, ezzel másodlagos jogi helyzete megerősödött.

5.4.3. Az Európai Közösség Bizottsága

Az Európai Közösség Bizottsága szintén részt vesz az ECB és az ECOFIN párbeszédében. A Gazdasági és monetáris ügyek biztosa jelen van az ECOFIN, az Eurotanács és az Európai Központi Bank Kormányzótanácsának ülésein.

A Bizottság és az ECB e magas szintű politikai párbeszédén kívül is szoros munkakapcsolatban áll egymással, amelyet a többoldalú testületekben, például a Gazdasági és Pénzügyi Bizottságban, a Gazdaságpolitikai Bizottságban és a különböző kétoldalú találkozókban való gyakori közös részvétel erősít meg. A Bizottságnak a közösségi gazdaságpolitika kidolgozásában játszott kulcsszerepe miatt ez a kapcsolat különös jelentőséggel bír. Az EK Bizottság az EMU-val kapcsolatos konkrét feladatai a következők: (1) ajánlást fogalmaz meg az átfogó gazdaságpolitikai iránymutatásairól; (2) nyomon követi a tagállamok költségvetésének alakulását, és erről jelentést készít az ECOFIN részére. Emellett legalább két évente (3) konvergencia-jelentést készít, amely azt vizsgálja, hogy a valutaunió kívüli tagállamok mennyiben felelnek meg a konvergencia-kritériumoknak.

Az Európai Közösség Bizottsága emellett számos, a valutaunió feladataihoz és tevékenységéhez kapcsolódó vagy azt befolyásoló (4) intézkedést kezdeményezett, illetve segített elő. Az ilyen intézkedéseket az ECB közvetlen közreműködése nemegyszer lényegesen előmozdítja, sőt a bank szerepvállalása nélkül akár meg is hiúsulhatnak.

Az ECB statisztikai ügyekben szorosan együttműködik az Eurostattal. Az együttműködés kétoldalú kapcsolatok formájában, illetve a közösség statisztikai szakbizottságaiban, elsősorban a Monetáris, Pénzügyi és Fizetésimérleg-statisztikák Bizottságában valósul meg.

Az ECB tagja egyéb szakosított munkacsoportoknak és szabályozó bizottságoknak¹³⁷ is. E testületek tevékenységi köre számos területet felölel, így a pénzügyi

¹³⁷ A komitológias eljárásról van szó.

integrációt (Giovannini-csoport), a prudenciális felügyeletet és a pénzügyi stabilitást (Európai Bankbizottság, Európai Bankfelügyeleti Bizottság).

Az eddigi harmonikus kapcsolatok alapján világos, hogy az Európai Közösség Bizottsága és az ECB eddig is együttműködött és a jövőben is szorosan együtt kíván működni az unió bővítésnek az Európai Központi Bank felelősségi körébe és szakmai profiljába tartozó kérdéseiben.

5.4.4. Gazdasági és Pénzügyi Bizottság

A Gazdasági és Pénzügyi Bizottságot (Economic and Financial Committee - EFC) az EUSZ 114. (2) cikke alapján azzal a szándékkal hozták létre, hogy a különböző gazdasági, pénzügyi kérdésekben előkészítő elemzések elkészítésével és tanácsadással segítse az ECOFIN munkáját. Az 1997 decemberi Európai Tanács ülés elfogadta, hogy az EMU harmadik szakaszában folytatandó gazdaságpolitikai koordinációban megbízta az EFC-t „olyan keretek kidolgozásával, amelyekben belül a (Tanács és az ECB közötti) párbeszéd felső vezetői szinten készíthető elő és folytatható” [H. K. Scheller p. 136.].

A Szerződés kiköti, hogy a tagállamok, az EK Bizottság és az ECB legfeljebb két-két tagot delegálhat az EFC-be. Hagyomány, hogy a tagállamok két magas rangú képviselője közül az egyiket az államigazgatás, a másikat a tagállam nemzeti bankja adja. Amióta azonban az Európai Unió 25 tagúvá bővült, az EFC rendszerint szűkített létszámban ül össze: tagállamonként már csak egy képviselő (rendszerint kormányzati felső vezető) van jelen, míg a Bizottság és az ECB továbbra is két-két képviselőt delegál. Az ECB-t jelenleg az alelnök és a közgazdasági kérdésekért felelős igazgatósági tag képviseli, akiket akadályoztatásuk esetén a nemzetközi kapcsolatokért, illetve a közgazdasági területért felelős főigazgató helyettesíti.

Az ECB EFC-tagságából eredően bekapcsolódott az átfogó gazdaságpolitikai iránymutatás megvitatásába, a tagállamok éves stabilitási vagy konvergencia-programja alapján végzett fiskális politikai felügyeletbe és a különböző nemzet-

közi kérdéseket érintő európai álláspontok kimunkálásába. Kiveszi továbbá a részét az EFC egyéb, szakmai jellegű tevékenységéből is (euroérmék verése, intézményi reform, a közösség EMU-n belüli képviselése).

Az EFC-n belüli vita egyszersmind előkészíti a valutaunió pénzügyminiszterei és az ECB közt az Eurotanács keretein belül folyó párbeszédet. Az ECB EFC-tagsága elsősorban a valutaunió általános gazdasági kilátásainak és az árfolyam alakulásának értékelését jelenti, de magában foglalja az állami finanszírozás fenntarthatóságának folyamatos vizsgálatát és a fiskális politikai irányvonal értékelését is.

Az ECB EFC-beli tevékenységének alapja, hogy messzemenően tiszteletben tartják függetlenségét és a közös monetáris politikáért viselt kizárólagos felelősségét. Az ECB bekapcsolódhat a vitába, és bármely kérdésben kifejtheti nézeteit, a szavazási eljárásban azonban nem vehet részt. Az EFC továbbá tudatosan tartózkodik a monetáris politikai ügyek megtárgyalásától. Ugyanez érvényes a közös monetáris politikával kapcsolatos, különböző nemzetközi szervezetek és fórumok ülésein tett nyilatkozatokra. A feladatkörök megosztásának elve alapján e nyilatkozatok előkészítése és nyilvánosságra hozatala az ECB kizárólagos illetékességi körébe tartozik.

5.4.5. Gazdaságpolitikai Bizottság

A Gazdaságpolitikai Bizottságot (Economic Policy Committee - EPC) tanácsai határozat hozta¹³⁸ létre 1974-ben. A tagállamok, az EK Bizottság és az ECB két taggal és két póttaggal képviselteti magát a testületben.

Az EFC-hez hasonlóan az EPC is az Eurotanács és az ECOFIN ülését készíti elő, ám azzal a különbséggel, hogy az EPC elsősorban a strukturális reformokra összpontosít. A cardiffi folyamat keretében a testület minden évben mélyreható,

¹³⁸ A Tanács 1974. február 18-i 74/112/EGK rendelete a Gazdaságpolitikai Bizottság felállításáról.

kölcsönös felülvizsgálatot¹³⁹ végez a tagállamok gazdasági reformjairól. (Az EPC továbbá aktív szerepet vállal a luxembourgi folyamatban, amely a foglalkoztatáspolitikai koordinációt segíti a tagállamok között, és számos hosszú távú strukturális kérdéssel is foglalkozik, például a népesség előregedésének hatása a költségvetésre).

Az ECB kiemelt jelentőséget tulajdonít a strukturális reformoknak mint a munkanélküliség elleni küzdelem fő eszközének, amelyek lehetővé teszik a valutaunió növekedési potenciáljának maximális kihasználását. Az EPC-tagság ezért kitűnő lehetőséget nyújt az ECB számára, hogy érdemben hozzájáruljon a testület munkájához. Az EFC-hez hasonlóan az EPC munkájában is úgy vesz részt az ECB, hogy a jegybanki függetlenség teljes mértékben érvényesül.

5.4.6. Megjelenés az Európai Parlament előtt

Az Európai Központi Bank és az Európai Parlament közötti párbeszéd elsősorban az ECB, Szerződés által megszabott küldetésének és feladatainak teljesítésére összpontosul. Az Európai Parlament fontos szerepet játszik abban, hogy az ECB számot adjon a monetáris politika irányításáról és az ezzel kapcsolatos feladatok ellátásáról.

Az ECB elnökét és az Igazgatóság más tagjait meghallgathatja az Európai Parlament, vagy a Parlament kérésére, vagy a Közösség központi bankjának kezdeményezésére. Az ECB igazgatói a Parlament megfelelő bizottságai előtt jelennek meg [EUSZ 109. cikk].¹⁴⁰ Itt folyik a párbeszéd a monetáris hatóság és az „európai emberek hangja” között. E rendelkezésnek megfelelően az ECB elnöke évente négy alkalommal jelenik meg a Parlament Gazdasági és Monetáris Bizottsága előtt. A Parlament eljárási szabályzata értelmében ez a testület felelős az ECB-hez fűződő kapcsolatokért. A meghallgatáson az elnök először ismerteti az Euró-

¹³⁹ Peer review

¹⁴⁰ Lehetőség van a plenáris ülés előtt is beszámolni. Ez akkor lehetséges, ha a Parlament kompetens bizottsága kezdeményezi, illetve amikor évente egyszer a Parlament általános vitában fogadja el az Európai Központi Bank éves jelentését.

pai Központi Bank elvi-stratégiai döntéseit, majd megválaszolja a bizottsági tagok kérdéseit. A Parlament gyakorlatilag ezeken, a negyedévenkénti üléseken számoltatja be az ECB-t.

A Gazdasági és Monetáris Bizottság előtt az Igazgatóság más tagjai is megjelenhetnek. Az elmúlt években általában az ECB alelnökét kérték fel arra, hogy a plenáris ülést előkészítő bizottsági tanácskozásokon előterjessze az éves jelentést. A bizottság évente egyszer felkéri az Igazgatóság közgazdasági és kutatási ügyekért felelős tagját, hogy ismertesse az ECB álláspontját az Európai Közösség Bizottságának az Európai Unió gazdaságáról készített éves áttekintéséről és az átfogó gazdaságpolitikai iránymutatás¹⁴¹ tervezetéről. Az ECB illetékességébe és feladatkörébe tartozó konkrét témákban a Gazdasági és Monetáris Bizottság az Igazgatóság más tagjait is meghallgatta már.

A világ legfüggetlenebb központi bankjának számadási kötelezettségében kiemelkedő jelentőségű az ECB és „a Közösséget kialakító tagállamok lakosainak képviselői” [EUSZ 137. cikk] között a hatékony dialógus. Ennek eléréséhez azonban, Strasbourgnak kell biztosítania a viták magas színvonalát és az ezt lehetővé tevő parlamenti képviselőket. A bizottsági tagoknak olyan személyeknek kell lenniük, akik „kimagasló” közgazdasági tudással rendelkeznek, és akik jól informáltak ahhoz, hogy „belépjenek az ECB elnökével a vita arénájába”. Ez mindkét fél hitelessége szempontjából elsődleges. Főleg azért, hogy az európai valuta elfogadhatósága és gyakorlati világgazdasági alkalmazása biztosított legyen. Ráadásul olyan körülmények között, hogy az ECB működése és a központi bank monetáris politikájával szemben megfogalmazódó ellenvélemények ellenére érezhetően támogatást és legitimitációt kell biztosítaniuk¹⁴².

A monetáris hatáskör közösségi jellegűnek tulajdonítása megköveteli, hogy az ESCB politikájáról szóló vitát az Európai Parlamentben tartsák meg.

Azonban a nemzeti központi bankok hivatalnokai és a nemzeti parlamentek (és közvetve az EMU polgárai) közötti megbeszéléseket arra is fel kell használni,

¹⁴¹ Broad Economic Guideline

¹⁴² Ez magába foglalja annak lehetőségét, hogy a vita élő legyen és egész Európában pontosan figyelmekkel kísérik a televíziós közvetítéseknek köszönhetően.

hogy bemutassák az ECB politikáját és tegyék lehetővé, hogy helyi „inputokat” adjanak a Frankfurtban zajló vitákhoz. Az ilyen folyamatokban természetes korlát, hogy a monetáris politika „visszanacionalizálása” - például a nemzeti jelentés készítés „hátsó ajtaján keresztül” - többet jelentene az egyszerű párbeszédnél¹⁴³ és az nem lenne összhangban a Szerződéssel. A számonkérésnek ez a módszere a valódi tesztje a „nagy európai közös vállalkozásnak”, a független hatóság által felügyelt egységes valutának.

Az ECB elnöke és a Gazdasági és Monetáris Bizottság tagjai között közvetlen párbeszéd és eszmecsere folyik. Ezen túlmenően a Parlament eljárási szabályzata lehetőséget nyújt a választott képviselőknek, hogy írásban a parlamenti bizottság elnökén keresztül kérdéseket intézzenek az ECB-hez. A kérdések az ECB által adott válaszokkal együtt az Európai Unió Hivatalos Lapjában, tehát a közösség valamennyi hivatalos nyelvén megjelennek.

Az ECB elfogadta a parlamenti kapcsolatokban az írásos eljárást, noha sem a Szerződés, sem az ESCB Alapokmánya nem határoz meg ilyen jellegű kötelezettséget. Hangsúlyozta viszont, hogy az írásos kérdésfeltevés semmilyen módon nem helyettesítheti a rendszeres meghallgatásokat, amelyeket a jövőben is az ECB elvi-startégiai döntéseivel kapcsolatos legfontosabb kérdések megtárgyalására kell fenntartani.

Az ECB és az Európai Parlament további három fontos területen működik együtt. Az ECB elnökének, alelnökének és az Igazgatóság további tagjainak kinevezésekor ki kell kérni a Parlament véleményét. A Gazdasági és Monetáris Bizottság meghallgatja a jelölteket, majd a Parlament plenáris ülése véleményt alkot a kérdésről. Másrészt a Parlament az ESCB Alapokmányának kiegészítésével és mó-

¹⁴³ Az EMI [EMI Convergence Report (Progress toward Convergence) p. 101.] úgy vélte, hogy a nemzeti központi bankok konzultációja a politikai hatóságokkal inkompatibilis a központi bank függetlenségével. Mégis egy párbeszéd „még akkor is, amikor törvényes kötelezettségen alapul, hogy információt nyújtsonak és nézőpontokat cseréljenek, nem összeférhetetlen a Szerződéssel és az Alapokmánnyal meghatározott feltételekkel kialakított körülmények között. A párbeszéd nem avatkozhat bele a nemzeti bankok döntéshozó testületeinek függetlenségébe, figyelembe kell vennie a Közösség kompetenciáit és számonkérési mechanizmusait és a nemzeti központi bank kormányzójának különleges helyzetét, azonkívül a bizalmas rendszert, amivel kormányozzák az ESCB-t”.

dosításával szerepet játszik a közösségi jogszabályalkotásban. Az Alapokmány 41. cikke értelmében annak módosításához a Parlament jóváhagyása szükséges, de a véleményét ki kell kérni a szavazati jogok módosításáról [10.6. cikk] és a benyújtott kiegészítő jogszabályokról [42. cikk] is. Végül a Parlament a jogalkotás más, az ECB felelősségi körébe tartozó területein is szerepet játszik.

5.4.6.1. Jelentéskészítés

Az ECB rendszeresen beszámol tevékenységéről a Szerződés [EUSZ 109 B cikk és ESCB Alapokmány 15. cikk] előírásainak megfelelően.

Különös jelentőséggel bír az, hogy évente Számviteli jelentést készít [ESCB Alapokmány 26.2. cikk], amely tartalmazza a monetáris politikai tevékenységéről szóló adott évre vonatkozó jelentést, valamint ugyanezt az ESCB korábbi években végrehajtott tevékenységére vonatkozóan [ESCB Alapokmány 15.3. cikk] is.

A monetáris hatóság számadásának alapvető módszere a Monetáris politikáról szóló jelentés. Ebben anélkül, hogy az ECB felsorolná kötelezettségeit, alaposan elszámol tevékenységének más területein követett vagy tervezett politikájáról is.

Az ESCB köteles legalább minden negyedévben jelentést kibocsátani tevékenységéről [ESCB Alapokmány 15.1. cikk]. A negyedéves jelentés tartalma nincs sem a Szerződésben, sem az Alapokmányban meghatározva, vagy szabványosítva.

Ahogy korábban jeleztem, az előző és az adott év monetáris politikáját az Éves jelentésben kell bemutatni. Ettől azonban még semmi nem tiltja az ECB-nek, hogy meghatározza a monetáris politikai céljait, azok sikerességét, vagy kudarcait az elmúlt három hónap távlatában is. Így az ECB ugyanúgy használhatja az elrendelt negyedéves jelentést, mint „iránytűt”, ahogy az Új-Zélandi Tartalékbank számára az ottani jogszabályok azt előírják: vagyis elmagyarázza politikáját

és céljait, majd értékeli korábbi teljesítményét¹⁴⁴. Az ilyen rendszeres kiadvány fokozhatja az ECB politikájának hitelességét. Mindemellett az európai közvéleménnyel, és a képviselőikkel olyan fokon alapozhatja meg az őszinte társadalmi vitát, amin a monetáris hatóság sikeresen megfelel a feladatnak és biztosítja az árstabilitást. Az Európai Parlament az ECB elnökét a negyedéves jelentések alapján felkérheti beszámolóra. Így az átláthatóság és a számonkérés elvart¹⁴⁵ mértéke is elérhetővé válik. A negyedéves jelentéseken keresztül az ECB „önkéntesen” becsüli fel munkáját, ezzel elszámoltathatóvá válik a polgárok előtt, akiknek az érdekében az árstabilitás fenntartását egyetlen célként a bank mindenek elé helyezi.

Ezen felül hetente a Rendszer összevont pénzügyi jelentése is megjelenik [ESCB Alapokmány 15.2. cikk]. Ez a heti közlemény a pénzügyi hatóság napi működésének az európai piacokra gyakorolt hatásaiba enged betekinteni. A heti közlemények lehetőséget adnak a ESCB valutapiaci működésének előrejelzésére is. A jelentés inkább a pénzügyi újságírókat és a piacokat segíti, mint a szélesen értelmezett „közönséget”.

Annak a ténynek köszönhetően, hogy ezek a jelentések és a heti közlemények az érdeklődő felek számára ingyenesen állnak rendelkezésre [ESCB Alapokmány 15.4. cikk], könnyen elérhetők bárki számára és részei az ECB „marketing kapcsolatainak”. (Egy az utóbbihoz tartozó feladat ellátását a közösségi jog előzetesen feltételezte is.)

¹⁴⁴ Az Új-Zélandi Tartalékbankot többen idézik, mint a legjellemzőbb példát arra, hogy létezik olyan központi bank, amelynek tevékenységeire az átláthatóságot jogszabály írja elő, egyben a beszámolási kötelezettség sikere az alapvető feladatok végrehajtásának mérésére is szolgál. A teljesítmény mérését a félévente megjelenő kiadványokon keresztül hajtják végre, melyben szerepel a végrehajtott politikáról szóló számadás, a jövőben várható lépések, melyeket a központi bank azért keres, hogy elérje politikai célját. Emellett az Új-Zélandi jegybanktörvény 15. szakasza előírja, hogy a megelőző periódusra vonatkozóan visszatekintve állapítsa meg saját teljesítményének mértékét. [Reserve Bank of New Zealand Act 1989.]

¹⁴⁵ H. Tietmeyer nyilatkozata szerint a monetáris politika egy egészséges elméleti bázisra épül, amelyik a gyakorlatban végrehajtható, a flexibilitás megfelelő fokával rendelkezik és egy közérthető árstabilitási stratégiát formál. [Independence, please.]

5.4.7. Az Európai Közösség Bíróságának vizsgálata

Az EUSZ és az ESCB Alapokmánya alapján az ECB széles körű hatáskörrel rendelkezik, beleértve a szabályozói jogkört, valamint a szankciók és büntetések kivetésének jogát olyan vállalkozásokra, amelyek megszegik az ECB rendeleteit vagy határozatait. Ennek megfelelően az ESCB Alapokmánya 35.1. cikke elrendeli az ECB intézkedéseinek és mulasztásainak törvényszéki vizsgálatát az EUSZ 230-233. cikkében megállapított feltételek szerint. Ebből az következik, hogy az Európai Unió Tanácsa, az Európai Közösség Bizottsága, vagy bármely tagállam megtámadhatja az Európai Közösség Bírósága előtt az ECB harmadik féllel szemben jogi követelményekkel járó intézkedéseit. A Bíróság olyan keresetek tekintetében illetékes, amelyeket „hatáskör hiánya, lényeges eljárási szabályok megsértése, e szerződés, vagy az alkalmazására vonatkozó bármely jogi rendelkezés megsértése, vagy hatáskörrel való visszaélés miatt” nyújtanak be [EUSZ 230 cikk]. Továbbá bármely természetes vagy jogi személy azonos feltételek mellett indíthat eljárást az őt közvetlenül és személyesen érintő határozat ellen [EUSZ 230. cikk].

Az EUSZ 232. cikke értelmében az ECB-t közösségi intézmény vagy tagállam is a Bíróság elé idézheti, amennyiben a bank döntéshozatal elmulasztásával szegi meg a Szerződést. Természetes vagy jogi személy akkor is panasszal élhet a Bíróságnál, ha az ECB elmulasztott valamely neki címzendő, a Szerződésben vagy az ESCB Alapokmányban rögzített intézkedést meghozni.

Amennyiben a kereset megalapozott, a Bíróság hatályon kívül helyezi a jogszabályt, vagy mulasztás esetén megállapítja, hogy az intézkedés elmulasztása ellenkezik a Szerződésben foglaltakkal. Ilyen esetekben az ECB köteles meghozni a Bíróság ítéletének végrehajtásához szükséges intézkedéseket.

A Bíróság nem csak az ECB intézkedéseit és mulasztásait vizsgálhatja felül, hanem határozatot hozhat az ECB által valamely közösségi intézmény vagy tagállam ellen, a Bank előjogai védelmében hozott intézkedés ügyében. Emellett valamely közösségi intézmény ellen is, annak mulasztása okán hozott intézkedés ügyében [EUSZ 230. és 232. cikk]. Ugyanilyen megfontolásból az ECB keresetet

indíthat valamely tagállami nemzeti bank ellen is, amennyiben az nem teljesíti a Szerződésben és az Alapokmányban foglalt kötelezettségeit [EUSZ 237. (d) cikk].

A luxembourgi testület az ECB és alkalmazottai közötti jogvitákban is illetékes, továbbá minden olyan esetben, amely az ECB és szerződéses partnerei közötti megállapodás értelmében a Bíróság hatáskörébe tartozik.

5.5. Következtetések a függetlenség és az elszámoltatóság ügyében

A függetlenség és a számadási kötelezettség cikkei azt szolgálják a Szerződésben, hogy egyensúlyban tartsák a politikai hatóságoktól való távolságot, úgy, hogy egyben biztosítsák a konzultációk és jelentések egészséges szintjét. Utóbbi lehetővé teszi az ECB-nek, hogy megjelenítse „ügyeit”, és fel lehessen kérni, számoljon be, miképp látja el hivatását.

Fontos, hogy felismerjük **a függetlenség kőbevésett**, egy olyan jellemvonás, amit akár **a demokrácia szükségességével ellentétesen is szemlélhetünk**. Mindazonáltal, „tisztelettel” kell kezelni a Közösség elsődleges jogában a monetáris hatóság függetlenségét, ami azt biztosította, hogy Európa a legjobb kiindulópont-ról kezdhesse bele az egységes valuta menedzselésébe és az árstabilitás folyamatos fenntartásába. **Egy másfajta intézményi felállás nemcsak politikailag lenne elfogadhatatlan, de az nem szolgálhatna arra, hogy biztos alapon meggyőzze a pénzügyi piacokat és a közvéleményt az új és növekvő szerepű pénz biztonságáról.**

Azonkívül, az elszámoltathatóság látszólag üres jogszabályai kiterjeszthetők a lehetséges határokhoz az ECB átláthatóságot célzó erőfeszítéseinek és a beszámolási kötelezettségének kombinációjával. Sőt a politikai testületek, különösen az Európai Parlament¹⁴⁶ gondosan - érdeklődéssel és éleslátással - figyelheti a

¹⁴⁶ L. Gormley és J. de Haan kiemeli, hogy mindenképp az Európai Parlamentnek kell lennie annak a szervnek, aki az ECB-t politikája és cselekvései kapcsán elszámoltathatja. [p. 112.]

központi bank tevékenységének mozzanatait. Természetesen, a monetáris politika és más ESCB tevékenységek megvitatásának formája, a valuta **biztonsága érdekében megköveteli a megfelelő módszerekre vonatkozó konszenzust. Politikai szinten, ez a konszenzus jelen van. Kétséges, hogy ez fenntartható-e a közvéleménnyel.** Az ECB akkor jár el okosan, ha aktív vitát kezdeményez és előmozdítja az árstabilitásra vonatkozó elsődleges céljának megértését. Így a 'felelősségre vonási függetlenség'¹⁴⁷ elérhető.

Ezeket a megfontolásokat figyelembe véve, **nincs szükség az ECB demokratikus legitimitására vonatkozó cikkek módosítására**¹⁴⁸. A függetlenség, ahogy korábban látható volt, bizonyos nézőpontból politikailag korlátozott. Egyrészt úgy, hogy a legtöbb esetben a nemzeti központi bankok vezetőit - nagyon hosszú ideig tartó terminus helyett, amit a jogszabályok nem írnak elő¹⁴⁹ - politikusok választják. Majd az így összeálló testület feladata, hogy a Kormányzótanács ülésén legalább egyszerű többséggel döntsön az Igazgatóság tagjairól. Mindezt olyan körülmények között, hogy a vita és a szavazás alatt két európai politikai testület képviselői is jelen vannak. Másrészt a korlátozás az Európai Parlament elszámoltatási lehetőségén keresztül valósul meg, ugyanúgy, ahogy a nemzeti kormányokkal fenntartott informális és hivatalos¹⁵⁰ kapcsolatokon keresztül.

A jelenlegi szabályokat még viszonylag hosszú ideig alkalmazni kell és csak valódi tapasztalatok nyomán kerülhet sor pótlólagos finomításukra. További biztosítékok nem kívánatosak az ECB függetlenségének erősítésére, legalábbis addig, amíg az ECB „ki nem próbálja magát”, mennyire képes ellátni fő

¹⁴⁷ A megfogalmazást R. Lastra használja. [p. 519.]

¹⁴⁸ L. Gormley és J. de Haan azon a véleményen vannak, hogy demokratikus legitimitás és közgazdasági magyarázatok alapján is a Szerződésbe kellene illeszteni, hogy az Európai Parlament hatálytalaníthassa az ECB által létrehozott jogszabályokat. [p. 109-112.]

¹⁴⁹ A valóságos hivatali idő az előírt minimális időszakkal ellentétben, hosszabb lehet öt évnél.

¹⁵⁰ Eltekintve a nemzeti szinten megvalósuló konzultációktól, amelyek mindig a Szerződés 107. cikkének szigorú határvonalán belül maradnak, a tagállamok nemzeti államigazgatási szervei és a monetáris hatóság között a Gazdasági és Pénzügyi Bizottság megfelelő csatornát biztosít a kapcsolatok kialakítására (amit a Szerződés 109.C. (2) cikke alapján hoztak létre). Bár a korábbi Monetáris Bizottság tagjait 'személyes minőségükben nevezték ki', és a Közösség érdekében teljesen függetlenül hajtották végre feladataikat, ahogy a Monetáris Tanács Alapokmányának 5. cikke ezt lefekteti [Tanácsi határozat 1958. március 18. és módosításai, Compendium 1994, p. 18.], a gyakorlat az volt, hogy az adott képviselő a saját tagállamának (vagy kormányának) véleményét hangoztatta.

célját az árstabilitás fenntartását, és megfelelően elszámol teljesítményével ezen a területen.

Bármilyen módosítás az ECB függetlenségében - eltekintve attól, hogy minden tagállam egyetértése szükséges az EUSZ N cikke alapján - olyan javaslatokon és tapasztalatok értékelésén kell nyugodjon, amit Európa monetáris hatósága készít és nyújt be. Ez akár a Közösség aktuális érdekeivel szemben is állhat, ha ezzel az egységes valuta biztonságát és egészséges fejlődését hosszú távon elősegíti.

A leendő módosításokkor a monetáris unió demokratikus legitimitását kiemelten kell kezelni. Ez nem közvetlenül a központi bank működési területére vonatkozik, hanem a közvetett befolyás lehetőségére. Az Európai Parlament jelenleg korlátozottan érintett az ECB-re vonatkozó másodlagos jogszabályok elfogadásában, ami nem megfelelő a demokrácia nézőpontjából. Eleve nem fogadható el a nép által választott képviselők konzultációs¹⁵¹ szerepének bármilyen kis mértékű alkalmazása, amely természetesen az EMU ügyeire is vonatkozik. Az az érvelés, amely azt állítja, hogy ezek csak technikai ügyek nem felelnek meg napjaink Európai Uniós valóságának. Akár a jelentéstételt [ESCB Alapokmány 5.4. cikk], akár a monetáris politikával kialakított gazdasági korlátozó követelményeket¹⁵² vizsgáljuk, érezhető a kapcsolat az egységes piac szereplőivel. Ma annak meghatározása, hogy az emberek és vállalkozások mely csoportjai képezik ezeknek a - gazdasági jogon keresztül gyakorolt - korlátozásoknak tárgyát, az európai „törvényhozás” döntésén múlik¹⁵³.

Végül megállapítható, hogy **az alapvető függetlenség megfogalmazása** az EUSZ 107. cikkében és az ESCB Alapokmány 7. cikkében **„kívánnivalókat” hagy maga után**. Széleskörű tiltás áll fenn azért, hogy a monetáris hatóság ne „keresse a befolyásoltságot”, ha az közvetlenül valósulhatna meg. Világos, hogy

¹⁵¹ A másodlagos jogszabályok nagy részét az ECOFIN fogadja el az EUSZ 106. cikke alapján [ESCB Alapokmány 42. cikk], de a Parlamenttel való konzultáció után.

¹⁵² Például a kötelező tartalékráta meghatározásával a központi bank tulajdonképpen egy adóhoz hasonló terhet ró a pénzügyi intézetekre. Márpedig az adózásra vonatkozó kérdésekben az integráció általános szabályai szerint az Európai Parlament beleegyezése szükséges, részt kell vennie az adókvetés feltételeinek meghatározásában. Az ehhez hasonló vitatható területekre vonatkozó pénzügyi ellenőrzési eszközök az ESCB Alapokmány 19.2 és 20. cikkében találhatók.

¹⁵³ Pontosabban az együtdöntési eljárásán keresztül [EUSZ 189. B cikk]

ez egy túlzóan szoros szabályozás. Az Európai Parlamentnek, az Európai Közösség Bizottságnak és az ECOFIN-nek szabadabban kellene bemutatnia nézeteit az intézkedések megfelelő irányáról, vagyis szükségszerűen befolyásolnia kell(ene) az ECB döntéshozását. Hasonlóan ehhez, a nemzeti hatóságoknak szabadon kell a nemzeti bankjaikkal való konzultációkat fenntartani és folytatni, hogy a kölcsönös bizalom és nyitott viták atmoszférája megmaradjon (vagy ott, ahol ennek nem volt hagyománya - például az ezredforduló után csatlakozott, új tagállamok egy részében - kialakuljon).

Bonyolultnak tűnik annak kiderítése, hogy pontosan hol kezdődik a konzultációk és viták határa és hol csap át a Szerződés 107. cikke szerint érzékelhető befolyásolásba.

Bármilyen intézkedés, ami a megbeszélésen és a konzultáción túl mutat, például a nyomásgyakorlás a monetáris politikai tevékenységre¹⁵⁴, vagy az ECB-vel szemben egy társadalmi ellenállás támogatása tilos. Az ECB feladata¹⁵⁵, hogy örködjön a függetlensége fölött az Európai Közösség Bíróságnak pedig, hogy garantálja azt. **Így azt kell megcélozni, hogy a jogszabályokon alapuló, elegáns egyensúly alakuljon ki a függetlenség és a politikai befolyás között.**

¹⁵⁴ A legkézenfekvőbb az információ visszatartása lehet. De előfordulhat az is, hogy egy intézkedés érvénybelépését gátolják (például egy másodlagos jogszabály egy részének, vagy egy módosításának megszavazását elutasítja a Tanácsban egy tagállam).

¹⁵⁵ Például egy határozat, vagy ajánlás elfogadása az ECOFIN-ban, ami a monetáris politika irányvonalának megváltoztatására irányul (vagy szólít fel) alkotmányosan tiltott befolyásolásnak minősül.

6. Célok és alapfeladatok

Az ECB függetlenségének elemzése kapcsán fontos világosan látni, hogy a stabil valuta biztonságának megteremtéséhez a monetáris hatóság milyen célrendszerrel és további feladatok végrehajtásával jut el. Az árstabilitás fenntartásának tiszta célján és a feladatok pontos megformálásán keresztül, a központi bank az adott törvényes hatalmával hatékonyan törekszik egy erős valuta létrehozására, vagyis az inflációmentes környezet kialakítására. A felhatalmazás pontos leírása és „tisztasága” megkönnyíti a központi bank közfeladatainak tökéletes megvalósítását és végrehajtását, vagyis az egységes valuta oltalmazását.

A jól meghatározott feladatok és az alapvető cél olyan előfeltételek, amelyek a többi kormányzati szervvel való kapcsolattartást szükségszerűvé teszik, de csak a legfőbb cél, az árstabilitás elérésének szándékából.

A „központi bankárcodás” jól meghatározott feladatai a napi politikai tartományon kívül helyezkednek el és a monetáris ügyek menedzsmentje az EU-ban egy elkülönült intézményben valósul meg. Hasonló megfontolások vezethetnek egyébként ahhoz, hogy egy autonóm hatóságra bízzák a pénzügyi piacok működésének felügyeletét.

Az ECB céljai és alapvető feladatai az EUSZ 105. cikkében kerültek lefektetésre, valamint az ESCB Alapokmány csatlakozó klauzuláiban. Ezekben és további cikkekben természetesen más feladatokat és funkciókat is definiáltak.

6.1. Az Európai Unióról szóló Szerződés 105. cikkének helye, struktúrája és a csatlakozó rendelkezések

Az EUSZ 105. cikke az első olyan szakasz az alapítószerződés 2. fejezetében, ami a monetáris politikával foglalkozik. A Kormányközi Konferencia nyomán kialakult bonyolult szerkezet miatt ez a VI. cím része, ami az Európai Unióról szóló Szerződés G (25) cikke. Ezen szakasz váltotta le a korábbi elsődleges

jogszabály 1. fejezetét (ami annak idején az Egységes Európai Okmányba került beillesztésre), a 2. fejezetét (Ciklikus politika) és a 3. fejezetét (Fizetési egyensúlyokról), méghozzá egy teljesen új, összefoglaló címmel: Gazdasági és Monetáris Unió.

A 105. cikket követi a bankjegyek és érmék kibocsátásáról szóló klauzula [105 A cikk], és a Központi Bankok Európai Rendszerének felépítéséről és módosításáról, illetve a másodlagos jogszabályok elfogadásáról - az ESCB Alapokmány alapján - szóló 106. cikk. A Szerződés ezt követő klauzuláinak fejezetei az ESCB függetlenségével, az alkotmányosan létrehozott egységeivel [107. cikk], a nemzeti jogszabályok Szerződéssel, valamint az Alapokmánnyal való összeegyeztethetőségével (a Rendszer létrejötte előtt) [108. cikk] és végül a Közösség árfolyam politikájával [109. cikk] foglalkoznak.

A 105. cikk utal a Közösség tevékenységeinek ellátására [EUSZ 2. cikk] valamint a 3 A cikkekre, ami a Gazdasági és Monetáris Unió megalapítását írja le.

6.1.1. Az Európai Unióról szóló Szerződés 105. cikkének struktúrája

A 105. cikk szolgál az ESCB tevékenységi kereteinek kijelölésére. A cikk kiemeli az elsődleges célt, vagyis az árstabilitás fenntartását, és kialakítja az alárendelt célokat, melyeket az ESCB kötelezettség nélkül hajt végre a legfontosabb feladat megsértése nélkül [1. §]. A 105. cikk további felsorolását adja a Rendszer alapvető feladatainak, melyekkel azt, annak létrejöttekor megbízták: (1) a monetáris politika meghatározása és végrehajtása, (2) devizaműveletek végzése a Közösség valutapolitikájával összefüggésben, (3) a tagállamok hivatalos devizataralékainak felügyelete és kezelése, (4) a fizetési rendszerek zavartalan működésének előmozdítása [2. §].

Szintén lefektetésre került az ESCB (5) tanácsadói funkciója [4. §] és megbízták az ESCB-t (6) „hozzájárulási” feladattal: a hitelintézetek és pénzügy rendszer stabilitásának körültekintő felügyelete kapcsán [5. §].

Mindezeket a feladatokat az ESCB-n belüli megfelelő szervezetek kialakításával oldják meg, vagyis maga az ECB, vagy a nemzeti központi bankok alakítják azt ki, attól függően, hogy „mit kíván az adott ügy”. A Rendszeren belüli felelősség megosztása az ESCB Alapokmányban került kidolgozásra. Ez azt is pontosan meghatározza, mely műveletekre van az ECB-nek és a nemzeti központi bankoknak jogosítványa a feladataik ellátása során [Alapokmány 17-25. cikk].

Végül, a 105. cikk, 6. paragrafusa tartalmaz egy felhatalmazó záradékot, amivel az ECB átadhatja saját végrehajtó feladatait a bankok vagy más pénzügyi intézmények fölötti ellenőrzés területén.

Mindezen felül az ESCB céljainak és feladatainak tekintetében a 105. cikk pontosítja a tagállamok kormányainak beleszólását és irányítási lehetőségét a valutapiaci egyensúly kialakítása során végrehajtandó eszközökbe [3. §].

6.1.2. Csatlakozó rendelkezések az ESCB Alapokmányban

Az EUSZ 105. cikkel párhuzamos az ESCB Alapokmány több szakasza¹⁵⁶ is, ahogy ezt a 2. táblázat jelzi.

2. táblázat: Az EUSZ 105. cikk és az ESCB Alapokmány párhuzamos cikkei

Európai Uniót létrehozó Szerződés	Egyezési forma	ESCB Alapokmány
105 (1) cikk	megismétlődik	2. cikkében
105 (2, 3, 5) cikk	tükröződik	3. cikkében
105 (4) cikk	párhuzamosan fut	4. cikkében
105 (6) cikk	megjelenik	25.2. cikkében

Forrás: Európai Unióról szóló Szerződés, Jegyzőkönyv a Központi Bankok Európai Rendszere és az Európai Központi Bank Alapokmányáról.

Az IGC során a Kormányzók Bizottsága által eredetileg beterjesztett szövegből a Szerződés paragrafusainak kialakításáig és elfogadásáig vezető út jól mutatja az EMU-ra vonatkozó „törvényhozási” módszer történetének tartalmi elemeit. Ezért

¹⁵⁶ J.-V. Louis [p. 53.] alapján

fontos hogy áttekintsük ezeknek a javaslatoknak¹⁵⁷ a tervezeteit és a módosításait¹⁵⁸.

6.2. Az elfogadott szöveg kialakításának története

A Kormányzók Bizottságának eredeti indítványa nagyrészt megegyezik a Maastrichtban elfogadott szöveggel. A következőkben az eltéréseket mutatom be, illetve azok magyarázatait. Fontos emlékeztetni arra, hogy nemcsak a Szerződés klauzuláinak eredete a jegybankok vezetőiből álló Kormányzók Bizottsága, hanem az ESCB Alapokmány tervezetét is szintén a központi bankárok készítették.

6.2.1. A célokra és feladatokra vonatkozó szakaszok az ESCB Alapokmányban

Az ESCB Alapokmány 2-6. cikkei a 3. Protokoll második fejezetével együtt 'Az ESCB céljai és feladatai' címet viseli. Ezek állapítják meg a célrendszert [2. cikk], a feladatköröket [3-5. cikkek] és a Rendszer nemzetközi együttműködésre vonatkozó szerepét [6. cikk].

¹⁵⁷ A Kormányzók Bizottsága az Európai Tanács 1989 júniusi, madridi ülésére válaszul előterjesztett egy tervezetet az Központi Bankok Európai Rendszerének és az Európai Központi Bank Alapokmányára vonatkozóan [Bull, EC 6-1989, 1.1.11.]. A cél az volt, hogy a Közösség egy kompetens testülete segítsen előkészíteni az EMU-val foglalkozó Kormányközi Konferenciát egy általános bevezető jelentéssel. De emellett készítettek egy cikkről-cikkre szóló kommentárt is. A két dokumentum 1989 novemberében került előterjesztésre. Az Alapokmányra vonatkozó végső tervezeteket 1991 áprilisának végén terjesztették elő, a hozzá kapcsolódó kiegészítéseket „Interpretáló jegyzet bizonyos cikkekről, melyeket az ESCB és az ECB Alapokmánya indítványoz”, 1991. szeptember 2-án hozták nyilvánosságra és juttatták el az EMU-ról tárgyaló IGC elnökségének.

¹⁵⁸ R. Stadler [p. 49.] azt állítja, hogy a Kormányzók Bizottsága által beterjesztett dokumentumok a legfőbb történelmi források az ESCB Alapokmány értékelésére.

6.2.2. ESCB Alapokmány 2. cikk: célok

A 2. cikk a központi klauzula, amely meghatározza a Központi Bankok Európai Rendszere céljait. Ennek helye az ESCB Alapokmány legelején jelzi az ügy fontosságát. A szerzők így akarták kiemelni az árstabilitás megkérdőjelezhetlenségét. A másodlagos célok az ESCB viselkedését irányító alapvetésekkel együtt szintén leírásra kerülnek itt. Ezzel már a dokumentum legelején világossá válnak az ESCB jellegzetes 'tulajdonságai'.

Nyilvánvalóan a 2. cikket is teljes egészében a Kormányzók Bizottsága indítványozta az Alapokmány tervezetében [Europe, Document No. 1669/1670]. A javaslat¹⁵⁹ csekély módosítással került elfogadásra az IGC-n - ami nem volt az anyagi részre hatással. A Bizottság magyarázó szövegében különös figyelmet szenteltek annak, hogy a Rendszer elsődleges feladatáról szóló cikk a következő módon kerüljön megállapításra: „**egyértelmű kötelezettség az árstabilitás fenntartására**” [Europe, Document No. 1669/1670. p. 19.]. Kétségtelen tehát, hogy az árstabilitás céljának leírása egy olyan elem, amely szó szerint a tervezetből került a Szerződésbe.

A Kormányzók Bizottsága által javasolt indítványba azonban a következő szövegi változások kerültek:

(1) Az EUSZ-hoz egy hivatkozást csatoltak az ESCB Alapokmánnyal való gyakorlati megfelelés érdekében, amely ugyan önálló szöveg, de utalást jelent a Szerződésben ugyanazokra a területekre, melyeket mindkét dokumentum szabályoz.

(2) A másodlagos célokat tartalmazó rész (vagyis a gazdaságpolitika támogatása) második mondatában a 'Rendszer' szót 'az'-ra cserélték és 'a Közösség általános gazdaságpolitikája' az 'általános gazdaságpolitikák a Közösségben'-re módosult.

¹⁵⁹ A Kormányzók Bizottságának tervezete a következőt tartalmazta:

„2. cikk – célok.

2.1. cikk A Rendszer elsődleges célja az árstabilitás fenntartása.

2.2. cikk Az árstabilitás fenntartására vonatkozó kötelezettség nélkül, a Rendszer támogatja a Közösség általános gazdaságpolitikáját”.

Tehát a birtokos szerkezetből helyhatározó, a politikák pedig többes számba kerültek. Valamint egy új utalás hoztak létre a Szerződés 2. cikkére.

(3) Azt a követelményt, hogy a Rendszer 'a szabad és versengő piaccal következetesen együttműködik' átfogalmazták, kötelezve az ESCB-t, hogy 'a szabad verseny, a források hatékony elosztását lehetővé tevő nyitott piacgazdaság'-ot támogassa.

Ezek a változtatások a következőkkel magyarázhatók. A többes szám használata, amikor a Rendszer másodlagos céljáról - a gazdaságpolitika támogatásáról - esik szó, azt az aggodalmát tükrözi az Európai Unióról szóló Szerződés aláíróinak, hogy a monetáris politikáért elsősorban felelős ESCB-nek ezt a tagállamokkal függésben kell folytatnia. Így, bár az országok politikái a közösségi keretben¹⁶⁰ koordináltak, különböző, de kölcsönösen igazodó gazdaságpolitikát folytathatnak, egyetlen (központilag kijelölt) gazdaságpolitika követése helyett.

Ugyanez a háttér magyarázza a helyrag használatát a birtokviszony helyett. A Szerződés írói tekintettel voltak arra, hogy a *Közösségnek* (vagyis az összes tagállamnak) nem egy (single) gazdaságpolitikát kell követnie, hanem csak koordinálják politikájukat a *Közösségben*. Ezzel viszont azt a nem szándékolt eredményt is elérték, hogy alulbecsülték annak a lehetőségét, hogy a megkívánt koordináció eredményeként ezek a politikák olyan közel kerülhetnek, hogy a *Közösség* gazdaságpolitikájáról beszélhetünk. Azt is figyelmen kívül hagyták, hogy az általuk készített Szerződés 103 A (1) cikkében már szerepel, hogy a Tanács *Közösségre* vonatkozó általános gazdaságpolitikai lépéseket írhat elő.

Az ezt követő utalás a Szerződés 2. cikkére azt szolgálja, hogy aláhúzza: a gazdaságpolitikák maguk azok az eszközök, melyek a *Közösség* elemi törekvéseit megvalósítják azzal, hogy kijelölik az elérendő célokat.

Végül, a nyílt piacra és a szabad verseny alapjaira vonatkozó átfogalmazás - a Szerződés és az Alapokmány szerzőinek véleményét tükrözi - ezeknek a módszereknek a jelentőségét illetően.

¹⁶⁰ Különösen a Szerződés 102A, 103, 104 C cikkei, valamint a 145. cikk első szakasza érdemel figyelmet.

6.2.3. ESCB Alapokmány 3. cikk: feladatok

A Kormányzók Bizottsága által előterjesztett pizskozat 3. cikke is nagyrészt tükröződik az IGC által véglegesen elfogadott szövegben. De ismét találhatunk néhány változtatást, melyek a legtöbb esetben világos célok mentén megmagyarázhatók.

(1) Az EMU klauzulákhoz kapcsolódóan a gyakorlatnak megfelelően, az ESCB Alapokmányba egy utalás került beszúrásra, a Szerződés 105 (2) cikkével való egyezés érdekében.

(2) A Kormányzók által használt 'Rendszer' kifejezést itt 'ESCB'-re cserélték.

(3) Az első feladatként nem a Közösség monetáris politikáját 'formálni és végrehajtani' került - ahogy a Kormányzók Bizottsága indítványozta - hanem 'definiálni'¹⁶¹ és végrehajtani' azt.

(4) A devizaműveletekkel kapcsolatos szakaszban a Kormányzók Bizottsága azt javasolta, hogy a Szerződés 4.3. cikkére célozzanak, amely a Közösség valutaárfolyamok felett „uralkodó rendszeréről” szól. Ehelyett végül a Szerződés 109. cikkére utalnak, ami ezt az ügyet „szabályozza”.

(5) Mivel nem minden Európai Unió tagállam központi bankja értett azzal egyet, hogy „szükségszerű a résztvevő tagállamok minden (az összes) hivatalos tartalékeszközét (az aranyat is beleértve) a Rendszerbe vinni (vagyis a nemzeti központi bankokba)”¹⁶² a harmadik bekezdésben 'az összes' zárójelbe került. A Maastrichtban elfogadott szöveg így bár világossá teszi, hogy valamennyi tartalékeszközzel a Rendszer rendelkezik és az ő joga ennek kezelése is¹⁶³, egyfajta kiskaput nyitott a tartalékállomány fölötti nemzeti rendelkezéshez.

¹⁶¹ A hivatalos magyar fordítás: meghatározni.

¹⁶² Ahogy a Kormányzók Bizottsága a 3. cikkhez fűzött magyarázó szövegben tisztázza [Europe, Document No. 1669/1670. p. 20.] nem látta szükségesnek "a Bank of England, amelyik nem rendelkezik az Egyesült Királyság hivatalos nemzeti tartalékaival", az ország tartalékállományát a Rendszerbe vige. A Bizottság többsége azon a véleményen volt, hogy a tartalék eszközök ESCB-be integrálása biztosíthatja, hogy az árfolyam-politikai és a monetáris politikai tevékenységre ne legyen hatással a Rendszeren kívüli más testület.

¹⁶³ Annak ellenére, hogy a tagállamok kormányai - az ECOFIN-en keresztül - tartják kezükben az árfolyam-politikai feladatokat.

(6) „A résztvevő államokra” vonatkozó hivatkozás kimaradt a szövegből, mivel az a szabályozás, ami a tagállamokat megkülönbözteti, aszerint, hogy a valutaunióban a lehető legkorábban vesznek részt, vagy csak később csatlakoznak, az ESCB Alapokmány egy külön fejezetében került kezelésre.

(7) A fizetési rendszerek ügyében a Kormányzók által javasolt megfogalmazás: „*biztosítja* a fizetési rendszerek szabályos működését”, tompításra került és az „*előmozdít*” kifejezést használják.

(8) A Kormányzók által az ESCB-nek tulajdonított ötödik alapvető feladat tekintetében, nevezetesen, hogy „szükségszerűen részt vesz megfontolt felügyelőként, és a pénzügyi rendszer stabil működésének biztosításához kapcsolódó politikák formálójaként a koordinálásában és végrehajtásában” [Europe, Document No. 1669/1670], az IGC lényegesen eltérő szöveget alkotott. Holott a fenti előterjesztés egy nehezen kicsikart kompromisszum eredménye volt.

6.2.4. ESCB Alapokmány 4. cikk: tanácsadó funkciók

Az Alapokmány 4. cikke az ECB központi tanácsadó funkciójával foglalkozik. Ennek gyakorlása során, az Európai Központi Bankkal konzultálni kell a kompetenciájába tartozó kérdésekhez köthető jogszabálytervezetokről, akár közösségi, akár nemzeti szintről van szó. Az ECB-t felruházták a függetlenséget szem előtt tartó joggal is, hogy véleményt terjesszen elő a Közösség intézményeihez és a testületeihez, valamint a nemzeti hatóságokhoz azokban az ügyekben, melyek a kompetenciaterületéhez köthetők.

A Kormányzók Bizottsága sokkal kiterjedtebb konzultációs kötelezettséget javasolt az Alapokmány tervezetben az ECB vonatkozásában.

A Gazdasági és Monetáris Unió külső politikájával kapcsolatos szabályozás ügyében a kormányzók bonyolult vitát kezdeményeztek. Azt javasolták, hogy az ECB-nek tegyék lehetővé - a monetáris politika területén - bármilyen nemzetközi egyezményrel kapcsolatban a tagállamok konzultációs kötelezettségét, hasonlóan

a Közösség árfolyam-politika szabályozáshoz kapcsolódó kérdésekhez. Ebbe beleértették a harmadik országokhoz viszonyított valutaárfolyamok központi arányának meghatározását is. A javaslat szerint az ilyen tanácskozásokon a konszenzus elérésére törekednének, ami nem mond ellent az árstabilitásra vonatkozó alapelvnek¹⁶⁴.

Az Alapokmány tervezetének 4.1. és 4.3. cikkeit azonban nem a javasolt formában vette át az IGC¹⁶⁵. A harmadik országok viszonylatában kifejezésre jutó valutapolitikai intézkedésekről az ECB-vel történő konzultációs kötelezettség az alapítószerződés Közösség árfolyam-politikájára vonatkozó cikkéből került át [EUSZ 109. cikk]. Azzal a kísérő követelménnyel, mely szerint ilyen esetekben konszenzusra van szükség az árstabilitással összefüggésben. A monetáris, tartalékolási, banki vagy pénzügyi területen létrehozott nemzetközi egyezmények aláírása abba a csoportba került, melyben az ECB 'előzetes tanácsadása' szükséges, mivel egy ilyen egyezmény az EUSZ 4. cikk megfogalmazása szerinti „bármilyen javasolt Közösségi jogszabály” keretébe tartozik.

A Kormányzók Bizottsága által elképzelt lehetőséget, mely szerint az ECB nyilvánosságra hozhatja az árfolyam-politikai véleményét az ESCB Alapokmány 34.2. cikke tartalmazza.

¹⁶⁴ Lásd a Kormányzók Bizottságának magyarázó szövegét [Europe, Document No. 1669/1670, p. 3. és p. 20-21.]. A Bizottság felismerte, hogy a „valutapolitikára vonatkozó végső döntések felelősége” a „politikai hatóságoktól” függ.

¹⁶⁵ A Kormányzók Bizottsága által javasolt 4. cikk a következő volt:

„4. cikk – Tanácsadó funkciók

4.1. Az ECB-vel konzultálni kell bármilyen Közösségi jogszabálytervezetről és bármilyen előirányzott nemzetközi egyezményről a monetáris, tartalékolási, banki vagy pénzügyi területen. A Közösségi jognak megfelelően az ECB tanácskozhat a nemzeti hatóságokkal bármilyen a kompetenciájába tartozó jogszabálytervezet tekintetében.

4.2. Az ECB véleményeket adhat bármilyen Közösségi, vagy nemzeti hatóságnak a kompetenciájába tartozó területen belül.

4.3. Az ECB tanácskozhat a konszenzus elérésére törekedve, az árstabilitás érdekében, előzetesen bármilyen döntésről, amelyik a Közösség valutarendszerével kapcsolatos, beleértve a harmadik államok valutáival szemben a központi árfolyamok (vagy az árfolyam-politika) elfogadását, megszüntetését vagy változtatását.

4.4. Az ECB nyilvánosságra hozhatja véleményét.”

Jól látszik tehát, hogy **a változtatások célja a független hatósághoz rendelt feladatok csökkentése** és csak a minimálisan szükséges intézkedési jogok átadása, nemzeti szintről szupranacionális hatáskörbe.

6.3. Az ESCB céljai

6.3.1. Árstabilitás, mint elsődleges cél

Az ESCB-re mindennél fontosabb feladat hárul: tartsa fenn az árstabilitást. Ez a célkitűzés az egyetlen és legfontosabb feladata, és egyben az indoka is, a Rendszer létrehozásának, röviden ez a *raison d'être*. Ez abból következően, hogy az Európai Unió központi bankjai a függetlenség legmagasabb fokával rendelkeznek (hogy az árstabilitás fenntartásának alapcélját tekintsék elsődlegesnek), a Szerződés az ESCB-t a Közösség politikai szerveitől teljesen elkülönült alapokra helyezi.

Az árstabilitás fenntartása

Az árstabilitás fenntartása, mint az ESCB elsődleges célja azt fejezi ki, hogy a Banknak elő kell mozdítania a nulla, vagy nagyon alacsony infláció „légkörét” a gazdasági környezet „jó atmoszférájának” megvalósulásáért. A Szerződés szövegének megfogalmazása úgy került kialakításra, hogy visszatükrözze **az ECB a működése kezdetétől inflációmentes környezetbe kerül**. Ennek oka az, hogy a Maastrichtban elfogadott árstabilitási konvergencia-kritérium az EMU harmadik szakaszába való belépés feltételévé tette az inflációmentes állapotot. Éppen ezért a szöveg azzal nem foglalkozik, hogy mi lesz akkor, ha az ESCB valaha is magas inflációs körülmények között fog működni. Ezért nem lehet azt sem kiolvasni a Szerződésből, hogy egy ilyen helyzetben újra létre kell-e hoznia az árstabilitást? Majd azt fenntartani? Az sincs pontosan tisztázva, hogy a 'fenn-

tartani' kifejezés a Rendszer elsődleges céljába bevont valamennyi hatóságra kiterjed-e?

Belső árstabilitás, mint cél

A szakirodalomban arra nincs pontos definíció mi tekinthető 'árstabilitásnak'. Általában a kifejezést a belső árstabilitásra szokták használni (az egy euroért elérhető áruk és szolgáltatások mennyisége), szembeállítva a külső vásárlóerő-paritással (a valuta erőssége harmadik országok viszonylatában). Világos, hogy az ECB is az első forma megvalósítására törekszik: a belső árstabilitást kell fenntartania. Itt a Szerződés és az Alapokmány egyértelmű: a cél nem a 'valuta védelme'¹⁶⁶ és nem a harmadik országokkal szembeni stabilitás¹⁶⁷.

6.3.1.1. Az infláció elfogadható mértéke

A fenti kifejezésbe azt a követelményt, hogy a valutának ne csökkenjen (vagy növekedjen) rövid távon a vásárlóereje természetesen nem lehet beleérteni, mivel ez ellentmondana a folyamatos áringadozások tapasztalatának. Ahogy a történelem arról tanúbizonyságot tett az inflációs és deflációs időszakok egymást követése vezet az egyensúly bonyolult állapotához, amit tervezetten lehetetlen elérni. Éppen ezért az árstabilitást inkább úgy definiálhatjuk, mint az inflációmentességet, vagyis azt a helyzetet, amikor az árak viszonylag stabilak maradnak.

A stabilitás elérendő mértékét, ha nem lehetséges az örökös egyensúly, a gazdaságban uralkodó körülményekre való tekintettel kell elhatározni, de nem tárgyilagosságot nélkül. Így, bár a gazdaság aktuális állapotától függetlenül bonyolult előre megállapítani hogy az infláció hány százalékos szintje fogadható el; világos, hogy a vásárlóerőben bekövetkező változások egy meghatározott küszö-

¹⁶⁶ Mint például a Bundesbank, amely a valuta védelmével is meg volt bízva. [Bundesbank Act 3. szakasz]. A Német Szövetségi Bankra vonatkozó kifejezésmód kétséget hagy afelől, hogy a márka belső, vagy külső értékének védelme a szükségszerű. A gyakorlatban az előírást a belső árstabilitás szemszögéből értelmezték.

¹⁶⁷ Ez az általános véleménye a több szerzőnek. [J.-V. Louis p. 58.], [R. Stadler, p. 100.]

böt túllépve, nincsenek összhangban az árstabilitással. Egy kísérleti architektúrában, melyben abszolút értékeket határozunk meg, az árváltozás 0 és 2 % között ingadozva az árstabilitással kompatibilisnek tekinthető¹⁶⁸.

Német közgazdászok azon kritikájára válaszul, mely szerint hiányzik az infláció elfogadható mértékének pontosan meghatározott felső határa Stadler [R. Stadler, p. 101-104.] arra következtet, hogy az ECB-nek ilyenre nincs is szüksége, mivel az árstabilitás „olyan szintjéért küzd, amely az inflációmentes növekedést mozdítja elő” (ahogy azt a Szerződés 2. cikke alapján a Közösségnek el kell érnie). Véleménye szerint a 0 és 3 % közötti infláció megfelel az árstabilitás definíciójának. Sims [R. Sims p. 185.] bár egyetért azzal, hogy az ECB a Közösség monetáris politikáját a Szerződés 2. cikkében foglalt feladatoknak megfelelően alakítja, a 3 %-ig terjedő 'folyosó' alkalmazását kevésbé véli meggyőzőnek. Határozottan kiáll a gyakorlatban alkalmazott szigorúbb értelmezés, azaz a 2 %-nál alacsonyabb infláció mellett.

Egy ettől alapjaiban eltérő megközelítés az infláció alakítására, egy jövőbeni meghatározott időtartamú periódusra csak akkor fogadható el, ha az a politikai hatóságok és a központi bank közötti előzetes megbeszélések alapján alakul ki. Ahogy ez például Új-Zélandon¹⁶⁹ történik (és egyébként több szerző is javasolja¹⁷⁰). Ez azonban a jelenleg működő európai integrációban az egységes gazda-

¹⁶⁸ Az 1994-es jelentésében az EMI annak a véleményének adott hangot, hogy a 2 %-os, vagy annál kisebb inflációt 'általában árstabilitásnak ismerik el' – idézi M. Sarcinelli [p. 133-134.]. Megjegyzi azt is, hogy általában ugyanaz a testület, amelyik felelős az árstabilitás fenntartásáért kell hogy meghatározza, mit is jelent igazából az árstabilitás. Ugyanakkor említ olyan különleges szituációkat is, ahol ez a folyamat, melyet normál körülményekre határoztak meg nem alkalmazható.

¹⁶⁹ Az Új-Zélandon alkalmazott rendszerben a pénzügyminiszter az Új-Zélandi Tartalék Bank kormányzójának kinevezésekor megbeszéléseket folytat, hogy meghatározzák az újonnan kinevezett személy hivatalának időtartamára a „policy” célokat. Az így előzetesen meghatározott árstabilitási cél nem minden esetben valósul meg. Leginkább azért, mert a törvény lehetővé teszi, hogy a kormány mentesítse a központi bankot maximálisan 12 hónapos időszakra az árstabilitás fenntartási feladatköre alól és helyette más cél elérést kövesse. [L. Knight: Central Bank Independence: the Case of New Zealand].

¹⁷⁰ L. Gormley és J. de Haan egy olyan rendszerre tesznek javaslatot, amely megengedi a kormánynak (az EU esetében a Tanácsnak), hogy hatályon kívül helyezze a központi bank intézkedéseit. Mindezt közgazdasági alapon javasolják, mivel a központi banki függetlenség a gazdasági sokkokkal szembeni csökkentett kapacitást eredményezhet. R. Sims [p. 185-186. lábjegyzet] vitatja ezt a nézetrendszert. Nem tartja valószínűnek, hogy a fent leírt körülmények között az európai gazdaság nagyobb/jobb teljesítményt tudna nyújtani. Úgy gondolja az EU-n belüli politikai konszenzus elérésének fáradságos (és időtrábló) módszere, valamint a regionális és szektorális érdekek feltételezett nyomása megfelelően erős érv a teljesen független központi bank kialakítása mellett. [p. 109-112.]

ságpolitika hiánya miatt nem képzelhető el. Így a független központi bank feladata, hogy eldöntse, milyen mértékű inflációt tart összeegyeztethetőnek az árstabilitás fogalmával.

Ennek eredményeként **az Európai Központi Bank** abban a helyzetben van, hogy **meghatározhatja a maga számára az árstabilitás mekkora szintjét tartja elfogadhatónak**, mint az elsődleges cél mércéjét¹⁷¹. Annyiban azonban korlátozott, hogy köteles figyelembe venni a fenti határokat, ebből következően nem jelölhet meg két százaléknál magasabb inflációs célt.

Fékek az ECB önálló interpretálásán

Mivel az ECB szabadon „alakíthatja át céljait monetáris célpontokká”¹⁷², kényes kérdés, hol vannak az önálló értelmezés határai. Azok a választóvonalak, melyek tulajdonképpen a jogi kényszer következtében születnek meg az európai pénzügyi hatóság működése során.

Magától értetődően, az Európai Közösség Bírósága felkérhető, hogy határozza meg, az árstabilitás elért szintje a jogi határokon belül van-e? Kézenfekvő, a jogi beavatkozás nem tűnik eklatánsnak, több ok miatt sem.

Először is, a Bíróság mindig is vonakodott a Közösség testületeinek „nagyra becsült” szabadságát korlátozni, különösen ahol a gazdaságpolitikai döntések születnek¹⁷³. Ebből következik, hogy ha hasonló korlátozást alkalmaznának az ECB-

¹⁷¹ Ezt a sajátosságot M. Sarcinelli is kiemeli. [p. 134.]

¹⁷² D. R. R. Dunnett, azt állítja, hogy az ECB-nek hangsúlyosabban kellene a termelői input árakat figyelembe venni, mint a kiskereskedelmi árakat, „mivel a policy célja, alapvetően, az Európai Gazdasági Közösség termelőinek versenyképességének fenntartása és ezáltal a növekedési ráta és a foglalkoztatás szintjének megtartása”. Ez az olvasat nem igazolható vissza a Szerződés cikkeiben és ezért kevésbé elfogadható.

A pénzügypolitika természetesen nem a fő csatorna, amin keresztül a „foglalkoztatás magas színvonalá” [EUSZ 2. cikk] elérhető, bár annak sikere hozzáegíthet egy kedvező beruházási környezethez és így jobb kilátásokat biztosít az Európát győtrő munkanélküliségi probléma csökkentésére. Egy olyan értelmezés, mely szerint az európai termelők versenyképessége az alapcél, melyet a monetáris politikával kell elérni ellentétben az ECB-t a belső árstabilitás keresésének szervévé tevő cikk tiszta nyelvezetével, amely nem egy nemzetközileg versenyképes valuta kialakítását célozza. Szintén hiányzik annak tudomásul vétele, hogy az ipari termelőkön kívüli közgazdasági szereplőket is szolgálnia kell az ECB stabil árak mellettti tántoríthatatlan elkötelezettségével. [D. R. R. Dunnett, Legal and Institutional Issues affecting Economic and Monetary Union, in David O’Keeffe and Patrick M. Twomey, Legal Issues of the Maastricht Treaty, p. 137.]

¹⁷³ Érdemes emlékezni a CNTA ügyre (74/74), (1975) ECR 533.

vel összefüggésben, ily módon a politikai hatóságok számára a Szerződésen alapuló támadási lehetőségét kiiktatnák.

Másrészt, nem lehetne fair eljárásnak tekinteni, ha egyedül a központi banknak tulajdonítanánk a kialakult inflációs rátát. Legalábbis ez nem volna összhangban a közgazdasági valósággal. Elég ha csak az importált inflációra vagy a fiskális politika döntéseire (adóemelések például) gondolunk, melyek hatással lehetnek az árak növekedésének mértékére.

Az ECB normál körülmények között helyreállíthatja az árakra nehezedő növekvő nyomást, vagy megteremtheti az ellenőrizés feltételeit¹⁷⁴. A központi bankot az infláció szintjével kapcsolatban eljárás alá vonni tehát gazdaságilag nem számítana korrektnek. Csak az általános jogsértések körében bekövetkező szabálytalanságok indokolják működésének bírósági vizsgálatát.

A Közösség politikai testületei, és kiemelkedően az Európai Parlament állíthatja szembe az árstabilitás területén az ECB teljesítményét a saját maga által felállított mértékekkel. A Parlament kérheti az ECB elnökét hogy magyarázza meg mi az oka, ha a választott testület tagjainak inflációmentes gazdaságról alkotott képe és a monetáris hatóság által elért eredmény között eltérés mutatkozik.

Az elsődleges cél penetráns hatása

Az árstabilitás célja az ECB minden tevékenységében lényeges elemet képvisel, elsődlegesen - természetesen - azokban a tevékenységekben, melyek a monetáris politikai hatáskörön belül helyezkednek el. Az ESCB további feladatait is a mindennek fölött álló cél figyelembevételével hajtja végre¹⁷⁵. Ez azt jelenti, ha két cselekvési pálya nyílik a Rendszer előtt, a választás mindig arra esik, amely a legeredményesebb a stabil árakhoz vezető úton. Ha nincs jelentős különbség az árstabilitásra gyakorolt hatásban, az ESCB szabadon dönthet a cselekvési pályák között, különböző indítékok alapján.

¹⁷⁴ Az inflációs nyomás elleni védekezés módjáról, és a központi bankok számára az ezekben rejlő korlátozásokról A. Burns [p. 778-779.] ír.

¹⁷⁵ „Az ECB független minden feladatának és kötelességének ellátása során, és nemcsak a monetáris politikai funkcióiban.” R. Lastra [p. 489.]

6.3.2. Az általános gazdaságpolitika támogatása

Az ESCB-t minden körülmények között az árstabilitás alapvető és felülmúlhatatlan célja irányítja. Anélkül, hogy ezt a célt akár minimálisan degradálná, a Rendszer támogatja a Közösségben az általános gazdaságpolitikákat.

Az egységes közösségi gazdaságpolitika hiánya

Ezzel összefüggésben először is, ismét meg kell jegyezni, hogy a politikákat (többes szám) és a Közösségben (és nem a Közösségnek) kell támogatni. Az ESCB másodlagos feladatának ilyen megfogalmazására azért került sor, mert a Közösség, a Gazdasági és Monetáris Unió formájában sem rendelkezik egyetlen gazdaságpolitikával, amelyet az ESCB támogathatna, hanem (csak) egy sor kölcsönösen egyeztetett és - remélhetőleg - következetes, de részben eltérő irányvonal rendszerével.

Jogi szempontból, a Közösség egységes gazdaságpolitikájának hiánya több szabadságot ad az ESCB számára a cselekvésre, mert nincs arra kényszerítve, hogy egy meghatározott politikát támogasson. Gazdasági szempontból, a szoros politikai koordináció hiánya az árstabilitás fenntartásának végrehajtását az ESCB számára bonyolultabbá teszi, mivel a monetáris politikai döntéseinek hatása tagállamról tagállamra különbözhet. Azokban az államokban sokkal hatásosabb lehet, melyek fiskális politikája egybe esik az anti-inflációs célokkal, ugyanakkor szembe megy más tagállamok trendjével, akiknek politikája nem ért egyet a Közösség stratégiájával, mely a tökéletes gazdaságpolitikára törekszik. Ez az összefüggés egy egységes 'európai gazdasági kormány'¹⁷⁶ szükségességére hívja fel a

¹⁷⁶ Egy 'európai gazdasági kormány' létrehozása az EMU-nak köszönhetően következetesen visszatérő politikai téma Franciaországban. Edouard Balladur, korábbi francia miniszterelnök hangot adott annak a nézetének, hogy az ECB-vel szemben szükséges lenne egy ellensúlyra, mely biztosíthatná, hogy Európa a gazdasági fronton cselekvési képességgel rendelkezzen. Balladur nyilatkozatával szemben [Künftige Europäische Zentralbank braucht politisches Gegengewicht, in Handelsblatt, 1996. szeptember 27.] J-V. Louis megkérdőjelezi a gazdaságpolitikai koordináció érdekében elfogadott szabályok hatékonyságát. [J. Monar, W. Ungerer, W. Wessels (eds.), The Maastricht Treaty on European Union – Legal Complexity and Political Dynamics, p. 163-172.]

figyelmet és arra, hogy különösen lényeges és szükségzerű a szorosabb fiskális politikai¹⁷⁷ koordináció.

Másrészt a támogatás, melyet az ESCB nyújt, a Közösségen belüli általános gazdaságpolitikára vonatkozik. Ez azt jelenti, hogy az ESCB lépéseit nem a tagállamok vagy a Közösség által végrehajtott egyedi cselekvéssorozat támogatásában kell mérni, hanem inkább a gazdaságpolitikai trendek vonalának támogatásában. Például, egy anticiklusos politika részben ellentétes lehet a monetáris politikai helyzettel. Az árstabilitás fenntartása során tehát nyitva kell hagyni olyan intézkedési lehetőségeket is, melyek nem számítanak az anticiklikus trendekbe illőnek, illetve olyanokat is, melyek aláaknázzák ezt a politikát. Majd a lehetőségek közül az ESCB-nek a legjobb cselekvési utat kell választania.

Ebben az esetben ismét felmerül a Kormányzótanács összetételén keresztüli nyomgyakorlás kérdése és az, hogy az EMU tagállamok számának növekedésével „hivatalosan” is a nagyobb tagállamok érdekei jelentkezhetnek felerősítve.

6.3.2.1. Gazdaságpolitikák a Közösségi célokkal összefüggésben

A gazdaságpolitikák támogatása pontosan körülhatárolt a Közösség céljai közül az EUSZ 2. cikke alapján. A megfogalmazás rámutat, hogy ezen a **téren a tagállamoknak is vannak kötelezettségei**, akik úgy „irányítják gazdaságpolitikájukat, hogy elősegítsék a Közösség céljainak elérését, amely a 2. cikkben került megfogalmazásra” [EUSZ 102. A cikk].

Közösségi gazdaságpolitikai eszközök

Az EU gazdaságpolitikájának támogatási kötelezettségének szempontjából, meg kell jegyezni, hogy az ESCB mellett a Közösség is dönthet gazdaságpolitikai eszközök végrehajtásáról. A koordináció és a nemzeti politikák EK keretekbe illesztésének mezsgyéjén túl a Központi Bankok Európai Rendszere az EUSZ 103. A (1) cikkében lefektetett hatáskörrel is rendelkezik. Ez a klauzula

¹⁷⁷ Lásd a Stabilitási és Növekedési Paktumot.

azért szükséges, mivel az alapítószerződés egyhangúságot ír elő a tagállamok számára az ECOFIN Tanács ülésein a gazdaságpolitikai döntésekhez, melyek közösségi szintűek.

Így az ESCB-t tulajdonképpen arra kéri, hogy támogasson egy olyan az EU teljes területére vonatkozó intézkedést, amelyet a Tanács a Közösség egészére fogadott el (függetlenül attól, hány tagállama van az EMU-nak).

Mivel ezek az intézkedések a Közösség egészében jelentkeznek, az ECB az árstabilitást szolgálva az egységes monetáris politikát folytató tagállamok és az önálló monetáris politikával rendelkezők esetében eltérő politikai környezettel szembesül. A pénzügyi unió tagjai valószínűleg eltérő megvalósítási utat követnek az EMU-n kívüli társaikkal szemben. A Közösség egészére vonatkozó előírások így bonyolultabbakká váltak, elsősorban az opt outtal rendelkező államok miatt. Azok a valutauniós tagok, akik az egységes pénzt használják, jobban hajlanak az egyszerűbb politikák végrehajtására, ez pedig segíti az ESCB munkáját. A Közösség 2004-es és későbbi bővítésével, a tagállamok száma és a természetük, sokkal változatosabbá vál(ha)t, ami a közös gazdaságpolitikai keret egyre inkább általánosságokba menő megfogalmazását eredményezheti, és egyre inkább „soványabb” kényszerhez vezet¹⁷⁸ a Rendszer számára. Hivatalosan, az ECB az általános gazdaságpolitika megvalósítását köteles támogatni, mivel ez a szigorú politikai követelmény releváns a Közösség monetáris hatósága számára (legalábbis a valutaunió területén). Tulajdonképpen ebből következik, hogy így **sokkal nehezebbé vált a Közösségi szintű gazdaságpolitikai cél elérése, hisz az ESCB támogatásával pénzügy-politikailag különvállik az egységes valutát használó és a többi tagország.**

A gazdaságpolitikák kritikájának szabadsága

Mint bármelyik központi bank az ECB is véleményt nyilváníthat a gazdaságpolitika végrehajtásáról. Elmondja percepcióit a gazdaság fejlődéséről és ajánlásokat tesz bizonyos lépések megtételére a tagállamok kormányai felé és a

¹⁷⁸ Éppen ezért a gazdaságpolitika harmonizálása céljából az ECB-nek előnyös lehet a minél gyorsabb bővítése a Gazdasági és Monetáris Uniónak.

Közösség szerveinek is. Az általa független módszerekkel kialakított megállapítások, amelyek a tagállamok gazdasági módszereit elemzik az általános európai szintű politikai viták részét képezi, különösen a fiskális politikai lépések elvégzése kapcsán. Kritikai észrevételek megtétele a közszervek munkájáról nem tilos, sőt részét képezi a Közösség általános gazdaságpolitikáját támogató kötelezettségének.

A vélemény szabadság, ami a konzultatív szerepkörében felerősödik [EUSZ 105. cikk (4)] ugyanakkor nem adja meg az ESCB-nek az intézkedési szabadságot. Eltérő gazdaságpolitikák esetén azonban, az ESCB szabadabb kezet kap. Elfogadhat és végrehajthat olyan intézkedéseket, melyeket a legmegfelelőbbek tart az árstabilitás fenntartásához, anélkül hogy figyelemmel lenne a gazdaságpolitika támogatási szintjére. Vagyis a koherens politikai készlet hiánya - ami a szakpolitikák tagállamok közötti részbeni töredezettségéből ered - az ESCB-nek még szabadabb lehetőséget nyit.

Ajánlás a közösségi célokra

A Közösség általános gazdaságpolitikájának támogatására vonatkozó kötelezettség EUSZ 2. cikkében megjelölt cél. Ez a minimális elvárás a Rendszer-től, a gazdaságpolitikához való hozzájárulás részeként.

Emellett azonban ebben a cikkben lefektetésre kerültek a Közösség további feladatai és az elérésükhöz szükséges eszközök is. A Gazdasági és Monetáris Unió megalapítása valamint a politikák és tevékenységek végrehajtása során a Közösség eléri a 3. és 3A cikkben felsoroltakat:

- „Harmonikus és kiegyensúlyozott gazdasági fejlődés,
- Az aktuális környezetre tekintettel a fenntartható és nem inflatorikus gazdasági növekedés,
- A gazdasági teljesítmény magas fokú konvergenciája,
- Az életszínvonal és az élet minőség növelése,
- Gazdasági és szociális kohézió,
- Szolidaritás a tagállamok között” [EUSZ 3A cikk].

Bár ezek a célok eléggé tágak (és néhány közülük inkább nemes, mint kézzel fogható jellegű) mégis olyan keretet biztosítanak, amin belül a gazdaságpolitikák (ahogy azt a tagállamoktól az EUSZ 102. cikke megköveteli) - részben az ESCB támogatásával - elvezetnek a megfogalmazott törekvésekhez. Emellett mércét biztosítanak arra vonatkozóan, mely gazdaságpolitikai eszközök alkalmazása lehetséges.

Ugyanakkor ezek a célok közvetve megkötik az ESCB-t is, abból adódóan, hogy a Központi Bankok Európai Rendszerének mindenek felett álló elsődleges célja csak egy, a Közösség általános céljai közül. **Az infláció kiküszöbölése valójában csak második helyet foglalja el a Közösségi célrendszerben.**

Tulajdonképpen megválaszolhatatlan elméleti kérdés, hogy az ESCB köteles-e közvetlenül a Szerződés céljai alapján - mivel egyébként őt is az hozta létre - az adott helyzetben prioritásként kezelni az alapítószerződés szövegét. Sok szerző úgy véli, hogy a Szerződés 2. cikkére való utalás kellően tisztázza ezt az ügyet, és kötelezi az ESCB-t a gazdaságpolitikák támogatására, illetve arra hogy közreműködjön a Közösség céljainak elérésében. Kétségtől még az utalás hiányában is világos lenne, hogy az ESCB köteles a közösségi célok végrehajtásában támogatást nyújtani, hiszen a 2. cikk „célfelsorolása” rá is vonatkozik. (Azt nyilván senki nem vonja kétségbe, hogy az ESCB a Közösség szervezeti rendjébe illeszkedik és nem fölötte áll.)

Mindemellett a Kormányközi Konferencia képes volt a kérdést egy árnyalt utalással a tisztábbá tenni. A 105. cikkben alkalmazott kifejezésmód világosan rámutat, hogy a Rendszer miképp működik: elsődlegesen és mindenekelőtt az árstabilitást célozza. Méghozzá úgy, hogy a gazdaságpolitikák támogatására tekintettel van. Ezzel a Közösség további céljainak elérésében védőpajzsot nyújt, mint a számára kijelölt másodlagos cél.

6.4. Alapfeladatok

A Központi Bankok Európai Rendszere sok szempontból nem különbözik egy állam jegybankjától, de vannak vonásai, melyek természetesen elütnek a hagyományos nemzeti feladatokról. Az ellátott alapfeladatok esetében is jelentkezik ez a fajta kettősség.

6.4.1. Monetáris politika

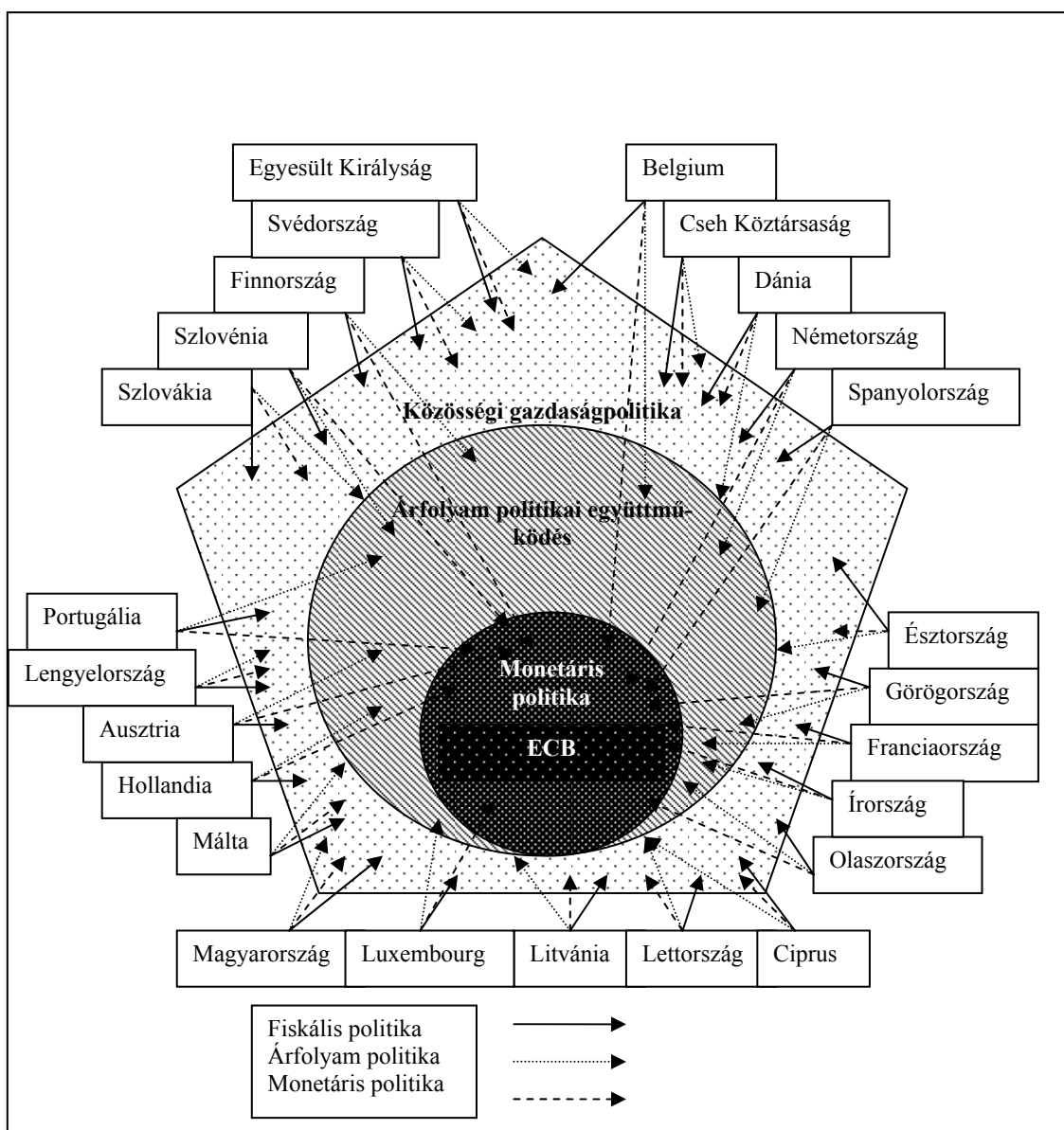
Az ESCB által az elsődleges cél elérése érdekében végrehajtott feladat a közösségi monetáris politikai megfogalmazása és véghezvitele. Mind az ESCB Alapokmányban, mind az EUSZ-ban többször előfordul a 'Közösség monetáris politikája' kifejezés, ezen kívül még feltűnik 'az egységes (single) monetáris politika' megfogalmazás is.

A megvalósításában viszont különbséget tesz a Szerződés az ECB és a nemzeti központi bankok kompetenciái tekintetében (például az ECB felügyeleti feladatánál).

Közösségi kompetenciák

Az ESCB által végzett első alapfeladat, a monetáris politika definiálása és alkalmazása. Az így létrejövő monetáris politika a 'Közösség politikáját' takarja és semmiképpen a tagállamokét, vagy azok központi bankjainak együttesét. Ez az elvi állásfoglalásra hasonlító axióma a döntő különbséget tükrözi a Gazsági és Monetáris Unió második és harmadik lépcsője között. **A monetáris politika egységes (single), a Közösséghez tartozik; és nem - mint maga a gazdaságpolitika - a tagállamok és a Közösség kollektív cselekvése.**

A kifejezésrendszer azt szolgálja, hogy eloszlasson minden kétséget afelől, hogy az EMU harmadik szakaszának indulásakor a monetáris kompetenciák áttranszformálódtak a Közösségi szintre a tagállamoktól.

6. ábra: A Közösség gazdaságpolitikájának kialakulása¹⁷⁹

Ebben az értelemben, a **Közösség szert tett egy alapvetően állami jellegű tulajdonságra, és magára öltötte azt a fajta szuverenitást, amelyet annak idején a tagállamok birtokoltak.**¹⁸⁰ Az ESCB kompetenciája tehát nemcsak arra vonatkozik, hogy befolyásolja a pénzmennyiséget, vagy kibocsássa a bankjegye-

¹⁷⁹ Az ábra azt mutatja, hogy az Európai Unió tagjai milyen szintű koordinációval vesznek részt a Közösség gazdaságpolitikáiban. A monetáris politika tizenhárom tagállamban egységes. Ugyanezekben az államokban az árfolyam-politikai együttműködés is teljes, de hozzájuk hét másik tagállam is kötődik az ERM II. rendszeren keresztül. A fiskális politikában viszont mindegyik tagállam önállóan működik, de az Európai Uniót alapító Szerződésben meghatározott kereteken belül. (Az ábra nem veszi figyelembe Bulgária és Románia 2007-es EU csatlakozását.)

¹⁸⁰ Például a bankjegy-kibocsátási előjog (ius cudendae monetae) tradicionálisan az államok szuverenitásához kötődik. Vagyis több szerző véleménye szerint a föderáció alapja alakul ki.

ket, hanem, hogy levezényelje a monetáris politikát, és ha kell rákényszerítse lépéseit a gazdaság szereplőire, akár a tagállamokra.

Szabad kéz a monetáris politika definiálásában és alkalmazásában

Az EUSZ 105. cikke teljes szabadságot ad az ESCB-nek a közösségi monetáris politika kialakításában és végrehajtásában. Ellentétben azzal, ami egy hagyományos nemzeti bank esetében szokásos, nincs különbség a monetáris politika céljainak alkotója és az alkalmazója között. Ez is utal arra, hogy ez nem egy (tag)állami struktúra, ahol a pénzügyminisztérium dönt és a központi bank lebonnyolít, hanem egy szupranacionálisan kialakított és végrehajtott monetáris rendszer.

A monetáris politika koncepciója

A Kormányközi Konferencia során a monetáris politika fogalma nyilvánvalóan olyan világos volt, hogy a szerzők nem tartották szükségesnek az EUSZ-ba definíció belefoglalását. Valójában a tudományos közéletben nincs egységes értelmezés, mit is jelent a monetáris politika.

A monetáris politika alapkoncepciójának meghatározását az engedélyezett műveletek alapján következtethetjük az EUSZ-ból. Az alapítószerződés tulajdonképpen egy közvetett leírást ad a monetáris politikára: pénzügyi kapcsolatok fenntartása a kereskedelmi bankokkal; nemzeti bankok számla nyitása; nyílt piaci műveletek és valuta tranzakciók engedélyezése; a minimális tartalékráták kikényszerítése.

Ez tehát egy induktív megoldás a monetáris politika definíciójának EU szintű megalkotásához, a jogszabály értelmezése alapján. Felvetődik, hogy egy ilyen „cseles” úton kialakított jellemzés nem lehet az egyetlen módszer a monetáris politika definiálására. Hiszen a fenti eszközök nem tekinthetők elegendőnek egy szuverén monetáris hatóság számára az árstabilitási cél elérésében. Tehát az ECB-nek szüksége van más eszközökre is alapvető feladatának szakszerű gyakorlásához. Eszerint ezeket az eszközöket szintén fel kell használni, hogy megfelelően definiáljuk a monetáris politika fogalmát. Ezzel már egy sokkal inkább

leszármaztatott megközelítést kell használnunk a monetáris politika koncepciójának leírására, az előző metódus kiegészítéseként. A szakmai körökben elfogadott értelmezés szerint **a Közösség monetáris politikáját képezi minden tevékenység és művelet, amelyet az ESCB felvállal, azzal a céllal, hogy elvezessen az európai valuta stabilitásához.**

Erre a megközelítésre alapozva, a monetáris politika napjaink körülményei között valójában különböző műveletfajták végrehajtását jelenti, azokat melyeket az ESCB Alapokmány engedélyez. De a mostani helyzethez képest az ESCB-nek jogában áll más műveleteket és funkciókat is gyakorolni, ha az az idők folyamán a monetáris ellenőrzés módszereként kifejlődik. A közösségi jogalkotó azért szélesíti a Rendszer eszközeit, hogy az ESCB effektíven folytathassa az európai monetáris politikát. Vagyis lépést tartson a műszaki fejlődéssel az árstabilitást veszélyeztető technikák területén. (Például az újabb fajta e-kereskedelmekhez kötődő fizetőeszközök, vagy bármilyen más hasonló fejlesztés befolyásolhatja az infláció alakulást.)

Mivel a tagállamok az ECB-t bízták meg az árstabilitás biztosításával, ezért fel kell(ett) ruházni a megkívánt szervezeti eszközökkel feladata ellátásához. Ezek a kellékek azonban csak az elkövetkező évtizedek alatt fejlődhetnek ki, az újabb gazdaságpolitikai fejlemények hatására.

Éppen ezért van a tagállamoknak lehetőségük arra, hogy szükség esetén egyszerű többséggel módosítsák az Alapokmányt - a megfelelő mechanizmusok létrehozására - a monetáris kontrol gyakorlása érdekében. Ez az Alapokmányban szereplő lehetőség bölcs döntésnek tekinthető, mert lehetővé teszi a Közösség politikai testületeinek, hogy indítványozhassák az ESCB képességeinek folyamatos változtatását azért, hogy ellássa feladatát: definiálja és alkalmazza a Közösség monetáris politikáját.

6.4.2. Valutapiaci műveletek végrehajtása

Az ESCB-nek további alapfeladata a valutapiaci műveletek megvalósítása. Ez a valutapiaci és más beavatkozásokra koncentráló feladatkör, amely szükséges lehet az elsődleges cél, az árstabilitás fenntartásában.

Az ilyen beavatkozásokkal kapcsolatban azonban a tagállamok számára biztosítékok kerültek az EUSZ 105. és 109. cikkébe. Utóbbi az ECOFIN Tanács és az ECB közötti felelősség-megosztás mikéntjét tartalmazza, a harmadik országokkal kapcsolatos valutapolitikát illetően. A részletek ismertetése nélkül, világos, hogy a konzultációk során az ECB jelentős titokgazdának számít a valutapolitika kapcsán, az ECOFIN Tanács által kibocsátott döntések hátterét tekintve. A Tanács tájékoztatási kötelezettsége azért szükséges, hogy az ESCB fenntarthassa az elsődleges cél által megjelölt árstabilitást.

A 109. cikk tartalma nem vonatkozik az egységes valutát használó és nem használó (opt outtal és derogációval rendelkező) tagállamok közötti kapcsolatra. Az ilyen tagállamok valutáival végrehajtott műveletek is a külföldi valutaműveletek közé tartoznak.¹⁸¹

A 105. cikk világossá teszi, hogy a Rendszer nem csak a Közösség belső monetáris ügyeinek felelősségével van felruházva, de illetékes a külső szférákban való cselekedetekben is. Ez megfelel a szokásos mértékű felelősségi szintnek, mellyel napi működésük során a központi bankok valutapiaci műveleteik érdekében rendelkeznek.

Egyben igazolja azt is, hogy a lebegő árfolyamok bevezetése nyomán elmosódott a politikai különbség a központi bankok felelősségi körében a valuta belső értékállandósága (tradicionális) és külső értékének meghatározása közötti határon.

¹⁸¹ Az ECB-nek azonban figyelemmel kell lennie az ERM2-höz kötődő kötelezettségeire is. Hiszen tulajdonképpen egyoldalúan azt vállalja a résztvevő valuták esetében, hogy szélsőséges eseteket leszámítva megvédi azok árfolyamát a közösen kialakított lebegési sávon belül.

6.4.3. Hivatalos tartalékok kezelése

Szoros kapcsolatban a valutaműveletekkel az EUSZ felruházta a Rendszert, hogy tartalékolja és menedzselje a tagállamok hivatalos devizatartalékait. A központi bankok számára természetesen ez is egy tradicionális feladat: aki végrehajtja a külső valutákhoz kötődő műveleteket, annak kell irányítania az ilyen tartalékok használatát is.

Az EMU-ban résztvevő tagállamok hivatalos tartalékait az ESCB őrzi és kezeli. Korábban ezek a tartalékok a tagállamok nemzeti bankjaira voltak bízva. A gyakorlatban ez nagyrészt így is maradt. A tartalékoknak csak egy kis része transzferálódott az ECB-hez. Ez tulajdonképpen a nemzeti bankok ECB alaptőkéjének lejegyzési aránya alapján történt(ik). A részvények felosztásának módszeréhez kötött megállapodás biztosítja a terhek méltányos elosztását a tagállamok között és egyben a tartalékok költségének közös viselését. A jövedelmek (az ECB profitja) is ilyenformán kerülnek elosztásra a nemzeti bankok között [Alapokmány 33. cikk].

Abban az alapesetben, ha a tartalékokat egy nemzeti központi bank kezeli a hivatalos készletek az államhoz kötődnek. Az EMU-ban ennek több országra kiterjesztett modelljét kellett kialakítani.

Az EU Szerződés és az ECB Alapokmánya felhatalmazza az ESCB-t, hogy a teljes valutauniós tartalékokat használja. A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy az ECB 50 milliárd euros tartalékai a tagállamok nemzeti bankjainál maradtak, de ők nem rendelkezhetnek felettük. Vagyis az ECB utasításai alapján kell azokat felhasználni [Alapokmány 30. cikk]. Ez ugyanakkor nem mond ellent annak, hogy a tartalék a tagállam tulajdonában maradt. De ez azt eredményezi, hogy az ECB-hez transzferált tartalékokat csak és kizárólag az ESCB számára kijelölt feladatokra használhatják fel. Természetesen a nemzeti központi bankoknál maradó további tartalékok felett az adott jegybank rendelkezik, az ECB instrukcióival összefüggésben. Ez világosan kiderül az Alapokmány 31. cikkéből is, amely leírja az összes - korábbi nemzeti bankoknál maradó - külföldi valutatartalékhoz

kapcsolódó műveletet, annak érdekében „hogyan biztosítsák a Közösség árfolyam és monetáris politikája közötti konzisztenciát” [Alapokmány 31. cikk].

6.4.4. Fizetési rendszerek fenntartása

A nemzeti bankoknak hagyományos feladatuk közé tartozik a fizetési rendszerek kiegyensúlyozott működésének biztosítása. Nyilvánvalóan közösségi szinten ezzel a feladattal az ESCB-nek kell megbirkóznia. Ez az elsődleges monetáris funkció következménye. Az európai (illetve a nemzet-) gazdaságokon belüli hathatós és megbízható fizetési rendszerek növekvő fontosságával, és a tranzakciók számának növekedésével a központi bankok mostanában egyre hangsúlyosabban vesznek részt a fizetési rendszerek felügyeletében.

A tevékenység ezen köre az ESCB esetében az Alapokmány 22. cikkének felhatalmazása alapján történik.

6.5. További feladatok

Az alapfeladatok mellett az Európai Központi Bankot megbízták más hatáskörök ellátásával is. Egyrészt azért, mert bizonyos funkciók tradicionálisan a központi bankhoz kötődnek, például a bankjegykibocsátás, ami a monetáris politika eleme és kibogozhatatlanul kapcsolódik az árstabilitás fenntartásához. Másrészt a további funkciók az ECB felügyelete alatti integrált gazdasági terület monetáris hatósági pozíciójához kötődnek, például a konzultációk folytatása, vagy a statisztikai funkció betöltése. Ezen feladatkörök nélkül a monetáris politika ellátása bonyolulttá válna.

6.5.1. Bankjegy és érmekibocsátás

A központi bankok tradicionális feladata a bankjegyek kibocsátása. Az ESCB bankjegy kibocsátó szerepét az EUSZ 105. cikke és az Alapokmány 16. cikke szabályozza. A Kormányzók Bizottsága által készített tervezetben a bankjegy kibocsátás a monetáris funkciók és tevékenységek fejezetben szerepelt. Az IGC során azonban ezt a szakaszt áthelyezték az ESCB szervezetét leíró fejezethez, illetve néhány módosítást is végrehajtottak az eredetihez képest.

A feladatkört tekintve az egyetlen speciálisnak tekinthető kérdés az, hogyan valósul meg a bankjegy és az érmekibocsátás az ESCB tagjain belül. A Szerződés leszögezi, hogy a bankjegyek kibocsátásában az ECB kizárólagos kompetenciával rendelkezik, a Kormányzótanács feladata az, hogy döntsön a bankjegy kibocsátásról. A kibocsátás egyben azt is jelenti, hogy az ECB dönthet bankjegyek bevonásáról, esetleg azok újra kibocsátásáról is. Az érmekibocsátás esetében az ESCB nem illetékes, de az Európai Központi Bank bevonásra kerül a folyamatba, mivel az érmék mennyiségét illetően az ECB dönt. A Szerződés az érmekibocsátás tárgyát a Közösség hatáskörébe teszi azzal, hogy az ECOFIN az Európai Parlamenttel együttműködésben „harmonizálja az érmeáramlás végrehajtását és a technikai feltételeit” [EUSZ 105. A].

6.5.2. Konzultatív szerep

A legegységesebb indok arra, miért kell bizonyos kérdések esetében az ECB-vel konzultációkat folytatni az, hogy a monetáris politikai jellegű döntéseknél biztosítva legyen a szakértői tanácsadás. Általános egyezség volt az EMU kidolgozása során arra vonatkozóan, hogy az ECB-t be kell vonni azoknak a szabályoknak a megalkotásába, melyek kompetenciaterületébe esnek, azért hogy biztosítva legyen a szabályok konzisztenciája a gyakorlatban végrehajtott monetáris politikával. Az ECB konzultációs feladatköre több csoportra osztható. Először is azoknak a jogszabályoknak a megszületésébe kell bevonni, melyek az ő

kompetenciájába tartozó ügyeket szabályozzák, akár közösségi, akár tagállami szintről van szó.

Emellett az ECB véleményezheti a jogszabálytervezeteket saját kezdeményezésére az intézkedési hatáskörébe tartozó ügyekben, továbbá a Szerződés által kijelölt speciális területeken¹⁸².

Az Európai Központi Banknak minden olyan esetben, amikor a kompetenciájába tartozó ügyekben jogalkotásra kerül sor elsődleges konzultációs szereppel rendelkezik, azaz véleménye nélkül nem kerülhet elfogadásra semmiféle előírás. A jogszabálytervezet kifejezés alatt a Szerződés széleskörű értelmezést biztosít. Vagyis rendeletek, irányelvek, döntések javaslatai is az ECB-hez kerülnek, ahogyan nemzetközi szerződések is bármilyen formában. Ez a jog vonatkozik a nem kötelező szabályokra: ajánlásokra és véleményekre is. A szabályozás a Közösség minden intézményét érinti. (Hasonló előírások egyébként a Monetáris Unió megvalósításának második szakaszában is léteztek az Európai Monetáris Intézet vonatkozásában.)

A tagállamok nemzeti hatóságainak jogszabály-előkészítő tevékenységét illetően az ECB-vel való egyeztetési kötelezettség nem került pontosan meghatározásra a Szerződésben. Az ECOFIN Tanács kapott lehetőséget arra, hogy meghatározza a részletes előírásokat a monetáris politika kapcsán. Ebből adódóan általános vélekedés az, hogy a nemzeti intézkedések sok esetben nem kerülnek majd az ECB-vel megfelelő módon konzultációra és ezek az ügyek az Európai Közösség Bírósága előtt fognak megoldódni.

Az Európai Központi Bank konzultatív szerepéhez tartozik a kezdeményezés joga is. Ez azt jelenti, hogy az ECB arra is felhatalmazást kapott, hogy saját kezdeményezésre, a Közösség és a tagállamok nemzeti intézményeinek arra vonatkozóan adjon „tanácsokat”, milyen jogalkotás feladatot hajtsanak végre. (Természetesen a hatáskör korlátozásra került a Központi Bank kompetenciájának területére.) Az ECB akár a tagállamok kormányainak is címezhet tanácsokat (azaz ezek is intézménynek számítanak), nemcsak a Közösség szerveinek. A tagállamok

¹⁸² Például az EUSZ 105 A (2), 109 (1), (2), (3), (4), 109 I (4) és (5), 104 C (14) cikk.

nemzeti bankjai ebben a kontextusban nem számítanak címzett hatóságoknak, mivel az ESCB részét képezik.

6.5.3. Közreműködés a körültekintő felügyeletben

Az EUSZ 105 cikke biztosítja az ESCB számára hogy ellenőrizze a hitelintézetek és más pénzügyi intézmények szakszerű működtetését.

Ugyanennek a cikknek az utolsó paragrafusa biztosítja az ECB számára, hogy a hitelintézetek és más pénzügyi intézmények felett saját hatáskörében is eljárhaszon a prudens működésük fenntartása érdekében.

6.5.4. Statisztikai feladatok

Az alapítószerződésben a „további feladatok” körében az utolsó a statisztikai adatok gyűjtésére vonatkozó előírás, kiegészítve a Közösségen belüli adatgyűjtés harmonizálását érintő kérdéskörrel, az ESCB működési területén.

A feladatkör részletes szabályozására az ESCB Alapokmányban [5. cikk] került sor. Ez a feladat elengedhetetlen az ESCB funkcióinak végrehajtásához. Tökéletes adatok nélkül, a Központi Bank nem tudná formálni és alkalmazni a monetáris politikát. A Bank további feladataihoz is a precíz és időben rendelkezésre álló információk szükségesek. Egy központi bank általában sem függhet abból a szempontból, hogy létezik-e olyan más intézmény, amely ellátja a döntéshozatalhoz szükséges inputokkal.

Az adatgyűjtés az alapítószerződés szerint csak olyan területekre terjed ki, ami a Közösség monetáris hatóságának feladataihoz kötődik.

A Közösség általános statisztikai adatainak gyűjtésére az alapítószerződés az Európai Közösség Bizottságát hatalmazza fel. Ezt a feladatot elkülönült intézményként az Eurostat látja el. Az ESCB-nek az együttműködés kötelezettségét az Alapokmány 8. cikke írja elő.

Különös jelentősége van annak is, hogy az egyes nemzeti központi bankok nem esnek a közösségi szabályozás hatálya alá a statisztika területén, mivel ez ellentétes az európai monetáris hatóság függetlenségi jellemzőjével [EUSZ 107. cikk].

Az Európai Központ Bank kötelezettsége közé tartozik harmadik országok statisztikai szervezetivel és nemzetközi intézményekkel való együttműködés is. Az Alapokmány 5.1. cikke kimondja azonban, hogy ez csak az ESCB kompetenciájába tartozó területekre vonatkozik. A Rendszer emellett felelős azért, hogy a nemzetközi szervezetek számára nyújtandó információk kellő időben és megfelelően álljanak készen, különös tekintettel a Nemzetközi Fizetések Bankjára és a Nemzetközi Valutaalapra.

A statisztikai adatok gyűjtésének gyakorlatát és harmonizálását illetően az Alapokmány 5.3. cikke korlátozásokat is kimond. Eszerint a harmonizáció előírása csak olyan területekre terjedhet ki, amelyeken ez szükséges (vagyis a nemzeti szabályok és gyakorlatok érvényesek, hacsak nincs valódi szükség a közösségesítésre). Másrészt a harmonizáció csak az ESCB intézkedési területére terjedhet ki.

6.6. Következtetések az ellátandó feladatok kapcsán

A gazdaságpolitikán belül meghatározó szereplő a monetáris hatóság. Az európai integráción belül a legfontosabb feladata az árstabilitás fenntartása. Ennek ellátása nem egyszerű, hiszen az alapítószerződés szerint az EU intézményeinek kötelessége az általános gazdaságpolitika támogatása is. A legnagyobb kihívás, hogy utóbbi nem egységes „állami” jellegű cselekvés, hanem egy széttagozott - bár magas szinten koordinált - eltérő belső célokat megvalósító mechanizmus összessége. Az Európai Központi Bank számára a jelenlegi jogi helyzet alapján - mivel a tagállamoknak nincs kötelezettsége egységes gazdaságpolitika kialakítására - nagyobb a függetlenségből adódó szabadság a monetáris politikai lépések véghezvitelében. Ez az igazodási kényszermentesség azonban csak jogilag előny. A gyakorlatban inkább bonyolultabb a helyzet, mintha egy célrendszerrel kellene támogatni, mivel **a tagállamokban végrehajtott intézkedések ha-**

tása eltérő lehet. Az ilyen hatások koordinálása viszont nehézségbe ütközik. **A konstelláción csak az európai integráció további mélyítése tudna változtatni, aminek a realitása minimális.** Ezért az ECB-nek arra kell „berendezkednie”, hogy hosszú távon kezelni tudja az ilyen helyzeteket, és képes legyen arra, hogy az eltérő célú nemzeti gazdaságpolitikák mellett egységes, az integráció egészére nézve pozitív hatású politikát valósítson meg. Ehhez továbbra is jelentősen növekvő számú, jól képzett szakértő gárdára van szükség. A folyamat jól nyomon követhető, mivel nagyfokú a munkaerő mobilitás a nemzeti bankok és az ECB között. A központ érezhetően „elszívja” a legtehetségesebb jegybankárokat a nemzeti bankoktól.

Az Európai Központi Bank és a Rendszer kezébe adott feladatok mutatják, hogy a szupranacionális intézmény feljogosított arra, hogy autonómiáját felhasználva képes legyen **a megfelelő monetáris politika véghezvitelére.** A tagállamok képviselői ezen a területen **az elképzelhető legmagasabb függetlenséget biztosították** az intézménynek. Sőt az ESCB Alapokmány viszonylag gyors és egyszerű módosítási lehetősége az újabb eszközök rendelkezésre bocsátását is lehetővé teszi a beavatkozási szabadság növelése érdekében. Azaz **egy dinamikus rendszert hoztak létre az alapeladat végrehajtására.** Az árstabilitás fenntartása kapcsán befolyásoló körülményként jelentkező valutapiaci tevékenységbe való beleszólás magas foka, erősíti ezt az autonómiát.

Kiemelkedően nagy szerepet kapott az ECB a működési területéhez tartozó bármiféle jogszabály megalkotása kapcsán mind a közösségi, mind a tagállami jogalkotásban. Ezen a területen egyértelmű az Európai Központi Bank „felsőbbrendűsége” még a tagállami parlamentek felett is, azaz akármilyen nemzeti törvényt is megvétózhat. Ezzel a megoldással **az ECB saját függetlenségét a jövőben is könnyen meg tudja védeni - jogilag - a tagállami befolyástól.**

A lehetségeshez képest korlátozottabb viszont az autonómia a hivatalos tartalékok kezelése ügyében. A (sokak által csekélynek tekintett) alaptőke értékének megfelelő összeg felett a Bank ugyan függetlenül, maga rendelkezhet, de a többi tartalék felhasználása már nehezkesebb. Ráadásul **a tartalékok hivatalosan a tagállamok tulajdonában maradtak.** A globalizáció mai fokán, a pénzügyi

szereplők számának emelkedése és az általuk mozgatott tőke gyors növekedése mellett ez a megoldás távolról sem tökéletes. **Szükséges lenne egy Európa tulajdonban levő tartalék képzésére**, és arra, hogy ezek fölött az ECB valóban szabadon rendelkezzen.

Az elmúlt évek nem bizonyították a statisztikai funkciók korlátozásának létjogosultságát sem. A gyakorlatban nem következett be konfliktus sem az Eurostat, sem pedig a tagállami statisztikai intézmények és a központi bank között. Ennek oka minden bizonnyal nem az, hogy az ECB nagyon erősen ügyelt volna arra, hogy a számára létrehozott korlátokon ne lépjen át, sokkal inkább az hogy az Európai Központi Banknak csak a saját tevékenységét érintő területeken van szüksége információkra. Úgy tűnik, hogy ezen a területen a függetlenség szerződéses korlátozása felesleges tagállami félelmeken alapult, ezért feloldása lehetséges.

Az Európai Központi Bank számára kijelölt feladatkörből érezhető, hogy a létrehozókban **félelmek maradtak** abban a vonatkozásban, ha **túl sok feladatot bízna a monetáris hatóságra**, az esetlegesen visszaél lehetőségeivel, vagy számukra - az általános gazdaságpolitika végrehajtásában - olyan intézkedési korlátokat hoz létre, ami adott körülmények között negatívan befolyásolja céljaikat.

Összegzés

Az Európai Központi Bank és a Központi Bankok Európai Rendszerének függetlensége a Gazdasági és Monetáris Unió egyik axiómája. A fogalom tartalma ma sem teljesen tisztázott, hiába vitatkoztak róla annak idején a Kormányzók Bizottságában, majd röviddel utána a Kormányközi Konferencia keretében.

Hogy mit jelent a függetlenség valójában azt az ECB és a Rendszer működése során leginkább a politikai testületektől érkező hatások és azok korlátai alapján lehet meghatározni. Az alapítószerződés tartalmaz jónéhány konkrét tiltást, de ezek olyan természetesen kizártnak tekinthető területről szólnak, hogy nem segítenek hozzá a függetlenség valódi értelmezéséhez. Ráadásul, mivel ezek sok esetben viszonylagosan értelmezhetők, az évek múlásával másképp is interpretálhatóak. Akár szigorúbb hagyományos autonómia is kialakulhat, de ahogy az élet mutatja, valamiféle átértelmezés sem lehetetlen.

Következtetések és az értekezés főbb megállapításai

Az értekezés bemutatta, hogy milyen szervezeti felépítéssel hozták létre a Központi Bankok Európai Rendszerét; ennek központi szerve, az Európai Központi Bank milyen belső struktúrával működik. A disszertáció témája szempontjából lényeges kérdés, hogy az ECB szervei milyen mértékben tudják munkájukat függetlenül - politikától mentesen - ellátni. Az európai monetáris hatóság úgy került kialakításra, hogy abban meghatározóak legyenek a tagállamok nemzeti bankjainak vezető tisztségviselői. A legfőbb döntések meghozatalára a Kormányzótanács került felhatalmazásra, melynek tagjai az eredeti EMU koncepció létrehozásakor a tagállamok egyenlőségét jelképezve és hangsúlyozva kerültek kijelölésre. A Gazdasági és Monetáris Unió 2007-es bővítése után azonban már olyan nagy többségbe kerülnének a kisebb méretű államok (gazdaságok) kormányzói az EMU-ban, hogy saját nemzetinek tekinthető (hiszen tagállami jog-

szabályok alapján kerülnek kinevezésre) elvárásaikat képviselve a náluknál sokkal jelentősebb szerepű tagok érdekeivel ellentétes (vagy legalábbis, azokkal nem teljesen egyező) célokat valósíthatnának meg. Éppen ezért ennek a legfőbb döntéseket alkotó testületnek a belső szerkezetét úgy változtatták meg az EU-ban résztvevő államok (a mechanizmust még a „keleti bővítés” előtt legalizálva), hogy a jövőben mindig a nagyobb gazdasági háttérrel képviselő államok érdekei kerüljenek előtérbe. Sőt a számítási rendszer súlyarányai azt célozzák, hogy olyan mutatók kerüljenek előtérbe, ami egyértelműen az újabb tagállamokat sújtják hátrányokkal. Így az új rendszerben, Luxembourg nagyobb szavazási gyakorisággal képviselteti magát a Tanácsban, mint Lengyelország. Világosan látszik ebből, hogy a függetlenség, bár jogilag garantált és „körülbástyázott” - a gyakorlatban - egyre kevésbé meglévő kategória. A Kormányzótanács inkább a (nagy)nemzeti érdekek felerősítésre alkalmas szervvé válik. Annak ellenére persze, hogy továbbra sem képeznek többséget a nagyobb tagállamok, sőt az Igazgatósági tagok jóvoltából akár (elméletileg) kisebbségi csoportot is alkothatnak.

Az Igazgatóság kapcsán viszont a fenti trendnek máris „hagyományossá válását” látjuk. Az Igazgatóság mindig hat főből áll és mindegyik tag részese a Kormányzótanácsnak, a minősített többséget igénylő kérdéseket kivéve ugyanolyan joggal vesznek részt a döntéshozatalban, mint a tagállamok nemzeti bankjainak kormányzói (elnökei). Az elmúlt nyolc évben azt láttuk, hogy bár erre konkrét szabály nincs (és elképzelhetetlen is lenne) a hat tagból négy mindig az EMU négy legnagyobb tagállamából (továbbiakban G4) került ki. Jellemző módon a spanyol tag mandátumának lejárta után spanyol tagot választott az Európai Tanács. Az olasz igazgató távozása nyomán újra olasz szakértő került a testületbe. A német tag távoztával pedig német jegybankárt delegáltak a tagállamok. Egy „hiba” esett ebbe a rendszerbe, amikor Wilhelm Duisenberg lemondásakor¹⁸³ (ami egybeesett a francia delegált mandátumának végével) nem sikerült azonnal - a hazai politika botrányba keveredett - új francia ECB elnököt az Igazgatóságba juttatni. A távo-

¹⁸³ Kinevezésekor az ECB első elnökét felkérték arra, hogy mandátumának felénél mondjon le posztjáról. (Ezzel a tagállamok a gyakorlatban megsértették az Európai Unióról szóló Szerződést, mivel az kimondja, hogy az Európai Központi Bank elnökét nyolcéves időtartamra kell kinevezni.) S bár ő az erre vonatkozó alkut 1998-as Európai Parlamenti meghallgatásakor tagadta, 2002-ben benyújtotta lemondását.

zó finn tagot osztrák követte, s mivel a jelenlegi görög tag mandátumának lejártakor mind a négy nagy tagállam képviselője az Igazgatóságban lesz egy kisebb EMU-tag szakértőjét választja majd az Európai Tanács a testületbe. Éppen ezért bár az Igazgatóság politikai függetlenségét senki nem vonja kétségbe, gazdaságpolitikai tevékenységükben inkább a G4 céljait támogatják.

A politikától való függetlenség különösen problematikus az Általános Tanács kapcsán. Ebben a testületben minden, az Európai Unió területén működő jegybank vezetője részt vesz. Vagyis azokból az államokból is érkeznek szavazati joggal rendelkező személyek, melyek nem szándékoznak, vagy voltak képesek bevezetni az egységes valutát. Több ilyen tagállamban a jegybankelnökhöz kötődő függetlenséget sokkal kevésbé szigorúan értelmezik. Annak érdekében, hogy az ilyen helyzetek ne következzenek be (vagy szűnjenek meg), szabályoz úgy a közösségi jog, hogy a derogációval rendelkező ESCB tagoknak is meg kell felelniük a függetlenségi előírásoknak.

Az időzítés kérdésében ráadásul az alapítószerződés inkonzekvens. Nem derül ki ugyanis belőle, hogy a derogációval rendelkező tagállamok esetében mikor válnak kötelezővé a Szerződés 105. cikk (1) bekezdésben foglaltaknak (illetve hozzá kapcsolódóan az ESCB Alapokmány 2. cikkének) való megfelelés. A kérdés leginkább Svédország esetében volt kiélezett. Nem lehetett meghatározni, hogy ez a kötelezettség már 1998. június 1-én fennállt, vagy csak akkor fog bekövetkezni, ha Svédországban is az euro lesz a nemzeti valuta. (A svéd helyzetre adott válasz alapján világos, hogy a 2004-ben csatlakozott államok esetében az EU csatlakozás dátuma volt ilyen szempontból is a határidő.)

A jogértelmezés kiindulása az, hogy bár a Szerződés 105. cikke nem vonatkozik a derogációval rendelkezőkre, az ESCB Alapokmány 2. cikke viszont igen. Az ECB álláspontja pedig ezzel kapcsolatban határozottan az, hogy az EU tagállamok mindegyikében az árstabilitás az elsődleges cél a jegybankok számára 1998. június 1-től. Vagyis ennek kell megfelelnie ettől a naptól a Sveriges Riksbanknak, illetve a 2004-ben az EU-hoz csatlakozott tíz államnak adott év május 1-től. (Hasonlóan a 2007. január 1-én az EU-ba lépett tagállamoknál.)

Ezt a fajta álláspontot erősíti az is, hogy az Európai Unióról szóló Szerződés kötelezi az opt outtal nem rendelkező tagállamokat arra, hogy teremtsék meg a makrogazdasági konvergenciát (a feltételek közül az egyik az árstabilitás), melyet az ECB és az Európai Közösség Bizottsága legalább két évente megvizsgál. Márpedig ez hozzájárul a tagállami nemzeti bankok függetlenségéhez, hiszen az csak akkor valósulhat meg, ha az árstabilitás, mint elsődleges cél minden más gazdaságpolitikai törekvés fölött áll.

A függetlenség kérdése azért merült fel az egységes európai monetáris politika kialakításának kezdetekor, mert néhány tagállam ebben a megoldásban - néhány évtized távlatában - elsőprő eredményt tudott felmutatni az inflációmentes gazdaság megteremtésében. Ebből adódóan a rájuk vonatkozó szabályokat, mint etalon-t kellett figyelembe venni az EMU elgondolás kialakítóinak. A Delors-bizottság munkája során is jellemzően ez egy olyan sarokpont volt, amitől több tagállam kormányzója nem volt hajlandó elmozdulni. Tulajdonképpen a politikai feleknek kellett álláspontjukat feladniuk¹⁸⁴, és elfogadniuk az autonóm koncepció mindenek felettségét. A független központi banki koncepció ugyanakkor a Gazdasági és Monetáris Unióval foglalkozó IGC idejére már a szakmai vélemények döntő többsége szerint is az egyetlen jó megoldásnak tűnt a globalizáltá vált világgazdaságban. A politikáról leválasztott központi bank azt ígérte, hogy el tud távolodni a rövid távú igényektől és képes lesz arra, hogy nagyon hosszú ideig árstabilitást biztosít. Márpedig ennek megléte inkább előnyösnek tűnt az akkori politikai elit számára, mint az hogy továbbra is fennmaradjon Európa töredezett gazdasága, amely egyre kisebb mértékben tud megfelelni a világgazdaság kihívásainak. Ezáltal saját politikai hatalmuk biztosítása valószínűbb, mint ha más módszert választanának.

Nem hagyható figyelmen kívül az sem, hogy a Gazdasági és Monetáris Unióban szorosan együttműködő államok számát viszonylag alacsonyra tervezték az EMU-t mindeneknél fontosabbnak tartó állami vezetők, mindenekelőtt a németek és a franciák. A konvergencia-kritériumok által létrehozott feltétrendszerrel azt

¹⁸⁴ Emlékeztet Francias Mitterand hosszan tartó ellenállása Karl-Otto Pöhl álláspontjával szemben.

remélték, hogy csak az integráció magjába tartozó államoknak kell monetáris politikájukat egységesen, a hozzá kapcsolódó valutapolitikát, pedig közösen gyakorolniuk. A függetlenség kialakítása tehát lényegében a maghoz tartozó államok koncepcióinak csatáját jelentette. Egyértelmű volt, hogy a Németországban a második világháború után létrejött monetáris hatósági rendszerben meglévő autonómia nagymértékben szerepet játszott abban, hogy a német gazdaság a kontinens vezetőjévé vált. Ezért a tagállami szinten működő függetlenséget kellett európai szintre átültetni. A Németországban alkalmazottaknak megfelelően nem egy általános, hanem egy több tényezős függetlenséget kellett teremteni az Európai Központi Bank számára.

Abból adódóan azonban, hogy az ECB mégsem egy államhoz tartozó intézmény a kialakított függetlenséget a lehető legszigorúbban csak arra korlátozva „szabadott” létrehozni, hogy az indokoltnak vélt feladatokat a Központi Bank ellássa. Így az ECB csakis az elsődleges célra koncentrálni kapott szabad kezet. Sőt az ilyen intézkedésekkel kapcsolatban is elszámolási kötelezettsége van. Ennek a keretei azonban nem teljesen világosak, leginkább abból adódóan, hogy a tagállamok ilyen irányú tradíció is jelentősen eltértek egymástól. S míg a függetlenség kapcsán kialakult egy szakmai általános álláspont a számonkérés kérdésében sokkal szofisztikáltabb vélemények alakultak ki és vannak ma is szakmai körökben. Ezen a területen ráadásul olyan fajta egyensúlyra kell törekedni, hogy az ECB hatékonyságban és működési körülményeiben felvegye a versenyt a FED-del, vagy a Bank of Japannel - vagyis nemzeti banknak lehessen tekinteni. Az ellenőrzésre pedig a legitimitás magas fokával rendelkező Európai Parlamentnek lenne lehetősége. Csakhogy az európai integrációban ez az intézmény továbbra is a hatalomért küzdők közé tartozik. Minden bizonnyal ez eredményezte azt, hogy institutionálisan egy bonyolult mechanizmus alakult ki az ECB döntési folyamatainak figyelemmel kísérésére. Egy széles „arzenált” bevetve, az integráció gazdasági ügyekben illetékes minden szerve valamilyen formában felügyeletet kapott az Európai Központi Bank működésében.

Az elmúlt évek gyakorlata viszont arra világított rá, hogy az így létrehozott lehetőségek ellenére a központi bank elszámoltatására soft módon kerül sor, a jelentéskészítési mechanizmuson keresztül. Az ECB a politikai szféra lehetőségivel való „nem élés” módszerének erősítését - példamutatóan, és önkéntesen vállaltan részletesebb és gyakoribb nyilvánosságra hozatallal - honorálja.

Ennek a folyamatnak a háttérében az húzódhat meg, hogy az integrációs szervezeteken belül az ECB által vezényelt politikát támogatók „elnyomják” az ellenzők hangjait. Tehát a politikai szintjén van egy konszenzus az autonómia tiszteletben tartására vonatkozóan, de abban még kételyek vannak, hogy a befolyásolás és a függetlenség kérdésében megfelelő egyensúly alakul(t)-e ki?

Az Európai Központi Bank feladatköre tulajdonképpen korlátozottnak tekinthető. Az alapcél elérésében valóban szabad kezet kaptak a bank szakértői, de a járulékos feladatok körében inkább csak a minimumlehetőségekhez jutottak. Természetesen így is sok lehetőségük van összetett feladatuk ellátására, egy olyan környezetben, ahol a tagállami gazdaságpolitikák akár ellentétes irányokba is haladhatnak. A kihívás azért jelentős, mert valójában **az uniós gazdaságpolitikában egyetlen elem egységes, és az a monetáris politika, amit éppen az Európai Központi Banknak, minden tagállami hatástól függetlenül, Európa érdekében kell megvalósítania.**

Valószínűsíthető továbbfejlődési irány

A központi bankoknak számtalan feladatuk van, kezdve a monetáris politika kialakításával és felügyeletével egészen a pénzügyi intézmények ellenőrzéséig. Az Európai Unió esetében ezek a feladatok részben leegyszerűsítettek, hiszen nem egy nemzetállami jegybankként működik, másrészt különlegesen összetettek, mivel több független gazdaságpolitikán belül kell egységes monetáris politikát ellátnia.

A Gazdasági és Monetáris Unió létrejöttkor az ECB számára a tagállami politikák összehangolása - mai szemmel - egyszerűnek számított, két ok miatt is. Egy-

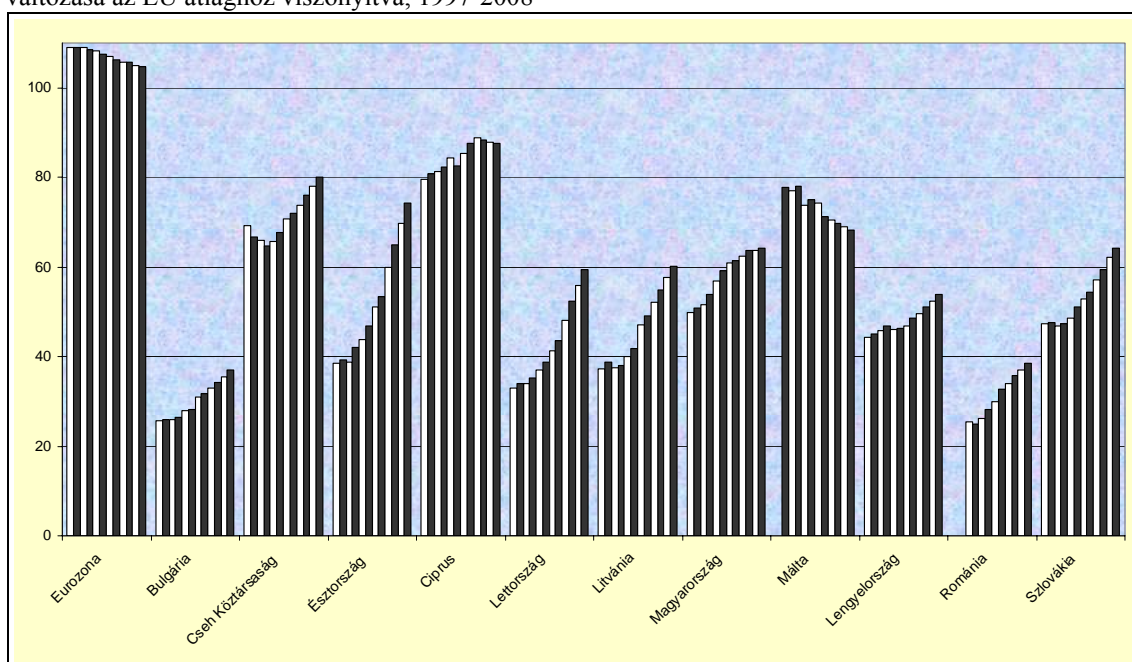
részt történelmi adottság, hogy az alapító tizenegy tagállam kormányzata hajlandónak mutatkozott az Európai Központi Bank intézkedéseit nemzeti érdeküknek megfelelőnek tekinteni, így azok végrehajtását kritikák nélkül támogatni. Másrészt az alapító tagállamok gazdasági konvergenciája nemcsak „Maastricht-i” szinten valósult meg, de a reálkonvergencia mértéke is viszonylag egységesnek volt tekinthető. Az EMU 2001-es bővítésekor ebben a kérdésben nem következett be változás, hiszen Görögország gazdasági mutatói nem tértek el Portugáliáétól jelentős mértékben.

Az 1999-től eltelt idő alatt mindkét kiindulás megváltozott. A monetáris unió megléte ellenére a tagállamok gazdasági irányítását ellátó kormányok belső problémáikkal küzdenek (például munkanélküliség, stagnálás), ezért sok esetben, ahelyett, hogy strukturális átalakításokat hajtanak végre, egyszerűbb számukra az ECB-t hibáztatni a kialakult helyzetért. A választási horizontot figyelembe véve, különösen a lakosság meggyőzése szempontjából megfelelő módszer az ECB kritizálása, a felelősség EU-ra „kenése”. Jellemzője volt ennek, amikor Oscar Lafontaine kamatcsökkentésre akarta kényszeríteni az ECB-t a „centrum országok” - elsősorban Németország - gazdaságának élénkítése, és ezáltal a munkanélküliség csökkentése céljából. Azaz nagyon rövid idő alatt elmúlt az a „pá-tosz”, amivel az Európai Központi Bankra, mint meghatározó szereplőre tekintettek a politikusok. Ez a jellemző csak nagyon hosszú idő után jöhet újra létre (ha egyáltalán valaha bekövetkezik), ezért az ECB jövőbeli működtetésében ennek a tulajdonságnak nem tekinthetünk nagy szerepet.

A másik alapjellemező (a résztvevő tagállamok gazdaságának hasonlósága) viszont jelentős és az ECB számára meghatározó mértékű átalakuláson megy keresztül rövid távon. 2007-ben Szlovéniával bővült az EMU. Ennek az államnak a gazdasági szintje közel áll a kevésbé fejlett „régii” EMU tagokéhoz. Viszont már 2006 folyamán felmerült Litvánia csatlakozása, amely az összefoglaló írásakor sokkal inkább realitás, mint egy évvel korábban, ráadásul Észtországgal egyetemben, valószínűleg gyorsan követi őket Lettország is. (Málta és Ciprus ebből a szempontból Szlovéniára hasonlító potenciális 2008-as belépő.) Márpedig a balti államok részvétele a Monetáris Unióban egy új helyzet kialakulása felé vezető út

nyitánya. Világos, hogy ezen államok esetében a reálkonvergencia közptávon sem fog megvalósulni. A 7. ábra mutatja, hogyan változott és a tendenciák alapján változik a derogációval rendelkező tagállamok egy főre jutó GDP-je. Nyilvánvaló, hogy a felzárkózási folyamatban levő államok esetében a monetáris politika célrendszere más kellene, hogy legyen, mint egy fejlett, lassú növekedéssel „biztosan haladó” állam számára. Az ECB szempontjából természetesen világos, hogy a cél az inflációmentes gazdaság fenntartása, ami viszont a kelet-európai államok esetében nem egyértelműen az elsődleges kérdés. Bármennyire közgazdasági realitás, hogy csak felkészülten érdemes részt venni az EMU-ban, a (bel)politikai akarat ezt háttérbe szorítja. Így két lehetősége nyílik az Európai Központi Bank vezetőségének az elkövetkező években.

7. ábra A Gazdasági és Monetáris Unió és a derogációval rendelkező tagállamok egy főre jutó GDP-jének változása az EU átlaghoz viszonyítva, 1997-2008

Forrás: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1996,39140985&_dad

Vagy „sodródik az árral” és néha egy-egy intézkedéssel „besegít” a kelet-közép-európai EMU tagoknak, ezzel lecsillapítva a régió igényeit, ugyanakkor akár hátrányos hatásokat is gerjeszt az EU magállamaiban - melyet aztán csak (akár fájdalmas) intézkedéssorozattal tud helyre hozni. Vagy határozottan fenntartja mai monetáris politikai elveit, ezzel fékezve a felzárkózási lehetőségeket, de az új

EMU tagok számára világossá téve, hogy a Gazdasági és Monetáris Unióban való részvételhez „fel kell nőni”. Csak a fejlettségben előre haladott államok számára nyílik lehetőség mindazon előnyök kihasználására és a hátrányok csökkentésére, amit az EMU nyújt. (Tulajdonképpen erre a lehetőségre világít rá Portugália egyre nehezebb helyzete.) Hozzá kell tenni azt is, hogy a kontinensen - a potenciális EU tagokat is figyelembe véve - több a felzárkózó állam, mint a fejlett, azaz „darabszámra” többségbe kerülnek azok az államok, akik a nyomásgyakorlás legkülönbözőbb módszereit fogják kifejteni, azért, hogy a monetáris politika számukra megfelelően alakuljon. Ez a lehetőség azt is magában hordozza, hogy **az alapító tagállamok által kialakított függetlenség koncepcióját megkérdőjelezhetik.**

Mindezen elképzelhető tendenciák miatt az **Európai Központi Banknak fel kell készülnie arra, hogy függetlenségét támadások érhetik.** Arra kell stratégiát kialakítania, hogy **a jelenlegi EMU tagállamok ne vonják kétségbe autonómiáját és a kialakuló gyakorlat megkérdőjelezhetetlennek számítson.** Másrészt **a leendő EMU-tagokban tudatosítsa, a létrehozott függetlenség előnyeit és azt, hogy működésének befolyásolására nincs lehetőség.**

Rövidítésjegyzék

BIS	Bank for International Settlements <i>Nemzetközi Fizetések Bankja</i>
CF	Cohesion Fund <i>Kohéziós Alap</i>
CFSP	Common Foreign and Security Policy <i>Közös Kül- és Biztonságpolitika</i>
DF	Deposit Facility <i>Betéti rendelkezésre állás kamatláb</i>
EAEC	European Atomic Energy Community <i>Európai Atomenergia Közösség</i>
EBRD	European Bank for Reconstruction and Development <i>Európa Újjáépítési és Fejlesztési Bank</i>
ECB	European Central Bank <i>Európai Központi Bank</i>
ECOFIN	Council of Economic and Finance Ministers <i>Gazdasági és Pénzügyminiszterek Tanácsa</i>
ECU	European Currency Unit <i>Európai Valutaegység</i>
ECSC	European Coal and Steel Community <i>Európai Szén- és Acél Közösség</i>
ESCB	European System of Central Banks <i>Központi Bankok Európai Rendszere</i>
EEC	European Economic Community <i>Európai Gazdasági Közösség</i>
EFC	Economic and Financial Committee <i>Gazdasági és Pénzügyi Bizottság</i>
EFTA	European Free Trade Association <i>Európai Szabad-kereskedelmi Társulás</i>

EGK	<i>Európai Gazdasági Közösség</i>
EiB	<i>Európai Bizottság</i>
EiT	<i>Európai Tanács</i>
EK	<i>Európai Közösség</i>
EMI	European Monetary Institute <i>Európai Pénzügyi Intézet</i>
EMS	European Monetary System <i>Európai Monetáris Rendszer</i>
EMU	Economic and Monetary Union <i>Gazdasági és Monetáris Unió</i>
EMS	European Monetary System <i>Európai Monetáris Rendszer</i>
EPC	Economic Policy Committee <i>Gazdaságpolitikai Bizottság</i>
ESCB	European System of Central Banks <i>Központi Bankok Európai Rendszere</i>
EU	European Union <i>Európai Unió</i>
EUSZ	<i>Európai Unióról szóló Szerződés</i>
FED	Federal Reserve <i>Egyesült Államok Központi Bankja</i>
HJA	Home and Justice Affairs <i>Bel- és Igazságügyi Együttműködés</i>
IGC	Intergovernmental Conference <i>Kormányközi Konferencia</i>
MLF	Marginal Lending Facility <i>Aktív oldali rendelkezésre állás kamatláb</i>
MRO	Main Refinancing Operations <i>Refinanszírozási kamatláb</i>
NATO	North Atlantic Treaty Organization <i>Észak-atlanti Szerződés Szervezete</i>

NIC	Newly Industrialised Countries <i>Újannon Iparosodott Országok</i>
OLAF	European Anti-Fraud Office <i>Európai Csalásellenes Hivatal</i>
SEA	Single European Act <i>Egységes Európai Akta</i>

Kronológia

1968.

november 20. Konferencia a márka ellen.

1970.

október 8. A Werner-bizottság végleges jelentése.

1971.

március 22. Az Európai Tanács elfogadja a Werner-tervet az 1980-ig létrehozandó Gazdasági és Monetáris Unióról.

1972.

április 24. Európai „valutakígyó” felállítása a bilaterális EK-árfolyamok szűk sávba terelése.

május 1. Az Egyesült Királyság és Dánia csatlakozik a „valutakígyóhoz”.

május 23. Norvégia társul a „valutakígyóhoz”.

június 23. Az Egyesült Királyság kilép a „valutakígyóból”.

június 27. Dánia kilép a „valutakígyóból”.

október 10. Dánia visszalép a „valutakígyóba”.

október 19. Párizsi konferencia a Pénzügyi Unióról.

1973.

február 13. Olaszország kilép a „valutakígyóból”.

március 19. A dollárhoz kapcsolódó lebegtetés megszüntetése. Svédország társul a kollektív lebegtetéshez. A márkát 3 százalékkal felértékelik.

-
- április 3.* Döntés az Európai Monetáris Együtműködési Alap (EMCF) felállításáról.
- június 19.* A márkát 5,5 százalékkal felértékelik.
- november 16.* A norvég koronát 5 százalékkal felértékelik.

1974.

- január 19.* Franciaország kilép az együtműködésből.
- december 9.* Lemondanak a Pénzügyi Unió megvalósításának 1980-as határ-idejéről.

1975.

- július 10.* Franciaország visszatér a „valutakígyóba”.

1976.

- március 15.* Franciaország ismét kilép a „valutakígyóból”.
- október 17.* A dán koronát 6 százalékkal, a guldent és a belga frankot 2 százalékkal, a norvég és a svéd koronát 3 százalékkal leértékelik.

1977.

- április 1.* A svéd koronát 6, a norvég és a dán koronát 3 százalékkal leértékelik.
- augusztus 28.* Svédország kilép a „valutakígyóból”. A dán és a norvég koronát 5 százalékkal leértékelik.

1978.

- február 13.* A norvég koronát 8 százalékkal leértékelik.
- július 6.* A Bremenben megtartott Európai Tanács ülés támogatja az Európai Monetáris Rendszer létrehozását.

- október 17.* A márkát 4 százalékkal, a guldent és a belga frankot 2 százalékkal felértékelik.
- december 12.* Norvégia kilép a „valutakígyóból”.
- december 19.* Brüsszelben az Európai Tanács dönt az EMS létrehozásáról.

1979.

- március 13.* Az Európai Monetáris Rendszer működésének kezdete.

1986.

- február 17.* Az Egységes Európai Okmány aláírása a belső piac 1992-ig való megvalósításáról, benne az EMU bizottságról.

1988.

- június 27.* A hannoveri európai Tanács ülés létrehozza a „Delors bizottságot”.

1989.

- április 17.* A Delors bizottság jelentése az EMU-ról.
- június 26.* A madridi Európai tanács ülés az EMU első szakaszának kezdetét 1990. július 1-jére teszi.
- szeptember 13.* A jegybankelnökök bizottságának első ülése az EMU-ról Baselben.
- december 8.* A strassbourgi Európai tanács ülés kormányközi konferencia összehívását határozza el az EMU további szakaszainak kidolgozására.

1990.

- július 1.* Az EMU első szakaszának kezdete.

- október 27.* A római Európai tanács ülésen a második szakasz kezdetét 1994. január 1-jére teszik.
- december 14.* Az EMU-ról és a politikai unióról szóló kormányközi konferencia kezdete.

1991.

- december 9.* A parafálják az Európai Unióról szóló Szerződést.

1992.

- február 7.* Az Európai Unióról szóló Szerződés aláírása.
- június 1.* A dán népszavazás elutasítja az Európai Unióról szóló Szerződést; feszültté válik a helyzet az ERM-en belül, ami a rövid távú kamatok meredek emelkedéséhez vezet.
- július 2.* Luxembourg elsőként ratifikálja az Európai Unióról szóló Szerződést.
- július* Írország és Görögország ratifikálja az Európai Unióról szóló szerződést.
- augusztus 20.* Az angol font az ERM-sáv aljára zuhan; a dollár olyan alacsony szintre esik a német márkával szemben, ami csak ritkán tapasztalható.
- augusztus 27.* Még a rekordszintű intervenció sem tudja a fontot érezhetően elmozdítani a sáv aljáról.
- augusztus 28.* Az olasz líra kiesik a lebegési-sávjából.
- szeptember 3.* Az Egyesült Királyság 14,5 milliárd dollár értékű német márkát kölcsönöz tartalékainak növelésére; a font árfolyama 2,8 márka fölé emelkedik.
- szeptember 4.* Az olasz jegybank a hivatalos kamatlábakat jelentősen megemeli, a líra ennek ellenére a sávon kívül marad.
- szeptember 5-6.* A Bath-ban tartott ECOFIN-en Németország visszautasítja a britek kérését a kamatlábak csökkentésére vonatkozóan, de születik egy megegyezés a meglévő ERM-paritások fenntartásának

- támogatásáról; a Bundesbank ígéretet tesz arra, hogy a jelenlegi körülmények között nem emeli tovább a kamatlábakat.
- szeptember 8.* A finn márka elszakad az EMS-től; a Svéd Tartalék Bank a jegybanki források kamatlábát 75 százalékra emeli.
- szeptember 10-11.* A Bundesbank és a Banca d'Italia intervenciói ellenére a líra továbbra is a sávon kívül marad.
- szeptember 12-13.* A német és olasz hatóságok egyeztető tárgyalásain a líra 7 százalékos leértékelésében és a német kamatlábak csökkentésében állapodtak meg.
- szeptember 15.* A líra ismét a sávon kívülre esik; az angol font és a spanyol peseta leértékelődik.
- szeptember 16.* Az angol jegybank a partnereknek nyújtott hitelek kamatlábát 12 százalékra emeli és bejelenti, hogy ezt 5 százalékkal emeli másnap.
- szeptember 17.* Az angol font az ERM-sávon kívülre esik a Bundesbank, az angol és a francia jegybank intervenciói ellenére; az Egyesült Királyság kilép az ERM-ből, és visszavonja második kamatláb-emelési nyilatkozatát; a líra árfolyama az intervenciók ellenére sem emelkedik; a Svéd Tartalék Bank a jegybanki források kamatlábát 500 százalékra emeli. Olaszország kilép az ERM-ből; a spanyol pesetát 5 százalékkal leértékelik; az ír font és a dán korona a sáv alá esik; az angol jegybank a partnereknek nyújtott hitelek kamatlábát 10 százalékra csökkenti.
- szeptember 19.* Az Egyesült Királyság bejelenti, hogy nem lép be az ERM-be, amíg meg nem reformálják a rendszert.
- szeptember 20.* A francia népszavazás az Európai Unióról szóló Szerződésről.
- szeptember 21.* A francia jegybank és a Bundesbank intervencióra kényszerül, mivel a frank a sáv alá esik. A két bank nyilatkozatot ad ki a frank védelméről.
- szeptember 22.* A francia frank, a spanyol peseta és a portugál escudo továbbra is gyenge; az ír font az interveniálások ellenére sávon kívülre esik.

- szeptember 23.* A francia jegybank és a Bundesbank a frankot támogatja sávon belüli intervencióval, a francia jegybank a hivatalos kamatlábat 3 százalékra emeli; Spanyolország korlátozásokat vezet be a tőke mozgásokban.
- szeptember 24.* Írország korlátozásokat vezet be a tőke mozgásokra, de az ír punt továbbra is a sáv alján marad - az intervenciók ellenére.
- október* Belgium és Olaszország ratifikálja az Európai Unióról szóló Szerződést.
- október 3-31.* A hivatalos kamatlábakat a legtöbb válságban érintett tagországban fokozatosan csökkentik (néhány országban novemberben is), ennek ellenére a kamatszint meghaladja a válság előttit.
- november 19.* A svéd korona kilép az EMS-ből.
- november 22.* A pesetát és az escudót 6 százalékkal leértékelik, Spanyolország megszünteti a tőkekorlátozásokat.
- november 23.* A norvég, ír és spanyol jegybankok emelik a hivatalos kamatlábakat.
- december* Portugália, Hollandia és Németország ratifikálja az Európai Unióról szóló Szerződést.
- december 3-28.* Továbbra is piaci nyomás alatt a francia frank, a dán korona és az ír punt. A hivatalos kamatlábakat csökkentik Belgiumban, Olaszországban, Hollandiában és a skandináv országokban.
- december 10.* Norvégia kilép az EMS-ből.
- december 13.* Az Edinburgh-i Európai Tanács ülés elfogadja gazdaságpolitikai célként a növekedést és Dániának „opt-out” lehetőséget biztosít.
- december 16.* Portugália eltörli a tőke mozgásokra vonatkozó korlátozásokat.

1993.

- január 1.* Létrejön az egységes belső piac.
- január 5.* A francia jegybank és a Bundesbank közös intervencióval támogatja a frankot; a francia jegybank emeli hivatalos kamatlábait.
- január 6.* Az ír jegybank a hivatalos kamatlábat 50 százalékra emeli.
- január 8.* Az ír jegybank a hivatalos kamatlábat 100 százalékra emeli.

- január 12-26.* A hivatalos kamatlábakat több tagországban csökkentik.
- január 28.* Az ír jegybank a január közepén csökkentett hivatalos kamatlábat újra 100 százalékra emeli.
- január 30.* Az ír puntot 20 százalékkal leértékelik.
- február 1.* A dán jegybank 100 százalék fölé emeli a hivatalos kamatlábat.
- április 13.* Spanyolország június 7-re írja ki a népszavazást az EUSZ-ról, a peseta gyengül; a francia jegybank csökkenti a hivatalos kamatlábat.
- április 19.* A Spanyol Nemzeti Bank tovább csökkenti a hivatalos kamatlábat.
- április 23.* Hat közösségi jegybank interveniál a peseta védelmében.
- május 6.* A Spanyol Nemzeti Bank tovább csökkenti a hivatalos kamatlábat.
- május 13.* A Spanyol Nemzeti Bank tovább csökkenti a hivatalos kamatlábat. A pesetát 8 százalékkal, az escudót 6,5 százalékkal leértékelik.
- május 18.* A második dán népszavazás „opt-out” záradékkal elfogadja az Európai Unióról szóló Szerződést.
- május 25.* A Spanyol Nemzeti Bank tovább csökkenti a hivatalos kamatlábat.
- június 7.* Spanyol népszavazás az Európai Unióról szóló Szerződésről.
- június 14.* A francia jegybank csökkenti a hivatalos kamatlábat.
- június 21.* A francia jegybank tovább csökkenti a hivatalos kamatlábat.
- június 24.* A francia gazdasági miniszter egy francia-német csúcstalálkozót hív össze a kamatláb-csökkentések összehangolására, a német pénzügyminiszter azonban lemondja a találkozót; a német márka gyengül a főbb valutákkal, így a francia frankkal szemben is.
- július 2.* A francia jegybank csökkenti a hivatalos kamatlábat.
- július 9.* A francia jegybank interveniál a frank védelmében.
- július 12.* A frank a sáv aljára esik; a német pénzügyminiszter biztosítja támogatásáról a francia jegybankot; a Bundesbank bejelenti, hogy interveniált a frank védelmében.
- július 16.* Hat közösségi jegybank interveniál a dán korona védelmében.

- július 19.* Döntés a Kohéziós Alap felállításáról.
- július 22.* A francia frank, a dán korona, a peseta és az escudo további nyomás alá kerül a Bundesbank jegybanktanács döntése körüli bizonytalanság miatt; a francia jegybank emeli a hivatalos kamatlábat; a Bundesbank interveniál a francia frank védelmében.
- július 28.* A Bundesbank csökkenti a lombard hitel kamatlábát 7,75 százalékra, azonban változatlanul hagyja a diszkontrátát; a Központi Bankok Európai interveniálnak a belga frank, a dán korona, a francia frank, a peseta és az escudo védelmében, ennek ellenére a sáv alján maradnak.
- július 30.* A belga frank, a dán korona és a francia frank az ERM-sávon kívülre esik.
- július 31- augusztus 1.* Az EK pénzügyminiszteri és jegybank elnökei találkozója a válság kezelésére; döntés születik az eddigi $\pm 2,25$ százalékos sávok ± 15 százalékra történő kiszélesítéséről augusztus 2-től.
- augusztus 9-23.* A francia jegybank ötször csökkenti egynapos hiteleinek kamatlábát.
- november 1.* Életbe lép az Európai Unióról szóló Szerződés.

1994.

- január 1.* Megkezdte működését az Európai Monetáris Intézet.
- április 2.* A líra árfolyama emelkedik. Az EU szavazási rendjében kötött kompromisszum miatt a font értéke viszont csökken.
- április 8.* Az escudo védelmében a Portugál Nemzeti Bank „kisebb vagyont” költött intervencióra, emelet a kamatlábat is felemelte. Az árfolyam-esés következtében megszűnt az escudo felülértékeltsége.
- május 13-20.* A görög jegybank elkeseredett küzdelmet folytat drachma védelmében.
- május 16.* A Kohéziós Alap működésének kezdete.

június 3-8. A spekulánsok megtámadják az escudot, mert azt várják, hogy a jegybank leértékeli azt. E helyett intervencióval próbálkoznak az árfolyam megvédésére.

1995.

január 9. Ausztria csatlakozik az EMS-hez.

szeptember 16. A finn márka EMS csatlakozásához szükséges törvényeket terjesztettek a parlament elé.

december 15. Madridi Európai Tanács ülésen egyezmény születik a pénzcseréről.

1996.

április 20. A márka árfolyama csökkenésnek indul a dollárral szemben, ez erősíti az európai valutákat is.

május 22. A svéd korona árfolyama három éve nem látott magaságba emelkedett a márkával szemben, miután elterjedt a hír, hogy Svédország csatlakozik az EMS-hez.

szeptember 21. Az ECOFIN Dublinban dönt az EMS II. alapjairól, és a pénzcserére folyamatáról.

október 5. Az olasz líra és a finn márka árfolyama növekedésnek indult, miután egyre valószínűbbé vált csatlakozásuk az EMS-hez.

október 10. A finn márka belépett az EMS-be.

november 12. Olaszországban bejelentik, hogy a hónap végéig belépnek az EMS-be. A líra árfolyama emelkedik.

november 25. Az olasz líra belépett az EMS-be.

december 15. Elfogadják a Stabilitási Paktumot.

december 17-20. A márka árfolyama csökken a Stabilitási Paktum „felpuhítása” miatt.

1997.

- február 8.* A líra és a peseta folyamatosan veszít értékéből, miután a davosi világgazdasági fórumon több német bankár kétségessé tette a spanyolok és az olaszok részvételét az EMU-ban.
- április 5.* A hollandiai Noordwijkban az ECOFIN véglegesítette az EMU menetrendjét. A német márka árfolyama süllyedni kezdett, miután elterjedt a hír, Bonn is hajlandó „rugalmasan kezelni” a konvergencia-kritériumokat.
- május 10.* Az ír punt eset, miután elterjedt a hír, hogy a kormány 2,41 márkás árfolyamon akarja bevinni valutáját az euroba. A Bank of England függetlenné válik, és megkapja a kamatszabályozás jogát a kormánytól. A font árfolyama növekszik az események következtében.
- június 18.* Az Európai Unióról szóló Szerződés Amsterdami módosításának parafálása.
- szeptember 13.* Mondorf-les-Bains ECOFIN előterjesztés az EMU tagjairól.
- november 21.* Luxemburgban rendkívüli Európai Tanács ülést rendeznek a munkanélküliségről.
- december 13.* Luxemburgi Európai Tanács ülés az Eurotanácsról szóló vitával.

1998.

- március 14.* A görög drachmát 13,8 százalékkal leértékelték, majd csatlakozott az EMS-hez.
- március 24.* Az EMI nyilvánosságra hozza jelentését az EU tagok gazdasági állapotáról.
- április 21.* 50 éves a második világháború után kibocsátott német márka.
- május 1-2.* Kompromisszum születik az Európai Központi Bank elnökről. Az állam és kormányfők jóváhagyták a tizenegy EMU-tagország névsorát és rögzítették országaik valutájának január 1-jétől érvényes átváltási arányát.
- május 7.* Duisenberg kijelenti, nem mond le 2002. július 1-jén.
- május 13.* Az Európai Parlament bizalmat szavaz a hattagú ECB Igazgatóságnak.

- május 29.* Dániában a népszavazás elfogadja az Európai unióról szóló Szerződés Amszterdami módosítását, ezzel a legnehezebb akadályon jutott túl az intézményi reformokat tartalmazó egyezmény.
- június 1.* Megkezdzi működését az Európai Központi Bank, első elnöke Wilhelm Duisenberg.
- június 28.* Érdektelenségbe fullad a népszavazás Portugáliában az Európai Unióról szóló Szerződés Amszterdami módosításáról.
- szeptember 21.* A svéd korona árfolyama süllyedt a választások után, csakúgy mint a dán korona. Utóbbi valutát az a várakozás gyengíti, hogy az ERM2.-höz valószínűleg leértékelve fog csatlakozni.
- december 12.* Az ECB utasítására az eurozóna nemzeti bankjai egységesen 3 százalékra csökkentik az irányadó kamatlábakat.
- december 31.* Meghatározzák a végleges átváltási arányokat.

1999.

- január 1.* Az euro hivatalos fizetőeszközzé válik. Megkezdődik az ERM2 működtetése, az euro és a görög drachma részvételével.
- március 24.* Berlin, döntés a Kohéziós Alap fenntartásáról.

2000.

- szeptember* A dániai népszavazás elutasítja a csatlakozást a Gazdasági és Monetáris Unióhoz.

2001.

- január 1.* Görögország csatlakozik a Gazdasági és Monetáris Unióhoz. A dán korona csatlakozik az ERM 2-höz.

2002.

- január 1.* Megkezdődik a pszeudo valuták kivonása.
- február 28.* A készpénzforgalomban kizárólagossá válik az euro.
- szeptember 24.* Megkezdődik a túlzott deficit eljárás Portugália ellen, miután augusztusban hivatalosan bejelentették, hogy megsértették a Stabilitási Paktumot.
- november 19.* Megkezdődik a túlzott deficit eljárás Németország ellen.

2003.

- április 2.* Megkezdődik a túlzott deficit eljárás Franciaország ellen.
- szeptember 20.* Svédországban népszavazás utasítja el, hogy a kormány feladja a Gazdasági és Monetáris Unió tagságot gátló politikáját.
- november 8.* Jean-Claude Trichet vette át az ECB elnöki tisztét.
- november 25.* Az ECOFIN meghatározatlan időre kivonta Franciaországot és Németországot a Stabilitási Paktum hatálya alól.

2004.

- április 28.* Megkezdődik a túlzott deficit eljárás Hollandia ellen.
- május 12.* Megkezdődik a túlzott deficit eljárás Ciprus, a Cseh Köztársaság, Magyarország, Málta, Lengyelország, Szlovákia ellen.
- június 28.* Az észt korona, a litván litas és a szlovén tollár csatlakozik az ERM2-höz.
- július 13.* Az Európai Bíróság megsemmisítette az ECOFIN Németországra és Franciaországra vonatkozó döntését.

2005.

- január 1.* Jean-Claude Juncker az Eurotanács első, állandó mandátumú elnöke.
- március 20.* A Stabilitási Paktum reformjának jóváhagyása.

<i>május 1</i>	A lett lat, a ciprusi font és a máltai líra csatlakozik az ERM2-höz.
<i>május 12.</i>	Megkezdődik a túlzott deficit eljárás Görögország ellen.
<i>június 7.</i>	Megkezdődik a túlzott deficit eljárás Olaszország ellen.
<i>június 22.</i>	Megkezdődik a túlzott deficit eljárás Portugália ellen.
<i>július 31.</i>	Elhunyt Wim Duisenberg, az ECB első elnöke.
<i>szeptember 21.</i>	Megkezdődik a túlzott deficit eljárás az Egyesült Királyság ellen.
<i>november 28.</i>	A szlovák korona csatlakozik az ERM2-höz.

2006.

<i>március</i>	Litvánia és Szlovénia felvételét kéri a Gazdasági és Monetáris Unióba.
<i>június 16</i>	Szlovénia EMU csatlakozását jóváhagyja az ECOFIN, Litvániát elutasítja, az inflációs határérték túllépésére hivatkozva.

2007.

<i>január 1.</i>	Szlovénia csatlakozik a Gazdasági és Monetáris Unióhoz.
------------------	---

Irodalomjegyzék

- Bank of Finland Annual Report 2005., Suomen Pankki, 2005.
- Banque de France Act (Loi No. 93-980 du 4 août 1993 modifiée relative au statut de la Banque de France et à l'activité et au contrôle des établissements de crédit) Banque de France, Paris 1995
- de Beaufort Wijnholds, J. A. H.: Van kapiteins, loodsen en rechters: De wereldwijde beweging naar centrale bank autonomie, inaugural speech, Rijksuniversiteit Groningen, 1992.
- Bertold, Norbert: Fiskális föderalizmus Európában mint a sikeres gazdasági és valutáris unió előfeltétele? Közgazdasági Szemle, XI évf., 1993. 6 sz. (469-482.)
- Bundesbank Act
- Burnes, Arthur F.: The importance of an independent central bank, FED Bulletin Vol 63. (1977)
- Committee for the study of economic and monetary union (Delors Committee): Report on Economic and Monetary Union in the European Community Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg, 1989.
- Corbett, Richard: The Treaty of Maastricht - From Conception to Ratification: A comprehensive reference guide, Longman Current Affairs, Harlow, 1993
- Cukierman, Alex: Central Bank Independence and Monetary Policymaking Institutions - Past Present and Future. Presented at the Annual Meeting of the Chilean Economic Society. 29/30 2005., Vina del Mar
- Duisenberg, Willem Approaching Economic and Monetary Union - How to safeguard Stability Nederlandse Staatscourant (Government Gazette of Netherlands, 1996. április 11.

- Eijffinger, Sylvester C. W.: Working Paper 64. The federal design of a central bank in Monetary Union: The case of the European System of Central Banks, Österreichische Nationalbank, Wien 2002.
- Einzenga, Werner: The independence of the Federal Reserve System and of the Netherlands Bank, SUERF Series No. 41. Société Universitaire Européenne de Recherches Financières (SUERF), Tilburg 1983.
- EMI's 1995 Convergence Report - Progress Towards Convergence 1995, EMI Frankfurt am Main, 1995.
- EMI's 1996 Convergence Report - Progress Towards Convergence 1996, EMI Frankfurt am Main, 1996.
- Europe Document No. 1669/1670 1990. december 8.
- Federal Reserve Act
- Genscher, Hans-Dietrich: Memorandum für die Schaffung eines europäischen Währungsraumes und einer europäischen Zentralbank, 1988 február 26.
- Goodhart, Charles: The Evolution of Central Banks, The MIT Press, Cambridge (Mass.)/London, 1988.
- Gormley, Laurence és Jakob de Haan: The democratic deficit of the European Central Bank, ELR 1996
- Haan, Jakob - Jan Egbert Sturn: The Case for Central Bank Independence in Banco Nazionale del Lavoro Quarterly Review, No. 182, 1992. szeptember
- Hahn, Hugo J.: Europe: A Single Currency and a Single Central Bank? Michigan Journal on International Law, Vol. 12, No.1. 1990.
- Hanspeter K. Scheller: Az Európai Központi Bank - Története, szerepe, feladatai, European Central Bank, Frankfurt am Main 2005.
- Independence, please. The Wall Street Journal (Europe) 1996. április 22.
- International Monetary Fund: External evaluation of IMF research activities, Report by a group of independent experts chaired by Frederic Mishkin, Washington, D. C., 2000

- J. Onno de Beaufort Wijnholds - Lex Hoogduin: Central Bank Autonomy: Policy Issues, A Framework for Monetary Stability, Financial and Monetary Policy Studies, Vol 27, Kluwer Academic publishers, Dordrecht/Boston/London, 1994.
- Jegyzőkönyv a Központi Bankok Európai Rendszere és az Európai Központi Bank Alapokmányáról
- Knight, Lindsay: Central Bank Independence: the Case of New Zealand, International Monetary Fund, Seminar on Central Banking, 1990.
- Künftige Europäische Zentralbank braucht politisches Gegengewicht, in Handelsblatt, 1996. szeptember 27.
- Lamfalussy, Alexandre: „Rules versus discretion”: An essay on Monetary Policy in an Inflationary Environment, BIS Economic Papers No. 3, Basle, 1981.
- Lastra, Rosa Maria: The independence of the European System of Central Banks, in Harvard International law review, Vol 33. No2. Spring 1992.
- de Lis, Santiago Fernandez: Classification of central banks by autonomy: a comparative analysis, Banco de España - Serviciant de Estudio, Documento de Trabajo No. 9604, Madrid, 1996
- Louis, Jean-Victor (ed.), Vers un système européen de banques centrales: projet de dispositions organiques, Etudes européennes, Editions de l'Université de Bruxelles, Brussels, 1989.
- Mátyás Antal: A modern közgazdaságtan története, Aula Kiadó, Budapest, 1996.
- Maxfield S.: Gatekeepers of growth: The International political economy of central banking in developing countries, Princeton University Press, Princeton, NJ, 1998.
- Monar, Jörg, Werner Ungerer, Wolfgang Wessels (eds.), The Maastricht Treaty on European Union - Legal Complexity and Political Dynamics, European University Press, Brussels, 1994.

- Neuman. Manfred J. M.: Precommitment by Central Bank Independence, in 2 Open Economics Review 1991.
- O’Keeffe, David and Patrick M. Twomey, Legal Issues of the Maastricht Treaty, Chancery Law Publishing, London, 1994.
- Sarcinelli, M.: The European Central Bank: a full-fledged scheme or just a „fledgeling”?, in Banca Nazionale del Lavoro Quarterly Review, No. 181, 1991.
- Smits, René: The European Central Bank, - Institutional Aspects, Kluwer Law International, The Hague, The Netherlands
- Stadler, Rainer: Der rechtliche Handlungsspielraum des Europäischen Systems Zentralbanken, Nomos, Baden-Baden, 1996.
- Swinburne, Mark és Marta Castello-Branco: Central Bank Independence: Issues and Experience, IMF working paper No. 91/58, Washington, D. C. 1991
- Tanács 64/300/EEC határozata (Official Journal No. 77, 21 1964)
- Tanács 93/717/EC számú határozata, 1993. november 22.
- Tanács 98/425/EC számú határozata, 1998. június 29-i
- Tietmeyer, Hans The Role of an Independent Central Bank in Europe, Contribution to the 1990 IMF Seminar on Central Banking (1990)
- [http://www.nationalbanken.dk/DNUK/Publications.nsf/8b8fe2a60c3a10cbc1256be50057a78e/4ec70f70213c669bc1256c92004a6ade/\\$FILE/organisation.htm](http://www.nationalbanken.dk/DNUK/Publications.nsf/8b8fe2a60c3a10cbc1256be50057a78e/4ec70f70213c669bc1256c92004a6ade/$FILE/organisation.htm)

Mellékletek

1. melléklet: Jegyzőkönyv a Központi Bankok Európai Rendszere és az Európai Központi Bank Alapokmányáról

A MAGAS SZERZŐDŐ FELEK,

AZZAL AZ ÓHAJJAL, hogy megállapítsák az Európai Közösséget létrehozó szerződés 8. cikkében előírt Központi Bankok Európai Rendszere és az Európai Központi Bank alapokmányát,

MEGÁLLAPODTAK a következő rendelkezésekben, amelyeket az Európai Közösséget létrehozó szerződéshez csatolnak:

I. FEJEZET

A KBER LÉTREHOZÁSA

1. cikk

A Központi Bankok Európai Rendszere

1.1. A Központi Bankok Európai Rendszerét (KBER) és az Európai Központi Bankot (EKB) e szerződés 8. cikkének megfelelően hozzák létre; feladataikat és tevékenységüket e szerződés és ezen alapokmány rendelkezéseinek megfelelően végzik.

1.2. E szerződés 107. cikke (1) bekezdésének megfelelően a KBER az EKB-ból és a tagállamok központi bankjaiból

(„nemzeti központi bankok”) áll. Luxemburg központi bankjának szerepét az *Institut monétaire luxembourgeois* tölti be.

II. FEJEZET

A KBER CÉLKITŰZÉSEI ÉS FELADATAI

2. cikk

Célkitűzések

E szerződés 105. cikke (1) bekezdésének megfelelően a KBER elsődleges célja az árstabilitás fenntartása. Az árstabilitási cél veszélyeztetése nélkül a KBER támogatja a Közösségen belüli általános gazdaságpolitikát azzal a céllal, hogy hozzájáruljon az e szerződés 2. cikkében megállapított közösségi célkitűzések megvalósításához. A KBER a szabad versenyen alapuló nyitott piacgazdaság elvével összhangban tevékenykedik, ezáltal elősegítve az erőforrások hatékony elosztását és tiszteletben tartva az e

szerződés 4. cikkében meghatározott alapelveket.

3. cikk

Feladatok

3.1. E szerződés 105. cikke (2) bekezdésének megfelelően a KBER alapvető feladatai a következők:

- a Közösség monetáris politikájának meghatározása és végrehajtása;
- devizaműveletek végzése e szerződés 111. cikke rendelkezéseinek megfelelően;
- a tagállamok hivatalos devizatartalékainak tartása és kezelése;
- a fizetési rendszerek zavartalan működésének előmozdítása.

3.2. E szerződés 105. cikke (3) bekezdésének megfelelően a 3.1. cikk harmadik francia bekezdése nem érinti a devizában tartott technikai egyenlegeknek a tagállamok kormányai által történő tartását és kezelését.

3.3. E szerződés 105. cikke (5) bekezdésének megfelelően a KBER támogatja a hatáskörrel rendelkező hatóságokat a hitelintézetek prudenciális felügyeletére és a pénzügyi rendszer stabilitására vonatkozó politikáik zavartalan megvalósításában.

*Az Amszterdami Szerződéssel (HL C 340., 1997.11.10., 1. o.), a Nizzai Szerződéssel (HL C 80., 2001.3.10., 1. o.), a 2003/223/EK tanácsi határozattal (HL L 83., 2003.4.1., 66. o.) és a Cseh Köztársaság, az Észt Köztársaság, a Ciprusi Köztársaság, a Lett Köztársaság, a Litván Köztársaság, a Magyar Köztársaság, a Máltai Köztársaság, a Lengyel Köztársaság, a Szlovén Köztársaság és a Szlovák Köztársaság csatlakozásának feltételeiről, valamint az Európai Unió alapját képező szerződések kiigazításáról szóló okmánnyal (HL L 236., 2003.9.23., 33. o.) módosított, az Európai Közösséget létrehozó szerződéshez csatolt jegyzőkönyv (HL C 191., 1992.7.29., 68. o.) - nem hivatalos, összevont változat.

4. cikk

Tanácsadói feladatok

E szerződés 105. cikke (4) bekezdésének megfelelően:

(a) Az EKB-val konzultálni kell:

- a hatáskörébe tartozó valamennyi közösségi jogi aktusra irányuló javaslattal kapcsolatban;
- a nemzeti hatóságok részéről az EKB hatáskörébe tartozó valamennyi jogszabálytervezettel kapcsolatban a Tanács által a 42. cikkben megállapított eljárásnak megfelelően meghatározott kereteken belül és feltételek mellett.

(b) az EKB a hatáskörébe tartozó területeken véleményt terjeszthet a megfelelő közösségi intézmények vagy szervek vagy a nemzeti hatóságok elé.

5. cikk

Statisztikai adatok gyűjtése

5.1. A KBER feladatainak megvalósítása céljából az EKB a nemzeti központi bankok közreműködésével összegyűjti a szükséges statisztikai adatokat a hatáskörrel rendelkező nemzeti hatóságoktól vagy közvetlenül a gazdasági szereplőktől. Ennek érdekében együttműködik a közösségi intézményekkel és szervekkel, a tagállamok vagy harmadik államok hatáskörrel rendelkező hatóságai-
val, valamint a nemzetközi szervezetekkel.

5.2. Az 5.1. cikkben meghatározott feladatokat — amennyire lehetséges — a nemzeti központi bankok látják el.

5.3. Az EKB szükség esetén hozzájárul a hatáskörébe tartozó területeken a statisztikai adatok gyűjtésére, összeállítására és terjesztésére vonatkozó szabályok és gyakorlatok összehangolásához.

5.4. A Tanács a 42. cikkben megállapított eljárásnak megfelelően meghatározza az adatszolgáltatásra kötelezett természetes és jogi személyek körét, a titoktartási szabályokat és a végrehajtásra vonatkozó megfelelő rendelkezéseket.

6. cikk

Nemzetközi együttműködés

6.1. A KBER feladatkörébe tartozó nemzetközi együttműködés terén az EKB határozza meg a KBER képviselőjének formáját.

6.2. Az EKB és — annak jóváhagyásával — a nemzeti központi bankok részt vehetnek nemzetközi monetáris intézményekben.

6.3. A 6.1. és a 6.2. cikk nem érinti e szerződés 111. cikkének (4) bekezdését.

III. FEJEZET A KBER SZERVEZETE

7. cikk

Függetlenség

E szerződés 108. cikkének megfelelően az e szerződés és az ezen alapokmány által rájuk ruházott hatáskörök gyakorlása, valamint az ilyen feladatok és kötelezettségek végrehajtása során sem az EKB, sem a nemzeti központi bankok, sem döntéshozó szerveik valamely tagja nem kérhet vagy fogadhat el utasítást a közösségi intézményektől vagy szervektől, a tagállamok kormányaitól vagy bármely egyéb szervtől. A közösségi intézmények és szervek, valamint a tagállamok kormányai kötelezettséget vállalnak arra, hogy tiszteletben tartják ezt az elvet, és nem kísérik meg az EKB vagy a nemzeti központi bankok döntéshozó szervei tagjainak befolyását feladataik ellátása során.

8. cikk

Általános alapelv

A KBER-t az EKB döntéshozó szervei irányítják.

9. cikk

Az Európai Központi Bank

9.1. Az EKB, amely e szerződés 107. cikke (2) bekezdésének megfelelően jogi személyiséggel rendelkezik, valamennyi tagállamban az adott tagállam jogában a jogi személyeknek biztosított legteljesebb jogképességgel rendelkezik; így különösen ingó és ingatlan vagyont szerezhethet és idegeníthet el, továbbá bíróság előtt eljárhat.

9.2. Az EKB biztosítja, hogy az e szerződés 105. cikkének (2), (3) és (5) bekezdése alapján a KBER-re ruházott feladatokat vagy az ezen alapokmány értelmében végzett saját tevékenysége keretében vagy a 12.1. és 14. cikk értelmében a nemzeti központi bankokon keresztül hajtásuk végre.

9.3. E szerződés 107. cikke (3) bekezdésének megfelelően az EKB döntéshozó szervei a Kormányzótanács és az Igazgatóság.

10. cikk

A Kormányzótanács

10.1. E szerződés 112. cikke (1) bekezdésének megfelelően az EKB Kormányzótanácsa az EKB Igazgatóságának tagjaiból és a nemzeti központi bankok elnökeiből áll.

10.2. ¹ A Kormányzótanács minden tagjának egy szavazata van. Attól a naptól kezdődően, amikor a Kormányzótanács tagjainak a száma a 21-et meghaladja, az Igazgatóság minden egyes tagjának egy szavazata lesz, és a szavazati joggal rendelkező nemzeti központi banki elnökök száma 15 lesz. Ez utóbbi szavazati jogok elosztása és rotációja a következőképpen történik:

- attól a naptól kezdődően, amikor a nemzeti központi banki elnökök száma meghaladja a 15-öt, és addig a napig, amíg számuk eléri a 22-t, a nemzeti központi banki elnököket két csoportba kell sorolni azon rangsornak megfelelően, amelyet az elnök által képviselt nemzeti központi bank tagállamának az eurót már bevezető tagállamok piaci áron számított aggregált bruttó hazai termékében, illetve monetáris pénzügyi intézményeik teljes aggregált mérlegében megállapított részesedése határoz meg. Az aggregált bruttó hazai termékben, illetve a monetáris pénzügyi intézmények teljes aggregált mérlegében történő részesedés figyelembe vétel 5/6 és 1/6 súlyokkal történik. Az első csoport öt nemzeti központi banki elnökből, a második csoport a többi nemzeti központi banki elnökből áll. Az első csoportba sorolt nemzeti központi banki elnökök a nekik juttatott szavazati jogot nem gyakorolhatják kevesebbszer, mint a második csoportba sorolt nemzeti központi bankok elnökei. Az előző mondatra is figyelemmel az első csoport négy, a második csoport tizenegy szavazati jogot kap.

- attól a naptól kezdődően, amikor a nemzeti központi banki elnökök száma a 22-t eléri, a nemzeti központi banki elnököket három csoportba kell sorolni a fenti kritériumokra alapozott rangsornak megfelelően. Az első csoport öt nemzeti központi banki elnökből áll és négy szavazati jogot kap. A második csoport a nemzeti központi banki elnökök teljes számának felével megegyező számú a nemzeti központi banki elnökből áll, ahol az esetleges töredékszámot a legközelebbi egész számra felfelé kell kerekíteni, és e csoport nyolc szavazati jogot kap. A harmadik csoport a fennmaradó nemzeti központi banki elnökökből áll, és három szavazati jogot kap;

- az NKB-elnökök minden egyes csoporton belül azonos ideig rendelkeznek szavazati joggal;

a piaci áron számított aggregált bruttó hazai termékéből való részesedés kiszámításához a 29.2. cikket kell alkalmazni. A monetáris pénzügyi intézmények teljes aggregált mérlegét az Európai Közösségben a számítás idején alkalmazandó statisztikai keretrendszerrel összhangban kell meghatározni;

- amennyiben a piaci áron számított aggregált bruttó hazai terméket a 29.3. cikkel összhangban módosítani kell, vagy ha a nemzeti központi banki elnökök száma növekszik, az egyes csoportok nagyságát és/vagy összetételét a fenti elvekkel összhangban ki kell igazítani;

— a Kormányzótanács a szavazati joggal rendelkező, illetve azzal nem rendelkező tagjai kétharmados többségével hozza meg a fenti elvek végrehajtásához szükséges összes intézkedést, és elhatározhatja a rotációs rendszer bevezetésének elhalasztását addig a napig, amikor a nemzeti központi banki elnökök száma a 18-at meghaladja.

Csak a Kormányzótanács személyesen jelenlévő tagjai rendelkeznek szavazati joggal. E szabálytól eltérve, a 12.3. cikkben említett eljárási szabályzata előírhatja, hogy a Kormányzótanács tagjai szavazatukat telekonferencia keretében is leadhatják. E szabályzat azt is előírja, hogy a Kormányzótanács ülésein való részvételben hosszabb időre akadályozott tag kijelölhet a Kormányzótanács tagjaként öt helyettesítő személyt.

Az előző bekezdések rendelkezései nem érintik a Kormányzótanács valamennyi, szavazati joggal rendelkező, illetve azzal nem rendelkező tagját a 10.3. és 10.6. cikk, illetve a 41.2. cikk alapján megillető szavazati jogokat.

Ha ezen Alapokmány eltérően nem rendelkezik, a Kormányzótanács a szavazati joggal rendelkező tagjai egyszerű többséggel határoz. Szavazategyenlőség esetén az elnök szavazata dönt.

¹ Módosítva a 2003/223/EK tanácsi határozattal.

A Kormányzótanács határozatképességéhez szavazati joggal rendelkező tagjai kétharmadának jelenléte szükséges. Határozatképtelenség esetén az elnök rendkívüli ülést hívhat össze, amelyen határozatképességre való tekintet nélkül lehet határozatot hozni.

10.3. Olyan határozatok esetében, amelyeket a 28., 29., 30., 32., 33. és 51. cikk alapján kell meghozni, a Kormányzótanács tagjainak szavazatait a nemzeti központi bankoknak az EKB jegyzett tőkéjében való részesedése arányában kell súlyozni. Az Igazgatóság tagjainak szavazatát nullával kell súlyozni. A minősített többséget igénylő határozatok esetében a határozat akkor tekinthető meghozottnak, ha a leadott igen szavazatok az EKB jegyzett tőkéjének legalább a kétharmadát és a részvényeseknek legalább a felét képviselik. Akadályoztatásuk esetén a nemzeti központi bankok elnökei helyettesítést jelölhetnek ki súlyozott szavazatuk leadása céljából.

10.4. Az üléseken elhangzottak titkosak. A Kormányzótanács úgy határozhat, hogy tanácskozásainak eredményét nyilvánosságra hozza.

10.5. A Kormányzótanács évente legalább tíz alkalommal ülésezik.

10.6.² 10.2. cikket az EKB ajánlása alapján és az Európai Parlamenttel, valamint a Bizottsággal folytatott konzultációt követően, illetve a Bizottság ajánlása alapján és az Európai Parlamenttel, valamint az EKB-val folytatott konzultációt követően az állam- illetve kormányfői összetételben ülésező Tanács egyhangú határozattal módosíthatja. A Tanács ezeket a módosításokat elfogadásra ajánlja a tagállamoknak. Ezek a módosítások azt követően lépnek hatályba, hogy azokat alkotmányos követelményeinek megfelelően valamennyi tagállam megerősítette.

Az EKB e bekezdés szerinti ajánlásához a Kormányzótanács egyhangú határozata szükséges.

11. cikk

Az Igazgatóság

11.1. E szerződés 112. cikke (2) bekezdése a) pontjának megfelelően az Igazgatóság az elnökből, az alelnökből és négy további tagból áll.

A tagok feladataikat teljes munkaidőben látják el. A tagok semmilyen egyéb — akár kereső, akár ingyenesen végzett — foglalkozást nem folytathatnak, kivéve ha ez alól a Kormányzótanács kivételesen mentesítést ad.

11.2. E szerződés 112. cikke (2) bekezdése b) pontjának megfelelően az elnököt, az alelnököt és az Igazgatóság többi tagját a tagállamok kormányai állam-, illetve kormányfői szinten, közös megegyezéssel, a Tanácsnak az Európai Parlamenttel és az EKB Kormányzótanácsával folytatott konzultációt követő ajánlása alapján olyan személyek közül nevezik ki, akik monetáris vagy banki területen elismert szakmai tekintéllyel és tapasztalattal rendelkeznek.

Megbízatusuk nyolc évre szól és nem újítható meg.

Az Igazgatóság tagjai csak a tagállamok állampolgárai lehetnek.

11.3. Az Igazgatóság tagjainak alkalmazási feltételei, különösen illetményük, nyugdíjuk és egyéb szociális biztonsági juttatásaik az EKB-val kötendő szerződés tárgyát képezik, és ezeket a Kormányzótanács és a Tanács által kinevezett háromhármas tagból álló bizottság javaslata alapján a Kormányzótanács határozza meg. Az e bekezdésben említett kérdésekben az Igazgatóság tagjai nem rendelkeznek szavazati joggal.

11.4. Ha az Igazgatóság valamely tagja már nem felel meg a feladatai ellátásához szükséges feltételeknek, vagy ha súlyos kötelességzegést követett el, a Bíróság a Kormányzótanács vagy az Igazgatóság kérelmére felmentheti hivatalából.

11.5. Az Igazgatóság minden egyes jelenlévő tagja jogosult szavazni és e célból egy szavazattal rendelkezik. eltérő rendelkezés hiányában az Igazgatóság a leadott szavazatok egyszerű többségével határoz. Szavazategyenlőség esetén az elnök szavazata dönt. A szavazási szabályokat a 12.3. cikkben említett eljárási szabályzat határozza meg.

11.6. Az Igazgatóság felel az EKB folyó ügyeinek intézéséért.

11.7. Az Igazgatóság megüresedő helyét egy új tagnak a 11.2. cikknek megfelelően történő kinevezése útján kell betölteni.

² Beillesztve a Nizzai Szerződés 5. cikkével.

12. cikk

A döntéshozó szervek felelőssége

12.1. A Kormányzótanács elfogadja az e szerződés és az ezen alapokmány alapján a KBER-re ruházott feladatok ellátásának biztosítása érdekében szükséges iránymutatásokat és határozatokat. A Kormányzótanács alakítja ki a Közösség monetáris politikáját, beleértve adott esetben a közbülső monetáris célokra, az irányadó kamatokra és a KBER-ben a jegybanki pénzkínálatra vonatkozó határozatokat, továbbá meghatározza a végrehajtásukhoz szükséges iránymutatásokat.

Az Igazgatóság a monetáris politikát a Kormányzótanács által hozott iránymutatások és határozatok alapján hajtja végre. Ennek érdekében kiadja a szükséges utasításokat a nemzeti központi bankok számára. Ezen túlmenően az Igazgatóság a Kormányzótanács határozata által ráruházott bizonyos hatáskörökkel is rendelkezhet.

E cikk rendelkezéseinek sérelme nélkül az EKB a lehetségesnek és megfelelőnek ítélt mértékben a nemzeti központi bankokhoz folyomódhat a KBER feladatkörébe tartozó műveletek elvégzése végett.

12.2. Az Igazgatóság felel a Kormányzótanács üléseinek előkészítéséért.

12.3. A Kormányzótanács eljárási szabályzatot fogad el, amely meghatározza az EKB-nak és döntéshozó szerveinek belső felépítését.

12.4. A Kormányzótanács ellátja a 4. cikkben említett tanácsadói feladatokat. 12.5.

A Kormányzótanács határoz a 6. cikkben említett kérdésekben.

13. cikk

Az elnök

13.1. Az EKB Kormányzótanácsának és Igazgatóságának ülésein az elnök, vagy távollétében az alelnök elnököl. 13.2. A 39. cikk

sérelme nélkül az EKB-t külső kapcsolataiban az elnök vagy az általa kijelölt személy képviseli.

14. cikk

A nemzeti központi bankok

14.1. E szerződés 109. cikkének megfelelően valamennyi tagállam biztosítja, hogy legkésőbb a KBER létrehozásának időpontjáig nemzeti jogszabályai — nemzeti központi bankjának státútumát is beleértve — összeegyeztethetők legyenek e szerződéssel és ezen alapokmánnyal.

14.2. A nemzeti központi bankok státútumának rendelkeznie kell különösen arról, hogy a nemzeti központi bank elnökének hivatali ideje legalább öt év.

Valamely nemzeti központi bank elnökét kizárólag abban az esetben lehet hivatalából felmenteni, ha már nem felel meg a feladatai ellátásához szükséges feltételeknek, vagy ha súlyos kötelezettségzegést követett el. Az erre vonatkozó határozatot az érintett elnök vagy a Kormányzótanács a Bíróság előtt megtámadhatja e szerződés vagy az annak alkalmazására vonatkozó bármely jogi rendelkezés megsértésére hivatkozva. Ezt az eljárást, az esettől függően, az intézkedés kihirdetésétől vagy a felperessel történő közlésétől, illetve ennek hiányában attól a naptól számított két hónapon belül kell megindítani, amikor arról a felperes tudomást szerzett.

14.3. A nemzeti központi bankok a KBER szerves részét képezik és az EKB iránymutatásainak és utasításainak megfelelően tevékenykednek. A Kormányzótanács megteszi az EKB iránymutatásai és utasításai betartásának biztosításához szükséges lépéseket, és ehhez megköveteli a szükséges információk rendelkezésére bocsátását.

14.4. A nemzeti központi bankok az ebben az alapokmányban foglaltakon kívül egyéb feladatokat is elláthatnak, kivéve ha a Kormányzótanács a leadott szavazatok kétharmados többségével azokat a KBER céljaival és feladataival ellentétesnek találja. E feladatokat a nemzeti központi bankok saját felelősségükre és kockázatukra látják el, és ezek nem tekinthetők a KBER feladatkörébe tartozónak.

15. cikk

Jelentési kötelezettség

15.1. Az EKB legalább negyedévente jelentést készít és tesz közzé a KBER tevékenységéről.

15.2. A KBER konszolidált pénzügyi kimutatását hetente közzé kell tenni.

15.3. E szerződés 113. cikke (3) bekezdésének megfelelően az EKB a KBER tevékenységéről, valamint az előző és a folyó év monetáris politikájáról éves jelentést készít az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak és a Bizottságnak, valamint az Európai Tanácsnak.

15.4. Az e cikkben említett jelentéseket és kimutatásokat térítésmentesen az érdeklődők rendelkezésére kell bocsátani. *16. cikk*

Bankjegyek

E szerződés 106. cikke (1) bekezdésének megfelelően a Közösségen belül kizárólag a Kormányzótanács jogosult bankjegyek kibocsátásának az engedélyezésére. Ilyen bankjegyek kibocsátására az EKB és a nemzeti központi bankok jogosultak. Kizárólag az EKB és a nemzeti központi bankok által kibocsátott bankjegyek minősülnek törvényes fizetőeszköznek a Közösségen belül.

Az EKB a lehető legnagyobb mértékig tiszteletben tartja a bankjegyek kibocsátására és külső megjelenésére vonatkozóan fennálló gyakorlatot.

IV. FEJEZET

A KBER MONETÁRIS FELADATAI ÉS MŰVELETEI

17. cikk

Az EKB-nál és a nemzeti központi bankoknál vezetett számlák

Műveleteik végzése érdekében az EKB és a nemzeti központi bankok számlát nyithatnak hitelintézeteknek, közigazgatási intézményeknek és más piaci szereplőknek, valamint fedezetként elfogadhatnak eszközöket, beleértve a dematerializált értékpapírokat is.

18. cikk

Nyíltpiaci és hitelműveletek

18.1. A KBER céljai elérése és feladatainak ellátása érdekében az EKB és a nemzeti központi bankok:

— műveleteket végezhetnek a pénzügyi piacokon követelések és forgalomképes eszközök végleges (azonnali vagy határidős) vagy visszavásárlási megállapodás keretében történő eladásával és vásárlásával, valamint kölcsönbe adásával vagy vételével mind közösségi, mind Közösségen kívüli pénznemekben, valamint nemesfémekben;

— hitelműveleteket végezhetnek hitelintézetekkel és más piaci szereplőkkel megfelelő fedezet mellett történő hitelnyújtás révén.

18.2. Az EKB meghatározza a saját maga vagy a nemzeti központi bankok által végzendő nyíltpiaci és hitelműveletekre vonatkozó általános elveket, beleértve azoknak a feltételeknek a közzétételére vonatkozó elveket is, amelyek alapján ilyen műveleteket végezhetnek.

19. cikk

Kötelező tartalék

19.1. A 2. cikkre is figyelemmel, az EKB a monetáris politikai célok megvalósítása érdekében megkövetelheti, hogy a tagállamokban létrehozott hitelintézetek kötelező tartalékot tartsanak az EKB-ban és a nemzeti központi bankokban lévő számláikon. A kötelező tartalék kiszámítására és meghatározására vonatkozó szabályokat a Kormányzótanács állapíthatja meg. E kötelezettségek nem teljesítése esetén az EKB büntető kamatok és más hasonló következményekkel járó szankciók kiszabására jogosult.

19.2. E cikk alkalmazása céljából a Tanács a 42. cikkben megállapított eljárásnak megfelelően meghatározza a kötelező tartalék alapját és az ezen tartaléknak a tartalékalaphoz viszonyított maximálisan megengedhető arányát, továbbá az ezek nem teljesítése esetén alkalmazandó megfelelő szankciókat.

20. cikk

A monetáris politika egyéb eszközei

A Kormányzótanács a leadott szavazatok kétharmados többségével hozott határozatával a monetáris politika olyan egyéb módszereinek alkalmazásáról dönthet, amelyeket a 2. cikkre is figyelemmel megfelelőnek ítélt.

E módszerek alkalmazási körét a Tanács határozza meg a 42. cikkben megállapított eljárásnak megfelelően, ha azok harmadik felekre kötelezettséget rónak.

21. cikk

Közigazgatási intézményekkel folytatott műveletek

21.1. E szerződés 101. cikkének megfelelően az EKB, illetve a tagállamok központi bankjai nem nyújthatnak folyószámlahitelt vagy bármely más hitelt a közösségi intézmények vagy szervek, a tagállamok központi kormányzata, regionális vagy helyi közigazgatási szervei, közjogi testületei, egyéb közintézményei vagy közvállalkozásai részére, továbbá ezektől közvetlenül nem vásárolhatnak adósságinstrumentumokat.

21.2. Az EKB és a nemzeti központi bankok fiskális megbízottként tevékenykedhetnek a 21.1. cikkben meghatározott intézmények részére.

21.3. E cikk rendelkezései nem alkalmazható a köztulajdonban lévő hitelintézetekre, amelyeket a jegybanki pénzkínálat vonatkozásában a nemzeti központi bankoknak és az EKB-nak a magántulajdonban lévő hitelintézetekkel azonos elbánásban kell részesíteniük.

22. cikk

Elszámolási és fizetési rendszerek

Az EKB és a nemzeti központi bankok megfelelő eszközöket bocsáthatnak rendelkezésre, az EKB pedig rendeleteket alkothat annak érdekében, hogy biztosítsák a Közösségen belüli és a más államokkal fenntartott elszámolási és fizetési rendszerek hatékony és megbízható működését.

23. cikk **Külső műveletek**

Az EKB és a nemzeti központi bankok:

— kapcsolatot létesíthetnek más államok központi bankjaival és pénzügyi szervezeteivel, és szükség szerint nemzetközi szervezetekkel;

azonnali és határidős ügylet keretében bármilyen devizaeszközt és nemesfémeket vásárolhatnak és adhatnak el; a „devizaeszköz” fogalma magában foglalja a bármely ország valutájában vagy bármely elszámolási egységében és bármely formában nyilvántartott értékpapírokat és egyéb eszközöket;

rendelkezhetnek az e cikkben említett eszközökkel és kezelhetik azokat;

— harmadik országokkal és nemzetközi szervezetekkel bármilyen banki ügyletet lebonyolíthatnak, beleértve a hitelnyújtási és hitelfelvételi műveleteket.

24. cikk

Egyéb műveletek

A feladatkörükből adódó műveleteken túl az EKB és a nemzeti központi bankok igazgatási célokból vagy személyzetük részére végezhetnek műveleteket.

V. FEJEZET

PRUDENCIÁLIS FELÜGYELET

25. cikk

Prudenciális felügyelet

25.1. Az EKB a hitelintézetek prudenciális felügyeletére és a pénzügyi rendszer stabilitására vonatkozó közösségi jogszabályok hatálya és végrehajtása tárgyában tanácsot adhat a Tanácsnak, a Bizottságnak vagy a tagállamok hatáskörrel rendelkező hatóságainak, illetve ezek az EKB-val konzultálhatnak.

25.2. A Tanács által az e szerződés 105. cikkének (6) bekezdése alapján hozott határozatoknak megfelelően az EKB külön feladatokat láthat el a hitelintézetek és — a biztosítóintézetek kivételével — az egyéb pénzügyi szervezetek prudenciális felügyeletére vonatkozó politikákkal kapcsolatban.

VI. FEJEZET

A KBER-RE VONATKOZÓ PÉNZÜGYI RENDELKEZÉSEK

26. cikk

Pénzügyi beszámoló

26.1. Az EKB és a nemzeti központi bankok pénzügyi éve január első napján kezdődik és december utolsó napján ér véget.

26.2. Az EKB éves beszámolóját az Igazgatóság állítja össze a Kormányzótanács által megállapított elveknek megfelelően. Az éves beszámolót a Kormányzótanács hagyja jóvá, majd ezután azt közzé kell tenni.

26.3. Elemzési és működtetéssel összefüggő célokból az Igazgatóság elkészíti a KBER konszolidált mérlegét, amely magában foglalja a nemzeti központi bankoknak a KBER-hez tartozó eszközeit és forrásait.

26.4. E cikk alkalmazása érdekében a Kormányzótanács megállapítja a nemzeti központi bankok által végzett műveletek könyvvitelének és jelentéstételének egységesítéséhez szükséges szabályokat.

27. cikk

Pénzügyi ellenőrzés

27.1. Az EKB és a nemzeti központi bankok beszámolóit a Kormányzótanács által javasolt és a Tanács által jóváhagyott, független külső könyvvizsgálók ellenőrzik. A könyvvizsgálók jogosultak az EKB és a nemzeti központi bankok valamennyi könyvét és számláját megvizsgálni, valamint ügyleteikről teljes tájékoztatást kapni.

27.2. E szerződés 248. cikkének rendelkezéseit csak az EKB ügyvezetése hatékonyságának vizsgálatára kell alkalmazni.

28. cikk

Az EKB tőkéje

28.1. Az EKB tőkéje, amelynek az EKB létrejöttétől rendelkezésre kell állnia, 5 milliárd ECU. Tőkeemelésre olyan összegben kerülhet sor, amelyet adott esetben a Kormányzótanács a 10.3. cikkben előírt minősített többséggel határoz meg a 42. cikkben megállapított eljárásnak megfelelően a Tanács által rögzített határokon belül és feltételekkel.

28.2. Az EKB tőkéjét kizárólag a nemzeti központi bankok jegyezhetik és birtokolhatják. A tőke jegyzése a 29. cikknek megfelelően meghatározott kulcs szerint történik.

28.3. A Kormányzótanács a 10.3. cikkben előírt minősített többséggel határozza meg a tőkebefizetési kötelezettség mértékét és formáját.

28.4. A 28.5. cikkre is figyelemmel, a nemzeti központi bankoknak az EKB jegyzett tőkéjében meglévő részesedését nem lehet átruházni, zálogjoggal megterhelni vagy lefoglalni.

28.5. A 29. cikkben meghatározott kulcs módosítása esetén a nemzeti központi bankok egymás között olyan mértékben ruházzák át tőkerészesedéseiket, hogy a részesedések megoszlása megfeleljen a módosított kulcsnak. Az ilyen átruházás feltételeit és módját a Kormányzótanács határozza meg.

29. cikk

Tőkejegyzési kulcs

29.1. A KBER és az EKB e szerződés 123. cikkének (1) bekezdésében megállapított eljárásnak megfelelő megalapítását követően meg kell határozni az EKB tőkéjének jegyzésére vonatkozó kulcsot. Ebben a kulcsban valamennyi nemzeti központi bankhoz egy súlyt kell rendelni, amely a következők összegének felel meg:

- a KBER létrehozását megelőző utolsó előtti évben a Közösség népességszámából való tagállami részesedés 50%-a;

- a KBER létrehozását megelőző utolsó előtti évet megelőző öt évben a Közösség piaci áron számított bruttó hazai össztermékéből való tagállami részesedés 50%-a.

A százalékokat a 0,05 százalékpont legközelebb eső többszörösére kell felkerekíteni.

29.2. Az e cikk alkalmazásához szükséges statisztikai adatokat a Bizottság biztosítja a 42. cikkben megállapított eljárás alapján a Tanács által elfogadott szabályoknak megfelelően.

29.3. Az egyes nemzeti központi bankokhoz rendelt súlyokat a KBER létrehozását követően öt évente módosítják a 29.1. cikkben megállapított rendelkezések értelemszerű alkalmazásával. A módosított kulcsot a következő év első napjától kezdve kell alkalmazni.

29.4. A Kormányzótanács megteszi az e cikk alkalmazásához szükséges egyéb intézkedéseket.

30. cikk

Devizatartalékokat megtestesítő eszközök átadása a EKB-nak

30.1. A 28. cikk sérelme nélkül a nemzeti központi bankok devizatartalékokat megtestesítő eszközökkel látják el az EKB-t legfeljebb 50 milliárd ECU-nek megfelelő összegben, amely nem állhat a tagállamok valutájából, ECU-ból, IMF-tartalékpozícióból és SDR-ből. A Kormányzótanács dönt arról, hogy az EKB milyen arányban hívja le ezeket az eszközöket az EKB létrehozását követően, és milyen összegben hívja le későbbi időpontokban. Az EKB korlátlanul jogosult a részére átadott devizatartalékok tartására és kezelésére, továbbá az ebben az alapokmányban meghatározott célokra történő felhasználására.

30.2. Az egyes nemzeti központi bankok hozzájárulását az EKB jegyzett tőkéjéből való részesedésük arányában kell meghatározni.

30.3. Az EKB az egyes nemzeti központi bankok javára a hozzájárulás mértékével megegyező követelést ír jóvá. A Kormányzótanács határozza meg az ilyen követelések denominációját és kamatozását.

30.4. Az EKB a 30.1. cikkben meghatározott mértéken túl a 30.2. cikknek megfelelően devizatartalékokat megtestesítő eszközöket hívhat le a 42. cikkben megállapított eljárásnak megfelelően a Tanács által meghatározott kereteken belül és feltételek mellett.

30.5. Az EKB IMF-tartalékpozíciókat és SDR-t tarthat és kezelhet, valamint rendelkezhet ezek összevonásáról. 30.6. A Kormányzótanács megteszi az e cikk alkalmazásához szükséges egyéb intézkedéseket.

31. cikk

A nemzeti központi bankok által tartott devizatartalékot megtestesítő eszközök

31.1. A nemzeti központi bankok jogosultak a nemzetközi szervezetek irányában fennálló kötelezettségeik teljesítése érdekében ügyleteket lebonyolítani a 23. cikknek megfelelően.

31.2. A devizatartalékot megtestesítő eszközök 30. cikkben említett átadását követően a nemzeti központi bankoknál maradó devizatartalékokkal végzendő valamennyi egyéb művelethez, továbbá a tagállamoknak a devizában tartott technikai egyenlegeikhez kapcsolódó műveleteihez — a 31.3. cikk keretében meghatározandó összeghatáron felül — meg kell szerezni az EKB jóváhagyását annak érdekében, hogy biztosítsák a Közösség árfolyam- és monetáris politikájával való összhangot.

31.3. A Kormányzótanács iránymutatásokat bocsát ki az ilyen műveletek bonyolításának elősegítése céljából.

32. cikk

A nemzeti központi bankok monetáris jövedelmének felosztása

32.1. A KBER monetáris politikai feladatainak ellátása folytán a nemzeti központi bankoknál felhalmozódó jövedelmeket (a továbbiakban: monetáris jövedelem) minden egyes pénzügyi év végén fel kell osztani e cikk rendelkezéseinek megfelelően.

32.2. A 32.3. cikkre is figyelemmel minden egyes nemzeti központi bank monetáris jövedelmének összege megegyezik a forgalomban lévő bankjegyekkel, valamint a hitelintézetek jegybanki betéteivel szemben fennálló eszközökből származó éves bevételével. Ezeket az eszközöket a nemzeti központi bankok a Kormányzótanács által megállapítandó iránymutatásoknak megfelelően külön mutatják ki.

32.3. Ha a harmadik szakasz kezdetét követően a nemzeti központi bankok mérlegének struktúrája a Kormányzótanács megítélése szerint nem teszi lehetővé a 32.2. cikk alkalmazását, a Kormányzótanács minősített többséggel úgy határozhat, hogy a 32.2. cikk rendelkezéseitől eltérve a monetáris jövedelmet legfeljebb öt éven keresztül más módszerrel kell kiszámítani.

32.4. Az egyes nemzeti központi bankok monetáris jövedelméből le kell vonni a 19. cikknek megfelelően a nemzeti központi bank által a hitelintézetek jegybanki betétei után fizetett kamatok összegét.

A Kormányzótanács úgy határozhat a bankjegykibocsátással összefüggésben felmerülő költségeket, illetve — kivételes esetben — a KBER számára végzett monetáris politikai műveletek kapcsán elszenvedett meghatározott veszteségeket a nemzeti központi bankok részére meg kell téríteni. A költségek, illetve veszteségek megtérítésére a Kormányzótanács által megfelelőnek ítélt formában kerül sor; ezeket az összegeket el lehet számolni a nemzeti központi bankok monetáris jövedelmének terhére.

32.5. A nemzeti központi bankok monetáris jövedelmének összege az EKB-ba befizetett tőkerészesedésük arányában kerül felosztásra a nemzeti központi bankok között, figyelembe véve a Kormányzótanács 33.2. cikk értelmében hozott határozatát.

32.6. Az EKB a Kormányzótanács iránymutatásainak megfelelően végzi a monetáris jövedelem felosztásából származó egyenlegek elszámolását és kiegyenlítését.

32.7. A Kormányzótanács megteszi az e cikk alkalmazásához szükséges egyéb intézkedéseket.

33. cikk

Az EKB nettó nyereségének és veszteségének felosztása 33.1.

Az EKB nettó nyeresége a következő sorrendben kerül felosztásra:

- (a) a nettó nyereség 20%-át meg nem haladó, a Kormányzótanács által meghatározott összeget az általános tartalékalapba kell átutalni legfeljebb a tőke 100%-át elérő mértékben;
- (b) a nettó nyereség maradványát befizetett részesedésük arányában az EKB részvényesei között kell felosztani.

33.2. Az EKB által elszedett veszteség esetében a hiány az EKB általános tartalékalapja, szükség esetén pedig a Kormányzótanács határozatát követően az adott pénzügyi év monetáris jövedelme terhére jóváírható a nemzeti központi bankok

között a 32.5. cikknek megfelelően felosztott összegek arányában és mértékéig.

VII. FEJEZET

ÁLTALÁNOS RENDELKEZÉSEK

34. cikk

Jogi aktusok

34.1. E szerződés 110. cikkének megfelelően az EKB:

rendeleteket alkot a 3.1. cikk első francia bekezdésében, 19.1., 22. és 25.2. cikkben meghatározott feladatok végrehajtásához szükséges mértékben, valamint a Tanács 42. cikkben említett jogi aktusaiban megállapítandó esetekben;

meghozza az e szerződés és az ezen alapokmány értelmében a KBER-re ruházott feladatok végrehajtásához szükséges határozatokat;

— ajánlásokat tesz és véleményeket ad.

34.2. A rendelet általános hatállyal bír. Teljes egészében kötelező és közvetlenül alkalmazandó valamennyi tagállamban. Az ajánlások és a vélemények nem kötelezőek.

A határozat teljes egészében kötelező azokra nézve, akiket címzettként megjelöl.

E szerződés 253., 254. és 256. cikkét alkalmazni kell az EKB által elfogadott rendeletekre és határozatokra. Az EKB úgy

határozhat, hogy határozatait, ajánlásait és véleményeit nyilvánosságra hozza.

34.3. A 42. cikkben megállapított eljárásnak megfelelően a Tanács által meghatározott kereteken belül és feltételek mellett az EKB pénzbírságot vagy kényszerítő bírságot szabhat ki azokra a vállalkozásokra, amelyek nem tesznek eleget a rendeleteiből és

határozataiból fakadó kötelezettségeknek.

35. cikk

Bírósági felülvizsgálat és kapcsolódó kérdések

35.1. Az e szerződésben megállapított esetekben és feltételek mellett az Európai Bíróság felülvizsgálhatja, illetve értelmezheti az EKB aktusait és mulasztásait. Az EKB — az e szerződésben megállapított esetekben és feltételek mellett — eljárást indíthat.

35.2. Az egyrészről az EKB, másrészről annak hitelezői, adósai vagy bármely más személy közötti jogvitákban a hatáskörrel rendelkező nemzeti bíróság jár el, kivéve azokat az eseteket, amelyekben a Bíróság rendelkezik hatáskörrel.

35.3. Az EKB az e szerződés 288. cikkében meghatározott felelősségi szabályok hatálya alá tartozik. A nemzeti központi bankok felelősségét saját nemzeti joguk határozza meg.

35.4. A Bíróság hatáskörrel rendelkezik arra, hogy az EKB által vagy nevében kötött közjogi vagy magánjogi szerződésekben foglalt választottbírói kikötés alapján határozatot hozzon.

35.5. A Bíróság előtt történő keresetindításról az EKB nevében a Kormányzótanács dönt.

35.6. A Bíróság rendelkezik hatáskörrel a nemzeti központi bankok ezen alapokmányból eredő kötelezettségeinek teljesítésével kapcsolatos jogvitákban. Ha az EKB megítélése szerint valamely nemzeti központi bank az ezen alapokmányból eredő valamely kötelezettségét nem teljesítette, az ügyről indokolással ellátott véleményt ad, miután az érintett nemzeti központi banknak lehetőséget biztosított észrevételei megtételére. Ha az érintett nemzeti központi bank az EKB által meghatározott határidőn belül nem tesz eleget a véleményben foglaltaknak, az EKB a Bírósághoz fordulhat.

36. cikk Személyzet

36.1. A Kormányzótanács az Igazgatóság javaslata alapján meghatározza az EKB személyzetének alkalmazási feltételeit.

36.2. A Bíróság hatáskörrel rendelkezik az EKB és alkalmazottai között felmerülő minden vitás ügyben az alkalmazási feltételekben megállapított keretek között és feltételek mellett.

37. cikk

Székhely

Az EKB székhelye tárgyában a tagállamok kormányai állam-, illetve kormányfői szinten 1992 végéig közös megegyezéssel döntenek.

38. cikk

Titoktartás

38.1. Az EKB és a nemzeti központi bankok irányító szerveinek és személyzetének tagjai megbízatásuk megszűnését követően sem fedhetnek fel szolgálati titoktartási kötelezettség alá eső információt.

38.2. A titoktartási kötelezettséget előíró közösségi jogi rendelkezések az e rendelkezések hatálya alá tartozó adatokhoz hozzáférő személyekre is vonatkoznak.

39. cikk

Aláírásra jogosultak

Az EKB harmadik személyekkel szemben elnöke vagy Igazgatóságának két tagja útján, vagy az elnök által az EKB nevében aláírásra kellően feljogosított két alkalmazottjának aláírásával vállal jogi kötelezettséget.

40. cikk 3

Kiváltságok és mentességek

Az EKB-t a tagállamok területén megilletik a feladatai ellátásához szükséges kiváltságok és mentességek az Európai Közösségek kiváltságairól és mentességeiről szóló jegyzőkönyvben megállapított feltételek szerint.

VIII. FEJEZET

AZ ALAPOKMÁNY MÓDOSÍTÁSA ÉS KIEGÉSZÍTŐ JOGALKOTÁS

41. cikk

Egyszerűsített módosítási eljárás

41.1. E szerződés 107. cikke (5) bekezdésének megfelelően a Tanács az EKB ajánlása alapján és a Bizottsággal folytatott konzultációt követően minősített többséggel, illetve a Bizottság javaslata alapján és az EKB-val folytatott konzultációt követően

egyhangúlag módosíthatja az ezen alapokmány 5.1., 5.2., 5.3., 17., 18., 19.1., 22., 23., 24., 26., 32.2., 32.3., 32.4., 32.6., cikkét, 33.1. cikkének a) pontját és 36. cikkét. Mindkét esetben szükség van az Európai Parlament hozzájárulására.

41.2. Az EKB e cikk szerinti ajánlásához a Kormányzótanács egyhangú határozata szükséges.

42. cikk

Kiegészítő jogalkotás

E szerződés 107. cikke (6) bekezdésének megfelelően, közvetlenül a harmadik szakasz megkezdésére vonatkozó határozat meghozatalát követően a Tanács a Bizottság javaslata alapján, az Európai Parlamenttel és az EKB-val folytatott konzultációt követően, illetve az EKB ajánlása alapján, az Európai Parlamenttel és a Bizottsággal folytatott konzultációt követően, minősített többséggel fogadja el az ezen alapokmány 4., 5.4., 19.2., 20., 28.1., 29.2., 30.4. és 34.3. cikkében említett rendelkezéseket.

IX. FEJEZET

A KBER-RE VONATKOZÓ ÁTMENETI ÉS EGYÉB RENDELKEZÉSEK

43. cikk

Általános rendelkezések

43.1. Egy e szerződés 122. cikkének (1) bekezdésében említett eltérés azzal a következménnyel jár, hogy az alapokmány következő cikkei nem keletkeztetnek jogokat és kötelezettségeket az érintett tagállamok számára: 3, 6, 9.2, 12.1, 14.3, 16, 18, 19, 20, 22, 23, 26.2, 27, 30, 31, 32, 33, 34, 50 és 52.

43.2. Az e szerződés 122. cikke (1) bekezdésében meghatározott eltéréssel rendelkező tagállamok központi bankjai a nemzeti jognak megfelelően megőrzik hatáskörüket a monetáris politika területén.

43.3. E szerződés 122. cikke (4) bekezdésének megfelelően „tagállamok” alatt az eltéréssel nem rendelkező tagállamokat kell érteni az ezen alapokmány következő cikkeiben: 3., 11.2., 19., 34.2. és 50.

43.4. „Nemzeti központi bankok” alatt az eltéréssel nem rendelkező tagállamok nemzeti központi bankjait kell érteni az ezen alapokmány következő cikkeiben: 9.2., 10.1., 10.3., 12.1., 16., 17., 18., 22., 23., 27., 30., 31., 32., 33.2. és 52.

43.5. „Részvényesek” alatt az eltéréssel nem rendelkező tagállamok központi bankjait kell érteni a 10.3. és 33.1. cikkben.

43.6. Az „EKB jegyzett tőkéje” alatt az EKB-nak az eltéréssel nem rendelkező tagállamok központi bankjai által jegyzett tőkéjét kell érteni a 10.3. és 30.2. cikkben.

44. cikk

Az EKB átmeneti feladatai

Az EKB átveszi az EMI azon feladatait, amelyeket egy vagy több tagállam eltérése következtében a harmadik szakaszban továbbra is végre kell hajtani.

Az EKB az e szerződés 122. cikkében meghatározott eltérések hatályaon kívül helyezésére történő felkészüléshez tanácsot ad.

45. cikk

Az EKB Általános Tanácsa

45.1. E szerződés 107. cikke (3) bekezdésének sérelme nélkül az EKB harmadik döntéshozó szerveként létre kell hozni az Általános Tanácsot.

45.2. Az Általános Tanács tagjai az EKB elnöke és alelnöke, valamint a nemzeti központi bankok elnökei. Az Igazgatóság többi tagja szavazati jog nélkül részt vehet az Általános Tanács ülésein.

45.3. Az Általános Tanács feladatait teljes körűen ezen alapokmány 47. cikke sorolja fel.

46. cikk

Az Általános Tanács eljárására vonatkozó szabályok

46.1. az EKB Általános Tanácsának ülésein az EKB elnöke, vagy távollétében az alelnöke elnököl.

46.2. A Tanács elnöke és a Bizottság egy tagja szavazati jog nélkül részt vehet az Általános Tanács ülésein. 46.3. Az Általános Tanács üléseit az elnök készíti elő.

46.4. A 12.3. cikktől eltérve, az Általános Tanács maga fogadja el eljárási szabályzatát. 46.5. Az Általános Tanács titkárságát az EKB biztosítja.

47. cikk

Az Általános Tanács feladatai

47.1. Az Általános Tanács:

- ellátja a 44. cikkben említett feladatokat,
- közreműködik a 4. és a 25.1. cikkben említett tanácsadói feladatok ellátásában. 47.2.

Az Általános Tanács közreműködik:

- az 5. cikkben foglaltak szerinti statisztikai adatok gyűjtésében,
- az EKB jelentéstételi tevékenységében a 15. cikkben foglaltak szerint,
- a 26. cikk alkalmazásához szükséges szabályok megalkotásában a 26.4. cikkben foglaltak szerint,
- a 29. cikk alkalmazásához szükséges egyéb intézkedések meghozatalában a 29.4. cikkben foglaltak szerint, — az EKB személyzete alkalmazási feltételeinek megállapításában a 36. cikkben foglaltak szerint.

47.3. Az Általános Tanács közreműködik az eltéréssel rendelkező tagállamok valutái árfolyamának az e szerződés 123. cikke (5) bekezdésében foglaltak szerint az eltéréssel nem rendelkező tagállamok valutáihoz vagy közös valutájához való visszavonhatatlan rögzítéséhez szükséges előkészületekben.

47.4. Az Általános Tanácsot az EKB elnöke tájékoztatja a Kormányzótanács határozatairól.

48. cikk

Az EKB tőkéjére vonatkozó átmeneti rendelkezések

A 29.1. cikknek megfelelően az EKB tőkéjének jegyzéséhez meghatározott kulcsban valamennyi nemzeti központi bankhoz egy súlyt kell rendelni. A 28.3. cikktől eltérve, az eltéréssel rendelkező tagállamok központi bankjai az általuk jegyzett tőkét nem fizetik be, kivéve ha az Általános Tanács az EKB jegyzett tőkéjének legalább kétharmadát és a részvényesek legalább felét képviselő többséggel úgy határoz, hogy az általuk jegyzett tőkének egy minimális százalékát be kell fizetni az EKB működési költségeihez történő hozzájárulásként.

49. cikk

Az EKB tőkéjének, általános tartalékainak és céltartalékainak halasztott befizetése

49.1. Annak a tagállamnak a központi bankja, amelynek eltérését hatályon kívül helyezték, ugyanolyan mértékben fizeti be az EKB jegyzett tőkéjében meglévő részesedését, mint az eltéréssel nem rendelkező tagállamok központi bankjai, és az EKB-nak devizatartalékokat megtestesítő eszközöket ad át a 30.1. cikknek megfelelően. Az átadásra kerülő összeget úgy határozzák meg, hogy a 30.1. cikknek megfelelően az EKB-nak átadott devizatartalékok megtestesítő eszközök folyó árfolyamon vett ECU-értékét megszorozzák az érintett nemzeti központi bank által jegyzett részvények számának és a többi nemzeti központi bank által már befizetett részvények számának arányával.

49.2. A 49.1. cikknek megfelelően teljesítendő befizetéseken túlmenően az érintett központi bank köteles hozzájárulni az EKB általános tartalékaihoz, az ezzel egyenértékű céltartalékokhoz, továbbá ahhoz az összeghez, amelyet az eltérés hatályon kívül helyezését megelőző év december 31-e szerinti eredménykimutatás egyenlege alapján az általános tartalékhoz és céltartalékhoz még biztosítani kell. A hozzájárulás összegét úgy határozzák meg, hogy a fentiekben meghatározott és az EKB jóváhagyott mérlegében kimutatott tartalékok összegét megszorozzák az érintett központi bank által jegyzett részvények számának és a többi központi bank által már befizetett részvények számának arányával.

49.3.⁴ Amikor egy vagy több ország tagállammá, azok nemzeti központi bankjai pedig a KBER részévé válnak, az EKB jegyzett tőkéjét és az EKB-nak átadható devizatartalékot megtestesítő eszközök összegére vonatkozó korlátot automatikusan meg kell növelni. Ezt a növekedést úgy kell kiszámítani, hogy az adott időpontban alkalmazandó megfelelő összegeket meg kell szorozni a kibővített tőkejegyzési kulcsnak megfelelően az érintett belépő nemzeti központi bankhoz rendelt súly és a KBER-ben már tag nemzeti bankokhoz rendelt súlyok közötti aránnyal. A tőkejegyzési kulcsban az egyes nemzeti központi bankokhoz rendelt súlyokat a 29.1. cikk értelemszerű alkalmazásával, a 29.2. cikkel összhangban kell megállapítani. A statisztikai adatok céljából alkalmazandó referencia-időszakok megegyeznek a súlyozás legutóbbi, a 29.3. cikk szerint végrehajtott ötévenkénti kiigazításakor alkalmazott referencia-időszakokkal.

50. cikk

Az Igazgatóság tagjainak első alkalommal történő kinevezése

Az EKB Igazgatóságának létrehozásakor az Igazgatóság elnökét, alelnökét és többi tagját a tagállamok kormányai állam-, illetve kormányfői szinten, közös megegyezéssel nevezik ki a Tanács ajánlása alapján, az Európai Parlamenttel és az EMI Tanácsával folytatott konzultációt követően. Az Igazgatóság elnökét 8 évre nevezik ki. A 11.2. cikktől eltérve, az alelnököt 4 évre, az Igazgatóság többi tagját pedig 5-től 8 évig terjedő időtartamra nevezik ki. Egyik megbízatás sem újítható meg. Az Igazgatóság tagjainak száma a 11.1. cikkben előírtnál kevesebb is lehet, de semmilyen körülmények között nem lehet négynél kevesebb.

51. cikk

Eltérés a 32. cikktől

51.1. Ha a harmadik szakasz kezdetét követően a Kormányzótanács úgy határoz, hogy a 32. cikk alkalmazása lényegesen megváltoztatja a nemzeti központi bankok relatív jövedelmi helyzetét, a 32. cikk alapján felosztásra kerülő jövedelem összegét a harmadik szakasz kezdetét követő első pénzügyi évben 60%-ot meg nem haladó mértékben, majd minden egyes azt követő pénzügyi évben legalább 12 százalékponttal egységesen csökkenteni kell.

51.2. Az 51.1. cikk legfeljebb öt pénzügyi éven keresztül alkalmazható a harmadik szakasz kezdetét követően.

52. cikk

Közösségi pénznemekben denominált bankjegyek cseréje

Az árfolyamok visszavonhatatlan rögzítését követően a Kormányzótanács megteszi a szükséges intézkedéseket annak biztosítására, hogy a visszavonhatatlanul rögzített árfolyamú pénznemben denominált bankjegyeket a nemzeti központi bankok névértéken váltsák át.

53. cikk

Az átmeneti rendelkezések alkalmazhatósága

A 43-48. cikk akkor és addig alkalmazható, ha és ameddig eltéréssel rendelkező tagállamok léteznek.

⁴ Beillesztve a Cseh Köztársaság, az Észt Köztársaság, a Ciprusi Köztársaság, a Lett Köztársaság, a Litván Köztársaság, a Magyar Köztársaság, a Máltai Köztársaság, a Lengyel Köztársaság, a Szlovén Köztársaság és a Szlovák Köztársaság csatlakozásának feltételeiről, valamint az Európai Unió alapját képező szerződések kiigazításáról szóló okmány 17. cikkével.

2. melléklet: Az ESCB bizottságai

Számviteli és Eredmény-elszámolási Bizottság
Bankfelügyeleti Bizottság
Emissziós (Bankjegy) Bizottság
Költségvetési Bizottság
Külső Kommunikációs Bizottság
Információ Technológiai Bizottság
Belső Ellenőrzési Bizottság
Nemzetközi Kapcsolatok Bizottsága
Jogi Bizottság
Piaci Műveletek Bizottsága
Monetáris Politikai Bizottság
Fizetési és Elszámoló Rendszerek Bizottsága
Statisztikai Bizottság

3. melléklet: Az ECB Igazgatóság tagjai

Név	Megbízás kezdete	Megbízás lejárt	Funkció
Wilhelm Duisenberg	1998. június 1.	2003. október 30.	az ECB elnöke
Jean-Claude Trichet	2003. november 1.		az ECB elnöke
Christian Noyer	1998. június 1.	2002. május 31.	az ECB alelnöke
Lusas D. Papademos	2002. június 1.		az ECB alelnöke
Sirkka Hämäläinen	1998. június 1.	2003. május 31.	az Igazgatóság tagja
Eugenio Domingo Solans	1998. június 1.	2004. május 1.	az Igazgatóság tagja
Tommaso Padoa Schioppa	1998. június 1.	2005. május 31.	az Igazgatóság tagja
Ottmar Issing	1998. június 1.	2006. május 31.	az Igazgatóság tagja
Gertrude Tumpel-Gugerell	2003. június 1.		az Igazgatóság tagja
José Manuel González- Páramo	2004. június 1.		az Igazgatóság tagja
Lorenzo Bini Smaghi	2005. június 1.		az Igazgatóság tagja
Jürgen Stark	2006. június 1.		az Igazgatóság tagja

4. melléklet: Az ECB tőkejegyzése¹⁸⁵

Központi bankok	Tőkejegyzési kulcs (%)	Befizetett tőke (euro)
A valutaunió tagállamai		
Nationale Bank van België / Banque Nationale de Belgique	2,5502	141.910.195,14
Deutsche Bundesbank	21,1364	1.176.170.750,76
Bank of Greece	1,8974	105.584.034,30
Banco de España	7,7758	432.697.551,32
Banque de France	14,8712	827.533.093,09
Central Bank and Financial Services Authority of Ireland	0,9219	51.300.685,79
Banca d'Italia	13,0516	726.278.71,47
Banque centrale du Luxembourg	0,1568	8.725.401,38
De Nederlandsche Bank	3,9955	222.336.359,77
Österreichische Nationalbank	2,0800	115.745.120,34
Banco de Portugal	1,7653	98.233.106,22
Suomen Pankki - Finlands Bank	1,2887	71.711.892,59
Összesen	71,4908	3.978.226.562,17
Opt outtal vagy derogációval rendelkező tagállamok		
Danmarks Nationalbank	1,5663	6.101.159,01
Sveriges Riksbank	2,4133	9.400.451,41
Bank of England	14,3822	56.022.530,23
Česká národní banka	1,4584	5.680.859,54
Eesti Pank	0,1784	694.915,90
Central Bank of Cyprus	0,1300	506.384,90
Latvijas Banka	0,2978	1.160.010,95
Lietuvos bankas	0,4425	1.723.656,30
Magyar Nemzeti Bank	1,3884	5.408.190,75
Central Bank of Malta	0,0647	252.023,87
Narodowy Bank Polski	5,1380	20.013.889,41
Banka Slovenije	0,3345	1.302.967,30
Národná banka Slovenska	0,7147	2.783.948,38
Összesen	28,5092	111.050.987,95
A két csoport összesen	100	4.089.277.550,12

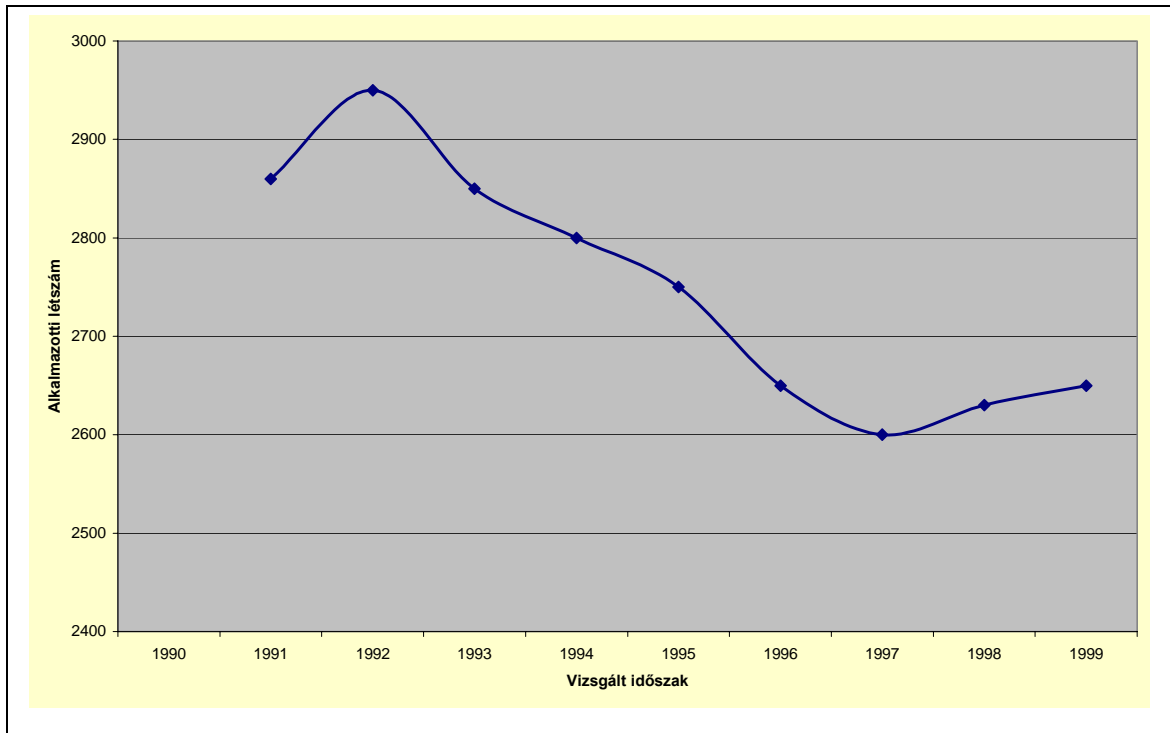
¹⁸⁵ Az Európai Unió és az EMU 2007-es bővítését megelőzően

5. melléklet: Az ECB kamatrátáinak változása

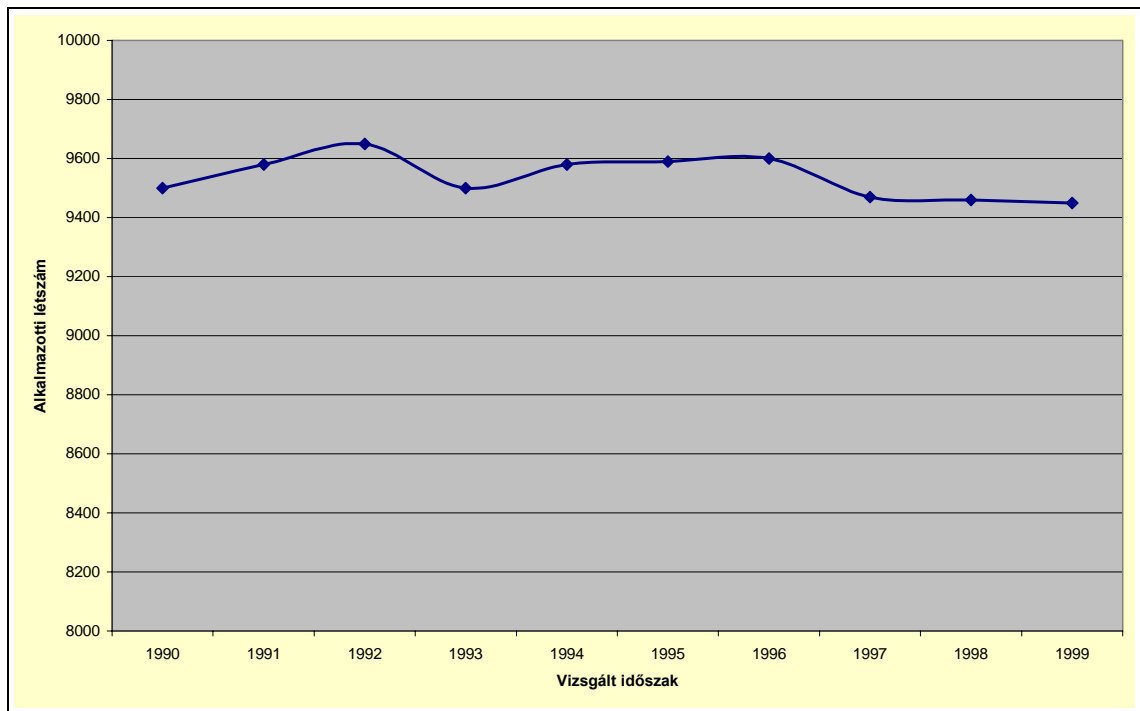
Időpont		Betéti rendelkezésre állás	Refinanszírozási	Aktív oldali rendelkezésre állás
		Kamatláb (%/év)	Kamatláb (%/év)	Kamatláb (%/év)
2006	December 13.	2.50	3.50	4.50
2006	Október 11.	2,25	3,25	4,25
2006	Augusztus 9.	2,00	3,00	4,00
2006	Június 15.	1.75	2.75	3.75
2006	Március 8.	1.50	2.50	3.50
2005	December 6	1.25	2.25	3.25
2003	Június 6.	1.00	2.00	3.00
2003	Március 7.	1.50	2.50	3.50
2002	December 6	1.75	2.75	3.75
2001	November 9.	2.25	3.25	4.25
2001	Szeptember 18.	2.75	3.75	4.75
2001	Augusztus 31.	3.25	4.25	5.25
2001	Május 11.	3.50	4.50	5.50
2000	Október 6.	3.75	4.75	5.75
2000	Szeptember 1.	3.50	4.50	5.50
2000	Június 28.	3.25	4.25	5.25
2000	Június 9.	3.25	4.25	5.25
2000	Április 28.	2.75	3.75	4.75
2000	Március 17.	2.50	3.50	4.50
2000	Február 4.	2.25	3.25	4.25
1999	November 5.	2.00	3.00	4.00
1999	Április 9.	1.50	2.50	3.50
1999	Január 22.	2.00	3.00	4.50
1999	Január 4.	2.75	3.00	3.25
1999	Január 1.	2.00	3.00	4.50

6. melléklet: Az ESCB néhány tagbankjának alkalmazotti létszám alakulása

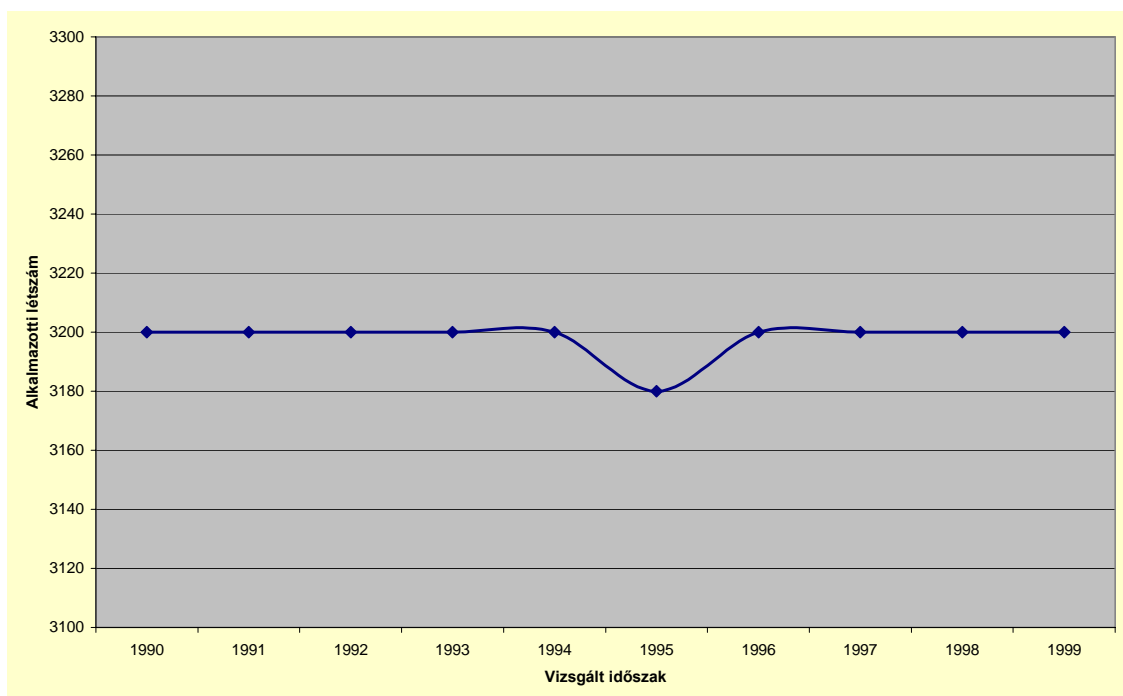
6.1. A Bundesbank központ alkalmazotti létszámának alakulása

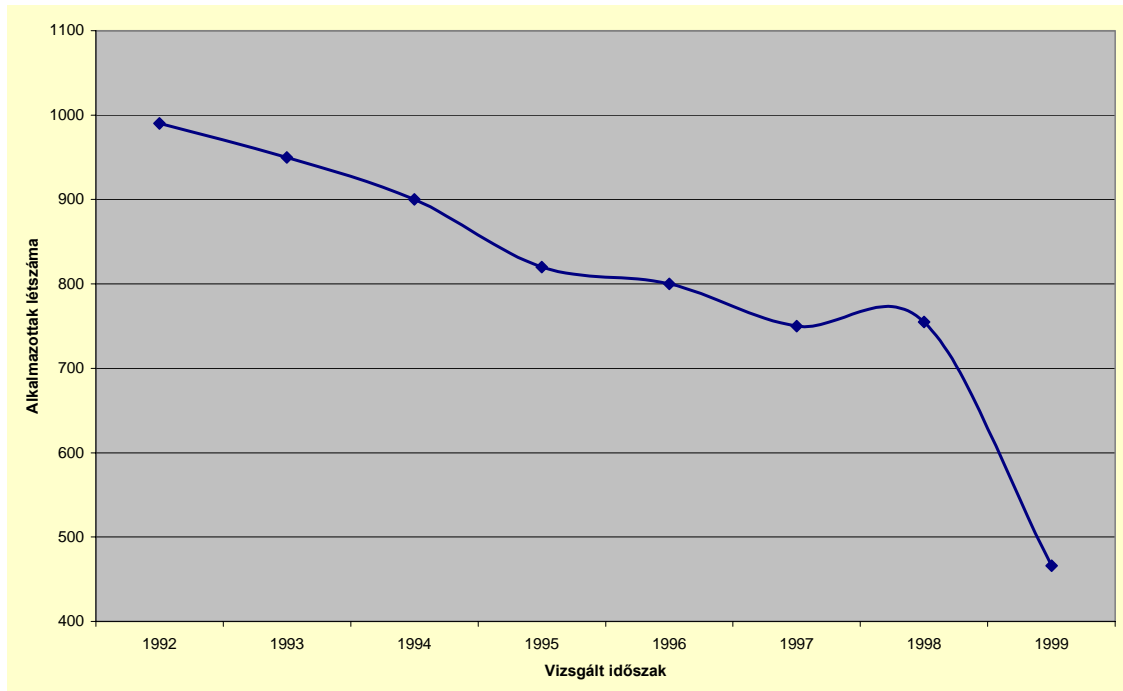
6.2. A Banca d'Italia alkalmazotti létszámának alakulása

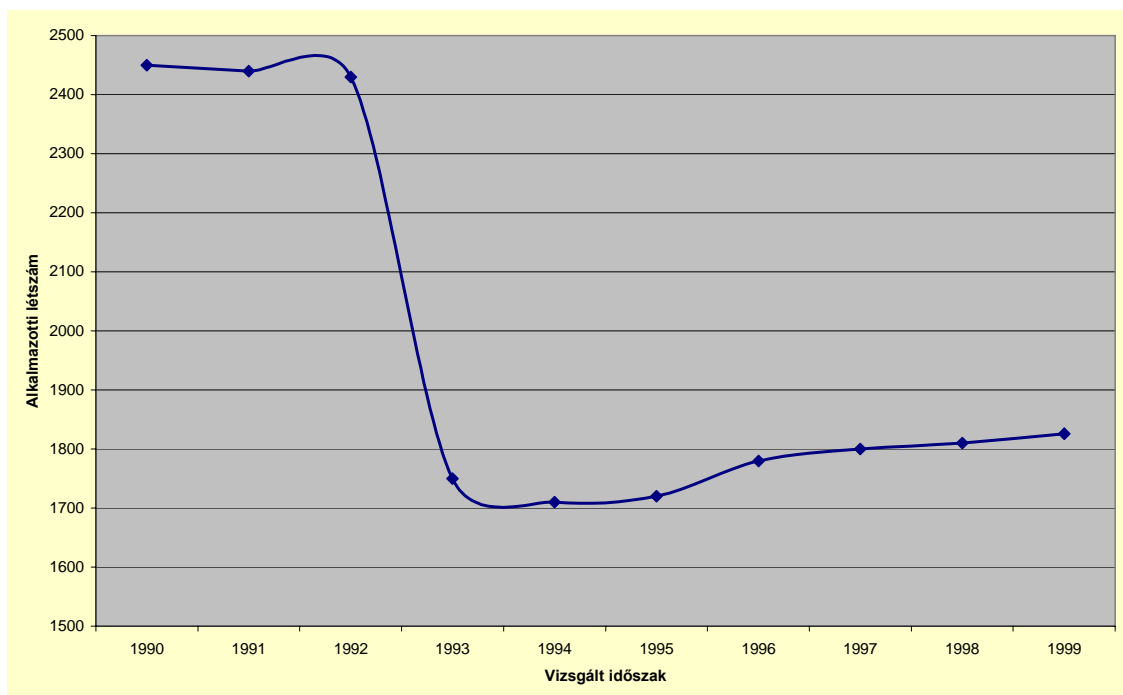
6.3. A Banco de España alkalmazotti létszámának alakulása

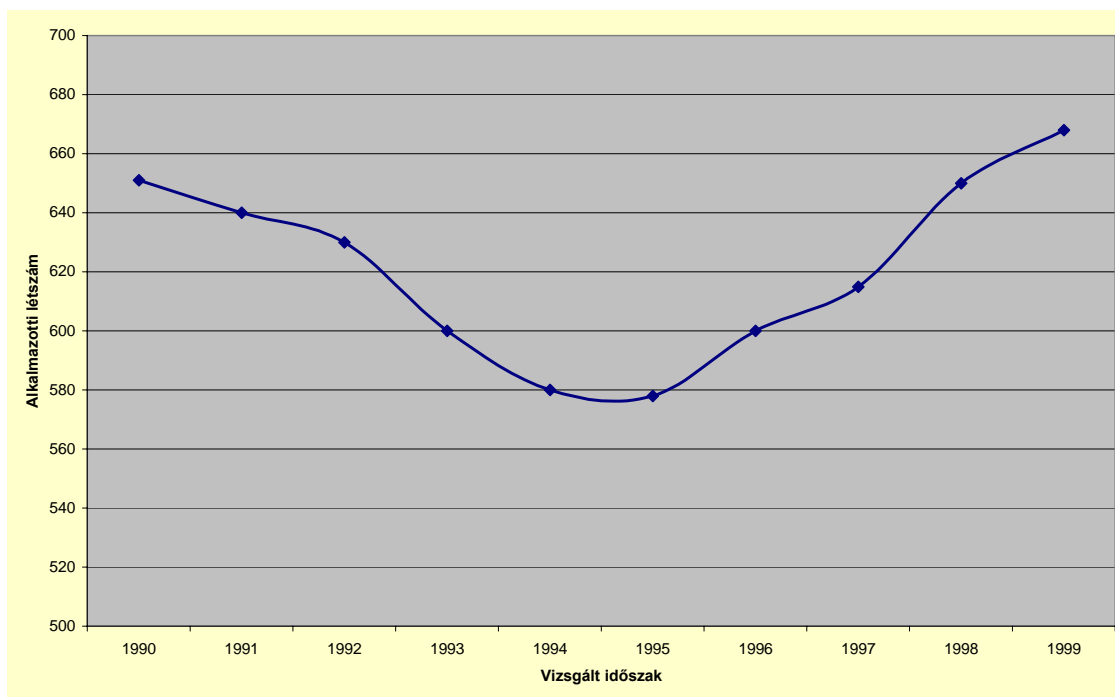
6.4. A Sveriges Riksbank alkalmazotti létszámának alakulása

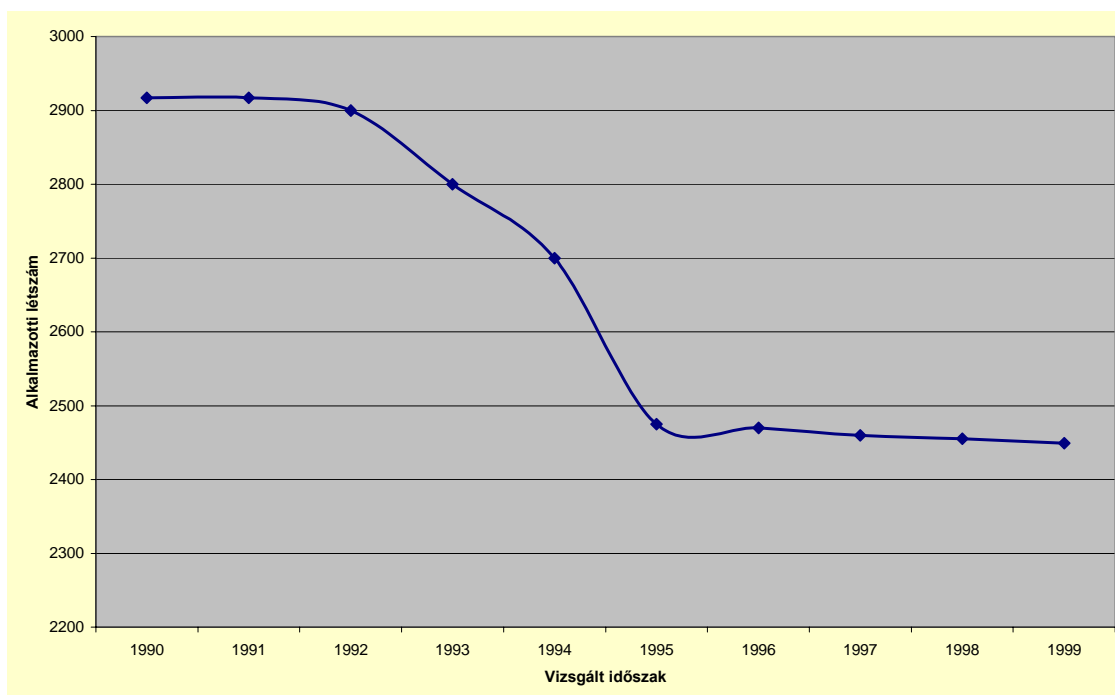
6.5. A Banco de Portugal alkalmazotti létszámának alakulása

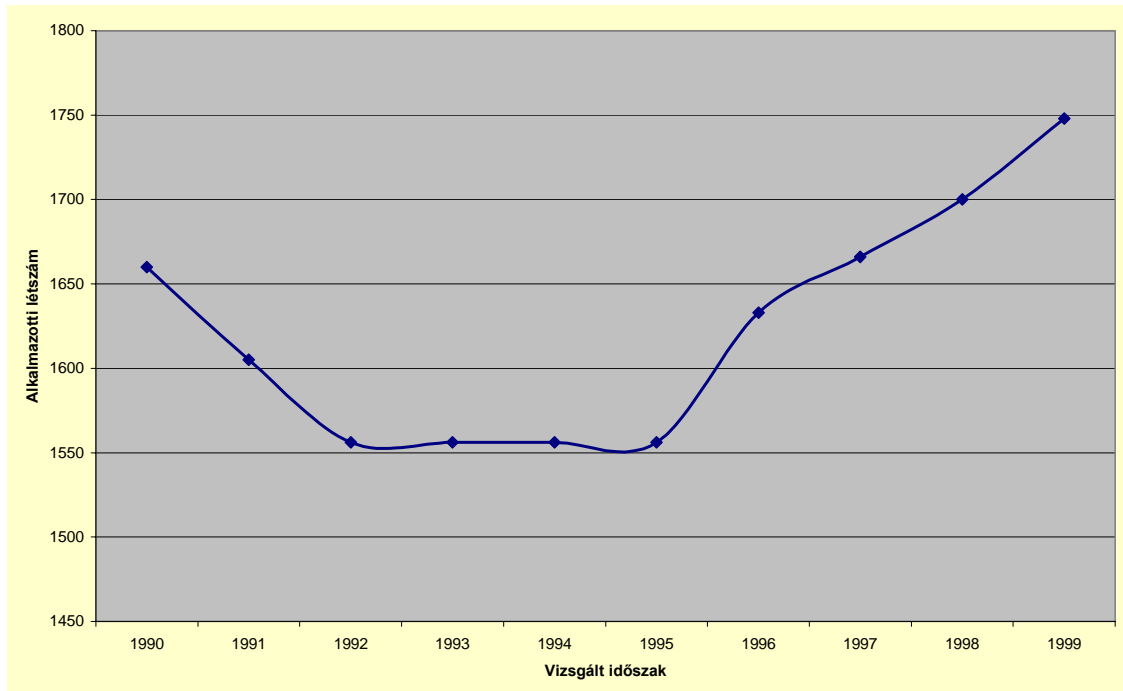
6.6. A Central Bank and Financial Services Authority of Ireland alkalmazotti létszámának alakulása

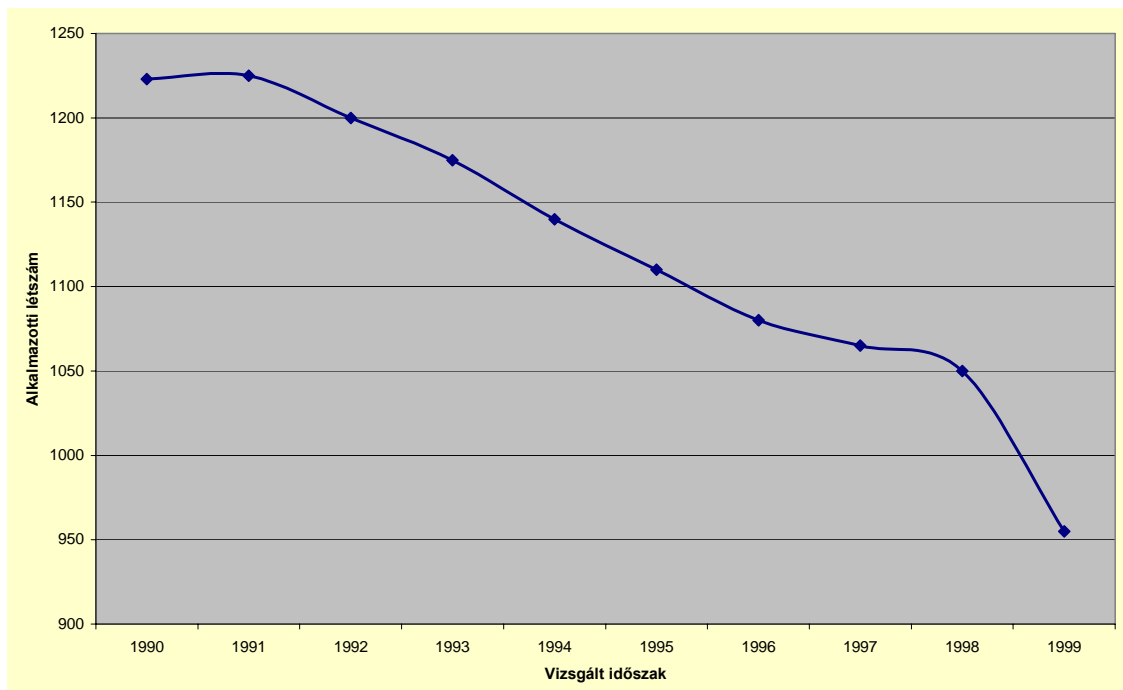
6.7. A Nationale Bank van België / Banque Nationale de Belgique alkalmazotti létszámának alakulása

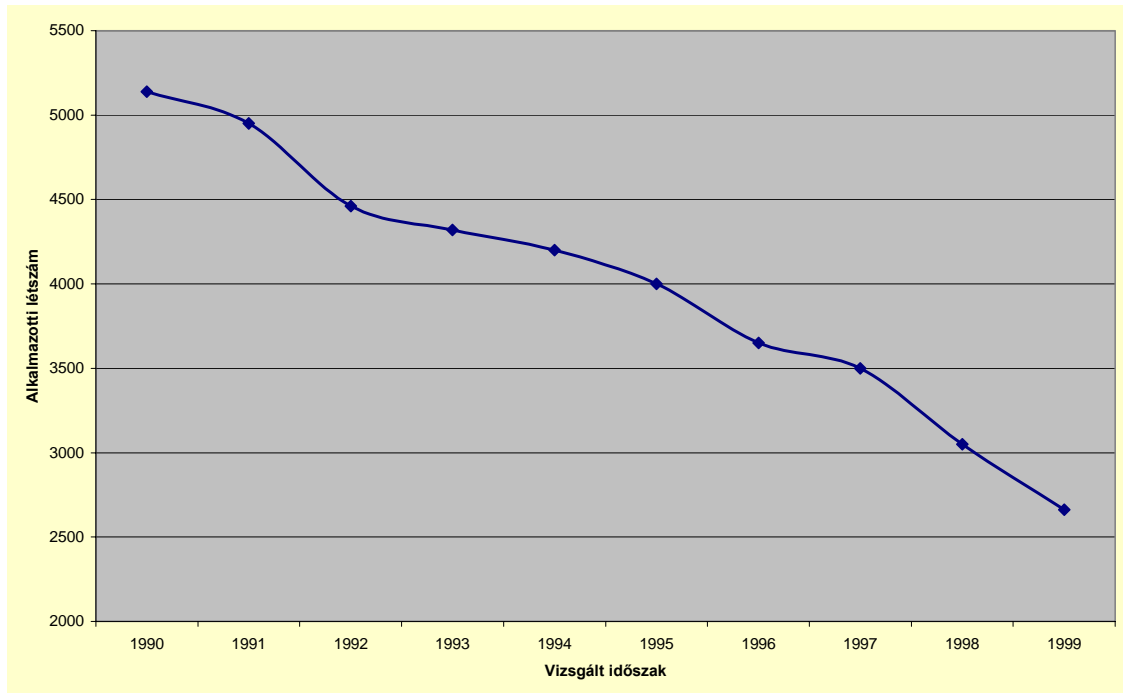
6.8. A De Nederlandsche Bank alkalmazotti létszámának alakulása

6.9. Az Österreichische Nationalbank Bank alkalmazotti létszámának alakulása

6.10. A Bank of England alkalmazotti létszámának alakulása

A témakörrel kapcsolatos saját publikációk

Könyv

Pénzügyek az Európai Unióban [2000], Universitas Távoktatási Alapítvány, Budapest.

Könyv fejezet

Az Európai Unió intézményei, szervezeti és döntéshozatali rendszere [2002], In: Európai integrációs alapismeretek Szerk: Blahó András, Aula Kiadó, Budapest. 147-187. oldal.

Az Európai Unió intézményei, szervezeti és döntéshozatali rendszere [2004], In: Európai integrációs alapismeretek Szerk: Blahó András, Aula Kiadó, Budapest. 111-134. oldal

Tanulmányok

Megoldáskeresés, viták, perek és eredménytelenség a Stabilitási és Növekedési Paktum ügyében [2004], In: Tudományos közlemények, Általános Vállalkozási Főiskola, Budapest. 49-57. oldal.

Az Európai Központi Bank függetlensége – célok és feladatok [2005], In: Tudományos közlemények, Általános Vállalkozási Főiskola, Budapest. 57-77. oldal

Recenziók

Wege zu einem anderen Europa. Perspektiven der Europäischen Integration. Beirat für gesellschafts- wirtschafts- und umweltpolitische Alternativen [1999], Fazekas Beatrixszel, In: Külpolitika, 1999. 3-4. szám 143-148. oldal